ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ. ΚΟΓΙΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΗΣ ΚΑΛΥΜΝΟΥ ΤΟ 1935

ΤΟ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟ, Ο ΠΕΤΡΟΠΟΛΕΜΟΣ, ΟΙ ΔΙΩΞΕΙΣ

ΑΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Ιπποκράτης
ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΤΩΝ ΕΞΑΡΤΗΣΕΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΟΑΓΩΓΗΣ ΤΗΣ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

ΚΩΣ 2022

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Γεννήθηκε το 1958 στην Κω. Τελείωσε την Ιατρική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστήμιου Θεσσαλονίκης και ειδικεύθηκε στην Ψυχιατρική.
Έχει γράψει πλήθος άρθρων και εργασιών που αφορούν την Ψυχιατρική και την Ιστορία, που έχουν δημοσιευθεί στον ελληνικό και διεθνή, ημερήσιο και περιοδικό Τύπο και έχει αρκετές συμμετοχές σε εκδόσεις βιβλίων. Συμμετείχε σε πολλά ψυχιατρικά και ιστορικά συνέδρια.
Είναι μέλος των πολιτιστικών συλλόγων: Πνευματικός Όμιλος Κώων «Ο Φιλητάς», Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκανήσου, Δωδεκανησιακή Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία και του Διεθνούς Ιπποκρα-τείου Ιδρύματος Κω.
Διαμένει και εργάζεται στην πατρίδα του την Κω.

ΤΙΜΗΤΙΚΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

Το 2002 τιμήθηκε με το «Πανδωδεκανησιακό βραβείο εις μνήμη Β. Μοσχόβη» για το έργο του ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΝΕΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ (1912-1948).
Για την προσφορά του στην Ιστορία της Λέρου το 2002 του αποδόθηκε ο τίτλος του Επίτιμου Δημότη Λέρου.
Το 2005 του απονεμήθηκε το βραβείο τιμής για την προσφορά του στην Ιστορία της Κω από το Επαρχιακό Συμβούλιο Κω.
Το 2015 του απονεμήθηκε ο τίτλος του Επίτιμου Δημότη Καλύμνου για την προσφορά του στην Ιστορία του νησιού.
Το 2017 ο Οργανισμός Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας του Δήμου Αθηναίων του απένειμε τον τιμητικό έπαινο «Βασίλη Μοσκόβη 2016», από κοινού με τον Κώστα Ιωάννου, για το έργο τους ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥ-ΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΩ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ. (ΟΘΩΜΑΝΟΚΡΑΤΙΑ-ΙΤΑΛΟΚΡΑΤΙΑ), τιμώντας τη συμβολή τους στη μελέτη της Ιστορίας και του Πολιτισμού των Δωδεκανήσων.

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΗΣ ΚΑΛΥΜΝΟΥ ΤΟ 1935
ΤΟ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟ, Ο ΠΕΤΡΟΠΟΛΕΜΟΣ, ΟΙ ΔΙΩΞΕΙΣ

Τίτλος: Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΗΣ ΚΑΛΥΜΝΟΥ ΤΟ 1935.
ΤΟ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟ, Ο ΠΕΤΡΟΠΟΛΕΜΟΣ, ΟΙ ΔΙΩΞΕΙΣ.
Συγγραφέας: Κώστας Κογιόπουλος

Επιμέλεια: Κόνυ Κοτζαταπάνη-Κογιοπούλου

Εκδότης: Αστική Εταιρεία «Ιπποκράτης». Κέντρο Πρόληψης των Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας

Έτος έκδοσης: 2022

Αντίτυπα: 500

Επιμέλεια εκτύπωσης: Κέντρο Γραφικών Τεχνών
Γερασκλής Π.-Μαστρογιώργης Γ. Ο.Ε.

Γραφιστική επιμέλεια-σελιδοποίηση: Γιώργος Σκεμπές

Καλλιτεχνική επιμέλεια εξωφύλλου: Τίνα Διακαναστάση

©: Κώστας Κογιόπουλος

ISBN: 978-618-83964-8-7

Εικόνα εξωφύλλου: Ο Πετροπόλεμος. Έργο του ζωγράφου και συγγραφέα Θεόφιλου Καβάσιλα (1914-1996).

Αφιερώνεται
στη μνήμη του Μανώλη Καζώνη
και όλων των αγωνιστών
της εξέγερσης του 1935

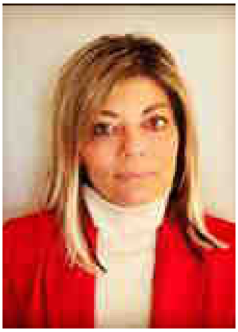

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ κας ΔΙΟΝΥΣΙΑΣ ΤΕΛΛΗ-ΤΣΙΜΙΣΙΡΗ
ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΚΩ
ΠΡΟΕΔΡΟΥ Δ.Σ. ΑΣΤ. ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ "ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ"
ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΤΩΝ ΕΞΑΡΤΗΣΕΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΟΑΓΩΓΗΣ ΤΗΣ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

Προ ημερών εορτάσαμε την επέτειο της Ενσωμάτωσης της Δωδεκανήσου με τη Μητέρα Ελλάδα, οπότε και έληξε η υποδούλωση των νησιών μας μετά από 600 περίπου χρόνια σκλαβιάς.

Ναι μεν η ενσωμάτωση είναι κορυφαίο ιστορικό γεγονός, αλλά πρέπει να ενθυμούμεθα ότι είναι η κορωνίδα πολλών άλλων γεγονότων, τα οποία σταδιακά οδήγησαν στην Ενσωμάτωση.

Ένα από τα γεγονότα αυτά, είναι η Αντίσταση του Καλυμνιακού Λαού στα σχέδια των Ιταλών κατακτητών, το 1934.

Η δολοφονία του Μανώλη Καζώνη από τους Ιταλούς, το 1935, κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων, ανέδειξε το σύμβολο της αντίστασης.

Στο πρόσωπο του Καζώνη οι Ιταλοί κατακτητές, "κτύπησαν" την ψυχή των Καλυμνίων, η οποία βεβαίως αντέδρασε ακόμα πιο πατριωτικά.

Επειδή η εποχή μας, με ευθύνη όλων μας, πλειοδοτεί στο ατομικό, περιθωριοποιώντας το συλλογικό και οι έννοιες πατρίδα και ηρωισμός έχουν εξασθενίσει, η υπενθύμιση των ηρώων κάθε εποχής, έχει ιδιαίτερο παιδαγωγικό χαρακτήρα.

Τα πρότυπα συνεγείρουν την ψυχή μας.

Η Αστική Εταιρεία ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ συνεπής προς τους καταστατικούς της σκοπούς, ενδιαφέρεται για την ανάδειξη εκείνων των πολιτιστικών στοιχείων, ικανών και απαραίτητων, που υποστηρίζουν τον άνθρωπο στην πορεία του στη ζωή.

Η γνωριμία με την αντίσταση του Καλυμνιακού λαού, στο όνομα ιδανικών και την θυσία του Καζώνη, εξυπηρετούν τις προθέσεις μας.

Διά τούτο, με αίσθημα τιμής και συγκίνηση η Αστική Εταιρεία ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ ανέλαβε την έκδοση του πονήματος αυτού.

Ο συγγραφέας του, Ιατρός και συνεργάτης μας Ιατρός Κώστας Κογιόπουλος, με τον έμπειρο δικό του τρόπο αναδεικνύει την "ατμόσφαιρα" της εποχής, τη δυναμική μεταξύ κατακτητών και λαού, το ανυπότακτο αίσθημα Ελευθερίας του Καλυμνιακού λαού.

Η διανομή του στα Σχολεία της Καλύμνου, προς χρήση των δασκάλων και μαθητών, θα συμβάλλει στην ιστορική αυτοσυνειδησία, αναγκαία συνθήκη για την πορεία μας.

Κως, Μάρτιος 2022 Διονυσία Τελλή-Τσιμισίρη

....

Εἰσαγωγικό Σημείωμα

Ἡ ἱστορία, ὅπως καί ἡ γεωγραφία μᾶς ἐκδικεῖται διαρκῶς.

Διότι θεωρώντας, ἐγωιστικῶς, ὅτι ἡ ζωή διαμορφώνεται ἀπό τήν χρονικήν στιγμήν τῆς ἰδικῆς μας παρουσίας, ἀγνοοῦμε τίς συσσωρευμένες ἱστορικές διαστρωματώσεις, οἱ οποῖες διαμορφώνουν τό ὑπόστρωμα τοῦ μέλλοντος.

Ὁ ἀγαπητός φίλος, συνάδελφος καί συνεργάτης τῆς Ἀστικῆς Ἑταιρείας ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ, ἰατρός Κωνσταντῖνος Κογιόπουλος, διά τοῦ παρόντος πονήματος ἀναδεικνύει τό πολιτικο-κοινωνικό ὑπόβαθρο τῆς ἐποχῆς τῆς Ἰταλοκρατίας καί τήν ἀνέκαθεν ὑφισταμένην ἀντίστασιν τοῦ Καλυμνιακοῦ Λαοῦ.

Παρενθετικῶς ὑπομνήσκω, ὅτι τά Δωδεκάνησα ἠλευθερώθησαν ἑκατόν τριάντα (130) ἔτη μετά τήν κήρυξιν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Οἱ σχέσεις κατακτητῶν καί λαοῦ τῶν Δωδεκανήσων, λόγῳ τῆς ἐγγενοῦς ἀντιστάσεως τοῦ λαοῦ καί τῆς διαρκοῦς προσπαθείας τῶν Ἰταλῶν νά ἀλλοτριώσουν τήν Πίστην καί τὴν Γλῶσσαν, ἐκινοῦντο μακράν τῆς ἰσορροπίας, εἰς περιοχάς διαρκοῦς καί κυμαινομένης ἀσταθείας.

Ἦτο λοιπόν ἀναμενόμενον, ἀκόμη καί μικρᾶς ἐντάσεως κλυδωνισμοί, νὰ ἐπιφέρουν μείζονες ἀντιδράσεις.

Πολλῷ δέ μᾶλλον, ὅταν οἱ κατακτηταί ἐπεχείρησαν Ἐκκλησιαστικές, Ἐκκλησιολογικές παρεμβάσεις καί ἀσκρωτηριασμό Ἐθνικῶν συμβόλων.

Οἱ ἐπαναστατικοῦ χαρακτῆρος μάχες π.χ. Πετροπόλεμος, νοηματοδοτούν καί ταυτοχρόνως ἐκφράζουν τήν ΨΥΧΗΝ τοῦ Καλυμνιακού Λαοῦ.

Ἡ δολοφονία τοῦ Μανώλη Καζώνη, τόν ἀνηγόρευσε εἰς Πρόσωπον Σύμβολον τοῦ ἀγῶνος.

Ἀλλά διά ποῖον λόγον ἡ Ἀστική Ἑταιρεία ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ ἐνδιαφέρθηκε καί ἐξέδωσε τό παρόν πόνημα;

Διότι, καταστατικώς, ἐργαζόμεθα διά τήν ἀνάδειξιν προτύπων καί συμπεριφορῶν ἱκανῶν νά διαμορφώνουν “χαρακτῆρα” νοηματοδοτημένης ζωῆς.

Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Κωνσταντίνου Κογιόπουλου μᾶς προσφέρει αὐτήν τήν δυνατότηταν καί προσβλέπομεν ὅτι, διά τῆς καταλλήλου ἀξιοποιήσεώς της, θά συμβάλλωμεν εἰς τήν ἀνάδειξιν ἄλλων προτύπων, πέραν τῶν ὑφισταμένων μηδενιστικῶν τοιούτων.

Κῶς, Μάρτιος 2022

Δρ Δημήτριος Κ. Γερούκαλης

Ἰατρός
Ἐπιστημονικός Διευθυντής

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για τη δημιουργία αυτού του βιβλίου θέλω πρώτα να ευχαριστήσω την Αστική Εταιρεία «Ιπποκράτης»-Κέντρο Πρόληψης των Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας· την Πρόεδρο, κ. Διονυσία Τελλή, τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, ιδιαίτερα δε τον Αντιπρόεδρο, Επιστημονικό Διευθυντή και συνάδελφο Δημήτριο Γερούκαλη, για την εμπιστοσύνη τους για μία ακόμη φορά στο άτομό μου.

Θέλω επίσης να ευχαριστήσω και όλους εκείνους που με βοήθησαν για την ολοκλήρωση αυτού του βιβλίου:

Τη Giuseppina Dilillo-Γιαννίκου για τη βοήθεια στη μεταγραφή των κειμένων από τα πρωτότυπα ιταλικά.

Το Μιχάλη Κυράννη για τη βοήθεια στον εντοπισμό των τοποθεσιών, των γεγονότων και την παραχώρηση στοιχείων από το πλούσιο αρχείο του.

Τον Δρόσο Ταυλάριο για τη βοήθεια και τη συνεργασία μας.

Τη μοναχή Ισιδώρα, Ηγουμένη της Μονής Αγίας Αικατερίνης, για την ευγένειά της να μου επιτρέψει να φωτογραφήσω την ειδική περίτεχνη θήκη που φυλάσσεται το κρανίο του Μ. Καζώνη και να μου δώσει πληροφορίες.

Ευχαριστώ και όλους του Καλύμνιους φίλους που με στήριξαν σ’ αυτή την προσπάθεια.

Οφείλω για ακόμη μια φορά να ευχαριστήσω το Κέντρο Γραφικών Τεχνών, Γερασκλής Π.-Μαστρογιώργης Γ. Ο.Ε. και ιδίως τον Γεώργιο Σκεμπέ για την άριστη συνεργασία μας, που συνέβαλε τα μέγιστα στη συνολική εμφάνιση του βιβλίου. Επίσης για την καλλιτεχνική επιμέλεια του εξωφύλλου την Τίνα Διακαναστάση.

Τέλος ευχαριστώ τη σύζυγό μου Κόνυ Κοτζαταπάνη-Κογιοπούλου για την επιμέλεια των κειμένων και κυρίως για την υπομονή της μέχρι την ολοκλήρωση του παρόντος.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Για τον Πετροπόλεμο και την υπόθεση της δολοφονίας του Μανώλη Καζώνη γνώριζα τα βασικά, αν και κατείχα γνήσια έγγραφα, που αφορούσαν την υπόθεση. Με την ευκαιρία της εκδήλωσης, που έγινε για τα 80 χρόνια από τον Πετροπόλεμο στο Αναγνωστήριο «Αι Μούσαι», από 17 έως 19 Απριλίου 2015, μελέτησα με μεγαλύτερη προσοχή τα έγγραφα και την υπάρχουσα βιβλιογραφία. Μπόρεσα έτσι να καταλάβω καλύτερα τι σήμαινε ο Φασισμός στα Δωδεκάνησα και ποια ήταν η πολιτική των κατακτητών στα νησιά.

Το 2019 παρουσίασα την εργασία μου «Η δολοφονία του Μανώλη Καζώνη και τα γεγονότα του "Πετροπολέμου", όπως τα είδαν οι Ιταλοί», στο ΚΑ΄ Πολιτιστικό Συμπόσιο Δωδεκανήσου, που πραγματοποιήθηκε στην Κάλυμνο από τις 27 έως τις 30 Ιουνίου 2019. Αργότερα η εργασία μου δημοσιεύθηκε στον τόμο των εργασιών του Συνεδρίου της Στέγης Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκανήσου, *Δωδεκανησιακά Χρονικά,* τ. ΚΘ΄ (955-991), Ρόδος 2021.

Στο παρόν βιβλίο, εκτός του κειμένου της εργασίας μου, προστέθηκαν νέα κείμενα που εμπλουτίσθηκαν με άφθονο φωτογραφικό υλικό, ώστε ο αναγνώστης να αντιληφθεί καλύτερα, όχι μόνο τον τρόπο και την πολιτική των Ιταλών, αλλά και τις θυσίες των Καλυμνίων για την Ελληνικότητα, τη Θρησκεία και τη Γλώσσα τους.

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Η Ιταλική Κατοχή, που ακολούθησε την Οθωμανική, ήταν εξίσου επικίνδυνη και πιο μεθοδευμένη. Οι Δωδεκανήσιοι από τις πρώτες ημέρες της Ιταλικής Κατοχής προσπάθησαν να εκφράσουν τη θέλησή τους για Ένωση με την Ελλάδα.

Στην αρχή οι Ιταλοί μοίραζαν υποσχέσεις για Αυτονομία, μα γρήγορα ο στρατηγός Ameglio έδειξε τις προθέσεις του. Το Συνέδριο της Πάτμου και τα ψηφίσματα των Νησιωτών για Ένωση με την Ελλάδα αποκάλυψαν το πρόσωπο του νέου κατακτητή.

Το «Αιματηρό Πάσχα» του 1919 και οι διάφορες απαγορεύσεις κράτησαν μέχρι τη Συνθήκη της Λωζάννης το 1923.

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΝΗΣ

Η Συνθήκη της Λωζάννης ήταν το ορόσημο, με το οποίο άρχισε το νέο ιταλικό καθεστώς στα νησιά και σήμανε το τέλος των προνομίων. Επί Οθωμανοκρατίας η Εκκλησία είχε εξαιρετικά προνόμια. Οι αρμοδιότητές της ήταν εκπαιδευτικές, διοικητικές και δικαστικές. Στα μη προνομιούχα νησιά, Ρόδο και Κω, λειτουργούσαν τουρκικά Δικαστήρια, όπως και στην υπόλοιπη Οθωμανική Αυτοκρατορία, που δίκαζαν όλες τις υποθέσεις. Για τις υποθέσεις προσωπικού θεσμού ασχολούνταν τα Πνευματικά και τα Μεικτά Εκ-

κλησιαστικά Δικαστήρια.

Στα υπόλοιπα προνομιούχα νησιά της Δωδεκανήσου, τη Δικαστική Εξουσία ασκούσαν οι Δημογεροντίες, για αστικές κυρίως υποθέσεις και μερικές φορές και ποινικές. Οι αποφάσεις των τοπικών αυτών Δικαστηρίων εκδίδονταν στην ελληνική γλώσσα.

Όταν, από το 1871, άρχισε η κατάργηση των προνομίων, οι νησιώτες αντέδρασαν. Δημιουργήθηκαν επεισόδια, ιδίως στη Σύμη και την Κάλυμνο. Με την επέμβαση της Μεγ. Βρετανίας, η υπόθεση έμεινε εκκρεμής μέχρι το 1912, που ήλθαν οι Ιταλοί.

Οι Ιταλοί κατά τα πρώτα χρόνια της Κατοχής δεν έθιξαν την υπάρχουσα αστική και εμπορική νομοθεσία, ούτε κατήργησαν τα Εκκλησιαστικά ή Μεικτά Δικαστήρια. Παράλληλα όμως ίδρυσαν Εφετείο και Πρωτοδικείο στη Ρόδο και Τριμελή Δικαστήρια από ντόπιους στην Κω, Κάλυμνο, Σύμη, Λέρο και Κάρπαθο. Στα υπόλοιπα νησιά ίδρυσαν Ειρηνοδικεία.

Ακολούθησαν το σύστημα αυτό μέχρι και τη συνθήκη της Λωζάννης το 1923, οπότε και τα Δωδεκάνησα προσαρτήθηκαν στο Ιταλικό Βασίλειο ως «Κτήση» (Possedimento). Έτσι η Ιταλία «νομιμοποίησε» την κατοχή τους και τα ονόμασε «Ιταλικά Νησιά του Αιγαίου». Από εκείνη την περίοδο άρχισαν και τα συστηματικά μέτρα, όχι μόνο για τον αναγκαίο εκσυγχρονισμό των νησιών, αλλά και για τον εξιταλισμό και τον εκφασισμό.

Στο νέο πλέον νομοθετικό πλαίσιο όλα θα άλλαζαν. Ο «εκσυγχρονισμός» απαιτούσε ένα κοσμικό κράτος, όπου η Εκκλησία θα ασχολούνταν μόνο και αυστηρά με τα θρησκευτικά της καθήκοντα. Το προνομιακό καθεστώς έπαψε να ισχύει. Η Εκπαίδευση, η Θρησκεία και η Δικαστική οργάνωση άλλαξαν εντελώς. Η Εκκλησία απογυμνώθηκε από τα εκπαιδευτικά και δικαστικά καθήκοντα. Το 1936 ο Mario Lago απαγόρευσε ιερές τελετές, λιτανείες, περιφορές εικόνων, επιταφίους κτλ[1]. Ίσχυσε επίσης η απαγόρευση χειροτονίας νέων ιερέων και γίνονταν διώξεις με το παραμικρό παράπτωμα.

Από το 1924, και τελικά το 1931, έγινε πλήρης δικαστική «αναδιοργάνωση» της Δωδεκανήσου και έτσι ολοκληρώθηκε η κατάργηση τελείως του προνομιακού καθεστώτος.

Με το υπ' αρ. 14 Κυβερνητικό Διάταγμα, της 18ης/1/1930, καταργήθηκαν τα Μεικτά Δικαστήρια της Ορθόδοξης Κοινότητας και οι υποθέσεις που εκδικάζονταν σ' αυτά, υπάχθηκαν στα Τακτικά Δικαστήρια που δίκαζαν βάσει του Βυζαντινορωμαϊκού Δικαίου.

Τέλος με το υπ' αρ. 324 Κυβερνητικό Διάταγμα του 1938 καταργήθηκαν και τα Εκκλησιαστικά Δικαστήρια και οι υποθέσεις τους υπάχθηκαν κι αυτές

1 Υπουργείο Ανοικοδομήσεως, *Δωδεκάνησος. Τετράτομος μελέτη του Υπουργείου Ανοικοδομήσεως και συνεργατών του υπό την διεύθυνσιν του Κ.Α. Δοξιάδη. Α. Γενική Περιγραφή,* Αθήναι 1947, σσ. 284-285.

στα Τακτικά Δικαστήρια[2].

Το ίδιο έγινε και στην Εκπαίδευση. Με το Σχολικό Κανονισμό του 1926 ο Κυβερνήτης Mario Lago διαχώρισε τα Σχολεία, σε κρατικά και κοινοτικά (ιδιωτικά). Η Ορθόδοξη Εκκλησία έχασε την εποπτεία των Κοινοτικών Σχολείων[3]. Τα ελληνικά Σχολεία πλέον ήταν ιδιωτικά (Scuole private) χωρίς καμιά οικονομική επιχορήγηση, έναντι των κρατικών ιταλικών (Scuole regie). Όσα Σχολεία δεν μπορούσαν να επιβιώσουν οικονομικά, έγιναν επιχορηγούμενα (Scuole sussidiate) από την ιταλική Κυβέρνηση και υπάγονταν στον έλεγχο του Κυβερνητικού Εκπροσώπου. Η ιταλική γλώσσα έγινε κύρια και υποχρεωτική. Συγχρόνως δημιουργήθηκαν ιταλικά Κυβερνητικά Σχολεία, όλων των βαθμίδων και Διδασκαλείο. Οι Δωδεκανήσιοι έβλεπαν όλον αυτό τον καιρό τον πλήρη εξιταλισμό της ζωής τους, με κάποια θετικά στοιχεία, κυρίως στις κατασκευές οικοδομών και στην οργάνωση των πόλεων. Από το 1923 πια, ο εξιταλισμός που προωθούσε ο Mario Lago, προχώρησε σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής τους. Η ελληνική καταγωγή όμως και η Ορθοδοξία παρέμεναν η πραγματική τους ταυτότητα κι αυτά δεν τα αντάλλασσαν με τα όποια θετικά της κατοχής. Τα γεγονότα του Αυτοκεφάλου, που κράτησαν από τον Οκτώβριο του 1934 και μέχρι τις 7 Απριλίου 1937, αποτέλεσαν τη θρυαλλίδα της εξέγερσης. Το Αυτοκέφαλο υπήρξε το Βατερλό του Mario Lago, αφού δεν τα κατάφερε. Στο Ιστορικό Αρχείο του Ιταλικού Υπουργείου Εξωτερικών (A.S.M.A.E.) υπάρχουν καταγεγραμμένες όλες οι επιδιώξεις του στο θρησκευτικό ζήτημα.

Στη Κάλυμνο ξεκίνησαν και εξελίχθησαν τα τραγικά γεγονότα με το θάνατο του Μανώλη Καζώνη, τους βασανισμούς και τις διώξεις. Εδώ ο Φασισμός, στις 5-7 Απριλίου 1935, έδειξε φανερά το απάνθρωπο πρόσωπό του.

Η παρέμβαση και ο έλεγχος σε όλες τις πλευρές της ζωής των ανθρώπων, χαρακτηριστικά του Φασισμού, εφαρμόσθηκαν και στα Δωδεκάνησα. Ο de Vecchi προχώρησε ακόμη παρακάτω· μετά την εξιταλισμό του Mario Lago εφάρμοσε και τον εκφασισμό στα Δωδεκάνησα.

Οι διάδοχοι του de Vecchi, ο στρατηγός Ettore Bastico (7/12/1940-15/7/1941) και ο ναύαρχος Inigo Campioni (24/7/1941-18/9/1943), που διοίκησαν την περίοδο του Πολέμου, δεν άλλαξαν τίποτα· άλλωστε δεν είχε και τίποτε ν' αλλάξουν. Εφάρμοσαν απλώς τους νόμους του φασιστικού

---

2 Υπουργείο Ανοικοδομήσεως, ό.π., σ. 247.

3 Οι Ιταλοί εντυπωσιάστηκαν από το πλήθος των ελληνικών σχολείων στα Δωδεκάνησα. Στο Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri (A.S.D.M.A.E.), Dodecaneso, Affari Commerciali, Egeo, pc. 15-54, 1924-1926, αναφέρεται: «Η οργάνωση των ορθοδόξων Σχολείων έχει μια εντυπωσιακή διασπορά. Δεν υπάρχει κανένα απομονωμένο χωριό στα βουνά ή στα παράλια, που δε διαθέτει ένα σχολείο. Τα χωριά, που συχνά αποτελούνται από ένα σύνολο με φτωχόσπιτα, διαθέτουν πάντα μια Εκκλησία και ένα Σχολείο, των οποίων τα κτήρια τείνουν προς τη μνημειακότητα».

κράτους. Μόνο μετά το τέλος του Πολέμου και την Ενσωμάτωση των νησιών στην Ελλάδα ξεκίνησε μια νέα εποχή που έχει κι αυτή τα θετικά και τα αρνητικά της, αλλά τα νησιά είναι ελεύθερα με ελεύθερους κατοίκους που μπορούν να συνυπάρξουν και να αποφασίσουν αυτοί για τη θρησκεία και το σεβασμό των δικαιωμάτων τους.

Το παρόν βιβλίο αποτελείται από πέντε μέρη και το Παράρτημα. Περιγράφονται τα γεγονότα που προηγηθήκαν της εξέγερσης, ο Πετροπόλεμος και ο θάνατος του Μανώλη Καζώνη, καθώς και οι διώξεις των πατριωτών που ακολούθησαν. Μέσα από το Αρχείο του Πετροπολέμου[4] επέλεξα όλα εκείνα τα στοιχεία που δείχνουν πώς είδαν οι Ιταλοί τον Πετροπόλεμο. Καταγράφονται επίσης το δράμα των φυλακισμένων και όλες γενικά οι ενέργειες της Διοίκησης με το Γενικό Εισαγγελέα Savarese.

Χρησιμοποίησα αρκετά βοηθήματα και εργασίες ιστορικών κι ερευνητών. Επιλέγω μερικές από τις πηγές: Το βιβλίο του Ιππ. Φραγκόπουλου *Ιστορία της Καλύμνου.* Το βιβλίο του Ζ. Τσιρπανλή, *Ιταλοκρατία στα Δωδεκάνησα (1912-1943). Αλλοτρίωση του ανθρώπου και του περιβάλλοντος,* όπως επίσης την εργασία του ιδίου, «Στην Κάλυμνο του 1935. Συλλήψεις, εκπατρισμοί, προδοσίες». Τις δημοσιεύσεις της Θεμελίνας Καπελλά για τον Πετροπόλεμο στα *Καλυμνιακά Χρονικά,* Στ΄ (1986) και στο βιβλίο της *Ιστορικές Μνήμες Καλύμνου.* Τη μαρτυρία του καθηγητή Μιχαήλ Σκαρδάση στο *Ημερολόγιον 1935,* που περιγράφει τις συνθήκες κράτησης και τις ταλαιπωρίες των συλληφθέντων αγωνιστών. Την εργασία του Βασίλη Χατζηβασιλείου «Μια ποινική απόφαση εις βάρος δώδεκα συλληφθέντων από τους Ιταλούς Καλυμνίων πατριωτών τον Απρίλιο του 1935» στα *Καλυμνιακά Χρονικά,* Κ΄ (2014). Το βιβλίο του Cesare Marongiu Buonaiuti, *La politica religiosa del fascismo nel Dodecanneso.* Από την έρευνα του γυμνασιάρχη Δανιήλ Ζερβού έλαβα αρκετά στοιχεία για τον Τύπο της εποχής.

Στο τέλος του βιβλίου, το Παράρτημα, περιλαμβάνει βιογραφικά στοιχεία, έγγραφα και εφημερίδες για τα γεγονότα, όπως παρουσιάσθηκαν στον ιταλικό Τύπο της Δωδεκανήσου, αλλά και σ' αυτόν της Ελλάδας.

Η ιστορία της εξέγερσης της Καλύμνου αποτελεί την κορύφωση της αντίδρασης των Νησιωτών στο Αυτοκέφαλο. Πρόκειται για ένα σημαντικό κεφάλαιο της Ιταλοκρατίας στο Μεσοπόλεμο, που καταρρίπτει το μύθο της «ήπιας» Ιταλικής Κατοχής.

---

4 Πρόκειται για το Αρχείο που παρέδωσα στο Δήμο Καλυμνίων (στο εξής: Αρχείο Πετροπολέμου). Το ιστορικό έχει ως εξής: Στις εκδηλώσεις που έγιναν για τα 80 χρόνια από τον Πετροπόλεμο στο Αναγνωστήριο «Αι Μούσαι» (17-19/Απριλίου/2015), παρουσίασα ένα μικρό τμήμα του ιστορικού υλικού, που αφορά τα γεγονότα του Πετροπολέμου. Εκδήλωσα την πρόθεσή μου να παραχωρήσω το αρχείο αυτό στο Δήμο Καλυμνίων. Το αρχείο έγινε αποδεκτό και κρίθηκε σημαντικής ιστορικής σημασίας για τον τόπο. Στις 17/8/2015 το υλικό αυτό το παρέδωσα στο σύνολό του στον Δήμο Καλυμνίων.

Α. ΜΕΡΟΣ

Χάρτης της Καλύμνου. Από: Touring Club Italiano, *Rodi e le Minori Isole Italiane dell'Egeo con 5 carte geografiche, 4 piante di Città e 25 piante di edifici e stemmi,* Milano 1930.

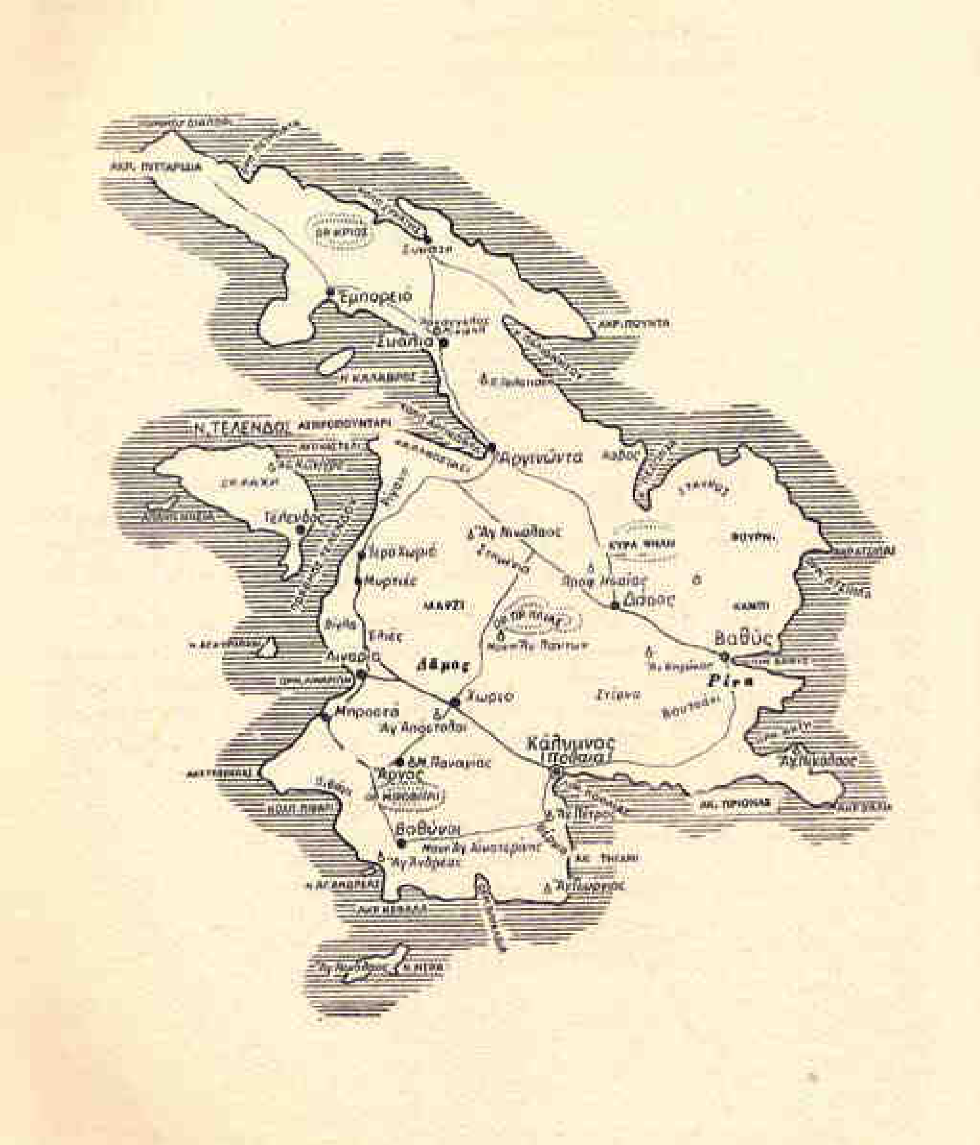

Χάρτης της Καλύμνου, Από: Ταρσούλη Α., *Δωδεκάνησα,* τόμ. Β΄, Αθήνα 1948.

CONFIDENT

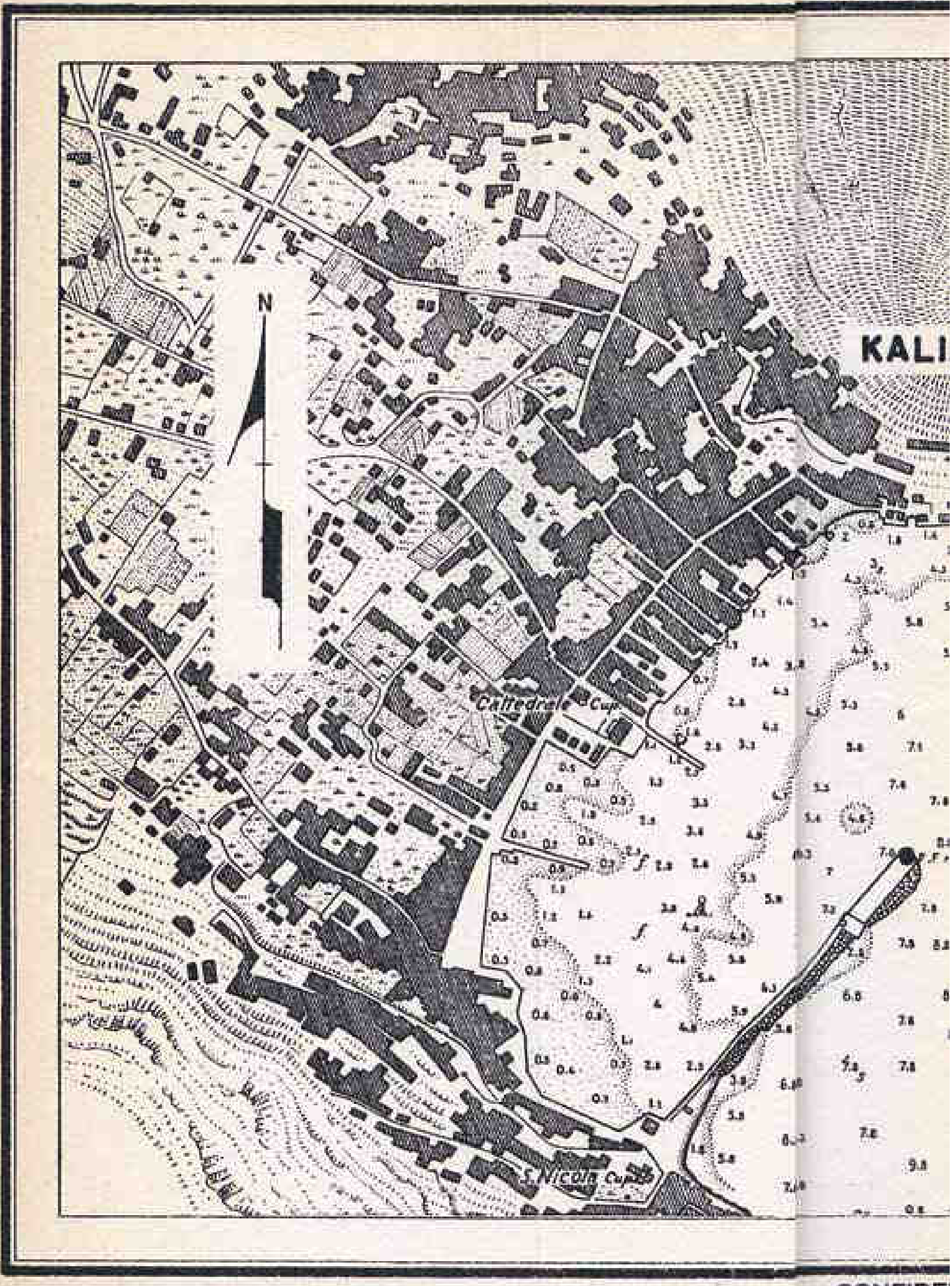

CONFIDEN

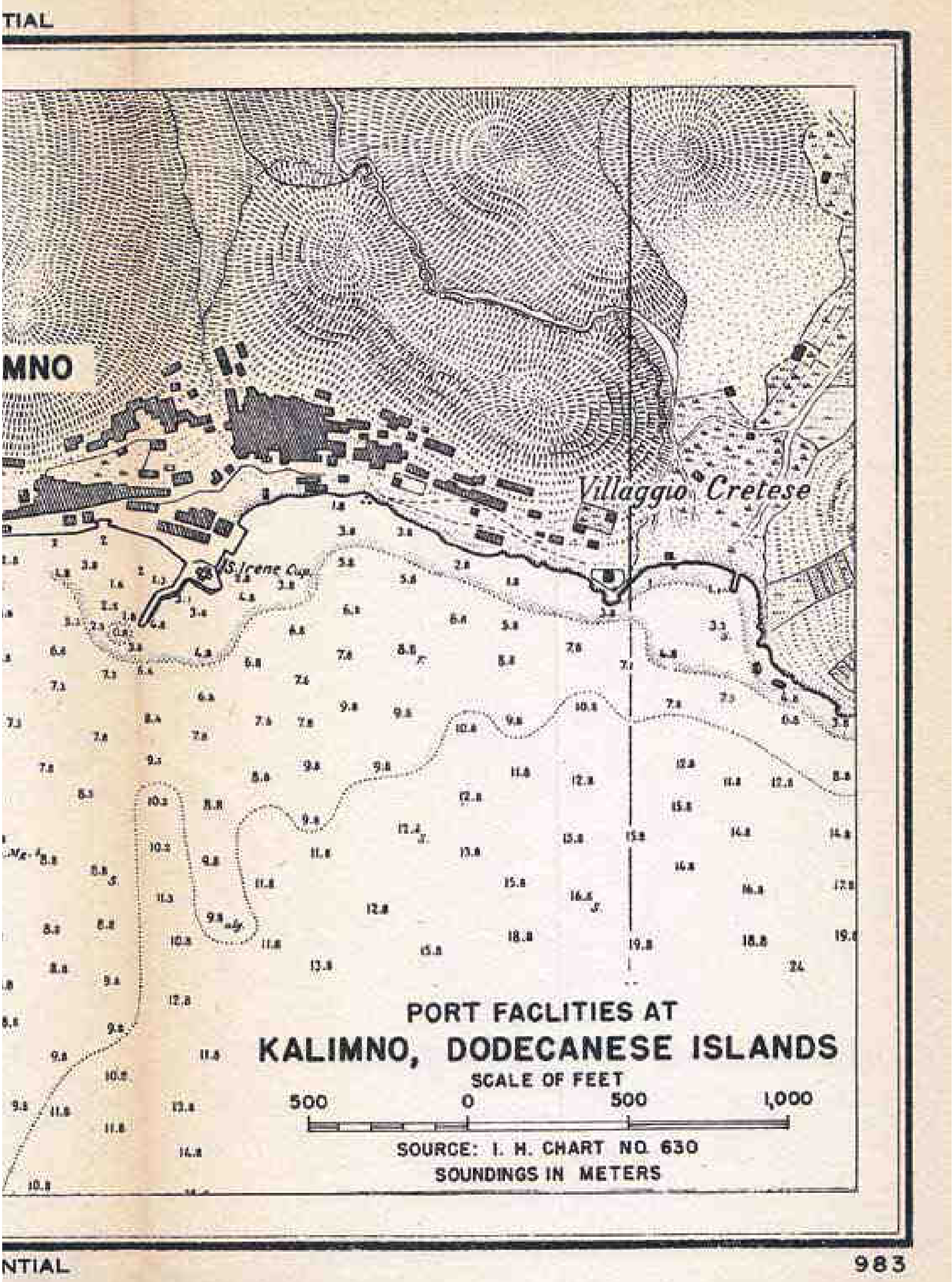

Χάρτης της Πόθιας, της πρωτεύουσας του νησιού. Αγγλικός χάρτης της περιόδου 1935-1940 με την ένδειξη confidential (=εμπιστευτικός).

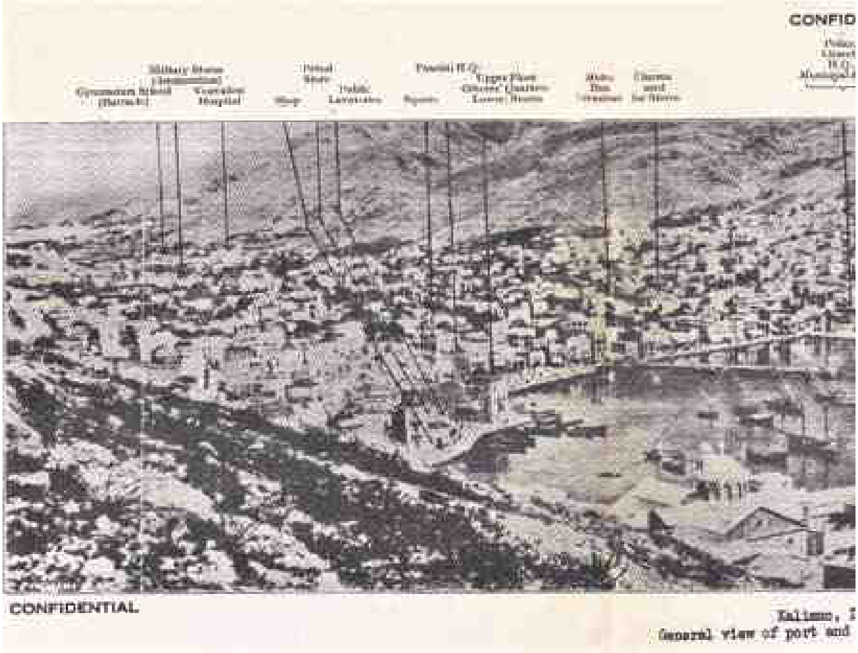
CONFID
CONFIDENTIAL
Kalimno,
General view of port and

ALYMNOS AND

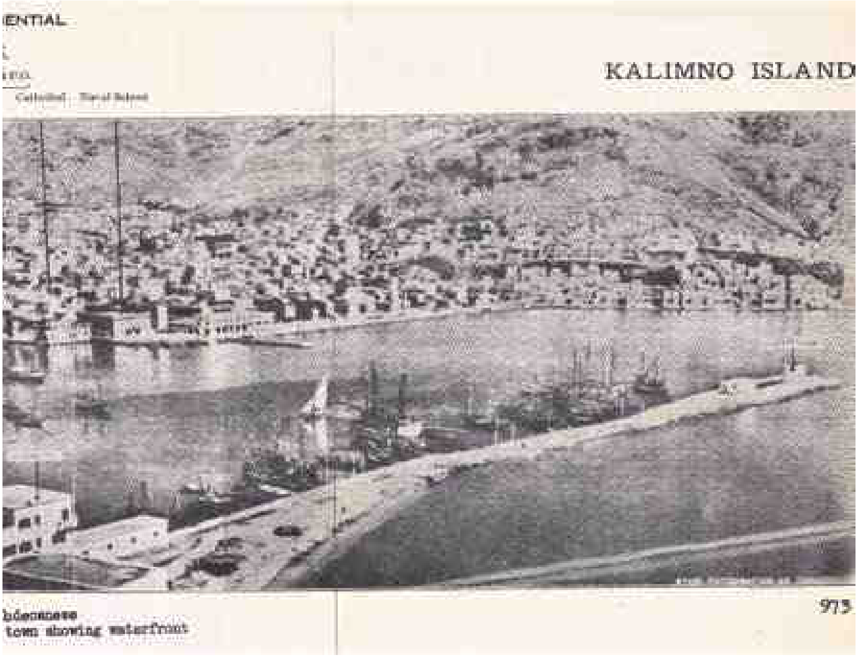

Φωτογραφία της Πόθιας, της πρωτεύουσας του νησιού, με επεξηγήσεις. Αγγλική πανοραμική φωτογραφία της περιόδου 1935-1940 με την ένδειξη confidential (=εμπιστευτική). Κάτω η ίδια φωτογραφία επιχρωματισμένη.

ΤΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ ΥΠΟ ΙΤΑΛΟΚΡΑΤΙΑ

Στο πλαίσιο του Ιταλοτουρκικού Πολέμου (1911) οι Ιταλοί κατέλαβαν τα Δωδεκάνησα το 1912, ως στρατηγική κίνηση αντιπερισπασμού για να απειλήσουν την Τουρκία. Σκοπός της «προσωρινής» κατάληψης ήταν η πίεση της Τουρκίας κοντά στην πρωτεύουσά της την Κωνσταντινούπολη, καθώς και η παρεμπόδιση της μεταφοράς ανδρών και εφοδίων προς τη Λιβύη.

Οι Ιταλοί, λόγω της προηγούμενης αποτυχίας να προσεταιρισθούν τους Άραβες στη Λιβύη, άλλαξαν τακτική και έτσι στα Δωδεκάνησα έδειξαν άλλο πρόσωπο. Από την αρχή της εμφάνισής τους προσπάθησαν να καλοπιάσουν τους ορθόδοξους χριστιανούς, αφού λόγοι στρατιωτικής ασφάλειας επέβαλλαν την προσέγγιση και τον καθησυχασμό του τοπικού πληθυσμού.

Με την Ιταλοτουρκική Συνθήκη Ειρήνης του Ouchy στις 18/10/1912, η Ιταλία παρέμενε και κατείχε τα νησιά. Μετά τη Συνθήκη του Ouchy ακολούθησαν κι άλλες συνθήκες και συμφωνίες· τον Απρίλιο του 1915 η μυστική Συνθήκη του Λονδίνου, στις 29 Ιουλίου του 1919 το Σύμφωνο Βενιζέλου-Tittoni, στις 10 Αυγούστου 1920 η Συνθήκη Ειρήνης των Σεβρών και το 1923 η Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάννης, που ουσιαστικά ήταν η αναθεώρηση της Συνθήκης Ειρήνης των Σεβρών, με την οποία επήλθε η πλήρης ιταλική κυριαρχία. Τα Δωδεκάνησα αναγνωρίσθηκαν ως ιταλική Κτήση (Possedimento), με την παραχώρηση στην Ιταλία όλων των δικαιωμάτων και των τίτλων της Τουρκίας επί των Δωδεκανήσων και όλων των εξαρτημένων νησίδων.

Ο γεωστρατηγικός ρόλος των νησιών ήταν σημαντικός, διότι αποτελούσαν προωθημένη ναυτική βάση στην ανατολική Μεσόγειο (ευαίσθητο χώρο, λόγω και της σύγκλισης τριών Ηπείρων), όπου διέθεταν βάσεις και οι άλλες Μεγάλες Δυνάμεις.

Conto corrente con la Posta

IL MESSAGGERO DI RODI

ABBONAMENTI	Anno III N. 138 — Rodi (Egeo) 26 luglio 1923 — Cent. 20	INSERZIONI
Italia e Colonie: anno L. 40 — semestre L. 25	Direzione — Amministrazione presso la Tipografia Rodia	Per ogni mm. di altezza, larghezza di una colonna e spazio equivalente in 3ª e 3ª pagina L. 2.00; in 4ª pagina L. 1.50. Necrol. avvisi L. 2.00 per riga — Per inserzioni periodiche prezzi a convenirsi
Estero: anno L. 70 — semestre L. 40	Indirizzo telegrafico: MESSAGGERO — RODI —	
I manoscritti non si restituiscono		

La pace firmata a Losanna

LA DELEGAZIONE TURCA SODDISFATTA

La nuova Camera turca convocata per il 2 agosto

Losanna, 24.

Il trattato di pace è stato firmato oggi nel pomeriggio. Ismet Pascià ha firmato per il primo alle ore 15.15. L'apposizione delle firme è durata 45 minuti.

La delegazione turca non nasconde la sua soddisfazione poichè la pace segna il grande successo delle aspirazioni nazionali.

Angora, 24.

Il Governo turco ha deciso di consacrare la prossima settimana a festeggiamenti per la firma della pace.

La nuova Camera turca sarà convocata ad Angora il 2 agosto.

Il Ministro dell'Interno ha per intanto preavvisato telegraficamente i nuovi deputati di recarsi al più presto ad Angora.

Il Consiglio dei ministri ha approvato alcune concessioni ferroviarie ad un gruppo italiano.

COME SI SVOLSERO LE TRATTATIVE
Note di storia retrospettiva

La conferenza di Losanna cominciò con molto entusiasmo e con grande solennità: si sperava infatti di raggiungere non soltanto accordi transitori, ma una vera, profonda e duratura pace orientale.

Lord Curzon, Ministro degli esteri britannico, volle presiedere i lavori portando nella discussione uno spirito energico.

Disgraziatamente l'intransigenza delle due parti più immediatamente interessate — Turchia e Grecia — e il loro spirito particolaristico determinarono nella prima fase della conferenza una intonazione che apparì tosto semplicemente orientata verso un compromesso precario tendente ad uscire pur che sia dalla situazione del momento.

Ciò era inevitabile dati gli avvenimenti precedentemente svoltisi e che non avevano unicamente creato una questione di indole internazionale o di equilibrio politico, ma rivestivano il carattere di una profonda lotta di razza complicata dalle passioni più aspre.

Nella prima conferenza l'Inghilterra era rappresentata da Lord Curzon, *leader* del partito conservatore, cospicua personalità politica inglese; secondo delegato era il signor Rumbold, alto Commissario a Costantinopoli.

La Francia era rappresentata dall'Ambasciatore a Roma, sig. Barrère e dall'ex-ambasciatore a Costantinopoli sig. Bompard.

L'Italia era rappresentata dal Marchese Garroni, ambasciatore a Costantinopoli, dal sig. Montagna, Ministro plenipotenziario ad Atene, e da S.E. Lago, nostro Governatore.

Le altre nazioni balcaniche maggiormente interessate — Rumania, Jugoslavia, Bulgaria ecc. — avevano inviati i loro uomini più eminenti.

Per la Grecia i signori Venizelos e Caclamanos.

La Turchia era rappresentata da una numerosa delegazione presieduta da Ismet Pascià, uno dei generali vittoriosi che aveva raccolto più allori nell'ultima guerra. La delegazione turca dimostrò subito di aver poca autonomia, perchè tutte le deliberazioni dovevano essere prese collegialmente dalla delegazione con intervento di speciali delegati (specie di *commissaires du peuple* della rivoluzione francese) inviati dalla grande Assemblea di Angora.

Fu questa una delle ragioni del tardo procedere dei lavori della conferenza. Inoltre non si deve dimenticare che la prima riunione di essa fu complicata dagli avvenimenti europei (prima tra tutti la questione della Ruhr) che misero a dura prova la solidarietà degli alleati, e di cui i turchi cercarono di approfittare.

Elemento perturbatore infine fu l'intervento della Delegazione russa, presieduta da Cicerin, che si trovò praticamente del tutto isolata, e abbandonata anche dalla stessa Delegazione turca quando ebbe a sostenere tesi ultraturche.

E' noto che le questioni più difficili a trattare furono la questione territoriale e degli stretti, la questione delle capitolazioni finanziarie e giudiziarie, quella delle indennità, del Debito Pubblico Ottomano e delle concessioni, quella dello scambio delle popolazioni e infine quella del Patriarcato Ecumenico.

La situazione divenne tesa al punto che la conferenza fu interrotta e si potè per un momento temere la ripresa della guerra.

Quando si riunì nuovamente la conferenza vi era poca fiducia di poter arrivare a risultati definitivi, e la si considerò quasi come un semplice tentativo di riavvicinare i punti di vista delle diverse parti; tanto è vero che vi intervennero i secondi delegati delle grandi potenze, e cioè il signor Rumbold, il sig. Montagna e il sig. Pellé, alto commissario francese a Costantinopoli, che nel frattempo aveva sostituito l'ambasciatore Barrère nella Delegazione francese.

Gli ultimi telegrammi ci hanno in linea generale appreso a qual punto si sia potuto arrivare nelle questioni sovraindicate; si può dire che in sostanza le tesi turche in massima parte hanno trionfato.

Però le questioni più aspre e più importanti sono state accantonate e rinviate.

Auguriamoci che la loro soluzione non dia luogo ad ulteriori attriti. E necessario che la questione del Debito Pubblico Ottomano e delle concessioni possa procedere direttamente ad una soddisfacente definizione, e non è meno augurabile d'altra parte che gli altri punti relativi allo scambio delle popolazioni e al regime della proprietà delle popolazioni espulse, siano risolti in maniera conforme ai supremi principii di giustizia e di equità.

Lo stesso diciamo per quanto riflette la questione del Patriarcato Ecumenico — che, come è noto, sarebbe spogliato di tutti i poteri esercitati fino ad ora ad eccezione di quello puramente spirituale — nonostante che gli ultimi avvenimenti, che hanno portato all'allontanamento del Patriarca Meletio, costituiscano un prodromo poco rassicurante.

Comunque per intanto un grande passo verso la pacificazione di questo travagliato Oriente è compiuto e si può incominciare a guardarne l'avvenire con maggiore fiducia.

Divieto di sbarco nei Porti turchi

Secondo un telegramma trasmesso in questi ultimi giorni alle autorità turche, il Governo di Angora avrebbe emanato un ordine per il quale sarebbe proibito a tutti i coloro che provengono da Beirutti, dalla Siria e da tutte le isole e che non siano musulmani di razza turca, di sbarcare in porti turchi e di viaggiare nell'interno del paese senza averne ottenuto preventivamente autorizzazione dal Ministero degli Interni.

V'è motivo di ritenere che tale ordine, emanato giorni or sono, verrà senz'altro revocato in seguito alla firma del trattato di pace.

Δημοσίευμα της ιταλικής εφημερίδας *Il Messaggero di Rodi /Ο Αγγελιαφόρος της Ρόδου* στις 26/7/1923, σχετικό με την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάννης.

ΟΙ ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

α) Η πρώτη περίοδος 1912-1923. Όταν οι Ιταλοί κατέλαβαν τα νησιά διακήρυξαν ότι ήλθαν ως φίλοι και ότι θα σέβονταν το προνομιακό καθεστώς. Έτσι στην αρχή τα σχέδια αλλαγής του προνομιακού καθεστώτος της Δωδεκανήσου, που ίσχυε επί Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ήταν αφανή και ασυστηματοποίητα. Μέχρι το 1923, η ιταλική πολιτική χαρακτηριζόταν από αστάθεια, επιφυλακτικότητα και μεταπτώσεις. Αυτό οφειλόταν στη ρευστότητα και εναλλαγή των διεθνών σχέσεων και πολιτικών κατευθύνσεων, λόγω των Βαλκανικών Πολέμων, του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου και της Ρωσικής Επανάστασης, που συγκλόνισαν την Ιταλία και, επίσης, της Ελληνικής Εκστρατείας και Καταστροφής στη Μικρά Ασία.

β) Η περίοδος 1923-1943. Από τη Συνθήκη της Λωζάννης και μετά, η Ιταλία πλέον, νομιμοποίησε την κατοχή της και δεν είχε λόγο να κρατά τα προσχήματα. Άρχισε την πολιτική τού εξιταλισμού και της δίωξης της Ορθόδοξης Εκκλησίας και της Ελληνικής Παιδείας. Κυβερνήτης της Δωδεκανήσου κατά τα έτη 1922-1936 ήταν ο γερουσιαστής Mario Lago.

Τα διατάγματα του Ιταλού Κυβερνήτη των Νησιών ήταν νόμοι, που δεν απαιτούσαν επικύρωση από τη Ρώμη. Ονομάστηκαν «**Κτήση των Ιταλικών Νησιών του Αιγαίου**» (Possedimento delle Isole Italiane dell'Egeo) και υπάγονταν στο Υπουργείο Εξωτερικών, με ένα ειδικό καθεστώς. Υπήρχε ειδική νομοθετική αυτονομία και τελωνειακός διαχωρισμός, τόσο από τη Μητρόπολη, όσο και από τις άλλες αποικίες. Ο Κυβερνήτης (Διοικητής) είχε τον τίτλο του Governatore και διέθετε μεγάλη εξουσία. Ήταν στην ουσία ένας διοικητής-δικτάτορας, ενός μικροσκοπικού κράτους, που εξέδιδε διατάγματα, έλεγχε την τοπική οικονομία και επέβαλλε φόρους· πάντα όμως εξαρτιόταν από τη Ρώμη.

Από το 1923 στα Δωδεκάνησα ξεκίνησαν οι μεγάλες αλλαγές σε όλα τα πεδία· στο Νομοθετικό, την Τοπική Αυτοδιοίκηση, την Εκπαίδευση, την Εκκλησία. Αναγκαία για τη διοίκηση της Κτήσης ήταν και τα νέα διοικητικά-οικονομικά μέτρα, η οργανωμένη διαχείριση του χώρου και η διαμόρφωση των πόλεων[5].

Η εικοσαετία 1923-1943 ήταν η πιο επικίνδυνη περίοδος της Ιταλοκρατίας, που συνέπεσε με την περίοδο του Φασισμού (1922). Η ιταλική διοικητική μηχανή ήταν γρήγορη και αποτελεσματική, η φιλοσοφία όμως παρέμενε απόλυτα φασιστική.

Οι Ιταλοί διέλυσαν θεμελιώδη σχήματα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αλλά εκεί που έδειξαν το μεγαλύτερο ζήλο ήταν η κατάργηση της Ελληνικής Παιδείας και ο «έλεγχος» της ορθόδοξης Εκκλησίας. Αφαιρέθηκε από τις Σχολικές Εφορείες κάθε δικαιοδοσία και σταμάτησε η ελληνική Εκπαίδευση. Δι-

---

5 Κογιόπουλος Κ., *Η Κως μέχρι το μεγάλο σεισμό του 1933,* Κως 2022.

ορίστηκε Ιταλός επόπτης και έγινε υποχρεωτική η διδασκαλία της ιταλικής γλώσσας στα σχολεία.

Με το D.G. 140 της 28ης/9/1929 οι Έλληνες επιστήμονες, πτυχιούχοι ελληνικών Πανεπιστημίων, υποχρεώθηκαν να φοιτήσουν στο ιταλικό Πανεπιστήμιο της Πίζας και να λάβουν τίτλο σπουδών, ώστε να τους επιτραπεί να πάρουν άδεια άσκησης επαγγέλματος.

Ο στρατηγός Ameglio στην Κάλυμνο

Η ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΝΟΜΙΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΙΤΑΛΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Από την αρχή της ιταλικής κατάληψης οι Δωδεκανήσιοι αντέδρασαν, εκφράζοντας την επιθυμία τους τόσο με το Συνέδριο της Πάτμου στις 16-18/6/1912, όσο και με το ενωτικό ψήφισμα της Δημογεροντίας της Ρόδου στις 22/12/1912.

Το 1919 μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και με την ευκαιρία του Συνεδρίου της Ειρήνης[6], οι νησιώτες αντέδρασαν στις προθέσεις των Ιταλών να κρατήσουν τα Δωδεκάνησα. Δημιουργήθηκε η «ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ», που σε συνεργασία με τον Μητροπολίτη Ρόδου, Απόστολο Τρύφωνος, οργάνωσαν κινητοποιήσεις για δημοψήφισμα και με διαδηλώσεις, προσπάθησαν να δείξουν στη διεθνή Κοινότητα πως επιθυμία των νησιωτών ήταν η ένωση με την Ελλάδα.

Ανήμερα Πάσχα του 1919, και συγκεκριμένα στη Δεύτερη Ανάσταση, πραγματοποιήθηκαν συλλαλητήρια σε όλα τα νησιά της Δωδεκανήσου, στα οποία οι Ιταλοί απάντησαν με απαγορεύσεις και βία. Στο Παραδείσι της Ρόδου η διαδήλωση καταπνίγηκε στο αίμα με τις δολοφονίες του ιερέα Παπαλουκά και της Ανθούλας Μανωλά-Ζερβού. Στον Αρχάγγελο τραυματίστηκαν 100 περίπου χωρικοί, εκ των οποίων βαριά ο Νικόλαος Α. Γεωργάς. Μετά τη διάλυση του πλήθους φυλακίσθηκαν δύο ιερείς, οι δύο δάσκαλοι του χωριού και ο Κοινοτάρχης. Στ’ Αφάντου φυλακίσθηκε ο Παπά-Εμμανουήλ και στη Σορωνή, συνέλαβαν επίσης, τους Μιχαήλ Αλμυρό και Σταύρο Παπαεμμανουήλ. Παρόμοια γεγονότα έλαβαν χώρα και σε πολλές άλλες Κοινότητες της Ρόδου και της υπόλοιπης Δωδεκανήσου. Ακολούθησαν αθρόες συλλήψεις και φυλακίσεις, και μετά τις δίκες που ακολούθησαν, αρκετοί καταδικάσθηκαν και φυλακίσθηκαν. Τα γεγονότα αυτά έμειναν γνωστά στην ιστορία ως «Το Αιματηρό Πάσχα του 1919».

Η κίνηση των Δωδεκανησίων και το συλλαλητήριο του 1919 έδωσαν στον τότε πρωθυπουργό της Ελλάδας Ελ. Βενιζέλο τα επιχειρήματα εκείνα, ώστε να καταγγείλει τη μυστική συμφωνία Ιταλίας-Αντάντ και με τη συνθήκη Βενιζέλου-Tittoni (1919) να αναγνωρίσει η Ιταλία την κυριαρχία της Ελλάδας επί της Δωδεκανήσου, πλην της Ρόδου, που θα έμενε πέντε χρόνια υπό την κυριαρχία της Ιταλίας[7].

Στις 26 Σεπτεμβρίου 1921 συνελήφθηκε ο Μητροπολίτης Ρόδου από τους Ιταλούς. Τον εξόρισαν στην Πάτμο και από εκεί, στις 18 Νοεμβρίου 1921,

---

6 Η Σύνοδος Ειρήνης του Παρισιού ή Συνδιάσκεψη Ειρήνης των Παρισίων του 1919 ήταν πολυεθνής σύνοδος, η οποία οργανώθηκε από τις νικήτριες συμμαχικές δυνάμεις μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, προκειμένου να αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις για τις νέες Συνθήκες Ειρήνης. Επίσημα ξεκίνησαν οι εργασίες της στις 18 Ιανουαρίου 1919 (ν. ημ.) και ολοκληρώθηκε στις 12 Μαΐου του ίδιου έτους.

7 Μπακίρης Ε.Δ., *Ρόδος. Εθνικό ζήτημα 1912-1945,* Ρόδος 1989, σ. 28.

έφυγε για την Κωνσταντινούπολη[8]. Η αφορμή δόθηκε, επειδή ο ίδιος δεν παρευρέθηκε στην υποδοχή του διαδόχου του ιταλικού Θρόνου που επισκέφθηκε εκείνες τις ημέρες τη Ρόδο. Επανήλθε στη Ρόδο στις 9 Οκτωβρίου 1924, μετά από συνεννόηση[9] με τον Κυβερνήτη Mario Lago.

Ρόδος 1921. Ο Ιταλός διάδοχος, πρίγκιπας Umberto (αριστερά), επισκέπτεται για πρώτη φορά τη Ρόδο. Τον υποδέχεται ο Διοικητής, πληρεξούσιος υπουργός, κόμης Alessandro de Bosdari (δεξιά) με τη μεγάλη στολή. Ο Πρίγκιπας φοράει τη στολή της Στρατιωτικής Σχολής της Ρώμης, όπου φοίτησε από το 1918 μέχρι και το1921. Η μη συμμετοχή του μητροπολίτη Αποστόλου Τρύφωνος στην υποδοχή ήταν η αφορμή για την εξορία του.

8 Απόστολος Τρύφωνος, Μητρ. Ρόδου, *Απομνημονεύματα, ήτοι Χρονογραφική Ιστορία της Εκκλησιαστικής Επαρχίας Ρόδου επί Ιταλο-Γερμανοκρατίας (4 Μαΐου 1912-8 Μαΐου 1945),* τ. Α΄, Εν Αθήναις 1947, σ. 84-91.

9 Παπαϊωάννου Ε.Δ., *Ρόδος και Νεώτερα Κείμενα. 8. Η Εκκλησία της Δωδεκανήσου κατά την Ιταλοκρατία. Το Αυτοκέφαλο,* Ρόδος 1997.

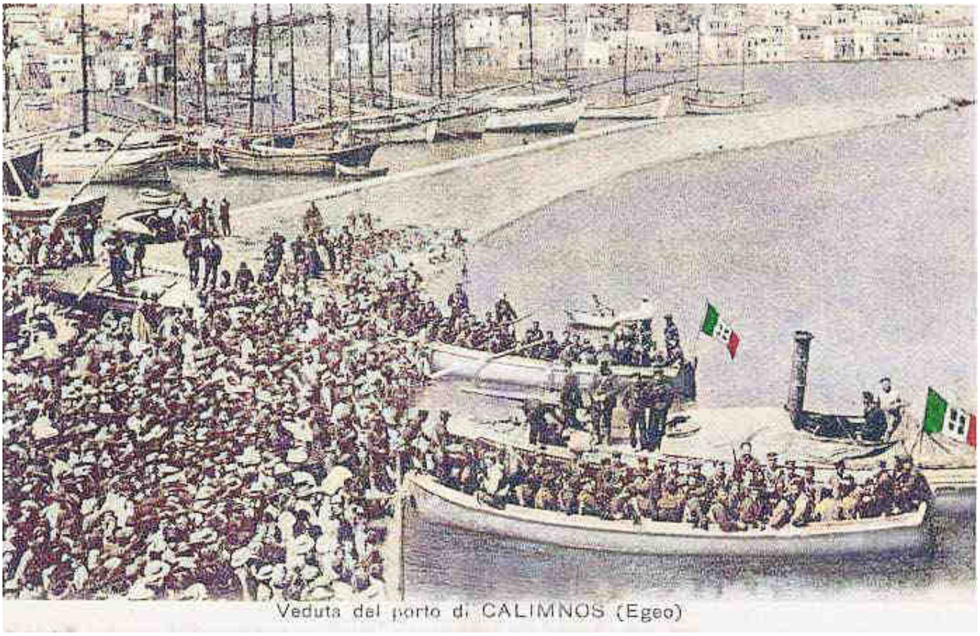

Πάνω: Οι Ιταλοί καταλαμβάνουν την Κάλυμνο. Ναυτικά αγήματα απ' το θωρακισμένο καταδρομικό "Pisa" (αδερφό πλοίο του «Αβέρωφ»), αποβιβάζονται στο Λιμάνι της Καλύμνου.
Κάτω: Αναμνηστική φωτογραφία της δεκαετίας του '30 με μαθητές που αποφοίτησαν απ' το Νικηφόρειο Γυμνάσιο και τους καθηγητές τους (από: Ζερβός Σ.Γ., *Εικονογραφημένη Η Δωδεκάνησος και η Δη Συντακτική των Ελλήνων Εθνοσυνέλευσις,* τ. Α΄, Εν Αθήναις 1930).

Β. ΜΕΡΟΣ

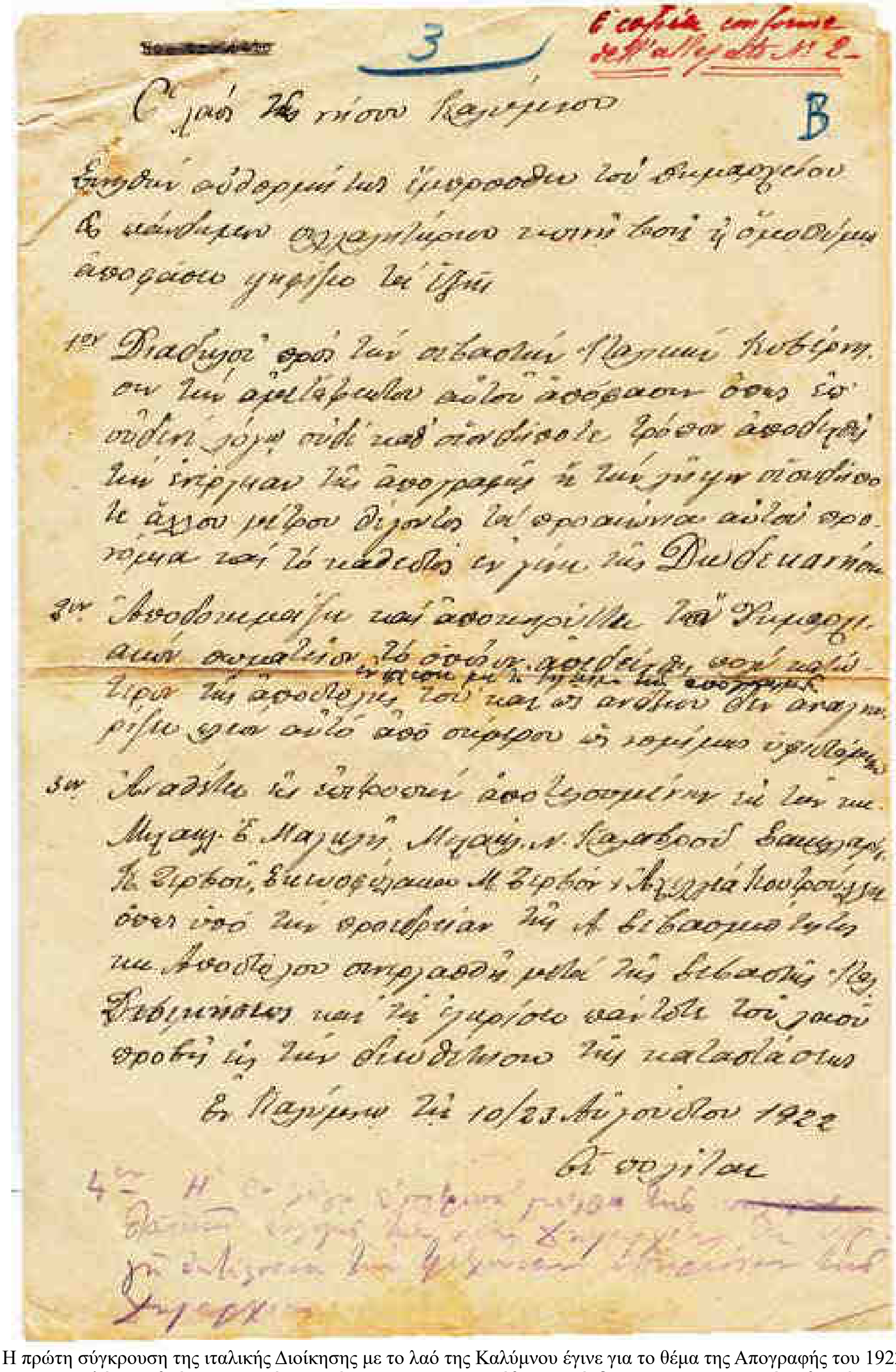

Η πρώτη σύγκρουση της ιταλικής Διοίκησης με το λαό της Καλύμνου έγινε για το θέμα της Απογραφής του 1922.
Οι Καλύμνιοι θεώρησαν αυτή την ενέργεια ως μια προσπάθεια παρέμβασης στο προνομιακό καθεστώς,
που αποσκοπούσε στην επιβολή φόρων και στρατιωτικών υποχρεώσεων.
Χειρόγραφη προκήρυξη του 1922, σχετική με τα γεγονότα.

Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΚΑΛΥΜΝΙΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ ΤΟΥ 1926. ΤΟ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΥΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ.

Την 1η/1/1926 εκδόθηκε ο νέος Σχολικός Κανονισμός. Συγχρόνως η δημιουργία Επιτροπής για το Σπογγαλιευτικό Ζήτημα ανέτρεπε θεμελιώδεις βάσεις του προνομιακού καθεστώτος της Καλύμνου[10].

[...] ο λαός της Καλύμνου συνήλθε σε γενική συνέλευση, στις 21 του Φλεβάρη 1926, και εξέλεξε τριακονταμελή επιτροπήν την οποίαν εξουσιοδότησε να συσκεφθή με τη Δημαρχία πάνω στην πορείαν που έπρεπε ν' ακολουθηθή όσον αφορά το σπογγαλιευτικό. Η επιτροπή, στη συνεδρίασή της τής 22/2/1926, αποφάσισε να σταλούν αντιπρόσωποι στη Ρόδο ο πρώτος Δήμαρχος Μιχ. Καλαβρός και ο δημοτικός σύμβουλος Δρόσος Κωλέττης-Ταυλάριος, να λάβουν μέρος στην εκεί σύσκεψη για το σπογγαλιευτικό «υπό τον απαράβατον όρον», έλεγεν η απόφαση, «αν δι' ειδικών διατάξεων αναγνωρισθούν τα προνόμια της Δημαρχίας», δηλ. η σύνταξη συμβολαίου σπογγαλιέων, η εκδίκαση σπογγαλιευτικιών διαφορών κ.τ.λ. από τη Δημαρχία. Τις αποφάσεις αυτές ακολουθώντας οι αντιπρόσωποι της Καλύμνου μεταβήκαν στη Ρόδο κι εκεί, παρά τις αντίξοες περιστάσεις, κατόρθωσαν να κάμουν σεβαστές τις απόψεις του νησιού.

Αλλ' ενώ στο σπογγαλιευτικό ζήτημα η Κάλυμνος κατόρθωσε να εισακουσθούν οι απόψεις της, το ζήτημα του «Κυβερνητικού Κανονισμού των Σχολών» είχε μιαν άλλη εξέλιξη. Καθώς η αντίσταση των Καλυμνίων δυναμωνόταν, από το ζήτημα αυτό προέρχεται η παύση της Δημαρχίας από την Ιταλική διοίκηση, ο διορισμός Ιταλού Podestà, η εξορία του δημάρχου Μιχ. Καλαβρού, του δημοτικού συμβούλου Δ.Κ. Ταυλάριου, του γυμνασιάρχη του Νικηφορείου Γυμνασίου Γιάν. Κλ. Ζερβού, του αντιπροέδρου της Εφορείας Σχολών Καλύμνου Θ. Κωλέττη και η φυλάκιση του εφόρου σχολών Μιχ. Αλαχούζου. Και από το ζήτημα αυτό αρχίζει η μαύρη περίοδος της Ιταλοκρατίας, περίοδο που θα διαρκέσει 16 ολόκληρα χρόνια. [...]

---

10 Φραγκόπουλος Ι. Κ., *Ιστορία της Καλύμνου*, Αθήνα 1995β, σσ. 178-179.

N. 188. — Scioglimento del Consiglio Municipale di Calino.

NOI

MARIO LAGO

GOVERNATORE DELLE ISOLE EGEE

Visto il R. D. n. 1355 del 28 agosto 1924;

Visto il D. G. n. 88 del 31 dicembre 1925;

Considerato che in ripetute occasioni l'attuale Amministrazione della città di Calino ha dato prova di scarsa comprensione dei suoi doveri verso lo Stato e di deplorevole frascuranza degli interessi della popolazione.

In virtù dei poteri conferitici;

DECRETIAMO:

Il Consiglio Municipale della città di Calino è sciolto.

Il sig. Umberto Patierno è nominato Commissario al Municipio di Calino fino alle nuove elezioni, che saranno bandite ulteriormente

Rodi, li 14 ottobre 1926

Il Governatore

LAGO

Το υπ' αρ. 188 Κυβερνητικό Διάταγμα της 14ης/10/1926 του Mario Lago,
που καταργούσε τη δημοτική Αρχή Καλύμνου και όριζε ως δημαρχιακό Επίτροπο, τον Ιταλό Umberto Patierno.

N. 189 — Espulsione dalle Isole.

NOI

MARIO LAGO

GOVERNATORE DELLE ISOLE EGEE

Visto il R. D. n. 1355 del 28 agosto 1924;

Visto il N. D. n. 67 del 19 novembre 1924;

In virtù dei poteri conferitici:

DECRETIAMO:

Il sig. Dottore Michele Neocli Calavros da Calino è espulso dalle Isole Egee per motivi di ordine pubblico.

Rodi, li 14 ottobre 1926

Il Governatore

LAGO

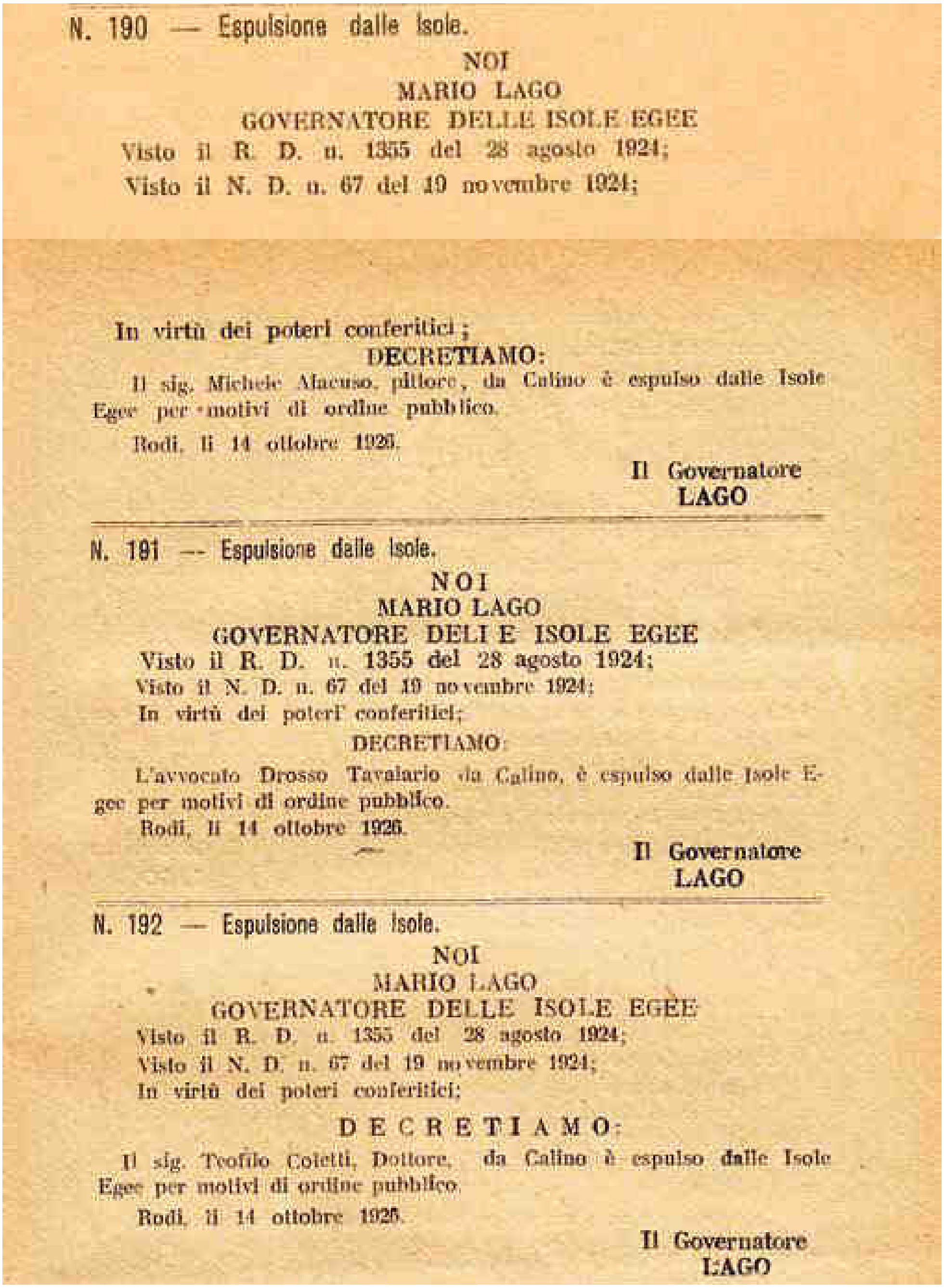

N. 190 — Espulsione dalle Isole.

NOI
MARIO LAGO
GOVERNATORE DELLE ISOLE EGEE

Visto il R. D. n. 1355 del 28 agosto 1924;
Visto il N. D. n. 67 del 19 novembre 1924;

In virtù dei poteri conferitici;

DECRETIAMO:

Il sig. Michele Alacuso, pittore, da Calino è espulso dalle Isole Egee per motivi di ordine pubblico.

Rodi, li 14 ottobre 1926.

Il Governatore
LAGO

N. 191 — Espulsione dalle Isole.

NOI
MARIO LAGO
GOVERNATORE DELLE ISOLE EGEE

Visto il R. D. n. 1355 del 28 agosto 1924;
Visto il N. D. n. 67 del 19 novembre 1924;
In virtù dei poteri conferitici;

DECRETIAMO:

L'avvocato Drosso Tavalario da Calino, è espulso dalle Isole Egee per motivi di ordine pubblico.

Rodi, li 14 ottobre 1926.

Il Governatore
LAGO

N. 192 — Espulsione dalle Isole.

NOI
MARIO LAGO
GOVERNATORE DELLE ISOLE EGEE

Visto il R. D. n. 1355 del 28 agosto 1924;
Visto il N. D. n. 67 del 19 novembre 1924;
In virtù dei poteri conferitici;

DECRETIAMO:

Il sig. Teofilo Coletti, Dottore, da Calino è espulso dalle Isole Egee per motivi di ordine pubblico.

Rodi, li 14 ottobre 1926.

Il Governatore
LAGO

Τα ιταλικά διατάγματα 189, 190, 191, 192 του Οκτωβρίου/1926, με την υπογραφή του Mario Lago, με τα οποία εξορίζονταν για λόγους «δημόσιας τάξης» ο γιατρός Μιχαήλ Καλαβρός, ο ζωγράφος Μιχαήλ Αλαχούζος, ο δικηγόρος Δρόσος Ταυλάριος και ο γιατρός Θεόφιλος Κωλέττης.

ΤΟ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟ

Από την αρχή της ιταλικής κατάληψης οι Ιταλοί αναζητούσαν τρόπους να χειραγωγήσουν την Εκκλησία, πιστεύοντας ότι έτσι θα έλεγχαν και τον ορθόδοξο πληθυσμό της Δωδεκανήσου. Ήδη από το 1913, στο υπόμνημα που συνέταξε ο στρατηγός Ameglio[11], σχετικά με την οικονομική και πολιτική οργάνωση της Ρόδου, μιλούσε σαφώς για Αυτοκεφαλία της Δωδεκανησιακής Εκκλησίας.

Ο διοικητής Δωδεκανήσου, Alessandro de Bosdari (πρώην Ιταλός πρέσβης στην Αθήνα), το 1922 στην έκθεσή του προς τον Mussolini επανέλαβε την πρόταση της Αυτοκεφαλίας, δηλαδή της ανεξαρτητοποίησης των τεσσάρων Μητροπόλεων και Μοναστηριών της Δωδεκανήσου από το Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης[12].

Αριστερά, ο στρατηγός Ameglio, πρώτος Διοικητής της Δωδεκανήσου (5/5/1912-14/10/1913).
Δεξιά, ο Διοικητής (17/8/1921-18/2/1923), πληρεξούσιος υπουργός,
κόμης Alessandro de Bosdari, υπήρξε πρώην Ιταλός πρέσβης στην Ελλάδα.

Οι δύο πυλώνες της ελληνικής ταυτότητας στα Δωδεκάνησα ήταν η Εκκλησία και η ελληνική Παιδεία. Η παρέμβαση των Ιταλών στα εκκλησιαστικά θέματα άρχισε σταδιακά, ξεκινώντας το 1924[13], μετά τη συνθήκη της

11 Τσιρπανλής Ζ.Ν., *Ιταλοκρατία στα Δωδεκάνησα (1912-1943). Αλλοτρίωση του ανθρώπου και του περιβάλλοντος,* Ρόδος 1998, σ. 166.

12 Marongiu Buonaiuti C., *La politica religiosa del Fascismo nel Dodecanneso*, Napoli 1979.

13 Τσιρπανλής Ζ.Ν., *Ιταλοκρατία,* ό.π., σσ. 167-168. Ήδη από τον Αύγουστο του 1924 είχε συνταχθεί ένα σχέδιο καταστατικού, το «Καταστατικό της Ορθόδοξης Εκκλησίας των νησιών του Αιγαίου». Αποτελούνταν από 19 άρθρα και ο μητροπολίτης Απόστολος το «είχε

Λωζάννης. Κατάργησαν αρχικά τα Μεικτά Εκκλησιαστικά Δικαστήρια και τις συμβολαιογραφικές πράξεις της Εκκλησίας και στη συνέχεια άρχισαν τις παρεμβάσεις στην Εκπαίδευση. Αντιθέτως οι Ιταλοί βοήθησαν με κάθε μέσο την καθολική Εκκλησία. Ιδρύθηκε στη Ρόδο Μητρόπολη των Καθολικών, κτίστηκαν καθολικοί ναοί, σε Ρόδο, Κω, Λέρο και πλήθος Καθολικών Ταγμάτων ανέλαβαν την Υγεία, την Εκπαίδευση και την Πρόνοια στα νησιά[14].

Η δημιουργία Αυτοκέφαλης Εκκλησίας Δωδεκανήσου έγινε ο πρώτος στόχος της Ιταλικής Διοίκησης[15]. Διακαής επιθυμία του Mario Lago ήταν

δεχθεί σχεδόν εξ ολοκλήρου».

14 Κογιόπουλος Κ., *Η Ιστορία της Υγείας στα Δωδεκάνησα το πρώτο μισό του 20ού αιώνα*, Ρόδος 2005, σ. 50. *[...]Μετά την ιταλική κατάληψη των νησιών η καθολική Εκκλησία αναβάθμισε το ρόλο της, συντάχτηκε με τον ιταλικό ιμπεριαλισμό, αποδέχτηκε το φασισμό και σιώπησε στην προσπάθεια εξόντωσης της ορθόδοξης Εκκλησίας από τους Lago και DeVecchi. [...]Τις δεκαετίες 1920-1930, ενώ η ορθόδοξη Εκκλησία διχαζόταν από το Αυτοκέφαλο και από την πίεση των Ιταλών, η καθολική Εκκλησία επέκτεινε τη δράση της με τη βοήθεια της Ιταλικής Διοίκησης. Διάφορα καθολικά θρησκευτικά τάγματα ανέλαβαν τη διεύθυνση των νοσοκομείων, των δημοτικών σχολείων και των γυμνασίων της Ρόδου, Κω και Λέρου. Το 1922 αντικαταστάθηκαν ακόμα και οι καθολικοί Γάλλοι Freres στη Ρόδο. Ο Mario Lago, με το περίφημο κυβερνητικό διάταγμα D.G. 1 της 1ης/1/1926 (1ο τεύχος του B.U. της 1ης/1/1926) σχετικά με τη δημιουργία του Οργανισμού της Δημοτικής και Μέσης Εκπαίδευσης (Σχολικός Κανονισμός), επέβαλε στην ορθόδοξη Εκκλησία να μην έχει πλέον λόγο στα σχολεία.[...] Για την κατασκευή κτηρίων και υποδομών η Ιταλική Διοίκηση συνεργαζόταν με την Εθνική Ένωση Ιταλών Ιεραποστόλων-A.N.M.I. [...]Τα σχέδια της A.N.M.I. ήταν μεγαλεπήβολα. Διέθεταν τεράστια κεφάλαια και είχαν δικά τους ανεξάρτητα γραφεία προγραμμάτων στη Ρόδο για το σχεδιασμό σχολείων, νοσοκομείων, ευαγών ιδρυμάτων και εκκλησιών. [...]Στα Δωδεκάνησα εγκαταστάθηκαν πλήθος καθολικών θρησκευτικών ταγμάτων: Οι καθολικές μοναχές της κοινότητας των Φραγκισκανών Αδελφών της Αιγύπτου (Comunità delle Suore Francescane Missionarie d'Egitto) ανέλαβαν νοσοκόμες στο νοσοκομείο της Ρόδου, ενώ στην Κω και τη Λέρο ανέλαβε η κοινότητα των Αδελφών Ζηλωτριών της Ιεράς Καρδιάς (Comunità delle Suore Zelatrici del Sacro Cuore). Η οργάνωση των Αδελφών της Θείας Πρόνοιας του Don Orione (Congregazione dei Fratelli della Divina Provvidenza) μαζί με τη θρησκευτική κοινότητα των Φραγκισκανών Αδελφών της Gemona (Comunità religiosa delle Suore Francescane di Gemona) βοηθούσαν στο ορφανοτροφείο της Ακαντιάς, "Ospizio dei Cavalieri". Επίσης η κοινότητα των Φραγκισκανών Αδελφών της Gemona οργάνωσε το βρεφοκομείο "Vittorio Emanuele III". [...]*

15 Παπαϊωάννου Ε.Δ., ό.π., σ. 11. *[...]Μέχρι τον Θ΄ αιώνα, η Χριστιανική Εκκλησία ήταν ενωμένη. Τότε παρουσιάστηκε το πρώτο σχίσμα μεταξύ της Ανατολικής και της Δυτικής Εκκλησίας, με αφορμή την ανάδειξη στον πατριαρχικό θρόνο Κωνσταντινουπόλεως, του Φωτίου, το 857, το οποίο ολοκληρώθηκε το 1054. Προσπάθειες για την επανένωση, προ παντός για την αντιμετώπιση του μωαμεθανικού κινδύνου επέβησαν άκαρπες. Άλλο όμως είναι το σχίσμα, το οποίο προκαλεί δογματική διαφορά και άλλο το αυτοκέφαλο το οποίο είναι διοικητικής φύσεως. Οι αυτοκέφαλες εκκλησίες διατηρούν το ίδιο δόγμα, αλλά ανεξαρτοποιούνται από την Μητέρα-Εκκλησία, ως προς τη διοίκηση. [...]* –Αυτοκεφαλία είναι το καθεστώς μιας ιεραρχικής Εκκλησίας, της οποίας ο Αρχιεπίσκοπος δεν υποβάλει αναφορά σε κάποιον άλλον προκαθήμενο Επίσκοπο. Όταν ο Πατριάρχης αποδεσμεύει μια εκκλησιαστική Επαρχία από την εξουσία του, τότε χορηγεί Αυτοκεφαλία, δηλαδή η αποσπασθείσα Εκκλησία ηγείται του εαυτού της σε ό,τι αφορά τη διοίκηση και τις αποφάσεις της δικής της Συνόδου, ενώ Αυτο-

η δημιουργία αυτόνομης Δωδεκανησιακής θρησκευτικής Αρχής, δηλαδή το **Αυτοκέφαλο της Ορθόδοξης Δωδεκανησιακής Εκκλησίας απ' το Πατριαρχείο.** Με ήπιο τρόπο στην αρχή, που στη συνέχεια κλιμακώθηκε, προσπάθησε να αποκόψει τη Δωδεκανησιακή Εκκλησία από το Πατριαρχείο. Ως μοχλό πίεσης χρησιμοποίησε τη διατήρηση των προνομίων, όσων δηλαδή είχαν μείνει.

Ο κυβερνήτης Mario Lago με τη μεγάλη στολή

Όπως γράφει ο Εμμ. Μπακίρης[16]: *[...] Η Ιταλική Διοίκηση δεν είχε καμιά πρόθεση να σεβαστεί τα προνόμια και σε περίπτωση που το Πατριαρχείο παραχωρούσε το Αυτοκέφαλο. Αυτό φάνηκε από τις ενέργειες του Μάριο Λάγκο.*

Ο Λάγκο μελέτησε την κατάσταση και διαπίστωσε ότι για να μπορέσει η Ιταλία να αλλοιώσει το εθνικό φρόνημα των Δωδεκανησίων έπρεπε την εποπτεία των σχολείων να αναλάβει η Διοίκηση και να αποξενωθεί η Ορθόδοξη Εκκλησία. Με το πνεύμα αυτό υπέβαλε υπόμνημα στον ίδιο το Μουσολίνι. (Το έγγραφο αυτό έφερε στη δημοσιότητα ο πρώτος Γεν. Διοικητής Δωδεκανήσου μετά την απελευθέρωση, κ. Νικ. Μαυρής).

Η Ιταλική Διοίκηση το 1926, πριν ακόμη ολοκληρωθούν οι συζητήσεις για το Αυτοκέφαλο και καταλήξουν σε συμπεράσματα, με το οποίο η ίδια είχε συνδέσει τη διατήρηση των προνομίων, δημοσίευσε Δ/γμα με το οποίο κατάργησε την Κ.Ε.Ε. (Κεντρική Εκπαιδευτική Επιτροπή) και τη Δημογεροντία και στη θέση τους δημιούργησε το «Κοινοτικόν Συμβούλιον της Ορθοδόξου Κοινότητος», του οποίου Πρόεδρος ήταν ένα από τα μέλη του. Ο Μητροπολίτης και οι εκκλησιαστικές Επιτροπές δεν έχουν πια καμιά ανάμιξη στα εκπαιδευτικά θέματα. Ο διορισμός του διδακτικού προσωπικού θα γίνονταν από το Κ.Σ. στην πόλη της Ρόδου, τα Δ.Σ. στα χωριά και η έγκριση από την Κυβέρνηση. Η μόνη παραχώρηση στον Μητροπολίτη ήταν να εγκρίνει το διορισμό του καθηγητή των Θρησκευτικών του Γυμνασίου.

νομία σημαίνει ότι μπορεί μόνο να νομοθετεί για τον εαυτό της.

16 Μπακίρης Ε.Δ., Εσωτερική Ιεραποστολή της Εκκλησίας Ρόδου στα χρόνια της Ιταλοκρατίας, *Δωδεκανησιακά Χρονικά,* τ. Ζ΄, Αθήνα 1979, σ. 52. Ο Εμμανουήλ Μπακίρης ήταν θεολόγος, κατηχητής, ιεροκήρυκας και αργότερα γυμνασιάρχης και έδρασε την εποχή εκείνη.

Με τε ίδιο σύστημα εισάγονταν η διδασκαλία της Ιταλικής γλώσσας στα ιδιωτικά σχολεία (Ελληνικά, Μουσουλμανικά). [...]

Οι παράγοντες που ενεπλάκησαν στην προσπάθεια του Αυτοκεφάλου, εκτός του Mario Lago και του Πατριαρχείου Κωνσταντινούπολης, ήταν:

α) Τα σχετικά Υπουργεία και οι Διπλωματικές Αρχές των δύο εμπλεκόμενων κρατών, Ελλάδας και Ιταλίας.

β) Ο Κλήρος, ο ανώτερος[17], που υποστήριξε τα σχέδια του Μ. Lago και ο κατώτερος που στάθηκε αντίθετος σ' αυτά.

γ) Οι πιστοί και οι Δωδεκανήσιοι της Διασποράς, ιδίως Αιγύπτου και Αθήνας.

Στην εξέλιξη του Ζητήματος δημιουργήθηκαν δύο πόλοι: α) αυτοί που ήταν υπέρ, δηλαδή οι Ιταλοί, οι ορθόδοξοι Αρχιερείς και οι ολίγοι που τους ακολουθούσαν και β) στην άλλη πλευρά αυτοί που ήταν ενάντιοι, δηλαδή όλοι οι άλλοι.

Οι συζητήσεις έγιναν σε τρεις φάσεις[18]:

Α) 1924-1927. Το 1924 ο Μ. Lago ζήτησε από τον Απόστολο Ρόδου[19], αμέσως μετά την επιστροφή του από την εξορία, να κηρυχθεί η Δωδεκανησιακή Εκκλησία Αυτοκέφαλη, καθότι μετά τη συνθήκη της Λωζάννης τα Δωδεκάνησα διοικητικά ανήκαν πια στο ιταλικό κράτος και όχι στο Τουρκικό, όπου ανήκε το Πατριαρχείο. Η άποψη των Ορθοδόξων Μητροπολιτών ήταν ότι Αυτοκέφαλες μπορούσαν να γίνουν οι Εκκλησίες που απελευθερώνονταν και ανήκαν σε ορθόδοξο κράτος, όχι σε αλλόδοξο.

Οι πιέσεις των Ιταλών και το διακύβευμα των προνομίων οδήγησε τους Μητροπολίτες να μεταβούν στην Κωνσταντινούπολη για απευθείας συζητήσεις με το Πατριαρχείο. Κατά τις συζητήσεις συνεχώς επικρεμόταν ο

17 Όταν άρχισαν οι διαπραγματεύσεις για το Αυτοκέφαλο στη Δωδεκάνησο υπήρχαν τέσσερεις Μητροπολιτικές έδρες: α) Η Μητρόπολη Ρόδου (Μητροπολίτης Απόστολος Τρύφωνος, 1913-1946), β) Η Μητρόπολη Καρπάθου-Κάσου (Μητροπολίτης Γερμανός Μονοδιάδης ή Μονούδης, 1912-1940), γ) Η Μητρόπολη Λέρου-Καλύμνου (Μητροπολίτης Απόστολος Καβακόπουλος, 1912-1947) και δ) Η Μητρόπολη Κω (Μητροπολίτης Αγαθάγγελος Αρχύτας, 1908-1924 και στη συνέχεια ανέλαβε ο Αρχιμανδρίτης Φιλήμων Φωτόπουλος).

18 Τσαλαχούρης Κ., *Το Αυτοκέφαλο της Εκκλησίας της Δωδεκανήσου (1924-1929),* Αθήνα 1992, σσ. 9-30.

19 Καπελλά Θ., Ο αγώνας των γυναικών στο 1935 και ο Πετροπόλεμος, *Καλυμνιακά Χρονικά,* τ. Στ΄ Αθήνα 1986, σ. 87. *[...]Απευθύνεται πρώτα στον Ιεράρχη της Καρπάθου Γερμανό, του υποβάλλει την ιδέα του Αυτοκεφάλου και τον ξεγελά με τη δελεαστική υπόσχεση γεμάτη υποκρισία, πως θα διατηρήσει τα Προνόμια του Οικουμενικού Πατριαρχείου και θα σεβαστεί την Ορθοδοξία. Ο μητροπολίτης Καρπάθου γράφει στον Μητροπολίτη Ρόδου Απόστολο, που βρισκόταν στην Κωνσταντινούπολη για να συνεννοηθεί με το Πατριαρχείο. Σε λίγο ο Απόστολος κατεβαίνει στη Ρόδο, πιέζεται από τον Lago και συγκαλείται η πρώτη σύσκεψη εκεί, με θέμα το Αυτοκέφαλο, από τους τρεις μητροπολίτες Ρόδου, Καρπάθου και Καλύμνου, Λέρου Απόστολο, καθώς και από τους Επιτρόπους Φιλήμονα Κω και Ιερεμία Πάτμου.[...]*

Ο Mario Lago με το μητροπολίτη Απόστολο Τρύφωνος στην υποδοχή του Διαδόχου του Θρόνου της Ιταλίας Uberto στη Ρόδο

πέλεκυς της στέρησης των δικαιωμάτων της Δωδεκανησιακής Εκκλησίας. Με το διάταγμα του 1926 για την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση, ο M. Lago πραγματοποίησε τις απειλές του. Κατάργησε τη θρησκευτική Αρχή από τη διοίκηση των Σχολείων, απαίτησε να διορίζονται δάσκαλοι μόνον οι έχοντες ιταλική υπηκοότητα και όρισε τη διδακτέα ύλη. Το Πατριαρχείο προσπάθησε να διασώσει ό,τι μπορούσε να διασωθεί από τα προνόμια.

Β) 1928 -1930. Τον Οκτώβριο του 1929 επαναλήφθηκαν οι διαπραγματεύσεις και μετά από συζητήσεις, ολοκληρώθηκε το Πρωτόκολλο για το Αυτοκέφαλο με την έκδοση του Συνοδικού Τόμου της Ορθόδοξης Αρχιεπισκοπής Δωδεκανήσου, που αποτελούνταν από 8 άρθρα και που ήταν ήδη έτοιμα, όπως ζήτησε ο αντιπρόσωπος της ιταλικής Κυβέρνησης, Pietro Mancuso. Ο Πατριάρχης Φώτιος Β΄, με διπλωματικό ελιγμό, αλλά με σαφή σκοπό, δήλωσε ότι ήταν πρόθυμος να υπογράψει, εφόσον ήταν σύμφωνος και ο Δωδεκανησιακός λαός. Μόνο, δηλαδή, αν το ορθόδοξο ποίμνιο με δημοψήφισμα εξέφραζε τη θέλησή του σχετικά με το Αυτοκέφαλο, ώστε να είναι έγκυρη η απόφαση. Αυτό βέβαια ήταν ανήκουστο για τους Ιταλούς φασίστες, που το θεώρησαν υπαναχώρηση. Ανακάλεσαν τον αντιπρόσωπό τους, διέκοψαν κάθε συζήτηση με το Πατριαρχείο και απαγόρευσαν κάθε ανάμειξη του Πατριαρχείου στα Δωδεκάνησα.

Η αντίληψη του Αποστόλου Τρύφωνος ήταν πως η αποδοχή του Αυτοκε-

Ο Mario Lago με το μητροπολίτη Απόστολο Τρύφωνος στα εγκαίνια του Ραδιοφωνικού Σταθμού στη Ρόδο

φάλου έγινε για να προστατευθούν τα δικαιώματα της Εκκλησίας. Ο ισχυρισμός πάντως του Αποστόλου, ότι μετά την αποτυχία του 1929 ακολούθησε η κατάλυση του προνομιακού καθεστώτος, δεν ευσταθεί. Άλλωστε ο ίδιος ο Μητροπολίτης γνώριζε το διάταγμα του 1925 περί ιθαγένειας, το Σχολικό Κανονισμό του 1926, καθώς και τις διατάξεις περί Πνευματικών Δικαστηρίων (του 1928). Όλα αυτά είχαν ήδη αρχίσει την αδυσώπητη φθορά του προνομιακού οικοδομήματος[20]. Οι Μητροπολίτες ίσως να είχαν ακόμη ελπίδες ότι με το Αυτοκέφαλο θα διέσωζαν τα προνόμια και πως οι Ιταλοί τουλάχιστον θα απέδιδαν στην Εκκλησία την Εκπαίδευση των Ορθοδόξων.

Γ) 1930-1937. Η απεργία των Μητροπολιτών και η πραξικοπηματική ανακήρυξη του Αυτοκεφάλου. Από το 1930 μέχρι το 1933 υπάρχει μία στασιμότητα. Το 1934 ο Mario Lago επανήλθε, σε συνεργασία με τους Μητροπολίτες, σε μια προσπάθεια να πιέσουν το Πατριαρχείο και να το φέρουν προ τετελεσμένου. Τον Ιούνιο του 1934, με άλλοθι την προστασία των προνομίων (όσων είχαν απομείνει) και με αφορμή την απαγόρευση από την ιταλική Κυβέρνηση της άμεσης αλληλογραφίας με το Πατριαρχείο, οι Μητροπολίτες υπέβαλαν τις παραιτήσεις τους και αποσύρθηκαν στον Πανορμίτη της Σύμης. Υπέβαλαν δε και υπόμνημα στο Πατριαρχείο, ζητώντας την άμεση αναγνώριση του Αυτοκεφάλου, ώστε να προστατευτούν τάχα τα δικαιώματα της Εκκλησίας. Το Πατριαρχείο απέρριψε το αίτημά τους.

Συγχρόνως, ο Mario Lago, προσπάθησε να εξασφαλίσει τις υπογραφές των Δωδεκανησίων, υπέρ των Μητροπολιτών, για να επιστρέψουν στις θέ-

20 Τσιρπανλής Ζ.Ν., *Ιταλοκρατία,* ό.π., σ. 173.

Η Ιερά Μονή Αγίου Αρχαγγέλου Μιχαήλ του Πανορμίτου

σεις τους. Αυτό θα σήμαινε ότι ο λαός ενέκρινε το Αυτοκέφαλο και πρακτικά θα ήταν το δημοψήφισμα που είχε ζητήσει ο πατριάρχης Φώτιος. Οι Φασίστες απέφευγαν ό,τι είχε σχέση με δημοψηφίσματα και εκλογές στην Ιταλία, πόσω δε μάλλον στις αποικίες τους. Έτσι η προσπάθεια συγκέντρωσης υπογραφών απέτυχε παταγωδώς. Βλέποντας το αδιέξοδο ο Lago, επέτρεψε ξανά την αλληλογραφία των Μητροπολιτών, οι οποίοι δήλωσαν τάχα ικανοποιημένοι, απέσυραν τις παραιτήσεις τους και επέστρεψαν στις Έδρες τους. Όπως ανέφερε ο Απόστολος Τρύφωνος επέστρεψαν νικητές, διότι προσπάθησαν να προστατεύσουν την Εκκλησία και το ποίμνιο από τα μέτρα εξιταλισμού. Τα γεγονότα αυτά δημιούργησαν μεγάλο χάσμα μεταξύ των Αρχιερέων και του Ποιμνίου με τα τραγικά συμβάντα στην Κάλυμνο.

Μετά απ' αυτές τις κινήσεις, οι προσπάθειες πάγωσαν. Ο διάδοχος του Mario Lago, Cessare Maria De Vecchi, δεν ενδιαφέρθηκε για το Αυτοκέφαλο. Ο προκάτοχός του άλλωστε είχε καταργήσει όλα τα προνόμια και είχε απογυμνώσει την Εκκλησία. Ο De Vecchi δεν χρειαζόταν πια το Αυτοκέφαλο για να ελέγξει την Εκκλησία. Προχώρησε ακόμα παραπάνω και εφάρμοσε σκληρή πολιτική εξιταλισμού και φασιστοποίησης των νησιών.

Μια τελευταία προσπάθεια μπορεί να θεωρηθεί η στάση του Μητροπολίτη Καρπάθου το 1938. Όπως γράφει ο θεολόγος Εμμανουήλ Μπακίρης[21]: *Το 1938 ήλθαν στη Ρόδο ο Καρπάθου, ο Καλύμνου και ο ηγούμενος της Πάτμου Θεόφιλος. Θεώρησα καθήκον μου να τους κάμω μια εθιμοτυπική επίσκεψη. Θέμα της συνομιλίας το Αυτοκέφαλο. Γι' αυτό άλλως τε είχαν έλθει στη Ρόδο. Ο Καρπάθου αποτεινόμενος στον Καλύμνου είπε: «Ποστολάκη θα σε δείρω.*

21 Μπακίρης Ε.Δ., *Ρόδος. Εθνικό ζήτημα,* ό.π., σ. 54-55.

Ο Κυβερνήτης Cesare Maria De Vecchi

Το Αυτοκέφαλο πρέπει να το κάμουμε, θέλουν δε θέλουν η Ελλάς και το Πατριαρχείο, διότι συμφέρει ...». Ο Καλύμνου απάντησε: «είτε εξ όσων έπαθα έμαθα, είτε αυτής της γνώμης ήμουν πάντοτε οφείλομε να υπακούσωμεν εις το Πατριαρχείο, έστω και αν σφάλλει, διότι είναι θεσμός αιώνων». Ο Καρπάθου πίστευε ότι με το Αυτοκέφαλο θα διασώζαμε τα προνόμια και οι Ιταλοί θα απέδιδαν στην Εκκλησία την εκπαίδευση των Ορθοδόξων. Δε γνωρίζω που στήριζε τη φρούδη αυτή ελπίδα, αφού οι Ιταλοί είχαν αποκλείσει κατά τις συνομιλίες το εκπαιδευτικό και σ' αυτό τον ίδιο δεν έδωσαν την άδεια να διορίσει ως Κατηχητή και Ιεροκήρυκα στην επαρχία του το συνάδελφο Αντώνη Μαστρογιάννη. Ίσως η ιταλική Διοίκηση τον παραπλανούσε. Δεν τον ενδιέφερε αν τον καθαιρούσαν. Θα έλθουν άλλοι, μου είπε, σε μια συνομιλία μας στην Κάρπαθο.

Ενημέρωσα το Μητροπολίτη και το ελληνικό προξενείο. Ο Ρόδου μου είπε: «Θέλω και εγώ να γίνω Αρχηγός Αυτοκεφάλου Εκκλησίας, αλλά με την έγκριση του Πατριαρχείου. Στο Διοικητή έχω θέσει το ζήτημα: «Εξοχώτατε, θέλετε το Αυτοκέφαλο· το θέλω και εγώ. Το Πατριαρχείο θα μας καθαιρέσει, η Ελλάδα θα μας αποδοκιμάσει και το ποίμνιό μας θα μας αποκαλέσει προδότες, σεις τί θα κάμετε;» «Δε θα θυσιάσω την ησυχία του λαού μου για σας» ήταν η απάντηση του Ντε Βέκκι. «Γιατί λοιπόν επιμένει ο Άγιος αδελφός; Θέλει να γίνει Αρχιεπίσκοπος;» Για τον Ρόδου, όπως κατάλαβα, το θέμα είχε κλείσει[22].

---

22 Απόστολος Τρύφωνος, Μητρ. Ρόδου, ό.π., σ. 178. Τα σχόλια, που κάνει ο Απόστολος Τρύφωνος για τη συμπεριφορά των Καλυμνίων στη Ρόδο, την περίοδο της μεγάλης πείνας, είναι εμπαθή και δεν συνάδουν για Αρχιερέα. Ήταν ένας λαός που βρισκόταν κάτω απ' αυτές τις τρομερές πολεμικές συνθήκες και προσπαθούσε να επιζήσει. Στην υποσημείωση (64) αναφέρει: *Πόσον ολεθρίως όμως επέδρασαν όλα ταύτα επί του ευσεβούς Καλυμνιακού Λαού απεδείχθη κατά τον Πόλεμον, όταν μέγας όγκος Καλυμνίων συνεσωρεύθη εν Ρόδω προς διαφυγήν τού εκ πείνης θανάτου. Όπου δόλος, ψεύδος, απάτη, όπου κλοπή, όπου ανηθικότης, όπου ασέβεια, προς τε τα θεία και τα ανθρώπινα, εις το βάθος υπήρχε Καλύμνιος ή Καλυμνία. Τούτο διεπίστωσαν μεν και αι Αστυνομικαί και Δικαστικαί Αρχαί, διεπίστωσα δε και εγώ εν τω κύκλω της δικαιοδοσίας μου. Βεβαίως κατά μέγα μέρος τούτο οφείλεται εις το ότι εις Ρόδον συνέρρευσεν ο χύδην όχλος της Καλύμνου και ότι είχε και κακόν σύμβουλον την πείναν. Αι συνθήκαι όμως ήσαν αι αυταί και διά τους Ροδίους και διά τους άλλους Νησιώτας. Είναι όμως κοινή πεποίθησις των Αρχών και του Λαού ότι η διαγωγή των Καλυμνίων υπήρξεν εξαιρετικώς επιλήψιμος. Η πεποίθησις δε αύτη συμπίπτει ακριβώς με την ψυχολογικήν παρατήρησιν ότι η Θρησκευτική αύτη παρεκτροπή και η επί τόσα έτη απομάκρυνσις του Λαού από της Θρησκείας ήμβλυνε το Θρησκητευτικόν και ηθικόν αισθητήριον αυτού, το οποίον ακριβώς αποτελεί τον μόνον χαλινόν διά τον χύδην όχλον, ίνα μη είπωμεν το υπό των απλουστέρων λεγόμενον ότι «τους εβάρυνεν η Δεσποτική Κατάρα».*

Το 1939 το προξενείο είχε πληροφορίες ότι ο Καρπάθου θα ανακήρυσσε το Αυτοκέφαλο πραξικοπηματικά. Μου ανέθεσε την αποστολή να πάω στην Κάρπαθο, να διερευνήσω τις προθέσεις του Καρπάθου και αν διαπιστώσω την πρόθεση και απόφαση του Καρπάθου για την ανακήρυξη του Αυτοκεφάλου να τηλεγραφήσω στο κ. Γ. Χαρίτο ότι το διαζύγιο θα εκδοθεί.

Επίσκεψη του Mario Lago στην Κάλυμνο για επιθεώρηση των έργων

Ἡ ἐπίσκεψις τῆς Α,Ε. τοῦ Διοικητοῦ εἰς τὰς Νήσους

Κάλυμνος 8.—Σήμερον ἀφίκετο ἐνταῦθα ἡ Α.Ε. ὁ Διοικητής ὅστις ἅμα τῇ ἀποβιβάσει του μετέβη καὶ ἐπεσκέφθη τὰ ἔργα τοῦ Ὑγειονομικοῦ καὶ Τελωνειακοῦ Σταθμοῦ καὶ τῆς νέας ἐπεκτάσεως τῆς προκυμαίας ἥτις θὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ ἐργοστασίου σπόγγων Βουδάλη. Ἐδῶ θ' ἀνεγερθοῦν μία νέα μεγαλοπρεπὴς Ἀγορὰ καὶ τὸ Ἰχθυοπωλεῖον τὸ ὁποῖον ὁ Δῆμος διὰ τῶν ὑπὸ τῆς Διοικήσεως χορηγηθέντων αὐτῷ βοηθημάτων, θὰ κατασκευάσῃ. Εἶτα ἡ Α.Ε. ἐξήτασε τὰ σχέδια διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ Παρεκκλησίου, τοῦ Στρατῶνος τῶν Καραβινοφόρων καὶ τοῦ Δικαστηρίου, τέλος δὲ ἐπεσκέφθη τὸ νέον Φαρμακεῖον. Περὶ ὥραν 6 μ.μ. ἡ Α.Ε. ὁ Διοικητὴς ἐδέχθη εἰς τὸ Διοικητήριον τὸν Δήμαρχον καὶ τοὺς Συμβούλους καὶ περὶ ὥραν 7 μ.μ. ἀνεχώρησεν εἰς Κῶν.

Il Messaggero di Rodi /Ο Αγγελιαφόρος της Ρόδου, της 10ης/11/1932

Γ. ΜΕΡΟΣ

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΚΑΛΥΜΝΟΥ. ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1934-ΜΑΪΟΣ 1937

Ο Πετροπόλεμος υπήρξε από τα κορυφαία γεγονότα εθνοθρησκευτικής αντίστασης κατά την περίοδο της Ιταλοκρατίας. Η εξέγερση του Καλυμνιακού λαού ενάντια στα σχέδια του Αυτοκεφάλου οδήγησε σε βίαιη καταστολή από τους Ιταλούς και στο τραγικό γεγονός της δολοφονίας του Μ. Καζώνη. Ακολούθησαν διώξεις και βασανισμοί πολιτών, που αποκάλυψαν το πραγματικό πρόσωπο του Φασισμού στα Δωδεκάνησα.

Ο ΟΡΚΟΣ ΤΩΝ ΚΛΗΡΙΚΩΝ. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΞΕΓΕΡΣΗΣ.

Οι κινήσεις που γίνονταν όλο αυτό το διάστημα για το Αυτοκέφαλο, κρυφές και φανερές, κούρασαν το ποίμνιο. Ο μητροπολίτης Καλύμνου Απόστολος συνέπραξε στα σχέδια των Ιταλών με τους υπόλοιπους μητροπολίτες της Δωδεκανήσου. Λαός και ο Κλήρος όμως αποκήρυξαν τον Μητροπολίτη Απόστολο και υποσχέθηκαν να αγωνιστούν μέχρι θανάτου για τη διαφύλαξη της Ορθοδοξίας θεωρώντας ανώτατη κεφαλή το Πατριαρχείο. Στην Κάλυμνο δημιουργήθηκε η «Εθνική Ένωση Καλύμνου[23]»· μαζί οι ιερείς και οι νησιώτες αντέδρασαν. Η πίστη για δυναμική αντίσταση στην Κάλυμνο έγινε επιτακτική. Στις 19 Οκτωβρίου του 1934, συγκεντρώθηκαν οι ιερείς με επικεφαλής τον αρχιμανδρίτη Άνθιμο Ζωγράφο στο Ναό της Υπαπαντής (Κουβούσαινα), όπου έδωσαν όρκο να αγωνιστούν μέχρι τέλους και συνέταξαν έγγραφο με αυστηρούς και δεσμευτικούς όρους.

Εκεί αποφασίστηκε να κλείσουν τις εκκλησίες, σε περίπτωση σύλληψης έστω κι ενός ιερέα και να απέχουν από οποιαδήποτε ιεροτελεστία, ενώ ανέλαβαν την ευθύνη της ενημέρωσης και τον ξεσηκωμό του ορθόδοξου λαού. Ο ιερός κλήρος ανέλαβε μπροστάρης στον αγώνα.

[...] «Ένορκον συμφωνητικόν έγγραφον του Ιερού Κλήρου Καλύμνου[24].

Σήμερον την 19ην Οκτωβρίου του 1934 έτους και περί ώραν 10 π.μ. συνελθόντες άπαντες οι κανονικοί ιερείς Καλύμνου εν τω Ιερώ Ναώ της Παναγίας Κουβούση συνεφωνήσαμεν εν όρκω και εν συνειδήσει χριστιανική και φόβω Θεού επί της Αγίας Τραπέζης διά τα εξής:

Κατόπιν της στάσεως του Μητροπολίτου ημών Αποστόλου εν συνεργασία μετά των Μητροπολιτών Ρόδου Αποστόλου και Καρπάθου Γερμανού διά το αυτοκέφαλον κατόπιν της παραιτήσεώς των προς τα Σεπτά Πατριαρχεία, την οποίαν παραίτησίν του επληροφορήθημεν δι' επιστολής του προς τον Αρχιερατικόν Επίτροπον Καλύμνου, ελλείψει εμπιστοσύνης μας του λοιπού προς αυτόν κατόπιν του κινδύνου ον διατρέχει η Εκκλησία ημών εν Δωδεκανήσω εκ του αυτοκεφάλου, θεωρούμεν καθήκον ημών ιερόν όπως από σήμερον:

23 Φραγκόπουλος Ι.Κ., ό.π., σσ. 198-199. Η «Εθνική Ένωση Καλύμνου» ήταν μια πατριωτική, αντιστασιακή οργάνωση, η οποία κρατούσε τακτική επαφή με την ελληνική Κυβέρνηση και με το Προξενείο της Ρόδου.

24 Φραγκόπουλος Ι.Κ., ό.π., σσ. 195-196.

1) αποκηρύξωμεν αυτόν και μνημονεύομεν το Πατριαρχικόν Όνομα,

2) θα είμεθα έτοιμοι και εν αναμονή και εν ανάγκη θα υποστώμεν τα πάντα μέχρι και του Σταυρικού θανάτου έως ότου ευρεθή παρά των Σεπτών Πατριαρχείων η ορθή λύσις προς το συμφέρον της Ορθοδόξου ημών Εκκλησίας,

3) τη Βοηθεία του θεού θα διεξάγωμεν τον αγώνα ημών ηνωμένοι εσαεί, εάν δε τις εξ ημών ήθελεν αποσκιρτήσει έστω η μερίς αυτού μετά του Ιούδα,

4) εις ην περίπτωσιν ήθελέ τις των ιερέων συλληφθή υπό των αρχών υποχρεούμεθα αμέσως, άνευ αναβολής, να κλείσωμεν τας Εκκλησίας ως ευρισκόμενοι εν διωγμώ,

5) ουδεμία ιεροτελεστία θα γίνεται πλην βαπτίσεως τυχούσης ανάγκης και κατ' απόλυτον μυστικισμόν, όλα τ' άλλα μυστήρια θα απαγορεύωνται.

Συνετάγη και υπεγράφη εν Καλύμνω τη 19 Οκτωβρίου 1934.

Οικ. Μιχ. Θωμάς,

Ιω. Ζωγράφος	*Θ. Κινδύνης*	*Ν. Τσίγκρας*
Μ. Τσουγκράνης	*Ποσ. Ζαΐρης*	*Κ. Π»Μιχαήλ*
Θ. Τσαγκάρης	*Ιορδ. Χ»λεξίου*	*Ηλ. Καθοπούλης*
Μ. Λαμπαδάριος	*Μελ. Χ»Δρόσος*	*Ιω. Κουφός*
Σωφρ. Κορφιάς	*Νικ. Τσάπος*	*Μιχ. Καβάσιλας*
	Χρυσόστ. Χ»Θέμελης	

Από αριστερά, καθήμενοι: Ιερομ. Κυπριανός Φλαβιανός, Ιωάννης Πατέλλης, Ιορδάνης Αλεξιάδης, Αρχιμ. Ιωάννης (Άνθιμος) Ζωγράφος, Μιχαήλ Θωμάς, Ιωάννης Κουφός, Ιερομ. Σάββας Κατεργός (Άγιος Σάββας) και Μελέτιος Χατζηδρόσος.
Από αριστερά, όρθιοι: Ιωάννης Ζωγράφος, Μιχαήλ Καβάσιλας, Ηλίας Καθοπούλης, Θεόδωρος Κινδύνης, Νικήτας Τσάππος, Γεώργιος Κακιάς, Γεώργιος Πιλάτος, Κωνσταντίνος Παπαμιχαήλ, Ιερομ. Χριστόφορος Χατζηθέμελης, Νικόλαος Δράκος, Ποσειδών Ζαΐρης, Μιχαήλ Λαμπαδάριος και Μιχαήλ Τσάππος.

Ο αρχιμανδρίτης Άνθιμος Ζωγράφος

Ζωγραφικός πίνακας του «Όρκου των Ιερέων»

Μαρμάρινη πλάκα στο Ναό της Υπαπαντής (Κουβούσαινα), στη μνήμη του «Όρκου των Ιερέων».

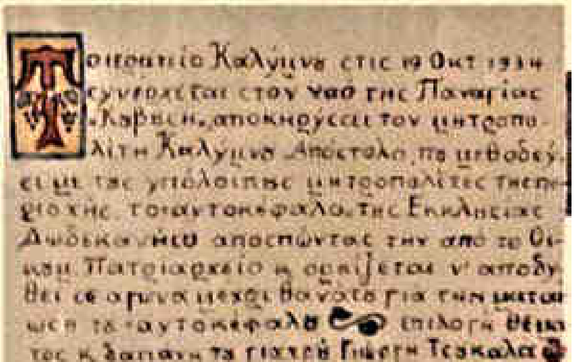

Λεπτομέρεια απ’ το ζωγραφικό πίνακα

Πάνω: Το εσωτερικό του Ναού της Υπαπαντής (Κουβούσαινα)

Κάτω: Ο Άγιος Σάββας

Η αντίδραση του κόσμου υπήρξε άμεση και δυναμική αγνοώντας ακόμα και την επιστολή του Πατριαρχείου, που συνιστούσε ηρεμία και αυτοσυγκράτηση[25]. Στις 17 Ιανουαρίου οι ιερείς δεν αναγνώριζαν πια ως Μητροπολίτη τον Απόστολο. Ο ίδιος εγκάλεσε τους ιερείς, οι οποίοι τον αγνόησαν. Τελικά το Νοέμβριο του 1934 αναγκάστηκε να καταφύγει στη Λέρο, αφήνοντας πίσω του ως αρχιερατικό επίσκοπο Καλύμνου, τον μοναχό Επιφάνιο Καλογιάννη, της μονής του Θεολόγου της Πάτμου. Η δυσφορία του λαού στο πρόσωπό του εκδηλώθηκε παντοιοτρόπως. Ακραίο γεγονός ήταν η τοποθέτηση βόμβας κοντά στο σπίτι του. Ακολούθησαν συλλήψεις που δημιούργησαν ακόμα μεγαλύτερη αντίδραση.

ΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΠΑ ΤΣΟΥΓΚΡΑΝΗ

Οι Ιταλοί έδειξαν το αυστηρό τους πρόσωπο. Στις 19 Ιανουαρίου 1935 προσπάθησαν να συλλάβουν τον Παπά Τσουγκράνη την ώρα που λειτουργούσε. Οι γυναίκες όμως κατόρθωσαν να αποσπάσουν τον ιερέα από τα χέρια των καραμπινιέρων, ο οποίος, μετά από μια περιπετειώδη διαφυγή, έφθασε στην Ψέριμο, μετά στη Σμύρνη και από εκεί στον Πειραιά[26].

Αυτή ήταν η σπίθα της εξέγερσης. Την ίδια μέρα η «Εθνική Ένωση Καλύμνου» πήρε την απόφαση να κλείσουν οι ιερείς τις εκκλησίες. Η Εκκλησία Καλύμνου κηρύχθηκε σε διωγμό. Οι ιεροτελεστίες θα γίνονταν μόνο σε σπίτια.

Ο παπά Μιχαήλ Τσουγκράνης

Πρόπλασμα της προτομής του παπά Μιχαήλ Τσουγκράνη, που βρίσκεται στο Αναγνωστήριο «Αι Μούσαι». Η προτομή, που φιλοτέχνησε η Ειρήνη Κοκκίνου, κοσμεί τον αύλειο χώρο της Παναγιάς Κεχαριτωμένης.

25 Το Πατριαρχείο, μόλις πληροφορήθηκε την κατάσταση, έστειλε επιστολή ζητώντας να επικρατήσει γαλήνη και να μη στρέφεται ο λαός εναντίον του Αποστόλου. Η επιστολή αυτή θεωρήθηκε πλαστή και δεν προκάλεσε καμία μεταβολή στη στάση των Καλυμνίων.

26 Τα γεγονότα περιγράφει η Θεμελίνα Καπελλά στα *Καλυμνιακά Χρονικά,* τ. Στ΄, σσ. 87-102.

ΟΙ ΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

Ο ΔΡΑΠΕΤΕΥΣΑΣ ΕΚ ΚΑΛΥΜΝΟΥ ΗΡΩΙΚΟΣ ΠΑΠΑΤΣΟΥΓΚΡΑΝΗΣ ΕΦΘΑΣΕ ΧΘΕΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

ΑΙ ΔΡΑΜΑΤΙΚΑΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΙ. — 42 ΗΜΕΡΩΝ ΚΑΤΑΔΙΩΞΕΙΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΚΑΡΑΒΙΝΙΕΡΩΝ. — ΠΩΣ ΕΚΡΥΠΤΕΤΟ ΜΕΤΗΜΦΙΕΣΜΕΝΟΣ ΕΙΣ ΤΑ ΒΟΥΝΑ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΚΑΙ ΠΩΣ ΕΔΡΑΠΕΤΕΥΣΕ. — ΤΙ ΔΙΗΓΕΙΤΑΙ Ο ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΟΥ.

Μέ τό σερβικόν ἀτμόπλοιον τῆς γραμμῆς Σμύρνης, ἔφθασε χθές εἰς τόν Πειραιᾶ ὁ γνωστός ἀπό τά δραματικά γεγονότα τῆς ἰταλοκρατουμένης Καλύμνου ἡρωϊκός Παπαμιχαήλ Τσουγκράνης, ὁ ὁποῖος κατόπιν πολλῶν, πλήν ματαίων διώξεων ἐκ μέρους τῶν Ἰταλῶν κατώρθωσε ἐν τέλει νά δραπετεύσῃ ἐκ τῆς νήσου καί νά φθάσῃ μέσον Ἁλικαρνασσοῦ καί Σμύρνης εἰς τόν Πειραιᾶ. Ὁ Παπατσουγκράνης, λόγῳ τῶν τραυμάτων του καί τῆς κοπώσεώς του προερχομένης τόσον ἐκ τῆς 40θημέρου περίπου καταδιώξεώς του ὑπό τῶν καραβινιέρων εἰς τά βουνά τῆς Καλύμνου, ὅσον καί ἐκ τοῦ 15θημέρου ταξιδίου του κατέλυσεν εἰς οἰκίαν φιλικοῦ του προσώπου ἐνταῦθα μέχρις ὅτου ἀναλάβῃ ἀπό τήν ἐξάντλησιν, ὁπότε καί θά ἐπικοινωνήσῃ μέ τούς διαφόρους παράγοντας τούς ἰθύνοντας τήν Δωδεκανησιακήν κίνησιν καί θά ζητήσῃ νά ἴδῃ καί τόν κ. Πρωθυπουργόν. Διά τοῦτον ἀκριβῶς τόν λόγον ἀπέφυγε νά προβῇ εἰς ἀνακοινώσεις περί τῶν περιπετειῶν του, εἰπών, ὅτι θά εἶνε εἰς θέσιν νά ὁμιλήσῃ πρός δημοσιογράφους περί τῆς καταστάσεως εἰς τήν Δωδεκάνησον σήμερον.

Ὁ Παπατσουγκράνης, ὁ ὁποῖος σημειωτέον εἶνε 68 ἐτῶν ἡλικίας, κατά τήν δραματικήν του περιπέτειαν, εἶχεν ὡς πολύτιμον συνοδόν τόν δωδεκανήσιον ἐπίσης ναυτικόν Λουκᾶν Λουκάκην, ὁ ὁποῖος συνώδευσεν τόν Παπατσουγκράνην ὑπό τόσον δραματικάς συνθήκας, ὥστε δέν ἠδυνήθη φεύγων ἐκ Καλύμνου νά μεταβῇ οὔτε μίαν στιγμήν εἰς τό σπίτι του, ὅπου ἀπέθανε ὁ μικρός [illegible] του. Ὁ Λουκάκης ἀφηγήθη ἐν ὀλίγοις τάς κοινάς περιπετείας του μετά τοῦ Παπατσουγκράνη ὡς ἑξῆς:

Ὁ ἡρωϊκός Παπατσουγκράνης, ὁ 68ετής ἱερεύς τῆς Καλύμνου, ὁ ὁποῖος κατώρθωσε νά δραπετεύσῃ καί νά φθάσῃ χθές ἐνταῦθα

Ὁ συνοδός τοῦ Παπατσουγκράνη ναυτικός Λ. Λουκάκος, ὁ ὁποῖος τόν συνώδευσεν εἰς ὅλας τάς περιπετείας του μέχρι Ἀθηνῶν

«Ὅταν ἔγινε ἡ ἐξέγερσις κατά τῶν Ἰταλῶν εἰς τήν Κάλυμνον καί ἦλθαν ἐνισχύσεις ἀπό τήν Ρόδον, ὁ Παπατσουγκράνης ἠναγκάσθη νά φύγῃ εἰς τά βουνά τοῦ νησιοῦ, ὅπου τόν ἠκολούθησα καί ἐγώ κατά πόδας. Κατά τό διάστημα αὐτό 42 περίπου ἡμερῶν εὑρισκόμαστε ἐδῶ καί ἐκεῖ. Ὁ παπᾶς διά νά μήν τόν ἀναγνωρίσουν οἱ καραβινιέροι, πού μᾶς κατεδίωκαν καί οἱ διάφοροι καταδόται καί προδόσουν τάς κινήσεις μας, ἠναγκάζετο νά μεταμφιέζεται, πότε εἰς τσοπάνην μέ δισσάκια, πότε εἰς χωρικόν ἁπλοϊκόν, πότε καί εἰς γυναῖκα διά νά πηγαίνῃ ἀπό τό ἕνα χωριό στό ἄλλο, χωρίς κίνδυνο νά συλληφθῇ. Τό ἴδιο ἔκαμνα καί ἐγώ. Διά νά ἀποφύγωμεν δέ τήν σύλληψιν καί τά βασανιστήρια ἀπό τούς φασίστας τῆς Ρόδου, ἀπεφασίσαμεν νά δραπετεύσωμεν.

Μιά ἀπό τίς πολλές φορές εἴχαμε νά φύγωμε μέ ἕνα καΐκι, ἀπό μιά ἄκρη τοῦ νησιοῦ. Μᾶς πρόδωσαν ὅμως καί ὅταν ἐπήγαμε τήν νύκτα νά ἐπιβιβασθῶμεν, εἴδαμε ἐκεῖ καραβινιέρους. Ἀλλ' εὐτυχῶς μᾶς ἔκρυψαν ἄλλοι πού μᾶς προειδοποίησαν καί ἐσώθημεν. Τήν ἄλλη ἡμέρα φεύγοντας ἀνεβήκαμε στά βουνά καί περιπλανώμενοι τήν νύκτα, ἐπέσαμε

ἀνεβήκαμε στά βουνά καί περιπλανώμενοι τήν νύκτα, ἐπέσαμε

ἀνάμεσα εἰς ἀποσπάσματα καραβινιέρων. Καί ἐγώ καί ὁ Παπατσουγκράνης, καθώς προχωρούσαμε στό μονοπάτι, εἴδαμε μπροστά μας φαναράκια. Καταλάβαμε, ὅτι ἦταν καραβινιέροι καί στρίψαμε ὀπίσω. Εἴδαμε πάλι ἀντιθέτως νά ἔρχεται ἄλλο ἀπόσπασμα. Τότε ἀρχίσαμε νά τρέχωμε. Καί ὁ μέν παπᾶς ἔπεσε μέσα εἰς κάτι θάμνους καί ἐκρύβη, ἐμένα ὅμως μέ κατεδίωξαν πολλές ὧρες, ἕως ὅτου τούς ξέφυγα, ἐκρύφθηκα σέ μιά σπηλιά καί ἔτσι ἐγλύτωσα, ἐκείνην τήν νύκτα, τήν ὁποίαν θά θυμᾶμαι εἰς ὅλην μου τήν ζωήν.

Τέλος, μετά περιπετείας 42 ὁλοκλήρων ἡμερονυκτίων στά βουνά τοῦ νησιοῦ, κατωρθώσαμε πρό 15 ἡμερῶν, τήν Πέμπτην τό βράδυ νά φύγωμε. Ἐκλέψαμε μιά βάρκα, πού ἦταν ἀγκυροβολημένη σέ μιά ἄκρη, ἐμπήκαμε μέσα τό βραδάκι κατά τάς 7 καί μέ τά κουπιά κατωρθώσαμε κωπηλατώντας 4 συνεχεῖς ὧρες νά φθάσουμε εἰς τήν ἀπέναντι ἀκτήν τῆς Μικρασίας στό Φανάρι Ἀσπροῖ καί νά ἀποβιβασθῶμεν. Εὐτυχῶς, ὅτι ὁ καιρός ἦταν πρίμος καί τό κῦμα δέν μᾶς ἠμπόδιζε. Αὐτό συνετέλεσε νά ἀπομακρυνθῶμεν γρήγορα ἀπό τήν Κάλυμνο καί νά μή μᾶς ἀντιληφθοῦν οἱ Ἰταλοί, πού ἐπεριπόλουν.

Ὅταν ἀποβιβασθήκαμε παρουσιάσθημεν ἀμέσως εἰς τάς τουρκικάς ἀρχάς, πού ἦσαν πλησιέστεραι καί μᾶς ἔστειλαν εἰς τήν Ἁλικαρνασσόν. Ἐκεῖ εἴπαμε, ὅτι εἴμεθα δωδεκανήσιοι φυγάδες καί αἱ τουρκικαί ἀρχαί ἔκαμαν τό πᾶν διά νά μᾶς περιθάλψουν καί νά μᾶς βοηθήσουνε. Μέ μέσα δέ πού μᾶς παρεχώρησαν, ἐφθάσαμε στή Σμύρνη καί ἀπ' ἐκεῖ μέ τό βαπόρι τῆς γραμμῆς ἐφθάσαμε σήμερα εἰς τόν Πειραιᾶ.»

Ἔτσι διηγήθη ἐν ὀλίγοις τά τῶν κοινῶν περιπετειῶν ὁ Λουκάκης.

Ὁ Παπατσουγκράνης, ὅπως γράφομεν ἀνωτέρω, εἶνε κατάκοπος, ἔχει πολλάς πληγάς εἰς τά πόδια του καί εἰς ἄλλα μέρη τοῦ σώματός του καί ὡς ἐκ τούτου ἔχει ἀνάγκην ἀπόλυτον κατά ἰατρικήν σύστασιν νά ἀναπαυθῇ ἐπί μερικάς ἡμέρας, διότι εἶνε καί ἡλικίας 70 περίπου ἐτῶν. Εὐθύς ὡς ἀναλάβῃ ἀπό τάς κακουχίας, πρόκειται νά ζητήσῃ ἀκρόασιν παρά τῷ Πρωθυπουργῷ κ. Τσαλδάρῃ, εἰς τόν ὁποῖον θά καταστήσῃ γνωστήν τήν ὅλην κατάστασιν, τήν ὁποίαν ἔχει δημιουργήσει ἡ φασιστική διοίκησις τῶν Ἰταλῶν εἰς τήν Κάλυμνον, καθώς καί εἰς τά ἄλλα νησιά τῆς Δωδεκανήσου.

Εφημερίδα *Ακρόπολις,* αρ. φ. 2186 της 1ης/3/1935

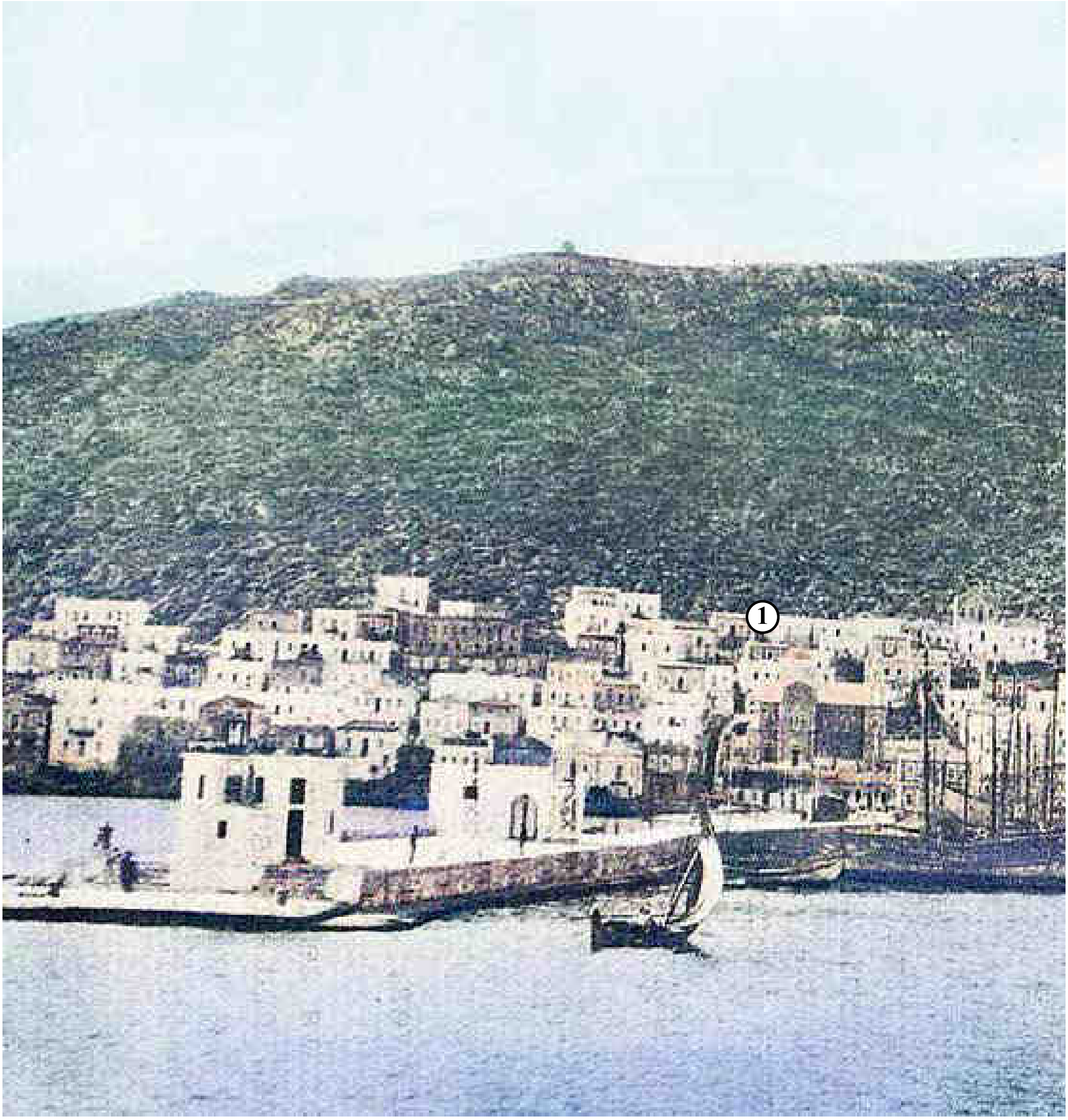
1

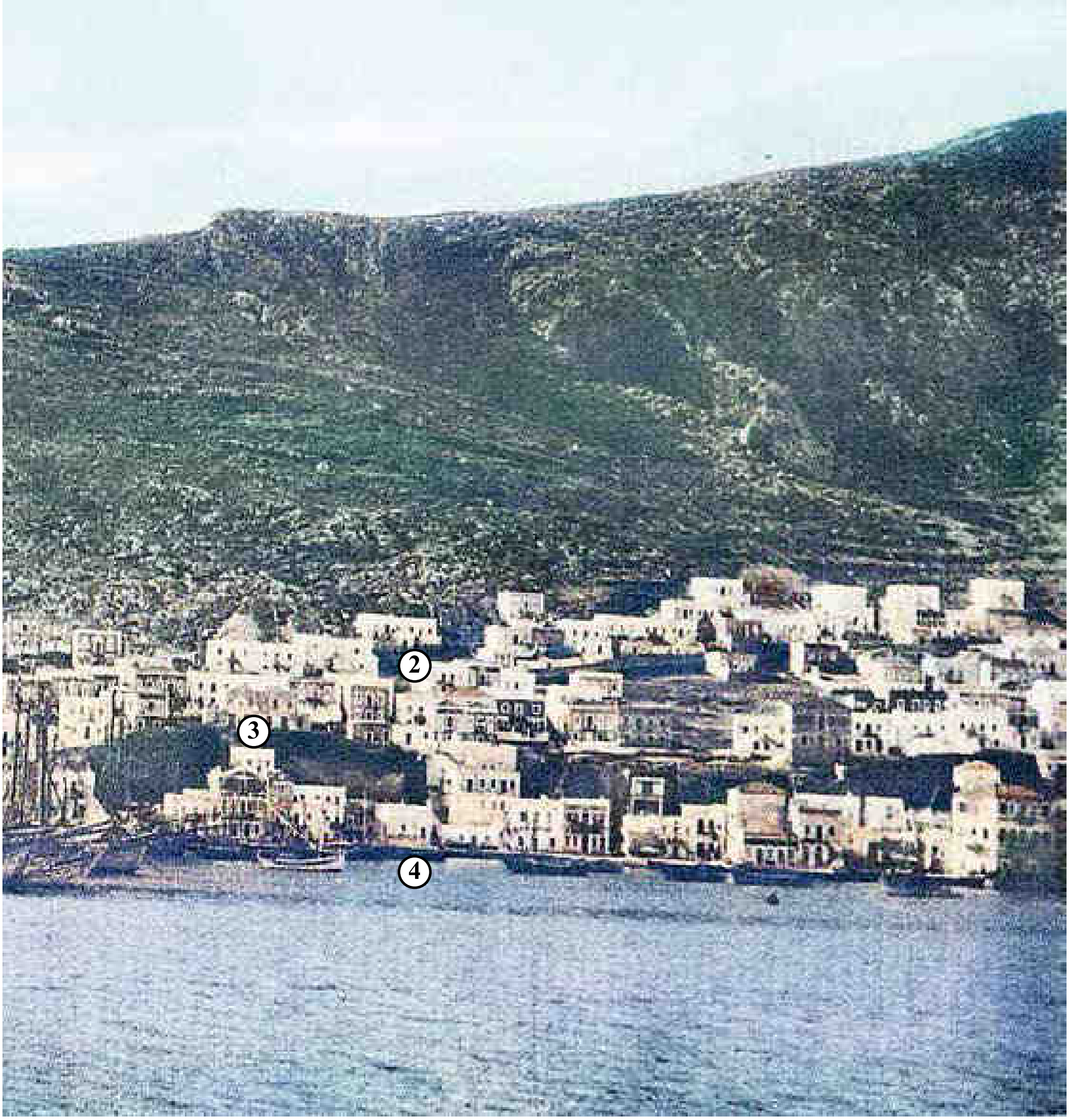

Πανοραμική φωτογραφία. Το Μαράσι του Αγίου Νικολάου και τμήμα του Λιμανιού με το μόλο. Διακρίνονται: 1) Η Εκκλησία του Αγίου Νικολάου, 2) Η Άσπα, 3) Το σημείο, όπου σκοτώθηκε ο Μανώλης Καζώνης και 4) Η Παναγιά του Γλυκιού.

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ, Ο ΠΕΤΡΟΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΜΑΝΩΛΗ ΚΑΖΩΝΗ. 5-7 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1935.

Οι Ιταλοί φασίστες, μπροστά σ' όλα αυτά, έθεσαν σε εφαρμογή την προσφιλή τους μέθοδο, της βίας και της τρομοκρατίας. Εκτός ελαχίστων, ο Καλυμνιακός λαός δεν φοβήθηκε και η αντίδραση υπήρξε πάνδημη και σθεναρή. Τα γεγονότα εκτυλίχθηκαν σε δύο τοποθεσίες:

Α) Ξεκίνησαν απ' το Μητροπολιτικό ναό του Χριστού, όταν την Παρασκευή των «Χαιρετισμών», στις 5 Απριλίου 1935, οι λίγοι συνεργάτες των Ιταλών και του μητροπολίτη Αποστόλου λειτούργησαν την εκκλησία του Χριστού. Αυτό θεωρήθηκε απ' τους πιστούς ως ιεροσυλία. Δεν ανέχθηκαν την πράξη αυτή και ξεκίνησαν απ' όλο το νησί, με τις γυναίκες μπροστά, να φθάσουν στην εκκλησία του Χριστού, κρατώντας ξύλα για να εμποδίσουν όποιον βέβηλο τολμούσε να μπει στο Ναό. Εκεί βρέθηκαν μπροστά στους παρατεταγμένους καραμπινιέρους, που προστάτευαν όσους πήγαιναν στην εκκλησία. Αυτούς που κτυπούσαν τις καμπάνες καλώντας τον κόσμο να προσέλθει, ο λαός τούς ονόμασε «καμπανέλους» (ισοδύναμο του προδότη)[27].

Ο Ιερός Μητροπολιτικός Ναός της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Χριστού

27 Τσιρπανλής Ζ.Ν., Στην Κάλυμνο του 1935. Συλλήψεις, εκπατρισμοί, προδοσίες, *Ελληνικά*, 38 (1987) σσ. 132-134.

Το βράδυ της 5ης Απριλίου η «Εθνική Ένωση Καλύμνου» πρότεινε την αποχή των παιδιών από τα σχολεία. Τότε ο Γιώργης Μάγκος έγραψε και κυκλοφόρησε τις προκηρύξεις.

Προτομή του Γεωργίου Μάγκου

ΟΙ ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ

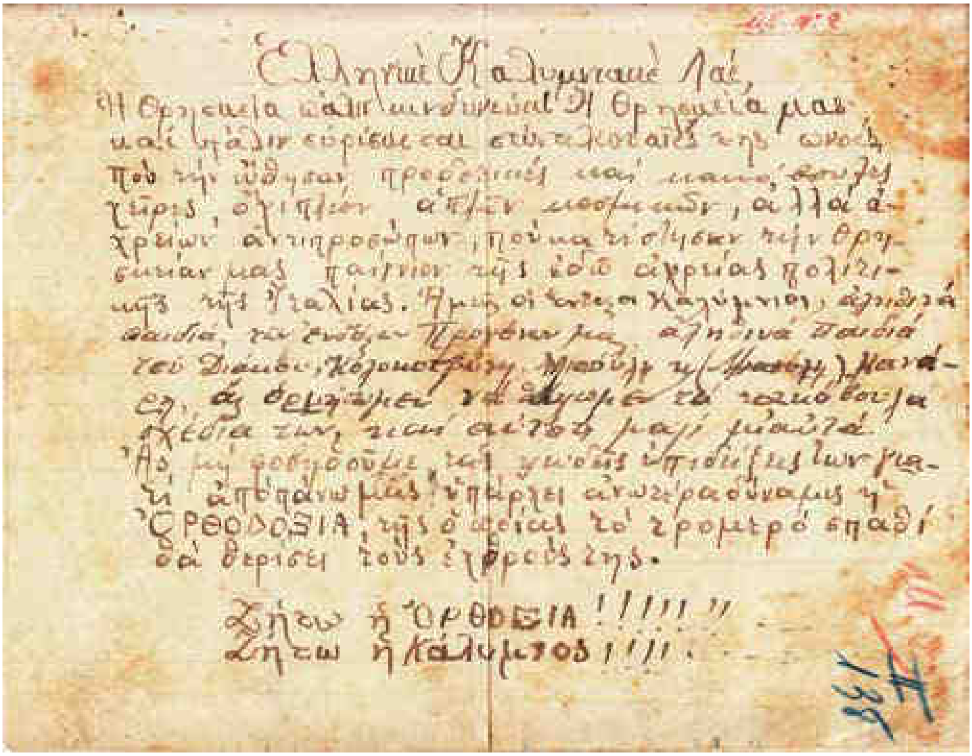

Ελληνικέ Καλυμνιακέ λαέ,
Η θρησκεία πάλιν κινδυνεύει! Η θρησκεία μας
και πάλιν ευρίσκεται [illegible] της [illegible]
που την ώδηγαν προδοτικοί και κακοί, δουλο-
χέροι, όχι πλέον απλών κοσμικών, αλλά α-
χρείων αντιπροσώπων, που και εισήγαγαν την θρη-
σκείαν μας παίγνιον της κάθε αγρίας πολιτι-
κής της Ιταλίας. Ημείς οι γνήσιοι Καλύμνιοι, αληθινά
παιδιά, των ενδόξων Προγόνων μας αληθινά παιδιά
του Διάκου, Κολοκοτρώνη, Μπότσαρη [illegible] Κανάρ-
η, ας θελήσωμεν να [illegible] τα [illegible]
σχέδια των, και αυτό μαζί [illegible]
Ας μη φοβούμεθα τας γνωστάς επιδείξεις των για-
τί από πάνω μας υπάρχει [illegible] η
ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ, της οποίας το τρομερό σπαθί
θα θερίσει τους εχθρούς της.

Ζήτω η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ!!!!!
Ζήτω η Κάλυμνος!!!!

III -1- 140

Σωματεῖο μαθητῶν Νικηφορείου Γυμνασίου.

Πάντες οἱ μαθηταὶ τοῦ Νικηφορείου ἡμῶν Γυμνασίου, συναισθανόμενοι τὴν σπαραξικάρδιον θλῖψιν, εἰς ἣν ἐπέρριψεν ἡμᾶς καὶ τὸν προσφιλῆ ὀρθόδοξον λαὸν ἡ ἐνταῦθα Κυβέρνησις, ἐπιβάλλουσα ἀσυστόλως τὴν χεῖραν αὐτῆς ἐπὶ τῆς θρησκείας ἡμῶν, ὅπερ, οὐδεὶς γραπτὸς ἢ ἄγραφος νόμος ἐπέτρεψέ ποτε, συναπεφασίσαμεν νὰ μὴ προσέλθωμε ποτὲ καὶ συνεχίσωμε τὰ μαθήματά μας, ἐφόσον θέλη ἐξακολουθήσῃ ἡ ἀξιοπένθητος αὕτη κατάστασις. Τοῦτο δέ, ἵνα πενθήσωμεν οὕτω τὴν ποδοπατουμένην παρ' ἀτίμων ΠΙΣΤΗΝ ἡμῶν, ἥτις ἐμάστιξε καὶ μαστίζει τὸν εἰρηνικὸν λαόν.
Οἱονδήποτε δὲ βίαιον μέτρον θέλῃ μεταχειρισθῆ ἐναντίον τῶν μαθητῶν ἡ σκληρὰ καὶ ἀδιάκριτος Κυβέρνησις, καὶ μὲ οἱονδήποτε ἀγρίαν μορφὴν θέλῃ ἐπιφέρῃ τὴν χεῖραν της, οὐδὲν θὰ κατορθώσῃ πρὸς παραδοχὴν ὑφ' ἡμῶν τῶν ὅσων [illegible], οἱ ἀπατεῶνες τῆς θρησκείας, δεδομένου, ὅτι ἤμεθα διατεθειμένοι νὰ ὑποστῶμεν τὰ πάνδεινα χάριν αὐτῆς, ἔχοντες ὡς ἰδανικόν, νὰ διατηρήσωμεν ἐν δόξῃ, τὴν ὑπὸ τῶν ἐνδόξων προγόνων κληροδοτηθεῖσαν εἰς ἡμᾶς θρησκείαν.

Σὺ λοιπὸν βέβαιος, ὦ ἀγαπητὲ καὶ ἔνδοξε Καλυμνιακὲ λαέ, ὅτι ἐφόσον δὲν ὑπάρχει θρησκεία, δὲν θὰ ὑπάρξῃ οὔτε Γυμνάσιον. Ἂς ὑποστῶμε τώρα καταπίεσιν, καὶ ἂς ἐκδικήσουν τὰ παθήματά μας οἱ ἀληθινοὶ προστάται καὶ ὑπερασπισταί μας.

Ἐν Καλύμνῳ τῇ 5/4/1935

XIII

Φωνή Λαού Οργή Θεού 158

Θέλει ο λαός της Καλύμνου τα γνωρίζη όλα, τις πράξεις σου, ότι εσύ ενεργείς για το Δεσπότη και για τους φίλους σου Ιταλούς. Γνωρίζομεν ότι συ από πολλού καιρού έχεις κρυμένον τον Δεσπότη, και ακούω ότι αύριον να τον φέρετε να ρίξη το σταυρό στη θάλασσα. Προσοχή Προσοχή θα γίνη στάσις, επανάστασις, [illegible] σφαγές, γιατί σας την επιθυμία. Θα σκοτωθή ο Δεσπότης σου, θα λιντσαρισθή, και όλοι οι θιασώτες του, που βέβαια είναι γνωστοί. Προσοχή, Προσοχή μην αποφασίσετε θα μετανοήσετε. Προδόται Ιερόσυλοι, [illegible] Άνανδροι, [illegible]

όλας τας επιθυμίας των φίλων σας εκπληρώσετε την τιμήν σας, την υπόληψιν σας την εσφάξατε, τώρα σας μένη να πουλήσεται το σώμα σας.

Ξύπνα εσύ και ο φίλος σου [illegible] πράξεις.

Οι ορθόδοξοι Χριστιανοί Έλληνες Καλύμνου

Ο μητροπολίτης Απόστολος Καβακόπουλος στην Κω, στις 24/3/1939, για τα εγκαίνια του νέου Μητροπολιτικού Ναού του Αγίου Νικολάου.

Την επομένη ημέρα, το Σάββατο 6/4, την ώρα του Εσπερινού ξαναχτύπησαν οι καμπάνες της Εκκλησίας του Χριστού και επαναλήφθηκαν τα ίδια γεγονότα με πολύ περισσότερες γυναίκες αυτή τη φορά, που είχαν και τα παιδιά τους μαζί, ενώ η κατάσταση συνεχώς επιδεινωνόταν. Κανείς δεν υποχωρούσε και όλα έδειχναν ότι τα πράγματα θα οδηγούνταν σε βίαια σύγκρουση.

Στις 7 Απριλίου από το πρωί αστυνομικοί και στρατιώτες περιπολούσαν στην Πόθια. Κατέφθασαν και στρατιωτικές δυνάμεις από την Κω για να ενισχύσουν την ήδη υπάρχουσα δύναμη. Μια νέα προσπάθεια των «καμπανέλων» να τελέσουν λειτουργία, έδωσε το έναυσμα για εξέγερση. Οι καλόγριες, με επικεφαλής την ηγουμένη Μαγδαληνή, κι άλλες γυναίκες, ξυλοκοπήθηκαν από τους φασίστες[28].

Β) Ο λαός αντιστεκόμενος, αποσύρθηκε στο Μαράσι του Αγίου Νικολάου, πίσω από την Άσπα και ο Πετροπόλεμος συνεχίσθηκε. Εκεί συνέβη η δολοφονία του Μανώλη Καζώνη από ιταλική σφαίρα.

Η ηγουμένη Μαγδαληνή, της Ιεράς Μονής Ευαγγελίστριας Άργους, που πρωτοστάτησε στην εξέγερση.

Η Κάλυμνος κηρύχθηκε σε κατάσταση «δημοσίου κινδύνου»[29] και τις πρώτες πρωινές ώρες της 8ης Απριλίου 1935 συνελήφθη πλήθος Καλυμνίων, που οδηγήθηκαν κρατούμενοι στην Κω. Εκεί παραπέμφθηκαν σε δίκη, η οποία διήρκεσε από 12 Απριλίου έως και 4 Ιουνίου[30] και καταδικάσθηκαν σε διάφορες ποινές.

Οι πιστοί συνέχισαν την αποχή από τις εκκλησίες, ενώ γάμοι και βαπτίσεις γίνονταν στα σπίτια.

Τελικά η ομαλότητα στην Εκκλησία και τους πιστούς επήλθε στις 2 Μαΐου 1937, όταν ο πατριάρχης Βενιαμίν απέσπασε την Κάλυμνο από τη Μητρόπολη Λέρου και την προσάρτησε στη Μητρόπολη Κω, όπου χρέη πατριαρχικού Εξάρχου είχε αναλάβει ο αρχιμανδρίτης Φιλήμωνας (Vicario Arcivescovile). Έτσι ο Απόστολος έπαψε να είναι Μητροπολίτης Καλύμνου.

28 Οι Ιταλοί στρατιώτες και οι φασίστες, με μια απαράδεκτη αντίδραση, παρουσιάσθηκαν με αδαμιαία περιβολή μπροστά σε γυναίκες και μοναχές.

29 Φραγκόπουλος Ι.Κ., ό.π., σ. 204.

30 Χατζηβασιλείου Β.Σ., Μια ποινική απόφαση εις βάρος δώδεκα συλληφθέντων από τους Ιταλούς Καλυμνίων πατριωτών τον Απρίλιο του 1935, *Καλυμνιακά Χρονικά,* τ. Κ΄, Κάλυμνος 2014, σσ. 199-242.

Με αποφάσεις του κυβερνήτη Inigo Campioni, που δημοσιεύθηκαν στα Κυβερνητικά Διατάγματα D.G. 448 της 24ης/12/1941 και D.G. 493 της 21ης/12/1942, αναγνωρίσθηκαν ως νόμιμες οι βαφτίσεις, οι γάμοι και τα τέκνα που προέκυψαν από τους γάμους της περιόδου 1934-1937.

D. G. 24 dicembre 1941-XX, n. 448. — *Matrimoni celebrati a Calino durante le sommosse religiose.*

NOI
CAVALIERE DI GRAN CROCE
AMMIRAGLIO DI SQUADRA INIGO CAMPIONI
GOVERNATORE CIVILE E MILITARE
DELLE ISOLE ITALIANE DELL'EGEO

Ritenuta la necessità di disciplinare giuridicamente le unioni consacrate in Calino dal 1934 al 1937 da ministri di culto non investiti di competenza specifica;

In virtù dei pieni poteri conferitici;

DECRETIAMO:

Art. 1. — Si riconosce la validità con efficacia retroattiva ai matrimoni celebrati in Calino dalle autorità religiose incompetenti dal 1° dicembre 1934 al 31 dicembre 1937.

Art. 2. — Chiunque contrasse matrimonio nelle condizioni di cui all'articolo che precede e fu ammessa la iscrizione nei registri tenuti dalle predette autorità, deve procedere alla relativa denuncia presso l'Ufficio Anagrafe di Rodi che provvederà a stendere l'atto su apposito registro del tipo di quelli attualmente in uso presso gli Uffici di Stato Civile.

Rodi, li 24 dicembre 1941-XX.

I. Campioni

Τα υπ' αρ. 448/24-12-1941 και 493/21-12-1942 Διατάγματα του Κυβερνήτη-Ναυάρχου I. Campioni, με τα οποία αναγνωρίσθηκαν τα θρησκευτικά μυστήρια που είχαν τελεσθεί κατά τα έτη 1934-1937, όσο οι Εκκλησίες παρέμειναν κλειστές.

D. G. 21 dicembre 1942-XXI, n. 493. — *Disciplina trascrizione dei matrimoni celebrati irregolarmente nell'isola di Calino dal 1934 al 1937.*

NOI
CAVALIERE DI GRAN CROCE
AMMIRAGLIO DI SQUADRA INIGO CAMPIONI
GOVERNATORE CIVILE E MILITARE
DELLE ISOLE ITALIANE DELL'EGEO

Visto il Regio Decreto Legge 3 ottobre 1941-XIX, n. 1346;

Visto il Decreto Governatoriale 24 dicembre 1941-XX, n. 448;

Ritenuto necessario provvedere a disciplinare, con apposite norme, la trascrizione dei matrimoni celebrati irregolarmente nell'isola di Calino dal 1934 al 1937;

In virtù dei pieni poteri conferitici;

DECRETIAMO:

Art. 1. — Fermo restando il principio enunciato nell'art. 1 del Decreto Governatoriale 24 dicembre 1941-XX n. 448 ed in deroga agli articoli 132 Codice Civile e 38 del Regio Decreto 9 luglio 1939-XVII n. 1238, nel termine di tre mesi dalla data della pubblicazione del presente Decreto, l'Autorità ecclesiastica ortodossa di Calino deve compilare e trasmettere all'Ufficio dello Stato Civile di quell'isola, un elenco delle persone che nel periodo 1934-1937 contrassero matrimonio religioso col rito ortodosso senza la prescritta preventiva autorizzazione ecclesiastica.

Detto elenco deve essere compilato sulla scorta dei dati che risultano presso le singole parrocchie dell'isola o degli elementi che debbono essere forniti dai singoli sacerdoti che celebrarono i matrimoni di cui trattasi e deve contenere le seguenti indicazioni.

Il nome e cognome, l'età e la professione, il luogo di nascita, il domicilio e la residenza degli sposi e la nazionalità dei medesimi; il nome e cognome, il domicilio e la residenza dei loro genitori; la data in cui ebbe luogo la celebrazione del matrimonio; il nome e cognome del ministro di culto che celebrò il matrimonio.

L'autorità ecclesiastica nel compilare detto elenco deve inoltre accertarsi e farvi esplicita mensione dello stato di libertà degli sposi all'epoca della celebrazione del matrimonio, della sussistenza o meno di impedimenti e menzionare il nome della persona che abbia eventualmente dato il proprio assenso per il matrimonio di minori di età.

L'elenco in parola deve essere compilato in tre originali e controfirmato, in calce ad ogni pagina, dal vicario arcivescovile di Calino.

L'Ufficiale di Stato Civile di Calino, appena ricevuto l'elenco, procederà alla sua pubblicazione mediante affissione di copie autentiche all'albo del Comune e di tutte le parrocchie dell'isola.

Art. 2. — L'elenco può essere impugnato dagli interessati entro un termine di trenta giorni dalla data della sua affissione, nonchè dall'Ufficiale dello Stato Civile di Calino e dal Pubblico Ministero.

Trascorso tale termine l'elenco diventa definitivo e l'ufficiale di Stato Civile ne cura la trascrizione.

Art. 3. — Qualora, per cause non imputabili all'Autorità ecclesiastica, i dati contenuti nell'elenco o il numero dei matrimoni risultassero incompleti, il Pretore di Coo, su domanda dell'Ufficiale di Stato Civile di Calino o degli interessati, ordina le opportune indagini e può, ove necessario, sentire testimoni sotto il vincolo del giuramento dopo di che, in base agli accertamenti fatti, delibera la ricostituzione degli atti da trascrivere nei registri di Stato Civile. Nella propria deliberazione, il Pretore fissa il termine per l'impugnazione e stabilisce le modalità della pubblicazione.

La facoltà di impugnazione spetta al Pubblico Ministero, ed a qualsiasi aventi diritto.

Scaduto il termine stabilito dall'articolo precedente, senza che vi sia stata impugnazione, l'Ufficiale di Stato Civile procederà alla trascrizione degli atti ricostituiti.

Art. 4. — Qualora il numero degli atti di matrimonio da ricostituire fosse rilevante, la ricostituzione di essi è devoluta ad una Commissione composta come segue:

— Pretore di Coo, Presidente;

— Podestà di Calino o di chi ne fa le veci, membro;

— Vicario Arcivescovile di Calino, membro.

La predetta Commissione, nell'espletamento del suo compito, seguirà la procedura di cui all'art. 39 del Regio Decreto 9 luglio 1939-XVII n. 1238.

La Commissione sarà convocata dal Delegato del Governo di Calino di sua iniziativa oppure in seguito a rapporto motivato dell'Ufficiale dello Stato Civile.

Le deliberazioni della Commissione sono regolate dall'art. 39 citato.

Art. 5. — L'Ufficiale di Stato Civile, appena eseguita la trascrizione di tutti i matrimoni, invierà copia all'Ufficio Anagrafe e Statistica il quale procederà, *se del caso, alla rettifica della paternità negli atti di nascita* di coloro ai quali si riferiscono gli atti ricostituiti.

Art. 6. — Gli atti di cui sopra, tranne che per le impugnazioni, sono esenti dal bollo.

Art. 7. — Il presente Decreto entra in vigore dalla data della sua pubblicazione.

Rodi, li 21 dicembre 1942-XXI.

I. Campioni

Ο Μανώλης Καζώνης

ΑΓΡΙΑΙ ΣΚΗΝΑΙ ΕΙΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΝ
ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΟΠΛΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΑΛΥΜΝΟΥ
ΦΟΝΟΣ ΕΝΟΣ ΠΟΛΙΤΟΥ ΚΑΙ ΤΡΑΥΜΑΤΙΣΜΟΣ ΠΟΛΛΩΝ
ΑΠΕΡΙΓΡΑΠΤΟΣ Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Κατὰ σημερινὰς πληροφορίας ἐκ Καλύμνου, ἡ κατάστασις μετὰ τὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα τὰ συμβάντα κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ παρελθόντος μηνὸς ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε ἔκρυθμος.

Αἱ νεώτεραι πληροφορίαι εἶνε σχετικαὶ μὲ τὰς αἱματηρὰς συγκρούσεις αἵτινες ἐσημειώθησαν πρό τινων ἡμερῶν εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν Καλύμνου καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων ἐφονεύθη ὁ Ἐμμανουὴλ Καζόνης πυροβοληθεὶς διὰ πυροβόλου ὅπλου καὶ ἐτραυματίσθησαν πλεῖστοι πολῖται ὑπὸ τῶν ἰταλικῶν ἀρχῶν.

Τὰ γεγονότα ἐξειλίχθησαν, κατὰ τὰς παρασχεθείσας πληροφορίας ὡς ἑξῆς: Ὁ διοικητὴς τῆς νήσου Ντὲ Μπιζόνιο, ἐξαιρετικῶς σκληρός, μὴ ἀνεχόμενος τὴν ἀνδρικὴν στάσιν τοῦ Καλυμνιακοῦ λαοῦ προασπιζομένου τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεώς του, διέταξε νὰ ἀνοιχθῇ βιαίως ὁ ναὸς τῆς Μητροπόλεως καὶ ἀπέστειλε, συνοδείᾳ ἀστυνομικῶν τοὺς ἐξωμότας ἱερεῖς Ἐπιφάνιον Καλογιάννην ἐκ Πάτμου καὶ τὸν Θέμελην Τσαγκάρην ἵνα ἱερουργήσουν τὸ ἀπόγευμα τῆς Παρασκευῆς 5ης τρέχοντος. Ταὐτοχρόνως διέταξε τοὺς καθηγητὰς καὶ διδασκάλους ὅπως μεταβοῦν ἐν σώματι μετὰ τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Ἀνάστατος ὁ Καλυμνιακὸς λαὸς ἐκ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας τοῦ Ἰταλοῦ διοικητοῦ, συνεκεντρώθη κατὰ χιλιάδας περὶ τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν καὶ ἐπετέθη κατὰ τῶν ἐξωμοτῶν ἱερέων καὶ τινων μισθάρνων ὀργάνων τῶν Ἰταλῶν.

Ἡ ἰταλικὴ ἀστυνομία ἐπιχειρήσασα νὰ διαλύσῃ τὸν ἀνθρώπινον ἐκεῖνον ὄγκον, εἰς τὸν ὁποῖον συγκατελέγοντο χιλιάδες γυναικοπαίδων διὰ τῶν ὅπλων, ἐδέχθη τὴν ἀντεπίθεσιν τῶν πολιτῶν καὶ κυρίως τῶν γυναικῶν, αἵτινες ἔξαλλοι ἐκ τῆς προσβολῆς τοῦ θρησκευτικοῦ των αἰσθήματος, ἔρριπτον λίθους κατὰ τῶν ἀστυνομικῶν καὶ συνεπλέκοντο εἰς τὰς χεῖρας.

Τὴν πρωΐαν τῆς ἑπομένης κατέπλευσαν εἰς Κάλυμνον ἀντιτορπιλλικὰ καὶ βενζινόπλοια μεταφέροντα στρατόν. Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου εὐθὺς ὡς ἀντελήφθησαν τὴν ἀποβίβασιν τῶν στρατιωτικῶν εἰς τὴν ἀποβάθραν, κατῆλθον ἐν σώματι εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἤρχισαν ἔξαλλοι νὰ διαμαρτύρωνται κατὰ τῶν ἰταλικῶν ἀρχῶν, καταρώμενοι καὶ ἀναθεματίζοντες τὴν Ἰταλίαν.

Η ΑΝΑΝΔΡΟΣ ΕΠΙΘΕΣΙΣ

Αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις τότε ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ πλήθους διὰ τῶν ὑποκοπάνων καὶ ἤρχισαν νὰ ρίπτουν πυροβολισμοὺς κατὰ τῶν ἀόπλων πολιτῶν.

Τὸ πλῆθος ὑποχωρεῖ πρὸς τὰ ἑκατέρωθεν τῆς παραλίας Χαραλάμπους ὑψώματα, ἀνέρχεται εἰς τὰς ταράτσας τῶν οἰκιῶν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μάχεται κατὰ τῶν στρατιωτῶν διὰ λίθων. Ὁ Καλύμνιος Ἐμμανουὴλ Καζόνης εὑρισκόμενος τὴν ὥραν ἐκείνων κάτωθι μιᾶς οἰκίας ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐρρίπτοντο βροχηδὸν λίθοι, ἐτραυματίσθη εἰς τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν καὶ μετ' ὀλίγον ἐξέπνευσεν.

Ὁ ἰατρὸς Ἐμμ. Καρπάθιος κληθεὶς νὰ πιστοποιήσῃ τὸν θάνατον τοῦ Καζόνη καὶ βεβαιώσας, ὅτι οὗτος προῆλθεν ἐκ τραύματος πυροβόλου ὅπλου, συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη, διότι δὲν ὑπήκουσεν εἰς διαταγὴν τῶν ἀρχῶν, ὅπως πιστοποιήσῃ ψευδῶς, ὅτι ὁ θάνατος προῆλθεν ἐκ τραύματος προξενηθέντος διὰ λίθου.

Εφημερίδα *Ο Τύπος*, αρ. φ. 149 της 16ης/5/1935

ΑΙ ΣΠΑΡΑΚΤΙΚΑΙ ΣΚΗΝΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΝΕΚΡΟΝ ΤΟΥ ΚΑΖΟΝΗ

Αἱ σπαρακτικαὶ σκηναὶ αἱ ὁποῖαι διεξήχθησαν περὶ τὸν νεκρὸν τοῦ θύματος τῆς ἰταλικῆς θηριωδίας εἶνε ἀπερίγραπτοι. Οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ λαὸς ἤθελον νὰ παραλάβουν τὸν ἔνδοξον νεκρόν των διὰ νὰ τὸν θάψουν. Ἀλλ' ἡ δύναμις τῶν ὅπλων καὶ πάλιν ἐπεβλήθη καὶ ὁ νεκρὸς ἐτάφη τὴν νύκτα ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας.

Μέχρι τῆς στιγμῆς συνελήφθησαν ὡς αὐτουργοὶ τῶν σκηνῶν οἱ κάτωθι Καλύμνιοι, οἵτινες καὶ ἐνεκλείσθησαν εἰς τὰς φυλακάς.

Ἄνθιμος Πεταλᾶς ἱερεύς, Ι. Ζωγράφος ἱερεύς, Μ. Θωμᾶς ἱερεύς, Θ. Κινδύνης ἱερεύς, Ν. Δράκος ἱερεύς, Γ. Μάγκος δικηγόρος, Σεβαστὴ Μάγκου διδασκάλισσα, Ἐμμ. Καρπάθιος ἰατρός, Ἐμμ. Παπαμιχαὴλ ἰατρός, Τάσος Χατζηθεοδώρου ἰατρός, Ἀντ. Ζερβὸς καθηγητής, Μικὲς Ζωγράφος καθηγητής, Δρόσος Κωλέτης καθηγητής, Μιχ. Γερανιὸς καθηγητής, Γ. Μελᾶς δημοδιδάσκαλος, Σ. Μπιλήρης δημοδιδάσκαλος, Γ. Σωτηρίου δημοδιδάσκαλος, Ν. Κυπραῖος ἐφοπλιστής, Ν. Μανιᾶς φαρμακοποιός, Ν. Σβῖνος γεωπόνος, Ν. Κουφὸς κτηματίας, Κ. Τομάζος ἐπαγγελματίας, Κ. Μαρουλάκης ἔμπορος, Ι. Καλλίτσης φοιτητής, Ἄννα Σαμάρκου (ἔγκυος 8 ½ μηνῶν), Ἑλένη Πελεκάνου, Ἀδελφαὶ Μούγκρου.

Η ΣΚΛΗΡΑ ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ

Τὰς δραματικὰς σκηνὰς περιγράφει ἡ κατωτέρω ἐπιστολή, ληφθεῖσα ἐκ Καλύμνου ὑπὸ ἐνταῦθα διαμένοντος Δωδεκανησίου:

«Ἐπὶ τρεις ἡμέρας συνήπτοντο μάχαι μεταξὺ τοῦ λαοῦ, τῆς ἀστυνομίας καὶ τοῦ στρατοῦ εἰς τοὺς δρόμους καὶ τὴν παραλίαν τῆς Καλύμνου καὶ τοὺς ἑκατέρωθεν αὐτῆς βραχώδεις λόφους (Μαράσια). Σκηναὶ ἀφαντάστου ἡρωϊσμοῦ συνέβησαν ἐνθυμίζουσαι τοὺς ἀγῶνας τοῦ 21.

Εἰς τὸν ἄνισον τοῦτον ἀγῶνα ὁ λαὸς ἐμάχετο διὰ λίθων. Αἱ γυναῖκες ἐξαγριωθεῖσαι ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν Ἰταλῶν ὀχυροῦνται εἰς τὸ Μαράσι τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τραγουδοῦν ἐθνικὰ ᾄσματα καὶ ρίπτουν λίθους κατὰ τοῦ στρατοῦ. Ἐπὶ δύο ἡμέρας τὰ κάρρα τῆς Δημαρχίας μετέφερον τοὺς ριφθέντας κατὰ τῶν Ἰταλῶν ὑπὸ τοῦ λαοῦ λίθους. Ὡς ἦτο ἑπόμενον ὅμως ἡ ἡρωϊκὴ αὕτη ἀντίστασις τοῦ Καλυμνιακοῦ λαοῦ ἐκάμφθη πρὸ τῆς βίας τῶν ὅπλων. Ὁ στρατὸς ἔβαλε κατὰ τοῦ ἀόπλου πληθυσμοῦ. Ἐφονεύθη ὁ Ἐμμαν. Καζόνης ἡλικίας 26 ἐτῶν. Πολλοὶ ἐτραυματίσθησαν. Ἐπηκολούθησαν συλλήψεις τῶν προκρίτων καὶ γυναικοπαίδων ἀκόμη.

Ἀφάνταστοι εἶνε αἱ κακώσεις τὰς ὁποίας ὑπέστησαν ὅλοι οἱ κάτοικοι. Οἱ καραμπινιέροι εἰσήρχοντο εἰς ὅλας τὰς οἰκίας καὶ ἐξυλοκόπουν ἀγρίως πάντας. Ἐκηρύχθη ὁ στρατιωτικὸς νόμος. Τὰ πάντα εἶνε κλειστά, ἐκκλησίαι, σχολεῖα. Τὸ Γυμνάσιον κατηργήθη διὰ διατάγματος, διότι οἱ μαθηταὶ ἐπρωτοστάτησαν εἰς τὰ γεγονότα.

Ἡ ἡρωϊκὴ Κάλυμνος διὰ μίαν εἰσέτι φορὰν δοκιμάζεται σκληρῶς. Ἡ ἐπαναστατικὴ φωνή της, φωνὴ ἀπογνώσεως ἂς φθάσῃ εἰς πᾶσαν ἑλληνικὴν γωνίαν ὡς ἐγερτήριον σάλπισμα καλοῦν τὸν ἑλληνικὸν λαὸν νὰ προασπίσῃ τὴν ἐθνικήν του φιλοτιμίαν, τὴν ὁποίαν τόσον ἀνάνδρως θίγει εἰς τὴν Δωδεκάνησον ἡ Ἰταλία, ἐκμεταλλευομένη τὴν ὑπεροχὴν τῶν ὅπλων της.»

ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΕΡΟΝ;

Ἀργὰ μετὰ μεσημβρίαν μᾶς παρεσχέθη ἡ πληροφορία, τὴν ὁποίαν μετὰ πάσης ἐπιφυλάξεως δημοσιεύομεν, ὅτι τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν ἐγίνετο εἰς Λέρον δυναμιτιστικὴ ἀπόπειρα ἐναντίον τοῦ Μητροπολίτου Λέρου-Καλύμνου Ἀποστόλου, ἡ ὁποία ἀπέτυχε λόγῳ μὴ ἐκρήξεως τῆς δυναμίτιδος.

Συνελήφθησαν 66 πολῖται, ἐναντίον τῶν ὁποίων προέκυψαν στοιχεῖα ἐνοχῆς καὶ ἐνεκλείσθησαν εἰς τὰς φυλακάς.

Εφημερίδα *Ο Τύπος*, αρ. φ. 149 της 16ης/5/1935

Fresh Riots at Calymnos

Three days fighting - Tragic scenes - 200 arrested - The whole of the Italian army concentrated at Calymnos

Three months ago, as our readers will remember, riots broke out at Calymnos on account of the interference of the Italian authorities in the religious affairs of the Dodecanese. The Archbishop of Calymnos and Leros having scandalously supported his homonymous colleague of Rhodos in his autocephal policy saw himself booed at Calymnos. The stout hearted islanders preferred to close down every church and every chapel in their island until the recalling of the Archbishop by the Patriarch. A sort of armistice reigned since February, and the Italian absorbed as they are in the Ethiopian adventure let alone the Calymnos folks for a while. We say for a while because quite recently, on the 5 th of April, the Governor of Calymnos, Signor Di Bisognio, a bragadaccio type of man, ordered the Priests of Calymnos to let open the Churches. He found two Priests ready to obey his orders, viz Father Epiphanios and Father Themelis. These two renegade clergymen escorted by police went to the Cathedral to sing Evensong. In the mean time Signor Di Bisognio compelled the school teachers to take along their pupils to the Cathedral, probably to witness his triumph. Unfortunately for His Excellency the Calymnos people turned out as one man outside the Cathedral and shouted shame upon the renegade priests, and their Italian acolytes. The police seing that the people mostly women and young children continued to protest tried to disperse them. A fight took place and the Calymnos women fought with their bare fists the brave carabinieri until late at night, when at last the crowd gave way. On morning Saturday, April 6th, three destroyers and petrol cutters brought out the garrison from Rhodos. These soldiers, landed at Pothia. Seing this, the inhabitants of Hora came down to help their brothers of Pothia. The soldiers opposed the Hora people who unarmed as they were broke the military cordon and united themselves with the Pothians. It is the first time since Red Easter 1919 that the Calymnos people stand up and cry in the face of their tyrants that they have got enough of their presence and that they have been trodden down for 23 years not only in their national and political feeling but also in their religious beliefs. The marina from St. Stepheno, St. Nicholas was crowded with 4000 excited people unarmed and booing their masters. The latter surprised at this rebellion of their slaves used their arms — at discretion the soldiers fired at random and the Calymnos people threw back stones. Street fights occured here and there and Calymnos was transformed into a tiny Saragoza with its people throwing stones from the tops and the windows of their houses. But the Italians were the up dogs and their fire proved destructive at the end. Sixty people were wounded, women and children beaten and Emmanuel Cazonis a prominent citizen shot dead.

Dr. Carpathios who refused to issue a certificate that the dead man was accidentally shot, and not killed, was arrested and put to prison. For the whole day, the Italians were arresting and molesting people. Next day, being Sunday, a new fight started when the priests of the Cathedral went up to bury Cazonis. The Italians refused to give up the corpse pretending to have it buried by their two renegades late at night. Then a homeric fight took place round the dead man. The priests and the people tried to take back the dead man whilst women and children wept and cried shame, on the other hand the Italians kept beating off the people, At last they won the victory and the corpse was buried by them.

It is incredible what is passing actually in Calymnos. Martial Law has been proclamed immediately after the 6th and 7th of April. More than 200 prominent citizens were arrested and thep risons are crowded, whilst unknown wounded are hidden in their homes fearing the Italians. These new Italians prowesses were not published in the Greek press by order of the Greek Government but were privately denouced to the Premier, Monsieur Tsaldaris. These are the names of some who have been arrested: Priests Petalas, Zographos, Thomas, Kindinis, Drakos, Lawyer Mangos, Mrs Mangos school mistress, Dr. Carpathios, Dr. Papamichael Dr. Hadjitheodorou, Prof. Zervos, Prof. Gerathios, Schoolteachers Mélas, Biliris, Sotiriou, Shipowner Kypreos, Apothecary Manias, Agronome Svinos, Landowner Coufos, Merchants Tomazos and Maroulakis, Student Callitzis, Mrs. Samartos (in pregnancy 8 1/2 months), Mrs. Helen Vasanou and Sisters Liongron.

Εφημερίδα *Δωδεκάνησος,* της 28ης/4/1935

Δ. ΜΕΡΟΣ

Ι) ΟΙ ΙΤΑΛΙΚΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΜΑΝΩΛΗ ΚΑΖΩΝΗ

Οι μαρτυρίες και τα ντοκουμέντα που ακολουθούν, προέρχονται από το Ιταλικό Αρχείο του Πετροπολέμου, το οποίο παρέδωσα στο Δήμο Καλυμνίων[31] το 2015. Για το παρόν βιβλίο επέλεξα το τμήμα που αφορά το ανακριτικό υλικό της ιταλικής Αστυνομίας, μεταφρασμένο στα ελληνικά. Αποτελείται από τις αυθεντικές προκηρύξεις, τα τηλεγραφήματα που αντάλλαξαν ο Γενικός Εισαγγελέας Savarese με τον πραίτορα Intonti, τη νεκροψία και την περιγραφή του τόπου, όπου διαδραματίσθηκαν τα γεγονότα, καθώς και καταθέσεις των επικεφαλής των Ιταλικών Δυνάμεων Καταστολής και αυτοπτών μαρτύρων.

Πρόκειται για την ιταλική καταγραφή του Πετροπολέμου, αλλά και την ιταλική εκδοχή των γεγονότων[32]. Αποτελεί πρωτογενές, αδημοσίευτο υλικό[33], κυρίως χειρόγραφο. Επέλεξα να παρουσιασθούν με τη σειρά: Α) τα τηλεγραφήματα, Β) η ιατροδικαστική έκθεση του γιατρού Θεόφιλου Κωλέττη και η αυτοψία των χώρων και Γ) οι διάφορες μαρτυρίες.

Το ιταλικό Διοικητήριο

31 Στις εκδηλώσεις που έγιναν για τα 80 χρόνια από τον Πετροπόλεμο στο Αναγνωστήριο «Αι Μούσαι» (17-19/Απριλίου/2015) παρουσίασα ένα μικρό τμήμα του ιστορικού υλικού που αφορά τα γεγονότα του Πετροπολέμου. Στις 17/8/2015 το υλικό αυτό το παρέδωσα στο σύνολό του στον Δήμο Καλυμνίων. Το Αρχείο έγινε αποδεκτό και κρίθηκε σημαντικής ιστορικής σημασίας για τον τόπο.

32 Η πρώτη δημοσίευσή μου έγινε στα *Δωδεκανησιακά Χρονικά* (τ. ΚΘ΄, Ρόδος 2021) με τίτλο Η δολοφονία του Μανώλη Καζώνη και τα γεγονότα του Πετροπολέμου, όπως τα είδαν οι Ιταλοί, σσ. 955-991.

33 Η φιλόλογος-συγγραφέας Ζαΐρη Μ. στα *Δωδεκανησιακά Χρονικά,* τ. ΚΗ΄, Ρόδος 2018, σσ. 658-673, δημοσίευσε την εργασία «Νέα στοιχεία από τα γεγονότα του 1935 στην Κάλυμνο. Πετροπόλεμος-Θάνατος του Καζώνη», όπου παραθέτει δύο δακτυλογραφημένα έγγραφα στα ελληνικά, σε καθαρεύουσα, επίσημη γλώσσα της εποχής. Αυτά είναι: το τηλεγράφημα (Β) του εισαγγελέα Savarese προς τον πραίτορα Intonti και η νεκροψία που πραγματοποίησε ο γιατρός Θ. Κωλέττης. Η ίδια εργασία υπάρχει και στα *Καλυμνιακά Χρονικά,* τ. ΚΒ΄, 2019, σσ. 185-202.

Α) ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Α. Υπερεπείγον τηλεγράφημα αποσταλέν από Κάλυμνο στις 7/4/1935 προς τη Βασιλική Εισαγγελία Ρόδου.

Βασιλικό Εισαγγελέα-Ρόδος

Αναγνωρίσθηκε ο διαδηλωτής που σκοτώθηκε. Πρόκειται για τον Καζώνη Εμμανουήλ, 24 ετών, από την Κάλυμνο.

Αιτία θανάτου σφαίρα από πυροβόλο όπλο στην αριστερή υποκογχική χώρα, πύλη εξόδου (της σφαίρας) στο ινιακό οστό.

Εξουσιοδότηση για απομάκρυνση και ταφή.

Πραίτορας Intonti

GOVERNO DELLE ISOLE ITALIANE DELL'EGEO

Urgentissimo

UFFICIO CIFRA

Telegramma spedito da Calino il 7/4/1935 ore

Giunto a Rodi - via il " ore

Consegnato all'Ufficio Cifra il " ore

Decifrato il " ore

Firma del decifratore

Alla R.Procura Rodi

N. =

Identificato dimostrante ucciso in Casoni Emanuele di Michele anni 24 da Calino stop

Causa morte colpo fucile regione sottoclavicolare sinistra con fuoriuscita vertice osso occipitale(.)

Autorizzato rimozione et seppellimento

Pretore Intonti

Το τηλεγράφημα Α

Β. Επείγον τηλεγράφημα που στάλθηκε από Ρόδο στις 7/4/1935 και ώρα 14:40 προς τον Πραίτορα Καλύμνου.
Σε εξουσιοδοτώ να ερευνήσεις και να εξακριβώσεις ποιοί είναι οι υπεύθυνοι των ταραχών, έχοντας υπόψη ότι δεν μπορείς να ερευνήσεις για ανθρωποκτονία χωρίς την εντολή μου. Στοπ.
Επέβλεψε λοιπόν τις ανακρίσεις για να εντοπισθούν οι υπεύθυνοι των διαδηλώσεων, οι οποίες δημιούργησαν την ανάγκη χρήσης όπλων από τις δυνάμεις τάξης, χωρίς εξαίρεση κανενός ακόμη και ιερέων. Στοπ.
Διατάξατε ταφή πτώματος μετά συνοπτική ιατρική πραγματογνωμοσύνη, εφόσον είναι δυνατόν.
Εισαγγελέας Savarese
Αποστέλλεται αντίγραφο

Γ. Εντολή ερευνών Κάλυμνος 7 Απριλίου1935
Διοίκηση Βασιλικών Καραμπινιέρων Καλύμνου
Μετά από εξουσιοδότηση του αξιότιμου κυρίου Βασιλικού Εισαγγελέα παρακαλώ τη συγκεκριμένη διοίκηση να προχωρήσει κατεπειγόντως (με τη μεγαλύτερη προσοχή και επιμέλεια) στις έρευνες για την ταυτοποίηση των συμμετεχόντων στις διαδηλώσεις, που έλαβαν χώρα το πρωί σήμερα, την Παρασκευή και το Σάββατο.
Οι έρευνες θα πρέπει να γίνουν με ιδιαίτερο σκοπό να αναγνωρισθεί η ευθύνη των ηθικών αυτουργών των ταραχών, που κατέστησαν αναγκαία τη χρήση των όπλων από τις Δυνάμεις Ασφαλείας, σε οποιαδήποτε μονάδα κι αν αυτές ανήκουν.
Ευχαριστώ
Ο Πραίτορας Intonti

Δ. Εντολή ερευνών Κάλυμνος 9 Απριλίου 1935
Διοίκηση Βασιλικών Καραμπινιέρων Καλύμνου
(για τυχόν παραβίαση του άρθρου 340 της Ιταλικής Ποινικής Δικονομίας περί διακοπής ή παρακώλησης εργασιών σε γραφείο ή δημόσια υπηρεσία ή υπηρεσία δημόσιας ωφελείας-βλέπε σ. 77 παρόντος βιβλίου).
Σε συνέχεια του σημειώματός μου από 7 τρέχοντος, εφιστώ επίσης την προσοχή της Διοίκησής σας στη διακοπή ή, τουλάχιστον, την αναστάτωση της Δημόσιας Υπηρεσίας του Ληξιαρχείου της Καλύμνου, που προκλήθηκε από τα γνωστά γεγονότα. Εφόσον συντρέχει το αδίκημα που αναφέρεται στο άρθρο 340 του Ποινικού Κώδικα, παρακαλούμε να κατευθύνετε τις έρευνες και για τη διαπίστωση αυτού του αδικήματος, προσδιορίζοντας ιδίως τις ατομικές ευθύνες των ηγετών, των υποστηρικτών και των διοργανωτών.
Ευχαριστώ
Ο Πραίτορας Intonti

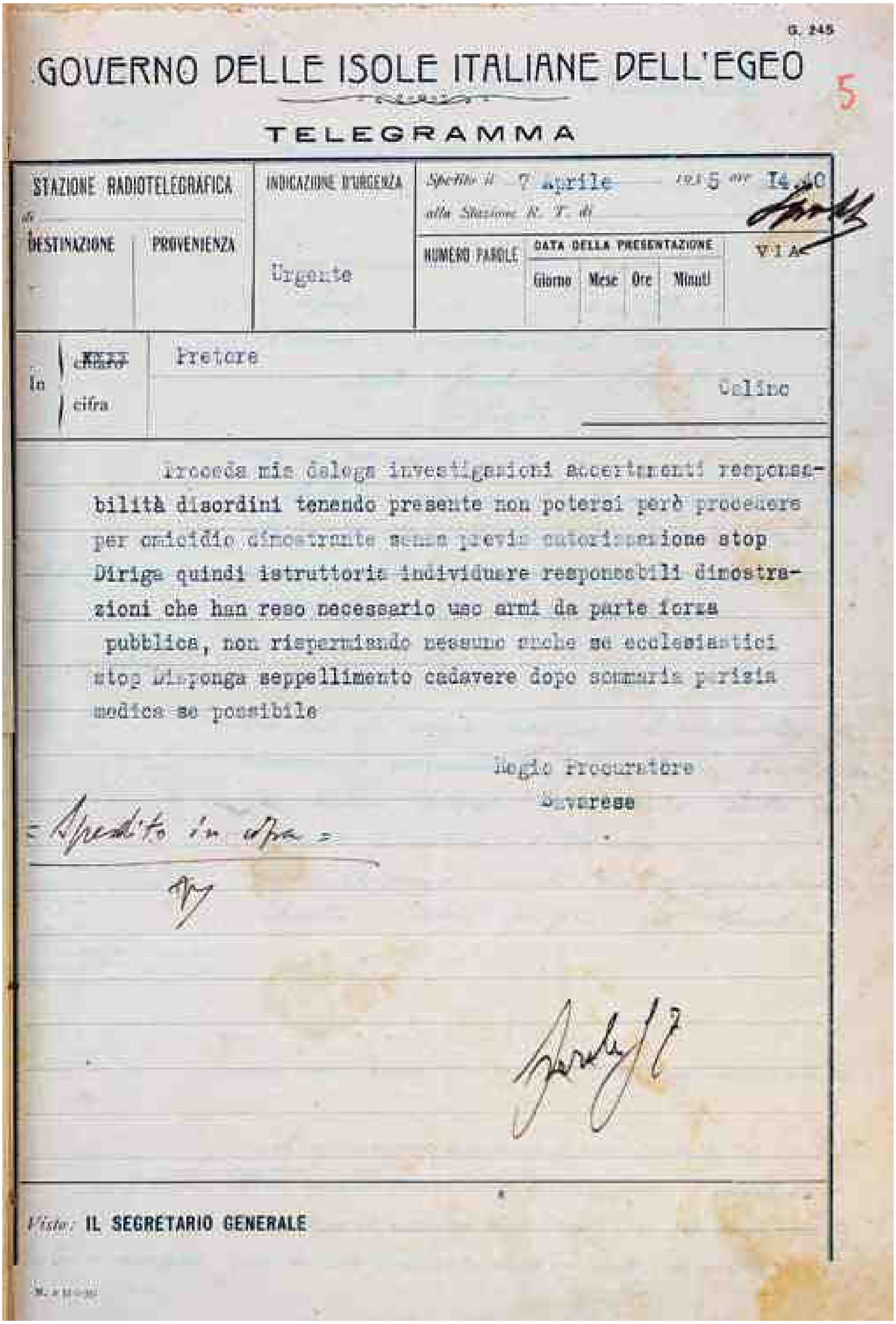

G. 245

GOVERNO DELLE ISOLE ITALIANE DELL'EGEO

TELEGRAMMA

STAZIONE RADIOTELEGRAFICA di

DESTINAZIONE | PROVENIENZA

INDICAZIONE D'URGENZA: Urgente

Spedito il 7 Aprile 1935 ore 14.40 alla Stazione R. T. di

NUMERO PAROLE | DATA DELLA PRESENTAZIONE: Giorno | Mese | Ore | Minuti

VIA

In chiaro / cifra

Pretore

Calino

Proceda mia delega investigazioni accertamenti responsabilità disordini tenendo presente non potersi però procedere per omicidio dimostrante senza previa autorizzazione stop Diriga quindi istruttoria individuare responsabili dimostrazioni che han reso necessario uso armi da parte forza pubblica, non risparmiando nessuno anche se ecclesiastici stop Disponga seppellimento cadavere dopo sommaria perizia medica se possibile

Regio Procuratore
[illegible]varese

= Spedito in cifra =

Visto: IL SEGRETARIO GENERALE

Το τηλεγράφημα Β

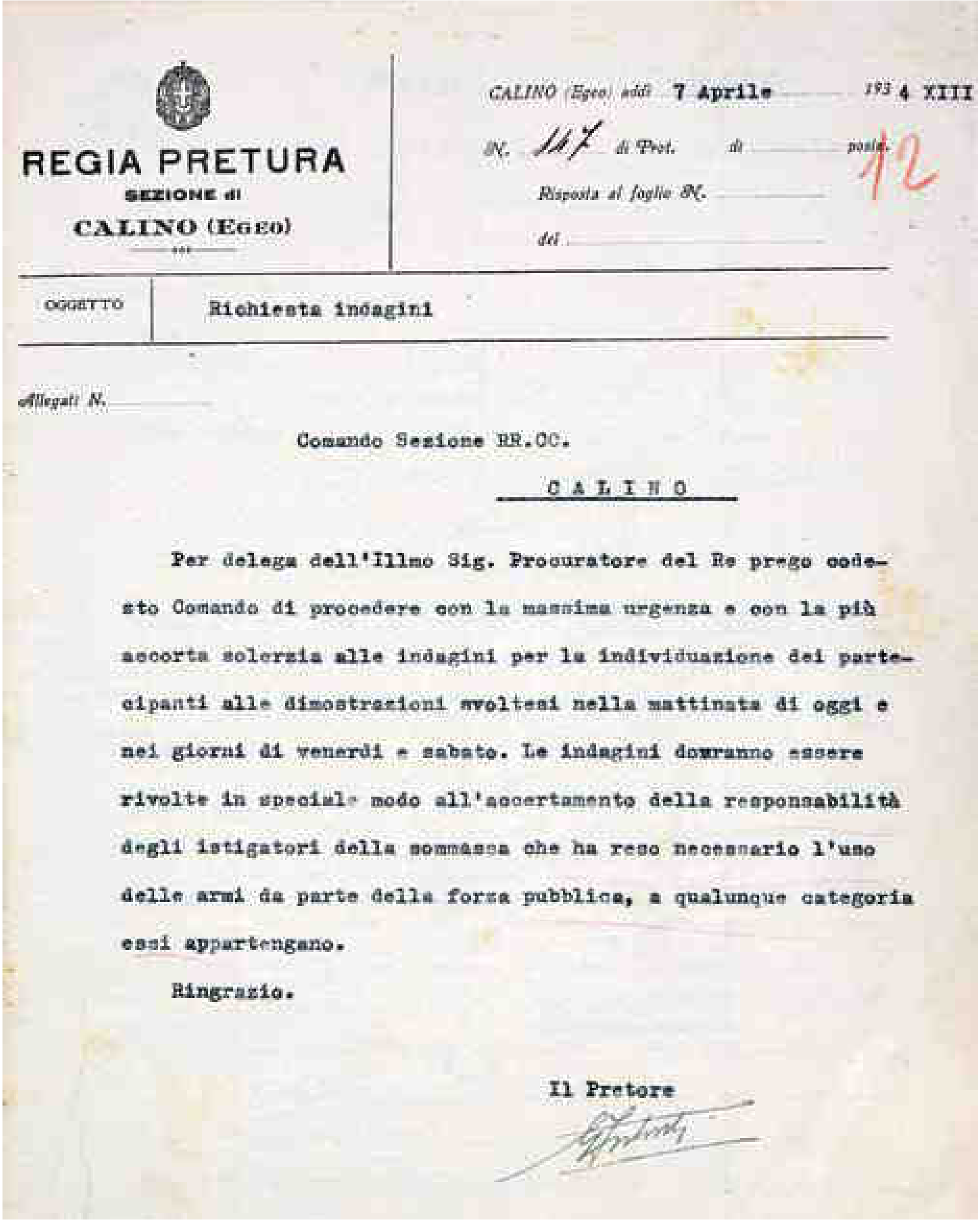

REGIA PRETURA

SEZIONE di

CALINO (EGEO)

CALINO (Egeo) addì 7 Aprile 1934 XIII

N. 147 di Prot. di posiz. 12

Risposta al foglio N.

del

OGGETTO: Richiesta indagini

Allegati N.

Comando Sezione RR.CC.

C A L I N O

Per delega dell'Illmo Sig. Procuratore del Re prego codesto Comando di procedere con la massima urgenza e con la più accorta solerzia alle indagini per la individuazione dei partecipanti alle dimostrazioni svoltesi nella mattinata di oggi e nei giorni di venerdì e sabato. Le indagini domranno essere rivolte in speciale modo all'accertamento della responsabilità degli istigatori della sommossa che ha reso necessario l'uso delle armi da parte della forza pubblica, a qualunque categoria essi appartengano.

Ringrazio.

Il Pretore

Το τηλεγράφημα Γ

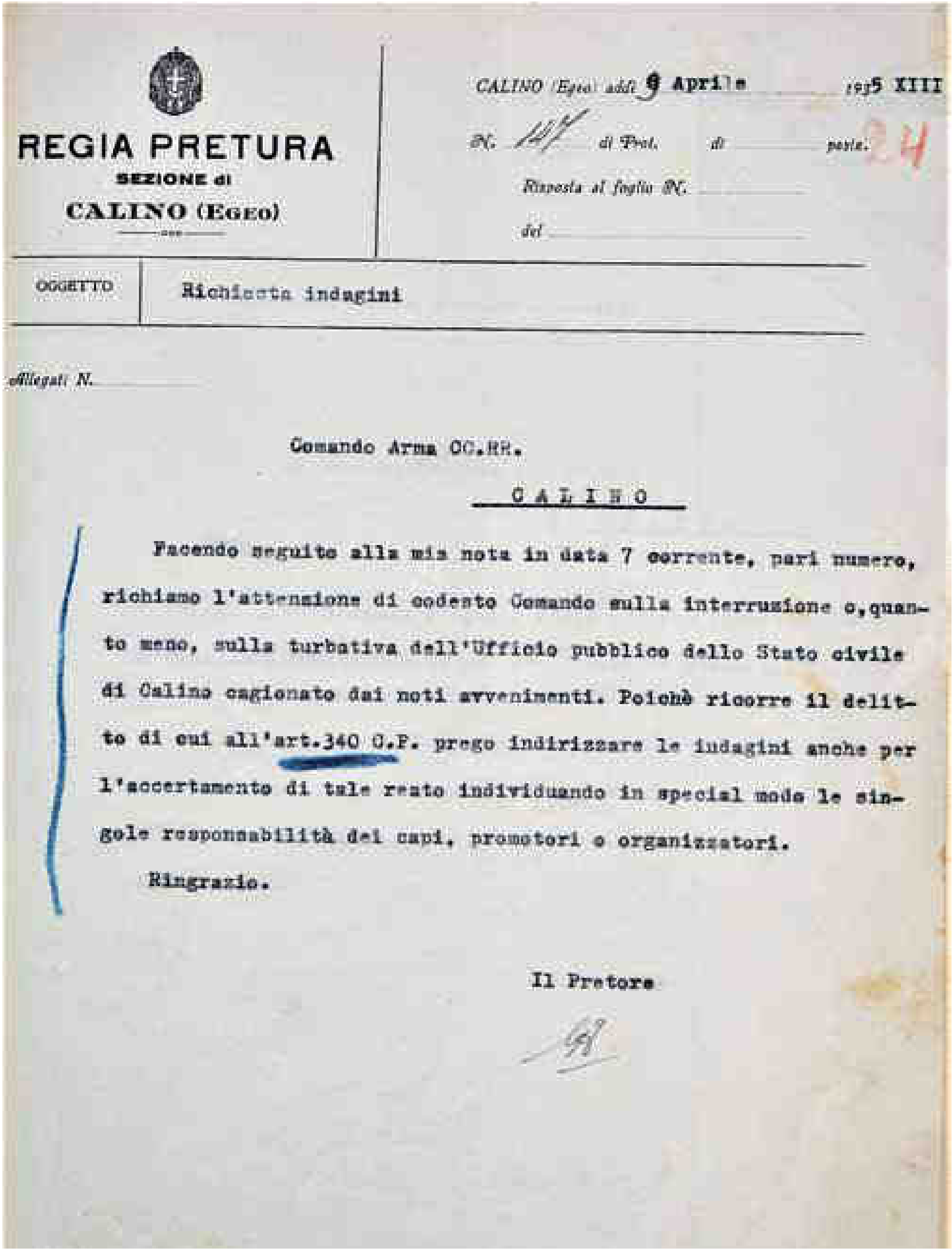

REGIA PRETURA
SEZIONE di
CALINO (EGEO)

CALINO (Egeo) addì 9 Aprile 1935 XIII

N. 147 di Prot. di .... parte. 34

Risposta al foglio N. ....

del ....

OGGETTO: Richiesta indagini

Allegati N. ....

Comando Arma CC.RR.

C A L I N O

Facendo seguito alla mia nota in data 7 corrente, pari numero, richiamo l'attenzione di codesto Comando sulla interruzione o, quanto meno, sulla turbativa dell'Ufficio pubblico dello Stato civile di Calino cagionato dai noti avvenimenti. Poichè ricorre il delitto di cui all'art.340 C.P. prego indirizzare le indagini anche per l'accertamento di tale reato individuando in special modo le singole responsabilità dei capi, promotori o organizzatori.

Ringrazio.

Il Pretore

Το τηλεγράφημα Δ

Β) ΙΑΤΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΙΑΤΡΟΥ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΚΩΛΕΤΤΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΑΖΩΝΗ

Πρακτικό, περιγραφής, ταυτοποίησης πτώματος και αυτοψία (άρθρα 16, 17, 18) (βάσει του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας της 28ης Μαΐου 1931, αρ. 602) το έτος χίλια εννιακόσια 35 - XIII στις 7 Απριλίου στις 10:45΄ στην Κάλυμνο, περιοχή Αγίου Νικολάου.

Εμείς, ο Δρ. Gaetano Intonti, Πραίτορας, επικουρούμενος από το γραμματέα (υπογραφή)

Ενημερωθήκαμε προφορικά από την Αρχή της Δημόσιας Ασφάλειας ότι σε αυτή την περιοχή βρίσκεται πτώμα ατόμου, του οποίου ο θάνατος θεωρείται ότι είναι εγκληματική πράξη. Πήγαμε συνοδεία της Αστυνομίας σε ένα ύψωμα με θέα προς τη θάλασσα και τον κεντρικό δρόμο, που από την πλατεία Χαραλάμπους οδηγεί στη γειτονιά του Αγίου Νικολάου. Εκεί ήταν παρών ο ιατρός Θεόφιλος Κωλέττης[34] του Νεοκλέους, που ορίστηκε εμπειρογνώμονας σύμφωνα με το άρθρο 314 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Βάσει της προαναφερθείσας νομοθεσίας και σύμφωνα με το άρθρο 142 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας αναγνώσαμε τον ακόλουθο όρκο: «Έχοντας επίγνωση της ευθύνης που παίρνετε με τον όρκο ενώπιον του Θεού και ανθρώπων, ορκίζεστε να διεξάγετε ορθά και πιστά την έρευνα που σας έχει ανατεθεί, χωρίς άλλο σκοπό από το να γίνει γνωστή η αλήθεια και να κρατήσετε μυστικό (εχεμύθεια) το σύνολο των ενεργειών που πρέπει να κάνετε, και ό,τι άλλο θα γίνει με την παρουσία σας».

Βάσει αυτών παρόντων ημών, όρθιος και ασκεπής ορκίζεται επαναλαμβάνοντας τη λέξη: «Ορκίζομαι».

Ρωτήθηκε για τα προσωπικά του στοιχεία και απάντησε ως εξής:

Είμαι: Ο Κωλέττης Θεόφιλος του Νεοκλέους, 56 ετών, από Κάλυμνο, κοι-

34 Πατέλλης Γ., *Η Υγεία στην Κάλυμνο από τα μέσα του 19ου αιώνα μέχρι την Απελευθέρωση*, Κάλυμνος 2016, σσ. 238-239. Στο βιογραφικό του ιατρού Κωλέττη αναφέρονται τα εξής: *Κωλέττης Θεόφιλος του Νεοκλή: (1878-1953). Γεννήθηκε στην Κάλυμνο και σπούδασε ιατρική στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Παρέμεινε στην Κάλυμνο εκτός των περιόδων εξορίας του, ασκώντας Γενική Ιατρική, όπως όλοι οι γιατροί τότε. Διορίστηκε κατά περιόδους ως δημοτικός ιατρός, κατά την τελευταία δεκαετία της Οθωμανικής κυριαρχίας, καθώς και κατά τη διάρκεια της ιταλικής κατοχής. Τερμάτισε την ιατρική σταδιοδρομία του πάλι ως δημοτικός ιατρός στο Βαθύ, μετά την απελευθέρωση. Από το πρώτο διάστημα της ιταλικής κατοχής, όταν έγινε γνωστός ο θάνατος του βασιλιά Γεωργίου του Α΄ το 1913, τελείται στο Χριστό επίσημο μνημόσυνο του θανόντος βασιλέως και υψώνονται μεσίστιες οι ελληνικές σημαίες. Οι Ιταλοί απαγορεύουν τις εκδηλώσεις, δημιουργούνται επεισόδια και συλλαμβάνονται ως πρωταίτιοι οι γιατροί Μιχαήλ Καλαβρός και Θεόφιλος Κωλέττης, οι οποίοι εξορίζονται. Ο Θεόφιλος Κωλέττης μετανάστευσε για λίγο στην Αμερική, αλλά επιστρέφει σε λίγο στην αγαπημένη του Κάλυμνο. Το 1926 εξορίζεται ξανά από τους Ιταλούς, πάλι με τον πρώτο Δήμαρχο Μιχαήλ Καλαβρό, για την πατριωτική του δράση. Συνέχισε να αγωνίζεται για την ελευθερία της πατρίδας του και είχε την τύχη να την αντικρίσει ελεύθερη στα τελευταία χρόνια της ζωής του.*

νοτικός ιατρός.

Ο γιατρός Θεόφιλος Κωλλέτης

Κατά πρώτο παρατηρούμε ότι, στις πλευρές του στηθαίου και στο κέντρο αυτών, βρίσκεται ο νεκρός σε ύπτια θέση, με τα πόδια ελαφρώς ανοικτά και στραμμένα στο στηθαίο. Στα δεξιά του ένας σωρός από πέτρες, σε απόσταση χεριού.

Δεύτερον σημειώνουμε ότι ο προαναφερθείς νεκρός φέρει ενδύματα, όπως: σακάκι με μπλε ρίγες, υφασμάτινο γκρι παντελόνι, μάλλινη μπλε φανέλα, μπότες βοσκού, καρό γαλανό πουκάμισο και λευκό λινό εσώρουχο. Πάνω του βρήκαμε τα ακόλουθα αντικείμενα, ήτοι: μια ταμπακιέρα που περιέχει κομμένο καπνό, ένα κουτί σπίρτα και ένα κουτί με χαρτί για τσιγάρα.

Βάσει αυτών και επιθυμώντας να προχωρήσω στην ταυτοποίηση του πτώματος με τη βοήθεια δύο ατόμων που τον γνώριζαν, όταν ήταν ζωντανός, αφού εμφανίστηκαν μπροστά μας, ορκίστηκαν σύμφωνα με τα άρθρα 313 και 449 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Εμείς, βάσει της προαναφερθείσας νομοθεσίας και σύμφωνα με το άρθρο 142 του Κώδικα, αναγνώσαμε τον ακόλουθο όρκο: «Έχοντας επίγνωση της ευθύνης που παίρνετε με τον όρκο ενώπιον Θεού και ανθρώπων, ορκίζεστε να πείτε όλη την αλήθεια και μόνο την αλήθεια». Οι ίδιοι, παρόντων ημών, όρθιοι, ασκεπείς, ο ένας μετά τον άλλο είπαν: «Ορκίζομαι».

Ο Κωνσταντίνος Σαρούκος, πεθερός του Μ. Καζώνη

Στη συνέχεια ρωτήθηκαν για τα προσωπικά τους στοιχεία και απάντησαν:
1. Είμαι ο Σαρούκος Κωνσταντίνος του Σακελλάριου, ηλικίας 51, από την Κάλυμνο, εργάτης (στον τρύγο). 2. Είμαι ο Μάγκος Δημήτριος του Χριστοφόρου, ηλικίας 28, από την Κάλυμνο, υπάλληλος. Οπότε κλήθηκαν να εξετάσουν προσεκτικά το πτώμα που βρίσκεται εδώ και να δηλώσουν σε ποιόν ανήκε εν ζωή. Ο ένας μετά τον άλλο απάντησαν ως εξής: Το παρόν πτώμα ανήκει στον Καζώνη Εμμανουήλ του Μιχαήλ (Cazoni Emanuele),

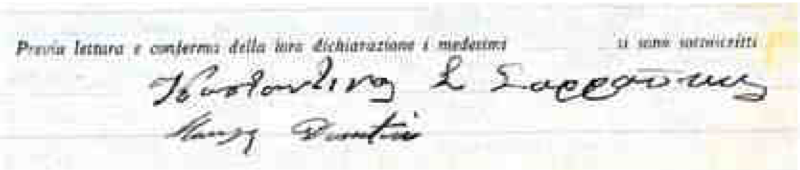
Previa lettura e conferma della loro dichiarazione i medesimi si sono sottoscritti

24 ετών, από το Χωριό της Καλύμνου. Διέμενε στην Κάλυμνο, στη συνοικία της Καλαμιώτισσας. Δούλευε ως γαλατάς.

Μετά την ανάγνωση και την επιβεβαίωση των καταθέσεών τους, υπέγραψαν. (υπογραφές)

Κατόπιν έγινε με τη δέουσα προσοχή η αφαίρεση των ρούχων που φορούσε ο νεκρός και διασφαλίσθηκε η φύλαξή τους καθώς και των αντικειμένων που βρέθηκαν μαζί, όπως αναφέρονται παραπάνω, αφού τοποθετήθηκαν σε ένα κουτί από ___(κενό) το οποίο πήρε αριθμό ___(κενό), σφραγίστηκε με βουλοκέρι ___(κενό) και έκλεισε με μια εγχάρακτη αυτοκόλλητη χάρτινη ταινία.

Με τη βοήθεια του προαναφερθέντα εμπειρογνώμονα προχωρήσαμε στην εξωτερική εξέταση του πτώματος, σημειώνοντας ότι πρόκειται για άτομο περίπου 25 ετών, ύψους περίπου 175 εκατοστών, που έχει μάτια καστανά, μακριά καστανά μαλλιά, μαύρα γένια, κοντό μουστάκι - φυσιολογική ανάπτυξη του σκελετού.

Ο νεκρός παρουσιάζει στην αριστερή υποκογχική χώρα, λίγο πάνω από το ζυγωματικό τόξο (δηλαδή πολύ κοντά στο αριστερό μάτι), τραύμα κυκλικού σχήματος με χείλη προς τα έσω διαμέτρου μισού εκατοστού. Στο πίσω μέρος του κρανίου, ακριβώς στην κορυφή του ινιακού οστού. Το τραύμα είναι ακανόνιστου σχήματος, με κροσσωτά χείλη, διαστάσεως ενάμιση εκατοστού. Σημειώνουμε, επίσης, κάταγμα αριστερού βρεγματικού οστού.

Κληθείς ο εμπειρογνώμονας να αναφέρει ποια ήταν η αιτία του θανάτου και πριν πόσο χρόνο συνέβη αυτό, δήλωσε ότι η αιτία του θανάτου πρέπει να αναζητηθεί σίγουρα σε διάτρηση του κρανίου από σφαίρα πυροβόλου όπλου που στην πορεία της, από κάτω προς τα πάνω, έβλαψε την εγκεφαλική μάζα σε όλο το πάχος της, εγκάρσια. Ο θάνατος υπήρξε άμεσος και επήλθε περίπου πριν μία ώρα. Δεν παρουσιάζει καθόλου νεκρική ακαμψία.

Κατόπιν τούτου, εμείς, ο πραίτορας, επιτρέπουμε την απομάκρυνση και ταφή του πτώματος.

Το παρόν πρακτικό διαβάστηκε, βεβαιώθηκε και υπογράφθηκε.

Υπογραφές: Ιατρός Θεόφιλος Ν. Κωλέττης

O. Anfuso, G. Intonti

ΑΥΤΟΨΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

Ο πραίτορας Gaetano Intonti, μαζί με τον γραμματέα του Δικαστηρίου, επισκέφθηκαν το μέρος που σκοτώθηκε ο Μ. Καζώνης και περιγράφουν την περιοχή που βρίσκεται σε έναν υπερυψωμένο δρόμο 30 περίπου μέτρα πάνω από το επίπεδο της Πλατείας Χαραλάμπους.

Περιγράφουν πως είδαν το νεκρό. Αναφέρουν ότι ο χώρος ήταν γεμάτος από πέτρες, μερικές στο μέγεθος ανθρώπινου κεφαλιού. Επίσης αισθάνθηκαν τη μυρωδιά μπαρουτιού από την έκρηξη δυναμίτιδας.

Αναμνηστική μαρμάρινη πλάκα, εντοιχισμένη στο σημείο που σκοτώθηκε ο Μ. Καζώνης

Κατάθεση. Περιγραφή της τοποθεσίας
Κάλυμνος 7 Απριλίου 1935 (XIII) (7/4/35)

Εμείς, ο πραίτορας Dott. Gaetano Intonti, επικουρούμενος από τον υπογεγραμμένο γραμματέα:

Καταθέτουμε ότι κατά τη διαδρομή που οδηγεί από την Πλατεία Χαραλάμπους στον τόπο όπου βρέθηκε το πτώμα, δηλαδή στο ύψωμα (Άσπα) που βρίσκεται 30 περίπου μέτρα πάνω από την Πλατεία, διαπιστώσαμε, ακολουθώντας το μονοπάτι, όπως αναφέραμε στην προηγούμενη κατάθεση, τα εξής: Το σημείο στο οποίο βρίσκεται το πτώμα είναι υπερυψωμένο κάθετα, 30 περίπου μέτρα. Ο δρόμος που διατρέχει κατά μήκος το λιμάνι, από την πλατεία οδηγεί στο ύψωμα. Μεταξύ του υψώματος και του δρόμου υπάρχει

μια σειρά από σπίτια, που διακόπτεται από στενά δρομάκια που συνεχώς γίνονται στενότερα. Στην περιοχή αυτών των σπιτιών βρίσκεται μια μικρή εκκλησία χαμηλού ύψους (Παναγιά του Γλυκιού), η οποία δεν προσφέρει καταφύγιο και επιτρέπει την ελεύθερη θέα στον κεντρικό δρόμο από αυτούς που βρίσκονται στο στηθαίο του υψώματος. Το έδαφος, ιδιαίτερα στα σημεία με περισσότερη ελεύθερη θέα, είναι κυριολεκτικά καλυμμένο από πέτρες, πολλές από τις οποίες είναι ικανού μεγέθους και βάρους, όσο ένα ανθρώπινο κεφάλι.

Διασχίζοντας το προαναφερθέν τμήμα της οδού, θα πρέπει να στρίβετε προς τα δεξιά και να ανεβείτε μια σκάλα που χωρίζεται στα δύο. Στα μισά του δρόμου εξακολουθεί να υπάρχει η μυρωδιά των καμένων εκρηκτικών υλών. Όταν φτάσετε στο σημείο, όπου το ύψωμα ανέρχεται πάνω από το δρόμο που είναι κατά μήκος της θάλασσας, μπορείτε να δείτε κάτω από το στηθαίο, που διατρέχει κατά μήκος του δρόμου, σωρούς από πέτρες σε ακανόνιστη απόσταση μεταξύ τους.

Στο κέντρο του στηθαίου, στο σημείο που το διαπερνά μία πέτρινη καμινάδα και ακριβώς στα δεξιά γι’ αυτόν που κοιτάζει προς τη μεριά της θάλασσας, βρίσκεται το πτώμα όπως προανέφερα στην κατάθεση. Κάτω από το στηθαίο υπάρχει ένα μαντήλι εμποτισμένο στο αίμα. Στα δεξιά του πτώματος, ένας σωρός από πέτρες. Πίσω του βρίσκεται ένα σπίτι υπό κατασκευή. Τα δωμάτια του σπιτιού είναι μερικώς κλειστά από πέτρες για την κατασκευή υπερυψωμένου τοιχίου. Οι πέτρες των τελευταίων δύο δωματίων είναι εν μέρει διασκορπισμένες στο δρόμο. Από μια πρόχειρη εξέταση, βλέποντας από το επίπεδο του δρόμου δεν παρατηρούνται σημάδια από πέτρες στους τοίχους τού υπό κατασκευή σπιτιού.
Διαβάστηκε, επιβεβαιώθηκε και υπογράφθηκε
G. Intonti

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ

Α) Κατάθεση του υπολοχαγού πεζικού, Letizia Tullio, Διοικητή αποσπάσματος του 9ου Συντάγματος, που στάλθηκε από την Κω
Κατάθεση: Με συνοπτικές διαδικασίες.
Κάλυμνος 7 Απριλίου 1935

Παρουσία ημών, δικηγόρου Gaetano Intonti, Πραίτορα, επικουρούμενου από τον υπογεγραμμένο γραμματέα, εμφανίστηκε ο Letizia Tullio, του πάλαι ποτέ Salvatore, ετών 33, καταγόμενος από το San Giuseppe Vesuviano, υπολοχαγός του 9ου Συντάγματος Πεζικού της Κω.

Ερωτηθείς αναφέρει: Επικεφαλής 40 ανδρών σε αστυνομική αποστολή, έφθασα στην Κάλυμνο περίπου στις 8.30 π.μ. Κατά τη διάρκεια της απόβασής μας το πλήθος μάς αποδοκίμαζε με κραυγές και σφυρίγματα. Αμέσως, με 30 άνδρες, ανέλαβα να φέρω εις πέρας τη διαταγή, να απεγκλωβίσω μια περίπολο καραμπινιέρων και στρατιωτών που καθηλώθηκαν στο δρόμο πλάι στο Λιμάνι, όπου είχαν σταλεί για να προστατεύσουν το σπίτι πολιτών, που δέχονταν επίθεση από διαδηλωτές, και η οποία δεν μπόρεσε να πετύχει το σκοπό της, διότι σταμάτησε από τον έντονο λιθοβολισμό από μεγάλο αριθμό διαδηλωτών, που ήταν συγκεντρωμένοι σ' ένα ύψωμα που βρίσκεται πάνω από το δρόμο.

Φτάνοντας με τη διμοιρία σε σημείο που δεν είχε ταραχές προερχόμενες από τα κτήρια στα δεξιά, η ρίψη των λίθων έγινε τόσο έντονη ώστε να καταστήσει αδύνατο να προχωρήσουμε περαιτέρω χωρίς να απειληθεί η ζωή μας.

Η περίπολος κινήθηκε ακόμη πιο μπροστά πίσω από ένα κτήριο, και αρκετές φορές, συνεχίζοντας το δρόμο προς ένα άλλο ακάλυπτο σημείο, έπεσαν ακόμα πιο πολλές πέτρες σημαντικού μεγέθους και ήταν πέτρες οικοδομής.

Αναγκάστηκα να διατάξω τους άνδρες της διμοιρίας να περάσουν την πρώτη ακάλυπτη ζώνη γρήγορα σε πολύ μικρές ομάδες. Πρώτα πέρασε ο Ενωμοτάρχης των Καραμπινιέρων Penna, με μερικούς στρατιώτες και μετά εγώ με άλλους στρατιώτες. Συνειδητοποίησα, ωστόσο, ότι ακόμα και σε μικρές ομάδες, λόγω του πυκνού λιθοβολισμού, ο κίνδυνος να τραυματιστούμε ήταν άμεσος και σοβαρός.

Βρέθηκα λοιπόν, με ένα τμήμα της διμοιρίας που μετακινήθηκε προς τα εμπρός, ακριβώς στον τόπο όπου η περίπολος μπλοκαρίστηκε, ενώ το άλλο τμήμα τής διμοιρίας είχε ακινητοποιηθεί στην άκρη της πρώτης επικίνδυνης ζώνης. Δεν μπορούσα να προχωρήσω με την ομάδα που προωθήθηκε, χωρίς να εκθέσω τους άντρες μου σε κίνδυνο. Εντωμεταξύ παρατήρησα, μαζί με τον ενωμοτάρχη Penna, ότι μερικοί πολίτες, κρυμμένοι στις δημόσιες τουαλέτες που βρίσκονται στην προκυμαία του Λιμανιού, πληροφορούσαν τους διαδηλωτές στο ύψωμα, ώστε να εντείνουν το λιθοβολισμό, όταν οι άνδρες προσπαθούσαν να κινηθούν προς τα εμπρός.

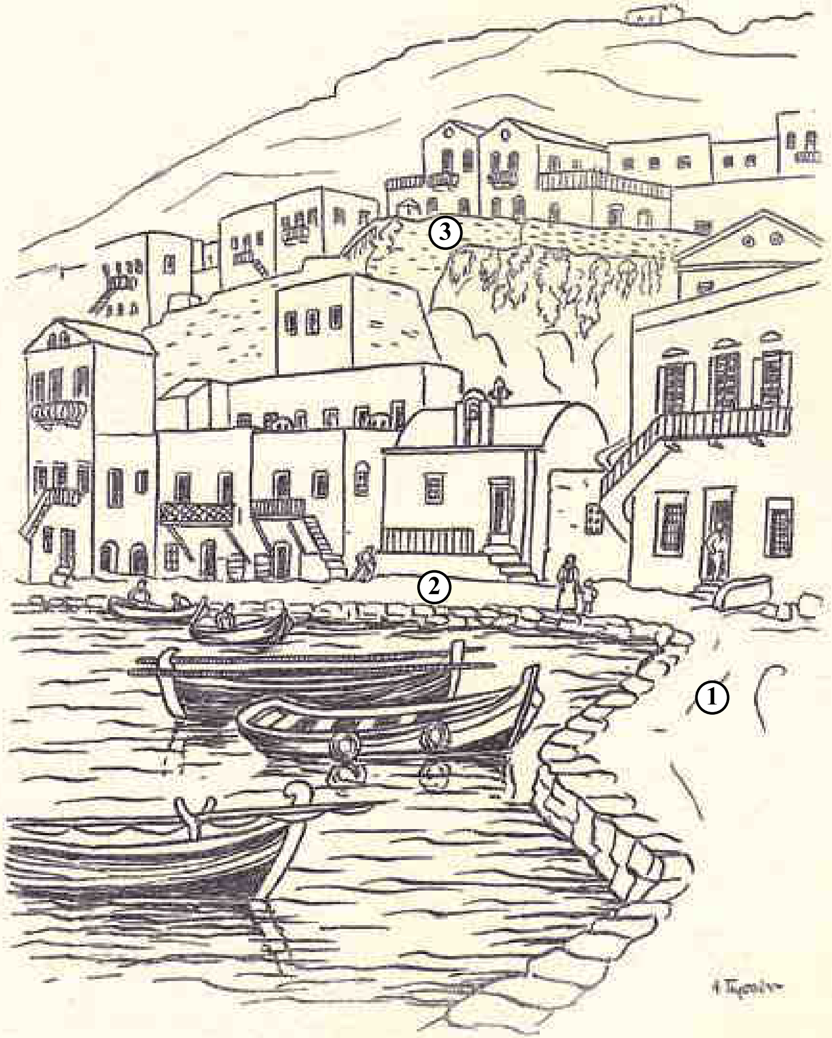

67. Ἡ Παναγίτσα τοῦ Γλυκιοῦ στὴ δεξιὰ προκυμαία.

Σχέδιο της Αθηνάς Ταρσούλη.
Διακρίνονται: 1) Η προκυμαία, 2) Η Παναγιά του Γλυκιού
και 3) Το σημείο, όπου στεκόταν ο Μανώλης Καζώνης.

Ο ενωμοτάρχης Penna με 4 στρατιώτες πήγε στις τουαλέτες για να τους συλλάβει. Εντωμεταξύ διέταξα τον επιλοχία Marcello να πάει με πέντε στρατιώτες σε μια πλατεία που ήταν εκτός βεληνεκούς ρίψης των λίθων και να ρίξει μερικές βολές στον αέρα για να τρομάξει και να διασπάσει τους διαδηλωτές, ώστε να μπορέσει να περάσει ολόκληρη η διμοιρία. Πραγματοποιήθηκε η πρώτη ομοβροντία χωρίς οι διαδηλωτές να απομακρυνθούν, όταν ένιωσα μια ισχυρή έκρηξη που υπέθεσα ότι ήταν βόμβα δυναμίτη.

Έδωσα την εντολή να επαναληφθεί η ομοβροντία στον αέρα. Μ' αυτή τη δεύτερη ομοβροντία, οι διαδηλωτές διασκορπίστηκαν ανεβαίνοντας προς το λόφο.

Με τη διμοιρία κινούμενη προς τα εμπρός, χωρισμένη σε δύο ομάδες, έφτασα στο ύψωμα που ήταν οχυρωμένοι οι διαδηλωτές. Κατά μήκος της πορείας διαπίστωσα, μαζί με τους άλλους στρατιώτες, τη χαρακτηριστική μυρωδιά από την καύση εκρηκτικών.

Στη βάση του τοιχίου που βρίσκεται στο ύψωμα από την πλευρά του γκρεμού, υπήρχαν μικροί σωροί από πέτρες που προφανώς συγκεντρώθηκαν από τους διαδηλωτές για να τις χρησιμοποιήσουν.

Παρατήρησα επίσης την παρουσία κάποιων τενεκέδων βενζίνης γεμάτων με πέτρες, ενώ άλλοι ήταν ακόμα γεμάτοι και άλλοι αναποδογυρισμένοι.

Σχεδόν στο κέντρο του υψώματος, στα αριστερά μιας, εν μέρει τσιμεντένιας, καπνοδόχου, κειτόταν ένας άνδρας με το πρόσωπό του να κοιτάει προς τα πάνω. Είχε μια πληγή κάτω από το αριστερό του μάτι. Αντιλήφθηκα ότι ήταν ήδη νεκρός. Ενημέρωσα τον υπενωμοτάρχη των Καραμπινιέρων Messina για το τί συνέβη και μου επέτρεψε να επιστρέψω, αλλά διέταξε πρώτα την καταγραφή του σημείου που βρέθηκε η σορός.

Ερωτηθείς απάντησε: Οι διαδηλωτές εγκατέλειψαν το σπίτι, στο οποίο είχαν επιτεθεί, σύμφωνα με τα προαναφερθέντα γεγονότα.

Ερωτηθείς απάντησε: Το ύψωμα βρίσκεται πάνω από το Λιμάνι, με μια διαφορά ύψους περίπου 30 μέτρων.

Ερωτηθείς απάντησε: Δεν παρατήρησα σημάδια της προαναφερθείσας έκρηξης, είτε στο δρόμο είτε σε άλλα μέρη.

Διαβάστηκε, επιβεβαιώθηκε και υπογράφθηκε
Υπολοχαγός Tullio Letizia
G. Intonti

Πάνω η Άσπα (ύψωμα) του Αγίου Νικολάου και κάτω η Παναγιά του Γλυκιού

Πάνω το ύψωμα της Άσπας. Κάτω η σκάλα που οδηγεί από τον Άγιο Νικόλαο στο ύψωμα της Άσπας.

ΤΑ ΘΥΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Νεώτεραι πληροφορίαι ἐκ Καλύμνου ἀναφέρουν, ὅτι ἡ κατάστασις εἰς ὁλόκληρον τὴν Δωδεκάνησον εἶνε ἀπελπιστική. Οἱ κάτοικοι ὑφίστανται μυρίας ὅσας καταπιέσεις καὶ μὲ τὴν ἐλαχίστην ἀφορμὴν σύρονται εἰς τὰς φυλακὰς καὶ ὑποβάλλονται εἰς ἀφάνταστα βασανιστήρια.

Εἰς τὴν φωτογραφίαν τὸ θῦμα τῆς 7ης Μαρτίου Ἐμ. Καζόνης, ὁ ὁποῖος ἐφονεύθη εἰς μίαν συμπλοκὴν μεταξὺ τοῦ ἐξεγερθέντος λαοῦ καὶ καραμπινιέρων.

Εφημερίδα *Νέος Κόσμος*,
αρ. φ. 686 της 18ης/5/1935

B) Κατάθεση του ενωμοτάρχη, Penna Enrico, Διοικητή του αποσπάσματος Καραμπινιέρων Καλύμνου

Πρακτικό κατάθεσης με ερωτήσεις. Έτος: 8 Απριλίου1935 στην Κάλυμνο

Παρουσία ημών, του Dott. Gaetano Intonti, Πραίτορα, επικουρούμενου από τον υπογεγραμμένο γραμματέα, εμφανίστηκε ο Penna Enrico του Domenico, ετών 42, από το Cappelani, Ενωμοτάρχης, Διοικητής του αποσπάσματος Καραμπινιέρων Καλύμνου.

Μετά από τη γνωστή υπόθεση του Αυτοκεφάλου της Ορθοδόξου Δωδεκανησιακής Εκκλησίας προέκυψε μια εσωτερική διαμάχη στον Κλήρο της Καλύμνου, η οποία ηρέμησε με την αναχώρηση του Μητροπολίτη Αποστόλου από την Κάλυμνο. Από τότε το ζήτημα ολοένα και γινόταν πιο έντονο από ορισμένους πολιτικάντηδες που μαζί με τους παπάδες που ήταν αντίθετοι (στο Αυτοκέφαλο), ξεκίνησαν μια προπαγανδιστική εκστρατεία μεταξύ του πληθυσμού, στον οποίο διέδιδαν ότι σκοπός ήταν ο εκκαθολικισμός.

Οι υποστηρικτές και οι φίλοι του Μητροπολίτη εκλαμβάνονταν ως εχθροί της θρησκείας. Έτσι κατέστη αδύνατο να λειτουργήσει το γραφείο του Ληξιαρχείου που είχε ανατεθεί στη Μητρόπολη, ακόμη και όταν ήρθε στην Κάλυμνο από τη Λέρο ο μοναχός Ε.Κ., που στάλθηκε από τον Μητροπολίτη Απόστολο. Οι εκκλησίες έκλεισαν και δηλώθηκαν σε διωγμό. Τα πρώτα επεισόδια βίας έγιναν εναντίον του προαναφερθέντος μοναχού Κ. και εναντίον του ιερέα Θ.Τ. Αυτά αποτελέσαν αντικείμενο ποινικής διαδικασίας εναντίον του Ζ., του Σ., του Σ.Μ. και άλλων, που βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη ενώπιον της Δικαστικής Αρχής σχετικά με το ρόλο των υποκινητών, των ηγετών και των υποστηρικτών των διαδηλώσεων. Σχετικά με τη σύλληψη αυτών η υπηρεσία επιφυλάσσεται του δικαιώματος να διαβιβάσει σε σύντομο χρονικό διάστημα τις απαραίτητες εκθέσεις που δεν έχουν ακόμη ολοκληρωθεί, επειδή όπως είναι γνωστό εξακολουθούν να βρίσκονται σε εξέλιξη οι έρευνες της υπόθεσης. Αυτές τις τελευταίες ημέρες δηλαδή, ξεκινώντας από την περασμένη Παρασκευή το απόγευμα, ο πληθυσμός ξεσηκώθηκε από τους υποκινητές, οι οποίοι κρύβονται πάντα στο σκοτάδι. Βγήκαν στους δρόμους για να εμποδίσουν τις θρησκευτικές λειτουργίες του καθεδρικού ναού, που επαναλειτούργησε από τον μοναχό Κ.

Υπήρξαν διάφορες συγκρούσεις με τις Δυνάμεις Τάξης. Κατά τις ημέρες Παρασκευή, Σάββατο και Κυριακή επιτέθηκαν στα σπίτια των Ιταλών υπηκόων, του κυβερνητικού υπαλλήλου Κ., του προσωπικού φίλου του Μητροπολίτη Ζ.Ν., του ορθόδοξου ιερέα Θ.Τ. που υποστήριζε την πλευρά του Μητροπολίτη και του Έλληνα υπηκόου Θ.Τ., που ήταν ενάντια στις διαδηλώσεις και προσήλθε στη λειτουργία που τελούσε ο Κ. Μια ομάδα μητροπολιτικών Ιταλών (έτσι ονομάζονται οι Ιταλοί εξ Ιταλίας) πετροβολήθηκαν, καθώς επέστρεφαν στα σπίτια τους κι αυτοί είναι οι Anfuso Onofrio, Annese Alfredo και Valletta.

Κάρτ ποστάλ. Πάνω: Η Πόθια και το Λιμάνι της.
Κάτω: Τμήμα του Λιμανιού (νοτιοανατολικό), το Δημαρχείο, ο Άγιος Νικόλαος και η Άσπα.

Χρησιμοποιήθηκαν δυνάμεις Τάξης για να διασκορπίσουν τους αντιφρονούντες, που είτε επιτέθηκαν σε σπίτια είτε προσπάθησαν να εισέλθουν στην Εκκλησία του Χριστού, που λειτουργούσε ο μοναχός Κ. για να προκαλέσουν βίαια επεισόδια. Είχαν ήδη επιτεθεί με πέτρες αρκετές φορές, εξοργισμένοι.

Εξέθεσα συνοπτικά αυτά τα γεγονότα και θα συντάξω μια λεπτομερή έκθεση για όλα αυτά και για τις πολυάριθμες επιθέσεις που έχουν συμβεί.

Την Κυριακή το πρωί πραγματοποιήθηκε το πιο σοβαρό επεισόδιο. Ο πληθυσμός, περισσότερο από ποτέ, υπό την καθοδήγηση των υποκινητών, εξεγέρθηκε και συνέβησαν τα ακόλουθα γεγονότα: Οι καμπάνες ορισμένων εκκλησιών, συμπεριλαμβανομένου του Χωριού, άρχισαν να χτυπάνε για να προσέλθουν οι πιστοί. Οι κάτοικοι του Χωριού και της υπαίθρου συνέρρευσαν παντοιοτρόπως προς την πόλη. Από διαφορετικά μέρη έγινε μια προσπάθεια να επιτεθούν στην εκκλησία του Χριστού, όπου λειτουργούσε ο Κ.

Το μεγαλύτερο μέρος των αντιφρονούντων, που ανέρχονταν σε περισσότερα από χίλια άτομα, άνδρες και γυναίκες, περίμεναν την κατάλληλη στιγμή για να βγουν στους δρόμους και να επιτεθούν στην εκκλησία, που βρίσκεται δίπλα στο κτήριο της Διοίκησης, όπου βρίσκεται επίσης το Ταχυδρομείο, η έδρα των Καραμπινιέρων, το γραφείο του Πραίτορα και η Καθολική Εκκλησία. Σταμάτησαν σε ένα επίμηκες ύψωμα που έχει θέα στην πλατεία και το Λιμάνι, φωνάζοντας, κραυγάζοντας και γιουχαΐζοντας στους ανθρώπους, σπρώχνοντας την περίφραξη της πλατείας.

Ξαφνικά από τα παράθυρα του σπιτιού της οικογένειας Κ. που κοιτάνε την πλατεία και βρισκόταν (το σπίτι) στο ύψωμα, μετέδιδαν μηνύματα για βοήθεια. Συγχρόνως διακρίνονταν αρκετά άτομα που πετούσαν πέτρες στα παράθυρα της προαναφερθείσας οικίας. Παρατήρησα, εκτός της πλατείας Χαραλάμπους, την ίδια στιγμή αρκετοί άνθρωποι με ένα δοκάρι κτυπούσαν ένα παράθυρο.

Στο σημείο αυτό, ο υπολοχαγός Marina, ο οποίος ήταν σε υπηρεσία, διέταξε μια ομάδα Καραμπινιέρων υπό τις διαταγές του υπενωμοτάρχη Pellegrino να τρέξει για τη διάσωση των αμυνόμενων.

Η εν λόγω ομάδα, όταν έφτασε ακριβώς κάτω από το ύψωμα, το οποίο είναι υπερυψωμένο κάθετα 30 περίπου μέτρα, έγινε δεκτή με μια βροχή από πέτρες που την ακινητοποίησε κοντά σε ένα κτήριο.

Δεν ήταν δυνατόν να πάμε με άλλους στρατιώτες για να τους βοηθήσουμε, γιατί δεν υπήρχαν διαθέσιμες Δυνάμεις. Κάθε φορά που η ομάδα προσπαθούσε να προχωρήσει, γινόταν στόχος μιας όλο και πιο έντονης ρίψης λίθων. Εντωμεταξύ έφτασαν οι ενισχύσεις με το μηχανοκίνητο καΐκι Lupa, που έγιναν δεκτές με φωνές και γιουχαΐσματα. Από τις ενισχύσεις αποσπάστηκε αμέσως μια Διμοιρία Πεζικού, υπό τη διοίκηση του υπολοχαγού Letizia Tullio, που τους οδήγησα στο λιμάνι για να απεγκλωβίσουμε την ομάδα των

Καραμπινιέρων και να βοηθήσουμε την οικογένεια Κ. που συνέχιζε να δέχεται επίθεση και να ζητά βοήθεια.

Όταν και η διμοιρία έφτασε στον ακάλυπτο χώρο, σταμάτησε στην αρχή από την έντονη ρίψη λίθων μεγάλου μεγέθους. Στη συνέχεια οι στρατιώτες βγήκαν από την κάλυψη του σπιτιού και αναγκάστηκαν να προχωρήσουν με κάποια διαλείμματα και σε μικρές ομάδες. Έτσι οι πρώτοι έφτασαν εκεί όπου βρισκόταν η ομάδα των Καραμπινιέρων. Μαζί μου ήταν ο υπολοχαγός Letizia.

Ο υπενωμοτάρχης Pellegrino και ένας καραμπινιέρος μού ανέφεραν ότι τη ρίψη λίθων από το ύψωμα την κατηύθυνε μια ομάδα ατόμων που ήταν κρυμμένοι στις δημόσιες τουαλέτες στην προκυμαία και μετέδιδαν στους διαδηλωτές κάθε προσπάθεια να προωθηθούν (οι Δυνάμεις Τάξης). Αμέσως, με 3 στρατιώτες, πήγα στην προκυμαία και προχώρησα στη σύλληψη των 5 ατόμων που βρίσκονταν στις δημόσιες τουαλέτες.

Ενώ επέστρεφα στη διμοιρία από το σημείο της προκυμαίας που έγιναν οι συλλήψεις (υπάρχει εκεί ένας Αστυνομικός Σταθμός), ένιωσα μια ισχυρή έκρηξη που πίστευα αρχικά ότι προκλήθηκε από την ομοβροντία που διατάχθηκε πριν ολόκληρη η διμοιρία. Έπειτα άκουσα κάποια μεμονωμένα πυρά. Παρατήρησα επίσης μία μικρή ομάδα στρατιωτών που είχαν αποσπαστεί από τη διμοιρία στη μικρή πλατεία, μπροστά από το παλιό Δημαρχείο. Έτρεξα προς τη διμοιρία και τον υπολοχαγό Letizia, που μου είπε ότι αναγκάστηκε να διατάξει πυροβολισμούς στον αέρα, λόγω της κρίσιμης κατάστασης που βρέθηκε και μου τόνισε ότι οι πυροβολισμοί ήταν πάντα στον αέρα, λόγω της έκρηξης βόμβας που είχε ακούσει σε κοντινή απόσταση. Κατάλαβα λοιπόν ότι η εντύπωση που είχα για την ομοβροντία των στρατιωτών ήταν λανθασμένη και ότι η έκρηξη που άκουσα ήταν αυτή της βόμβας που εξερράγη.

Το πλήθος, ακόμα και μετά τους πυροβολισμούς, δίσταζε να αποσυρθεί και αύξησε τη ρίψη λίθων, πριν υποχωρήσει, όταν αντιλήφθηκε ότι η διμοιρία προήλαυνε. Χωρίς να ανέβω στο ύψωμα γύρισα στον υπενωμοτάρχη Messina για να του αναφέρω το περιστατικό. Έμαθα αργότερα ότι ένας διαδηλωτής είχε σκοτωθεί από πυροβολισμό. Μετά από λίγο το πλήθος απομακρύνθηκε από όλους τους δρόμους.

Όταν βρέθηκα μαζί σας (με πραίτορα Intonti) στο ύψωμα, ένιωσα στον αέρα τη χαρακτηριστική μυρωδιά βόμβας που είχε εκραγεί. Ένιωσα την ίδια μυρωδιά που αντιλήφθηκα, όταν πήγα να εξετάσω την υπόθεση με την έκρηξη της βόμβας, που εξερράγη τον περασμένο Ιανουάριο κάτω από το σπίτι του μοναχού Κ.

Διαβάστηκε, επικυρώθηκε
και υπογράφθηκε.
υπογραφή: Enrico Penna

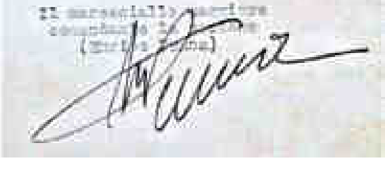

Γ) Κατάθεση του λοχία, Lasagni Mario

Πρακτικό κατάθεσης με ερωτήσεις

Στις 8 Απριλίου του έτους 1935 (XIII) στην Κάλυμνο, ενώπιον μας, Dott. Gaetano Intonti, Πραίτορας, συνεπικουρούμενος του υπογεγραμμένου διερμηνέα, εμφανίστηκε ο Lasagni Mario του Giuseppe, που γεννήθηκε στην Cesena (Forlì), 20 ετών, λοχίας του 9ου Συντάγματος Πεζικού της Κω. Ερωτηθείς αναφέρει:

Το πρωί της Κυριακής 7 τρέχοντος με μια διμοιρία πεζικού υπό τις διαταγές του υπολοχαγού Letizia, έφτασα από την Κω με το μηχανοκίνητο καΐκι Lupa. Μπαίνοντας στο λιμάνι της Καλύμνου, το πλήθος που εισέβαλε στην πλατεία από διάφορους δρόμους κοντά στη θάλασσα μάς αποδοκίμασε με κραυγές και γιουχαΐσματα. Μόλις αποβιβαστήκαμε, τεθήκαμε εν μέρει υπό τις διαταγές του υπολοχαγού Letizia. Φθάσαμε σε ένα δρόμο (παραλιακό) που βρισκόταν κάτω από το ύψωμα (Άσπα Αγίου Νικολάου) που έβλεπε προς το συγκεκριμένο δρόμο γύρω από το μόλο. Μας καθήλωσε ένας έντονος λιθοβολισμός που μας εμπόδιζε να συνεχίσουμε.

Δόθηκε εντολή να προχωρήσουμε τροχάδην σε μικρές ομάδες. Πέρασε, με κάποιους στρατιώτες, ο Ενωμοτάρχης των Καραμπινιέρων, στη συνέχεια ο επιλοχίας Marcello, μετά ο υπολοχαγός και εγώ. Κατά τη διέλευση του ακάλυπτου σημείου χτυπήθηκα από μια πέτρα στον ώμο μου, χωρίς ευτυχώς να δημιουργηθεί τραύμα. Κάποιες πέτρες ήταν τόσο μεγάλες, όσο το κεφάλι ενός ανθρώπου. Φτάσαμε στην περίπολο της Αστυνομίας που είχε προηγουμένως εγκλωβιστεί στο λιμάνι. Ο Ενωμοτάρχης των Καραμπινιέρων με κάποιους αστυνομικούς πήγε να συλλάβει διαδηλωτές, οι οποίοι από τις δημόσιες τουαλέτες της αποβάθρας ειδοποιούσαν (τους πάνω), ώστε να ρίχνουν τις πέτρες καθώς προσπαθούσαμε να περάσουμε.

Επειδή ο λιθοβολισμός δεν σταματούσε, ο υπολοχαγός έδωσε εντολή στον επιλοχία Marcelllo, που επέστρεψε στην Κω το ίδιο βράδυ της Κυριακής, να πάει με μερικούς στρατιώτες σε μια μικρή πλατεία και να ρίξει κάποιες βολές στον αέρα. Ήμουν κι εγώ με τον επιλοχία. Ακολούθησε μια πρώτη ομοβροντία, αλλά οι πέτρες συνέχιζαν να πέφτουν βροχή. Την ίδια στιγμή ένιωσα μια ισχυρή έκρηξη σαν βόμβα. Επαναλήφθηκε η ομοβροντία στον αέρα και οι διαδηλωτές, μετά από κάποιο πρώτο δισταγμό, έφυγαν.

Η διμοιρία προχώρησε προς το δρόμο (Άσπα) που τώρα πια είχε εκκενωθεί. Αντιλήφθηκα μαζί με τους άλλους τη χαρακτηριστική μυρωδιά καύσης εκρηκτικών. Κατά μήκος του προστατευτικού τοιχίου υπήρχαν κατά διαστήματα σωροί από πέτρες. Παρατήρησα επίσης την παρουσία τενεκέδων γεμάτων πέτρες. Πιο μπροστά, στο προστατευτικό τοιχίο, υπήρχε ένας άνδρας κτυπημένος στο κεφάλι. Στο έδαφος από τα δεξιά του υπήρχαν πολλές πέτρες. Πίσω από τον πεσμένο άνθρωπο υπήρχε οικοδομικό υλικό. Φαί-

νεται ότι αφαιρέθηκε από ένα παρακείμενο, ημιτελές σπίτι που κτιζόταν και απλώθηκε στο οδόστρωμα.

Διαβάστηκε, επιβεβαιώθηκε και υπογράφθηκε.

Ο λοχίας Mario Lasagni

(υπογραφές)

Το τμήμα του μόλου, όπου βρίσκονταν οι δημόσιες τουαλέτες.

Δ) Καταθέσεις στρατιωτών

1) Εμφανίστηκε ο Eusanio Antonio του πάλαι ποτέ Eugenio από την Innia (Aux. M), 21 ετών, στρατιώτης του 9ου Συντάγματος Πεζικού στην Κω.

Πρακτικό κατάθεσης με ερωτήσεις.

Έτος χίλια εννιακόσια … ημέρα - μήνας

Παρουσία ημών, δικηγόρου Gaetano Intonti, Πραίτορα, επικουρούμενου από τον υπογεγραμμένο ___

Ερωτηθείς απάντησε: Συμφωνεί με την κατάθεση-μαρτυρία Lasagni, μαρτυρία την οποία ανάγνωσε.

Διαβάστηκε, επιβεβαιώθηκε και υπογράφθηκε.

υπογραφή: Στρατιώτης, Antonio Eusanio

2) Travierso Francesco του Nicola, ετών 21, από την Barile (Potenza), στρατιώτης του 9ου Συντάγματος στην Κω.

Στην ερώτηση απάντησε: Επιβεβαιώνει την προηγούμενη μαρτυρία που διαβάστηκε.

Στην ερώτηση απαντά: Κτυπήθηκα, όταν πέρασα το ακάλυπτο σημείο, από δύο πέτρες. Το ένα (τραύμα) στην περιοχή που, όπως η Ευγένεια σας είδε, εξακολουθεί να φέρει τα σημάδια και ένα άλλο στη δεξιά πλευρά που από τύχη δεν μου προξένησε ζημιά, διότι προστατεύτηκα από ένα αντικείμενο που είχα στην τσέπη.

Διαβάστηκε, επιβεβαιώθηκε και υπογράφθηκε.

υπογραφή: Στρατιώτης, Travierso Francesco

3) Κατάθεση με συνοπτικές διαδικασίες.

Maganti Giuseppe του Giovanni, ετών 21, από την Celenza Valfortore (Foggia), στρατιώτης του 9ου Συντάγματος Πεζικού στην Κω.

Στην ερώτηση απάντησε: Επιβεβαιώνει την προηγούμενη κατάθεση, την οποία διάβασε.

Ευτυχώς δεν χτυπήθηκα από κάποια πέτρα, παρόλο που ο κίνδυνος ήταν πολύ σοβαρός.

Διαβάστηκε, επιβεβαιώθηκε και υπογράφθηκε.

υπογραφή: Maganti Giuseppe

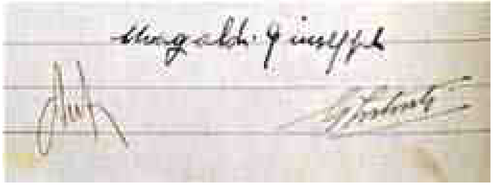

4) Κατάθεση με συνοπτικές διαδικασίες.
Παρουσιάσθηκε ο Santucci Michele του Raffaele, ετών 23, από την Foggia, δεκανέας του 9ου Συντάγματος στην Κω.
Στην ερώτηση απάντησε: Επιβεβαιώνει την προηγούμενη κατάθεση, την οποία διάβασε.
Στην ερώτηση απάντησε: Στην προσπάθεια να διασχίσω ταχύτατα τη ζώνη με το πατημένο χώμα, χτυπήθηκα στο κράνος από μια μεγάλη πέτρα που άφησε ένα πολύ ορατό σημάδι. Αν είχα πάει μόνο με το καπέλο θα είχα σίγουρα τραυματιστεί σοβαρά.
Διαβάστηκε, επιβεβαιώθηκε και υπογράφθηκε.
υπογραφή: Santucci Michele

5) Παρουσιάσθηκε ο Pellegrino Antonio του Carmelo, ετών 32, από την Κατάνια, υπομοίραρχος των Καραμπινιέρων της Κω.
Στην ερώτηση απάντησε: Το πρωί της περασμένης Κυριακής, όταν οι ταραχές κορυφώθηκαν, διατάχθηκα από τον υπολοχαγό Marina με μια περίπολο 5 ανδρών (3 καραμπινιέρους και 2 στρατιώτες) να βοηθήσουμε μία οικογένεια που δεχόταν επίθεση στο σπίτι της. Το σπίτι βρίσκεται κατά μήκος ενός υπερυψωμένου δρόμου με θέα την πλατεία και το δρόμο του Λιμανιού, που είναι και ο δρόμος πρόσβασης στον προαναφερθέντα δρόμο.
Έχοντας φθάσει στο σημείο με είδαν και με υποδέχθηκαν με πολύ έντονο λιθοβολισμό, που έπρεπε να τον προσπεράσω με μεγάλο κίνδυνο. Πιο πέρα υπήρχε ένα άλλο ακάλυπτο σημείο, όπου γινόταν όλο και πιο έντονος ο λιθοβολισμός, έτσι ώστε, αν προχωρούσα θα εξέθετα τους άντρες μου σε πολύ σοβαρό κίνδυνο.
Για περίπου μία ώρα βρισκόμουν καθηλωμένος επί τόπου, αδυνατώντας να προχωρήσω περαιτέρω. Παρατήρησα, μεταξύ άλλων, ότι ορισμένοι άνδρες που ήταν κρυμμένοι στα δημόσια λουτρά της προβλήτας, ειδοποιούσαν τους διαδηλωτές κάθε φορά που επιχειρούσαμε να προχωρήσουμε ένα βήμα μπροστά. Ακολουθούσε μια πιο πυκνή και έντονη βροχή από πέτρες.
Είδα να έρχεται το μηχανοκίνητο καΐκι Lupa με τις ενισχύσεις. Το υποδέχθηκαν με κραυγές και γιουχαΐσματα. Στη συνέχεια, ήρθε προς εμένα μια Διμοιρία Πεζικού υπό τον υπολοχαγό Letizia.

Από εδώ και στο εξής, συμφωνεί με τις προηγούμενες καταθέσεις.
Στην ερώτηση απάντησε: Εργάστηκα στη υπηρεσία της Δημόσιας Τάξης την Παρασκευή, το Σάββατο και την Κυριακή, τόσο στην πλατεία όσο και στα προάστια.
Έπρεπε να παρέμβω αρκετές φορές για να διαλύσω τους διαδηλωτές. Το Σάββατο στην προκυμαία κοντά στο Δημαρχείο, η περίπολος που διοικούσα δέχτηκε πέτρες από κάποια αγόρια. Δεν είχα πάρει ποτέ μέρος σε διασώσεις σπιτιών που δέχονται επίθεση, εκτός από χθες.
Διαβάστηκε, επιβεβαιώθηκε και υπογράφθηκε.
υπογραφή:Antonio Pellegrino

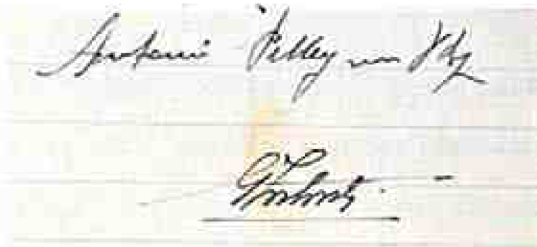

Τμήμα του Λιμανιού (νοτιοανατολικό) και το Μαράσι του Αγίου Νικολάου το 1936.
Διακρίνονται: 1) Ο Άγιος Νικόλαος, 2) Η Παναγιά του Γλυκιού και 3) Η Άσπα και το σημείο που δολοφονήθηκε ο Μανώλης Καζώνης.

II) ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Μετά την εξέταση του νεκρού από τους Ιταλούς το σώμα παραδόθηκε στους οικείους του.

Α. Τα γεγονότα περιγράφει η Θεμελίνα Καπελλά[35]: *Μα ας γυρίσουμε στον πετροπόλεμο. «Εμείς, όπως βλέπεις, καθούμαστε στο Μαράσι τ' άι Νικόλα, δε μετακινηθήκαμε εκείνη τη μέρα, μόνο πως από τη νύχτα κουβαλούσαμε πέτρες.*

Είχαμε γίνει τρεις σειρές. Η πρώτη σειρά ήτο στο βουνό, στη «σαούρα» τ' άι Βασίλη κι η κατρακυλούσασι τις πέτρες ως τη δεύτερη σειρά. Οι άλλες, είχαν τσουβάλες και τις γεμίζα, και κρατούσα πάνω δύο τρεις, και τις φέρνα ίσαμε τον τοίχο της Άσπας που αρχινά από τον Άγιο Νικόλα κι έρχεται. Άλλες πάλι τις βάζα μέσα στο Καλύμνικο φουστάνι που φορούσαν, που 'ταν φαρδύ-φαρδύ και μακρύ, ή στα μεσοφούστανά τους και τις μεταφέρανε σε μας, που'μεστε στην πρώτη γραμμή. Οι πιο πολλές χωριανές, γιατί είχαν κατεβεί όλες κάτω από το ξεφέξιμο, ήταν πάνω στο Μαράσι. Είχαν ξεστρατίσει από τη γέφυρα, που'χε στρατιώτες Ιταλούς και τις κάμναν πίσω, πήραν πάνω τα βουνά, πίσω που τη Χρυσοχεριά που τη Χώνη, φέρναν και πέτρες 'πό το δρόμο που'ρχουντο.

Αρχίσαμε να πετούμε 'πό νωρίς πέτρες στους καραμπινιέρους, που βλέπαμε κάτω στην πλατεία. Μα οι πολλές πέσανε, σαν είδαμε ένα γκαζολίνι ν' αράζει στο τελωνείο φορτωμένο με Ιταλούς στρατιώτες και να προσπαθούν να βγουν έξω. Τότε, μήτε την αναπνοή μας δεν παίρναμε, μόνο δόστου πέτρες, να βγάλουμε τ' άχτι μας, και να τους σπάσουμε τις κεφαλές τους.

Όταν ερχόντουσαν κοντά οι άντρες, να ρίχνουν και κείνοι όλες οι γυναίκες με μια φωνή φωνάζαμε: «πίσω οι άντρες» να μη σας σκοτώσουν, και μπαίναμε 'μεις μπροστά. Από το σικλέτι μας, βγάλαμε τα τσεμπέρια μας, τα δέσαμε στη μέση, για να αισθανόμαστε πιο ελεύθερες.

Καμιά ώρα ήρτε το Καζώνι, ο βοσκός, κι ησταμάτηξε δίπλα μου. Ήβγε στη γύρα, πούλησε το γάλα του, άφησε λίγο πιο 'κει τον αδειανό τενεκέ, κι άρχισε και κείνος, πότε με τα χέρια, πότε με τη σφεντόνα να τους ρίχνει. Πετριά και σημάδι, τους είχε λωλάνει, όπου ήβρισκε, στα πόδια, στο κεφάλι, στο σώμα.

Στο μεταξύ όμως, οι στρατιώτες ήβγαν έξω 'που το γκαζολίνι, κι επειδή το κακό που τους ήβρε ήτο μεγάλο, είδαν κι απόδαν, κι άρχισαν να ρίχνουν καταπάνω με τα τουφέκια, και πιο πολύ κατά τη μεριά του Μανόλη που τον βάλανε στο μάτι. Σφαίρες εκείνοι, πέτρες εμείς οι γυναίκες κι εν τω μεταξύ φωνάζαμε: «Μανώλη πρόσεχε, κρύφτου, εσένα σημαδεύουν». Μα το Καζώνι δεν ήκουε κανενός «ε τους μουζώνεις τους μακαρονάες, στον αέρα ρίχνουσι» και δόστου με τη σφεντόνα να ρίχνει, και πάλι να κρύβεται. Μα ώστε να πάρουμε είδηση, σε μια στιγμή που πήγε να σηκωθεί πάνω, για να ρίξει την πέτρα, φαίνεται πως

35 Μαρτυρία Μαρίας Οικονόμου-Πιζάνια στη Θεμελίνα Καπελλά. – Καπελλά Θ., *Ιστορικές Μνήμες Καλύμνου,* Αθήνα 1997, σσ. 56-59.

Πάνω: Το σπίτι του Μανώλη Καζώνη. Κάτω: Η «μεγάλη χωράφα», που έβαλαν το νεκρό για να τον κλάψουν.

τον παραφυλάασι, μια σφαίρα βούηξε, τον ήβρε στο κεφάλι, κι έπεσε δίπλα μου, σχεδόν στα χέρια μου.

Τότε μόνο φοβηθήκαμε, σαν τον είδαμε ολόκληρο γίγαντα, να πέφτει μέσα στα αίματα.

Παράτησαν με μιας όλες οι γυναίκες τις πέτρες, και μαζεύτηκαν (στο γύρο) γύρω από το Καζώνι, που με κανένα τρόπο δε θέλα να πιστέψου, πως είχε ξεψυχήσει ήταν κιόλα πεθαμένος (νεκρός). Από κείνη τη στιγμή άρχισαν να τραβούν τα μαλλιά τους, να δέρνονται και να μοιρολογούν το νεκρό παλληκάρι, ενώ βαρειές κατάρες ακουγόντουσαν για τους Ιταλούς καραμπινιέρους και για όποιον ήταν η αιτία.

Καλυμνιά. Το σιντόνισμα (σινδόνισμα) του παιγγιού (παιδιού). Γυναίκα κρατάει το βρέφος με σεντόνι, ώστε να μπορεί εύκολα να το κοιμίζει (από: Ζερβός Σ.Γ., *Εικονογραφημένη Η Δωδεκάνησος και η Δ^{η} Συντακτική των Ελλήνων Εθνοσυνέλευσις*, τ. Α΄, Εν Αθήναις 1930).

Τρέξαν αμέσως και φέραν μια σημαία από την εκκλησία, που'ταν κοντά, με τον Άγιο Νικόλαο ζωγραφισμένο, τον τύλιξαν μέσα, τον έβαλαν πάνω σε μια σκάλα και τον πήρανε στο σπίτι του, που 'ναι κοντά στην πάνω Αστυνομία. Δίπλα είχε μια μεγάλη χωράφα. Εκεί τον ξάπλωσαν καταμεσίς, και τον κλαίγανε και τον μοιρολογούσαν, ο πατέρας, η μάνα, τ' αδέλφια του κι ο κόσμος όλος, που πήγε κι ήρθε. Και μεις πήγαμε λίγο στο σπίτι να πλυθούμε, που'μεστε μες στα χώματα, κι ύστερα περάσαμε 'που το περβόλι κι ηκόψαμε ανθούς κ'ητραβήξαμε για το νεκρό και κάτσαμε ώσπου μας ηδιώξασι μαζεμένους οι Ιταλοί.

Κανένας δεν έμεινε, να μη πάει να ασπαστεί και να συντροφέψει τ' αδικοσκοτωμένο παλληκάρι, κι ας ήταν απέναντι από την Αστυνομία το σπίτι του, όπου όλοι κει μέσα άφριζαν απ' το κακό τους, και συνωμοτούσαν για τα μέτρα που θα λάβαιναν και μάζευαν τα ονόματα αυτών που έπρεπε να συλληφθούν το ίδιο βράδυ.

Όλοι ερχόντουσαν με λουλούδια στο χέρι, προπάντων οι γυναίκες, που 'χανε παραβγεί μαζί του στο πετροβόλημα, τώρα απόθεταν στ' ασάλευτο κορμί, άλλες τριαντάφυλλα, άλλες βιολέττες, μυσκοκαρφιές και δυόσμους. Σε λίγο απ' το νεκρό μονάχα το πρόσωπο ξεχώριζε μέσα από τον λουλουδένιο σωρό. Αμέτρητα ήταν και τα στεφάνια που πλέξανε οι νέοι και τα βάγια που κόψανε, για να τον ακολουθήσουν ίσαμε τον τάφο.

Ήτανε για όλους ο πρωτομάρτυρας, που πότισε με τ' άλικό του αίμα τη γη

της πατρίδας, στ' απριλιάτικο κείνο πρωινό. Γιατί σε τούτη την περίσταση, ο θάνατος ήταν που 'στησε χορό, με τον ξανθόν Απρίλη. Κι ενώ τριγύρω μοσκοβολούσε η άνοιξη, κι οι πέτρες είχαν ανθίσει, ο θάνατος, στον αντίποδα της ζωής, σκόρπιζε την παγωμένη ανατριχίλα του μέσα απ' τα μακρόσυρτα μοιρολόγια, που με ξέπλεκα μαλλιά λέγαν οι μοιρολογίστρες, και ραγίζαν τις καρδιές, και τρέχανε δάκρυα πικρά για κείνον, που ο καθένας τον ένοιωθε ολότελα δικό του: φίλο, αδερφό, σπλάχνο του. Ήτανε πολλά τα μοιρολόγια που του 'πανε...

Νεαρές Καλυμνιές με τοπική ενδυμασία (Ζερβός Σ.Γ., *Εικονογραφημένη Η Δωδεκάνησος και η Δ^η Συντακτική των Ελλήνων Εθνοσυνέλευσις*, τ. Α΄, Εν Αθήναις 1930).

Τα μοιρολόγια του Χριστού φέτος δε θα τα πούμε
και συ να πάεις μάρτυρας τώρα σε 'ποκινούμε.
Σαν με το μάρτυ Στέφανο χάθης για τη θρησκεία,
που να τον κρίνει ο θεός οπούταν η αιτία.

Σαν ήρωας με λάβαρο στέκεσαι ξαπλωμένος
και με της Νίκης στέφανο είσαι στεφανωμένος.
Τι θλιβερά που λάλησε σήμερα τ' αηδόνι
και για τη πίστη τη γλυκειά σκοτώθη το Καζώνι.

Ίσαμε τ' απόγεμα κράτησε το πήγαινε έλα του κόσμου: Όμως σαν ετοιμάστηκαν να τον σηκώσουν, για να τον πάνε στην εκκλησία να τον ξοδιάσουν, εμπόδισαν οι Ιταλοί, άρχισαν να διώχνουν τον κόσμο από τον νεκρό, κι ακούστηκε η είδηση π' ανατάραξε όλους: κηρύχτηκε στρατιωτικός νόμος, όλοι έπρεπε να πάνε να κλειστούν στα σπίτια τους, γιατί θα τουφέκιζαν επί τόπου όποιον έβρισκαν να κυκλοφορεί στο δρόμο.

Δε χωρούσε πια τίποτε άλλο να γίνει. Μαζεύτηκαν όλοι στα σπίτια τους, ρημώσανε οι δρόμοι. Κι όταν πια προχώρησε η νύχτα και κόντευαν μεσάνυχτα, οι Ιταλοί στρατιώτες πήραν τον νεκρό αξόδιαστο και τον θάψανε κρυφά σαν κατάδικο στο κοιμητήρι τ' άι Μάμμα. Μέρες και νύχτες έπειτα τον φυλάγανε από φόβο μη τον ξεθάψουν και τον πάρουν».

«Μεσονύχτι τον θάψανε δίχως τη φαμελιά του οι Καραμπινιέροι. Πού τα στέφανα, όσα του πλέξανε και τον βαριοστόλισαν με λούλουδα τ' Απρίλη; Πού

τα βάγια στην ώρα ετοιμασμένα, οπού το ξόδι του μάζωξε σμάρια σμάρια όλο το λαό, γυναίκες, άντρες; Πού τα μοιρολόγια ο θρήνος για τον ήρωα και μάρτυρα; «Κήρυξη Νόμου». Τα σκόρπισε τα πλήθη προς το βράδυ...».

Β. Ο Νικολής Γ. Σβύνος αναφέρει[36]: *Με τα πυρά των πεζοναυτών σκοτώθηκε ένα βοασκαρούι ο Μανώλης Καζώνης. Το ανδρωμένο παληκάρι που όρμησεν για να υπερασπίση τις γυναίκες και τα παιδιά έπεσεν. Και μετά τον σκοτωμόν του Καζώνη, ο λαός δεν έχασε το θάρρος του, παρά εξακολουθούσε τον πετροπόλεμον, μέχρι που οι καραμπινιέρηδες και η διμοιρία των πεζοναυτών κατώρθωσαν να πάρουν τα υψώματα, οπότε ο κόσμος που είχεν συγκεντρωθή κατέφυγεν στα γύρω σπίτια.*

Το πτώμα του νεκρού μετεφέρθη εις την οικίαν του. Θρήνος και οδυρμός μεγάλος γίνεται στο σπίτι του νεκρού, αλλά και εκεί ακόμα οι καραμπινιέρηδες κτυπούν γυναίκες και παιδιά για να φύγουν από το σπίτι του νεκρού που βρίσκονται σχεδόν ολόκληρος ο πληθυσμός της Καλύμνου.

Όσα λουλούδια υπήρχον στα σπίτια της Καλύμνου, όλα εσυνάχθησαν από νέους και νέας και τα έφεραν διά να σκεπάσουν το σώμα του αθάνατου και ηρωϊκού παληκαριού Καζώνη.

Η εθνική μας ομάδα δεν ετρόμαξεν ούτε καν έλαβεν υπόψιν της τας τρομοκρατικάς μεθόδους τας τεθείσας εις εφαρμογήν προς εξόντωση του ηθικού του πληθυσμού της Καλύμνου. Η Εθνική μας ομάδα ανέλαβε να καλέση όλους τους ιερείς της Καλύμνου ένα προς ένα να παραβρεθούν στην κηδεία του φονευθέντος «Καζώνη» από τα ιταλικά πυρά, φέροντας και τας επισήμους στολάς των, προειδοποιώντας τους μάλιστα να μη λείψη κανείς αυτό εγένετο κατ' εντολή του Μιχαήλ Σβύνου Γεωπόνου.

Όλως παραδόξως όμως και ενώ τα πάντα ήσαν έτοιμα διά την κηδεία. Η κηδεία απηγορεύθη από την ιταλικήν διοίκησιν και όχι μόνο απηγορεύθη, η κηδεία, αλλά έδιωξαν τους πάντας από το σπίτι του νεκρού αφήνοντας μόνο την οικογένειάν του εις το σπίτι, λέγοντας εις πάντα πως η κηδεία θα γίνη την επομένην και συγχρόνως εκηρύχθη και στρατιωτικός Νόμος.

Μετά την κήρυξιν του στρατιωτικού Νόμου, κανείς μας δεν μπόρεσεν πλέον να κινηθή μετά την καθορισμένην ώραν και ακόμα απαγορευότανε οι συγκεντρώσεις και όχι μόνο αυτό αλλά ούτε μπορούσαν να περπατούν μαζί τρία άτομα. Η ιταλική διοίκησις είχεν δώση εντολή εις τους πεζοναύτας και τους καραμπινιέρηδες που περιπολούσαν την πόλιν να πυροβολούν αδιακρίτως όσους έβλεπαν ότι παρανομούσαν.

Την επομένην το πρωί 8ην Απριλίου 1935 σύσσωμος ο λαός της Καλύμνου ήταν έτοιμος να πάη στο σπίτι του ηρωϊκού νεκρού και να παρακολουθήση την

36 Σβύνος Γ.Ν., *Η δίκη των οκτώ και η ζωή μου στας φυλακάς της Ιταλίας από 6/7/1937 έως 27/7/1947,* δακτυλογραφημένη έκδοση 2005, σσ. 6-8.

κηδεία και να δώση και τον τελευταίο ασπασμό στο ηρωϊκό βοσκαρούη, που έπεσεν για την ανεξαρτησία της εκκλησίας να μη αποσπασθή από το Πατριαρχείο και να υποταγή στην εκκλησία της Ρώμης με αρχηγόν τον Πάπα.

Μεγάλη όμως έκπληξη περίμενεν όλους όσοι δεν εγνώριζαν τα διατρέξαντα την νύκτα της 7ης προς 8ην Απριλίου 1935.

Ο λαός πρώτον πληροφορήθηκε ότι οι Ιταλοί στρατιώτες πήραν την νύκτα διά της βίας τον νεκρόν από το σπίτι του και τον μετέφεραν στο νεκροταφείον, άγιος Μάμμας, και τον έθαψαν δίχως καν να παραβρεθή ιερέας ούτε και αυτοί ακόμα της οικογενείας του.

Έθαψαν λοιπόν το ηρωϊκό παληκάρι δίχως να ψαλή νεκρόσιμος ακολουθία.

Μετά την ταφήν του αστυνομικοί εφύλαττον τον τάφον του φονευθέντος Καζώνη από τα ιταλικά πυρά νυχθημερόν, από φόβο μήπως την νύκτα, ο νεκρός εκταφή και μεταφερθή εις Αθήνας. Ακριβώς όπως εφύλατταν και τον τάφον του Χριστού οι στρατιώτες του Ηρώδου, για την εκκλησία είχεν σταυρωθή ο Χριστός, για την εκκλησία είχεν σκοτωθή και ο Καζώνης.

Ο λαός της Καλύμνου, δεν είχεν πληροφορηθή μόνο την ταφή του Καζώνη, αλλά συγχρόνως ότι την νύκτα 7ην προς 8ην Απριλίου του 1935 την σύλληψιν σχεδόν ολοκλήρου του ιερού κλήρου, Καθηγητών, Δικηγόρων και πολλών άλλων εμπόρων και λοιπών περίπου τους 70 - τους οποίους μετέφεραν εις φυλακάς της Ρόδου και Κω και οι οποίοι δικάσθησαν σε πολυετή φυλάκισιν με την κατηγορίαν της στάσεως εναντίον των Αρχών, ο λαός όμως και έπειτα από όλα αυτά δεν διστάζη και δεν χάνη το θάρρος του και το ηθικό του.

Στις 11 Απριλίου 1935 κρεμά μπροστά στας πόρτας των εκκλησιών μαύρα υφάσματα εις ένδειξιν πένθους για τον σκοτωμένο Καζώνη και τας συλλήψεις που έγιναν ιερέων και λοιπών και αποφασίζη σύσσωμος ο λαός να παραμείνουν κλειστές όλες οι εκκλησίες.

Καθ' όλο δε το διάστημα που οι εκκλησίες της Καλύμνου παρέμειναν κλειστά δεν εγένοντο ούτε γάμοι ούτε βαπτίσια και ακόμα και οι νεκροί εθάπτοντο κρυφίως την νύκτα από τους δικούς των, αφού κρυφά εψάλετο και η νεκρόσιμος ακολουθία από τους παραμείναντας ιερείς οι γεροντώτεροι.

Η νεκρόσιμος ακολουθία εψάλετο στο σπίτι του νεκρού την νύκτα κρυφίως με παρισταμένους μόνο τους δικούς του οικογενειακούς συγγενείς.

Μετά από έρευνα στο νεκροταφείο του Αγίου Μάμα διαπίστωσα πως η ταφή έγινε σε μοναχικό τάφο, στο άκρο του νεκροταφείου και αργότερα τα οστά του νεκρού μεταφέρθηκαν στον οικογενειακό του τάφο. Το κρανίο σήμερα φυλάσσεται σε ειδική θήκη, στην εκκλησία του Μοναστηριού της Αγίας Αικατερίνης στην Κάλυμνο, όπου ο Μανώλης Καζώνης τιμάται ως μάρτυρας της πίστης και της πατρίδας.

Πάνω: Η είσοδος του νεκροταφείου του Αγίου Μάμμα. Κάτω: Ο τόπος της πρώτης ταφής του Μανώλη Καζώνη.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ

Τα τηλεγραφήματα, η νεκροψία και οι καταθέσεις αποτελούν τμήμα του ανακριτικού υλικού και δείχνουν τα εξής:

Α) Πώς κινήθηκαν οι Ιταλοί μετά τη δολοφονία Καζώνη. Τουλάχιστον από δικονομικής άποψης λειτούργησαν σύμφωνα με το τυπικό. Η νεκροψία έγινε από Έλληνα γιατρό, αφού στην Κάλυμνο δεν υπήρχε Ιταλός γιατρός. Την αυτοψία-νεκροψία του Θ. Κωλέττη την πρόσθεσαν αυτούσια στο ανακριτικό υλικό, χωρίς καμιά παρέμβαση. Δεν έγινε κάποια άλλη από Ιταλό κρατικό γιατρό. Ίσως η βιασύνη να ενταφιαστεί ο νεκρός και ο φόβος για μεγαλύτερη εξέγερση του κόσμου, δεν τους άφησε να πραγματοποιήσουν άλλες «παρεμβάσεις» και επέλεξαν ένα γιατρό που δεν ήταν «δικός» τους.

Β) Την παντελή αδιαφορία για τον ένοχο της δολοφονίας. Τι σημαίνει η φράση: «Σε εξουσιοδοτώ να ερευνήσεις και να εξακριβώσεις ποιοί είναι οι υπεύθυνοι των ταραχών, έχοντας υπόψη ότι δεν μπορείς να ερευνήσεις για ανθρωποκτονία χωρίς την εντολή μου. Στοπ.» στο τηλεγράφημα του Γενικού Εισαγγελέα Savarese προς τον πραίτορα Intonti;

Πιθανώς ο Εισαγγελέας να δέχθηκε πιέσεις άνωθεν για να γράψει μια τόσο επαίσχυντη εντολή. Είναι πραγματικά εντυπωσιακό ότι δεν έγινε καμιά έρευνα, ούτε αναφέρεται κάποια υπηρεσιακή αναφορά του Στρατού για να διευκρινιστεί το πως συνέβη αυτός ο θάνατος. Από την έκθεση αυτοψίας του Intonti φαίνεται ότι δεν έπεσαν άλλες σφαίρες στην περιοχή· μία σκότωσε τον Καζώνη. Άρα οι Ιταλοί, ή δεν έλεγχαν τους στρατιώτες τους όταν πυροβολούσαν και ο διοικητής αδιαφόρησε, ή έγινε σκόπιμη ενέργεια. Όχι μόνο θεωρήθηκε ότι το θύμα ήταν παράπλευρη απώλεια μιας τυφλής εξέγερσης, που οφειλόταν σε κάποιους «πονηρούς πολιτικάντηδες», αλλά το πρώτο μέλημά τους ήταν να συλλάβουν τους υποκινητές των επεισοδίων. Βεβαίως δεν διενεργήθηκε ποτέ έρευνα, ούτε ασκήθηκε κάποιου είδους δίωξη για τον ηθικό αυτουργό και το δράστη. Τουλάχιστον δεν προκύπτει κάτι τέτοιο από το ανακριτικό υλικό.

Γ) Μέσα από τις μαρτυρίες φαίνεται η σφοδρότητα της μάχης. Οι καταθέσεις Intonti, Letizia και Penna δείχνουν ότι πραγματικά υπήρξε μεγάλος ξεσηκωμός του λαού. Οι ίδιοι όμως το αντιμετώπισαν αλλιώς, θεωρώντας ότι ήταν εσωτερικό πρόβλημα της Εκκλησίας, που κάποιοι εκμεταλλεύτηκαν και εκείνοι απλώς επέβαλαν την τάξη. Όσο για τους απλούς στρατιώτες, δεν τους έγινε καμιά ερώτηση για το ποιος τυχόν πυροβόλησε και σκότωσε τον Καζώνη.

Το κρανίο του Μανώλη Καζώνη σήμερα φυλάσσεται σε ειδική θήκη στο Μοναστήρι της Αγίας Αικατερίνης.
Ο Καζώνης τιμάται ως μάρτυρας της πίστης και της πατρίδας.

Ε. ΜΕΡΟΣ

ΣΥΛΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΚΕΣ

Αμέσως μετά τη δολοφονία Καζώνη, οι Ιταλοί επέβαλαν τα σκληρά τους μέτρα. Από τις 7 μέχρι τις 10 Απριλίου κηρύχθηκε στρατιωτικός νόμος (κατάσταση δημοσίου κινδύνου) και ακολούθησαν συλλήψεις για διάφορα αδικήματα. Οι συλληφθέντες μεταφέρθηκαν στις φυλακές της Κω, όπου περιμένοντας τη δίκη τους υποβλήθηκαν σε ανακρίσεις. Η δίκη έγινε κατά κλιμάκια. Η πρώτη δίκη έγινε στις 12 Απριλίου στην Κω, ενώ η δεύτερη από τις 31 Μαΐου έως τις 4 Ιουνίου 1935.

Σύμφωνα με τον Ιππ. Φραγκόπουλο[37]: *[...] Τις πρώτες μεταμεσονύκτιες ώρες της 7ης του Απρίλη 1935 συλλαμβάνονται από την Ιταλικήν αστυνομίαν ο αρχιμανδρίτης Άνθ. Ζωγράφος, οι ιερείς Μιχ. Θωμάς, Μιχ. Καβάσιλας, Θ. Κινδύνης, Νικ. Δράκος, Ποσειδών Ζαΐρης και τα μέλη της εθνικής αντίστασης Γιώργης Μάγκος, Σακ. Μπιλλήρης, Αντ. Ψαρομπάς, Τάσος Χ»Θεοδώρου, Μανώλης Καρπάθιος, Αντ. Δαν. Ζερβός, Αντ. Καλογιάννης, Νικ. Κουφός, Μιχ. Σκαρδάσης, Μιχ. Σβύνος, Μικές Ζωγράφος, Κων. Τομάζος, Γιώργης Ζεμπιλάς. Τα ξημερώματα δε της 8ης του Απρίλη άλλοι 52 Καλύμνιοι ρίπτονται και αυτοί στα σκοτεινά υπόγεια του κτιρίου της Ιταλικής αστυνομίας ως υπαίτιοι των ταραχών. [...]*

Οι Καλύμνιοι που συλληφθήκαν και που καταδικαστήκαν σε διάφορες ποινές, είναι σύμφωνα με τον κατάλογον του διοικητή του τμήματος ασφαλείας Καλύμνου Enrico Penna, της 24 του Απρίλη 1935, οι εξής: Σακ. Μπιλλήρης, Π»θεόδ. Κινδύνης, Π»Μιχ. Καβάσιλας, Δρόσος Κωλέττης, Αναστ. Χατζηθεοδώρου, Μαν. Καρπάθιος, Αντ. Καλογιάννης, Νικ. Κουφός, Π»Νικ. Δράκος, Μιχ. Γερακιός, Γιώργης Μάγκος, Κων. Μαρουλάκης, Αντ. Ψαρομπάς, Μιχ. Σκαρδάσης, Γιώργης Σωτηρίου, Μιχ. Σβύνος, Π»Μιχ. Θωμάς, Κων. Τομάζος, Γρηγ. Τουλουμάρης, Π»Ποσ. Ζαΐρης, Μικές Ζωγράφος, Γιώργης Ζεμπιλλάς, Π»Γιάν. Ζωγράφος, Π»Άνθιμος Ζωγράφος, Αντ. Δαν. Ζερβός, Άγγ. Ξυπολυτάς, Ελένη Γαλανού, Άννα Φουντή, Πρόδρομος Καλλικάντζαρος, Γιώργης Κουφός, Κων. Κυράνης, Νομ. Τσουγκράνης, Παναγιώτης Σπύρου, Δρόσος Τσικούρης, Θεμελίνα Ζερβού, Καλοτίνα Κουσκούτη, Μαν. Μήλας, Στ. Φούσκης, Γιάν. Ζαγοριανός, Άννα Κουλιανού, Μιχ. Τριαντάφυλλος, Πέτρος Διλμπεράκης, Σεβαστή Μάγκου, Ελένη Σκαρούλλη, Παντελής Καθοπούλης, Μιχ. Σακ. Τρικοίλης, Νικ. Τηλιακός, Γιώργης Κουσολίνης, Μαν. Καραγεωργίου, Ευδοκία Καραπιπέρη, Μαρία Βαπόρη, Μικές Κινδύνης, Χαράλαμπος Μαγκαφάς, Νικ. Βαλσαμίδης, Πέτρ. Λισγάρης, Γιάν. Μιλάτος, Μηνάς Συραγάκης, Κων. Πελεκάνος, Αικατερίνη Κάτρη, Αντ. Καραφυλλάκης, Μαν. Κουτούζης, Μιχ. Ζερβός, Γιώργης Καραγεωργίου, Γιώργης Τσουκαλάς, Νικήτας Σπλαγκούνιας, Σπύρος Μάρκου, Μιχ. Στάλας, Γιώργης Τηλιακός, Αλ. Σιφωνιός.

37 Φραγκόπουλος Ι.Κ., ό.π., σ. 205.

Ο στρατηγός Γ.Θ. Φεσσόπουλος[38] αναφέρει: *[...] Την νύκτα της 7 προς την 8 Απριλίου 1935, συνελήφθησαν περί τους 200 πρόκριτοι και εκπαιδευτικοί, μεταξύ των οποίων πολλαί διδασκάλισσαι. Ούτοι αφού υπέστησαν πολλούς εξευτελισμούς και βασάνους φασιστικής μικροψυχίας, ενεκλείσθησαν αλυσσόδετοι εις τα κάθυγρα υπόγεια των μεσαιωνικών φρουρίων της Ρόδου και Κω. Εξ αυτών 23 κατεδικάσθησαν το δεύτερον δεκαήμερον του Απριλίου εν Κω, εις φυλάκισιν από έξ μηνών μέχρι δύο και ημίσεως ετών, 30 εκρατήθησαν να δικασθούν βραδύτερον διότι εχαρακτηρίσθησαν ως βαρύτερον πταίσαντες και οι λοιποί απελύθησαν. [...]*

Ο Β. Χατζηβασιλείου[39] αναφέρει: *[...] Οι κατηγορίες που βάρυναν τους συλληφθέντες φαίνεται πως ήταν τελικά πλημμεληματικού και όχι κακουργηματικού χαρακτήρα. Η πολιτική ωστόσο σκοπιμότητα, στην οποίαν απέβλεπαν μετά φασιστικής μανίας οι Ιταλοί, είναι εμφανώς αποκαλυπτική, όπως διαπιστώνει κανείς από την εξιστόρηση των γεγονότων που περιλαμβάνει η απόφαση. Γι' αυτό σε σύνολο 12 κατηγορουμένων οι 8 καταδικάστηκαν από το πρωτοβάθμιο ποινικό δικαστήριο της Κω σε ποινές φυλάκισης από 3 μήνες και 10 μέρες έως 11 μήνες και 10 μέρες καθώς και σε κράτηση από 1 μήνα έως 3 μήνες. Η μεγαλύτερη ποινή επιβλήθηκε στους: Μήλα Εμμανουήλ (φυλάκιση 11 μήνες και 10 μέρες και 3 μήνες κράτηση) και στην Κουσκούτη Καλοτίνα (φυλάκιση 11 μήνες και 10 μέρες και 2 μήνες κράτηση). Παρόλα αυτά οι περισσότεροι δεν εξέτισαν την ποινή τους ως το τέλος, γιατί τον Δεκέμβριο του 1935 τους δόθηκε αμνηστία και αποφυλακίστηκαν. Ανεστάλη επίσης η εκτέλεση της ποινής για 5 έτη σε πέντε καταδικασθέντες, όπως διαβάζουμε στο διατακτικό της απόφασης, ενώ ορίστηκε να αποφυλακιστούν οκτώ αν κρατούνταν για άλλη αιτία.[...]*

38 Φεσσόπουλος Γ.Θ., *Αλύτρωτος Ελληνισμός. Μέρος Πρώτον. Η Δωδεκάνησός μας,* Αθήναι 1935, σ. 33-34.

39 Χατζηβασιλείου Β.Σ., *Καλυμνιακά Χρονικά,* ό.π., σ. 199-226.

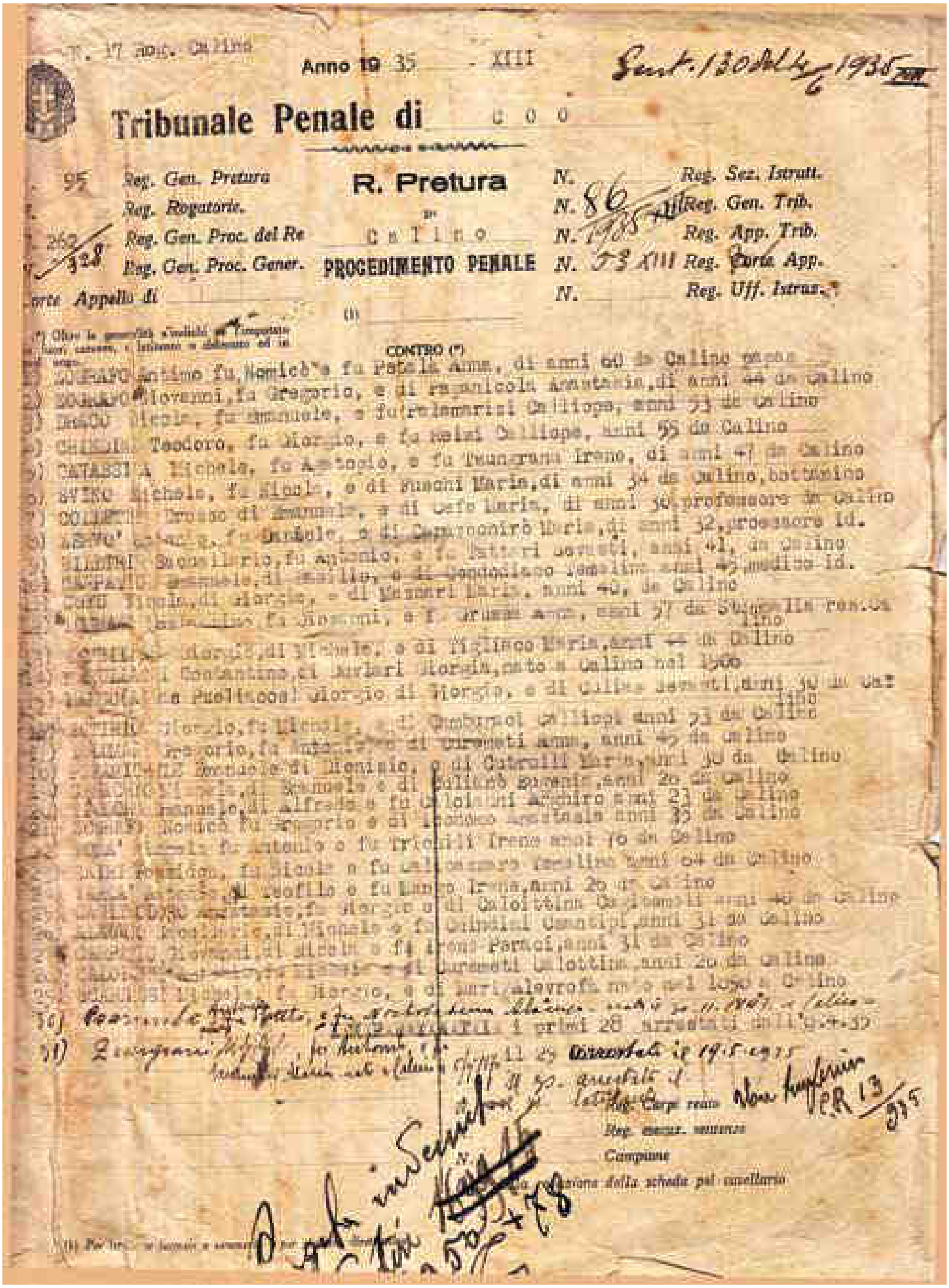

Anno 19 35 - XIII

Tribunale Penale di

R. Pretura di Calino

PROCEDIMENTO PENALE

Reg. Gen. Pretura

Reg. Rogatorie

Reg. Gen. Proc. del Re

Reg. Gen. Proc. Gener.

Corte Appello di

N. Reg. Sez. Istrutt.

N. Reg. Gen. Trib.

N. Reg. App. Trib.

N. Reg. Corte App.

N. Reg. Uff. Istruz.

CONTRO

Reg. esecuz. sentenze

Campione

Κατάλογος των πρώτων 28 (η λίστα περιλαμβάνει 29) κρατουμένων, που συνελήφθηκαν στις 8/4/1935. Χειρόγραφα προστέθηκαν δύο ονόματα, αυτά των Αντωνίου Ψαρομπά και Μιχαήλ Τσουγκράνη

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΤΑΛΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΗΝ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΝ

ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ ΑΓΡΙΑ Η ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΕΙΣ ΚΑΛΥΜΝΟΝ

ΤΑ ΠΡΟ ΜΗΝΟΣ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἰσχύος τῆς Λογοκρισίας, διὰ λόγους γενικωτέρας σκοπιμότητος, ἀποβλεπούσης εἰς τὸ νὰ μὴ δημιουργηθοῦν ζητήματα μὲ τὴν Ἰταλίαν, εἶχεν ἀπαγορευθῆ ν' ἀναγράφωνται εἰς τὸν Τύπον εἰδήσεις περὶ τῶν γεγονότων τῆς Δωδεκανήσου, τὰ ὁποῖα ἔλαβον χώραν τὸν Ἀπρίλιον, μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς Ἰταλικῆς Διοικήσεως. Ἤδη τὰ γεγονότα αὐτὰ ἔρχονται εἰς φῶς. Οὕτω, κατὰ τὰς συγκεντρωθείσας ἐκ Δωδεκανήσου πληροφορίας, ἡ κατάστασις ἐν Καλύμνῳ εἶνε ἐξαιρετικῶς ἔκρυθμος, ἐξ αἰτίας τῶν συγκρούσεων, αἱ ὁποῖαι συνέβησαν ἐκεῖ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος Ἀπριλίου, ὑπὸ τὰς ἑξῆς συνθήκας:

Ὁ διοικητὴς τῆς νήσου ντὲ Μπιζόνιο, ἐπιδεικνύων ἐξαιρετικὴν σκληρότητα ἔναντι τῶν κατοίκων τῆς νήσου, διέταξε νὰ ἀνοιγῇ βιαίως ὁ Μητροπολιτικὸς ναός, ἀπέστειλε δὲ ἐκεῖ, ὑπὸ τὴν προστασίαν ἀστυνομικῶν τοὺς ἐξωμότας ἱερεῖς Ἐπιφάνειον Καλογιάννην, ἐκ Πάτμου, καὶ Θέμελην Τσαγκάρην, ἵνα ἱερουργήσουν τὸ ἀπόγευμα τῆς Παρασκευῆς 5ης Ἀπριλίου. Διέταξεν ἐπίσης τοὺς καθηγητὰς καὶ διδασκάλους, ὅπως ὁδηγήσουν τοὺς μαθητάς των ἐν σώματι εἰς τὴν Μητρόπολιν.

Αἱ διαταγαὶ αὗται ἐξηρέθισαν τοὺς Καλυμνίους, οἱ ὁποῖοι συνεκεντρώθησαν κατὰ χιλιάδας πέριξ τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν δύο ἱερέων καὶ τῶν ὀργάνων τῆς Ἰταλικῆς Διοικήσεως. Ἡ ἀστυνομία ἐπεχείρησε νὰ διαλύσῃ τὸν συγκεντρωμένον λαόν, χρησιμοποιοῦσα τὰ ὅπλα, ἀλλ' ἐδέχθη ἀντεπίθεσιν, εἰς τὴν ὁποίαν μετέσχον καὶ πολλὰ γυναικόπαιδα.

Τὴν ἑπομένην κατέπλευσαν εἰς Κάλυμνον ἀντιτορπιλλικὰ καὶ βενζινόπλοια, μεταφέροντα στρατόν. Οἱ κάτοικοι ἔσπευσαν εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἤρχισαν ἀποδοκιμάζοντες τοὺς Ἰταλούς. Ὁ στρατὸς ἐπετέθη τότε μὲ ὁρμὴν ἐναντίον των, πυροβολῶν καὶ τοὺς ἀπώθησε εἰς τὰ ἑκατέρωθεν τῆς παραλίας ὑψώματα. Οἱ κάτοικοι ἀνελθόντες εἰς τὶς ταράτσες τῶν οἰκιῶν ἔρριπταν λίθους κατὰ τῶν στρατιωτῶν, οὕτω δὲ συνήφθη μακρὰ συμπλοκή. Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς ἐτραυματίσθη ὁ Καλύμνιος Ἐμμανουὴλ Καζίνης διὰ σφαίρας πυροβόλου ὅπλου. Τοῦτο ἐπιστοποίησε καὶ ὁ ἰατρὸς Ἐμμ. Καρπάθιος, ὁ ὁποῖος μάλιστα ἐπειδὴ δὲν ἐδέχθη νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν διαταγὴν ὅπως πιστοποιήσῃ ψευδῶς, ὅτι ὁ Καζίνης ἐτραυματίσθη διὰ λίθου, συνελήφθη.

Εφημερίδα *Ακρόπολις,* αρ. φ. 2261 της 17ης/5/1935

Ἡ δευτέρα αὐτὴ συμπλοκή, διακοπτομένη δι' ὀλίγον καὶ πάλιν ἐπαναλαμβανομένη, συνεχίσθη ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους ἡμέρας, ὅπως περιγράφει ἐπιστολὴ ληφθεῖσα ἐκ Καλύμνου. Ἡ τόσον μακρὰ παράτασίς της ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸ γεγονός, ὅτι οἱ κάτοικοι ἤθελαν νὰ παραλάβουν τὸ πτῶμα τοῦ ἀτυχοῦς Καζίνη, οἱ δὲ Ἰταλοὶ ἀπέκρουσαν καὶ πάλιν διὰ τῶν ὅπλων τὴν αἴτησίν των ταύτην.

Ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῆς βίας οἱ κάτοικοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποσυρθοῦν, ἀλλὰ τὰ πνεύματα εἶνε εἰς τὸ ἔπακρον ἐξημμένα, διότι οἱ Ἰταλοὶ συνεχίζουν τὰς πιεστικὰς ἐνεργείας των. Καὶ ἐν πρώτοις, συνέλαβον ὡς πρωταιτίους τῶν σκηνῶν τοὺς κάτωθι:

Ἄνθιμον Πεταλᾶν ἱερέα, Ι. Ζωγράφον ἱερέα, Μ. Θωμᾶν ἱερέα, Θ. Κινδύνην ἱερέα, Ν. Δράκον ἱερέα, Ν. Δράκον ἱερέα, Μ. Μάγκον δικηγόρον, Σεβαστὴν Μάγκου διδασκάλισσαν, Ἐμμ. Καρπάθιον ἰατρόν, Ἐμμ. Παπαμιχαὴλ ἰατρόν, Τάσσον Χατζηθεοδώρου ἰατρόν, Ἀντ. Ζερβὸν καθηγητήν, Μικὲν Ζωγράφον καθηγητήν, Δρόσον Κωλέτην καθηγητήν, Μ. Γερανιόν καθηγητήν, Γ. Μελᾶν δημοδιδάσκαλον, Σ. Μπιλήρην δημοδιδάσκαλον, Γ. Σωτηρίου δημοδιδάσκαλον, Ν. Κυπραῖον ἐφοπλιστήν, Ν. Μανιᾶν φαρμακοποιόν, Ν. Ἐβῆνον γεωπόνον, Ν. Κουφὸν κτηματίαν, Κ. Τομάζον ἐπαγγελματίαν, Κ. Μαρουλάκην ἔμπορον, Ι. Καλλίτσην φοιτητήν, Ἄνναν Σαμάρκου (ἔγκυον 8½ μηνῶν)· Ἑλένην Πελεκάνου, ἀδελφὰς Μούγκρου καὶ ἄλλους, ἀνερχομένους ἐν συνόλῳ εἰς 200 περίπου, ἐκ τῶν ὁποίων τοὺς ἡμίσεις μόνον ἀπέλυσαν, τοὺς δὲ ἄλλους κρατοῦν ἀκόμη φυλακισμένους.

Ἐπὶ πλέον, αἱ ἐκκλησίαι ἐξακολουθοῦν παραμένουσαι κλεισταί. Ἡ Ἰταλικὴ διοίκησις διέταξεν ὅπως αἱ βαπτίσεις, γάμοι καὶ κηδεῖαι γίνονται ὑπὸ τοῦ ἀποστάτου ἱερέως Τσαγκάρη. Οἱ κάτοικοι ὅμως μὴ θέλοντες νὰ χρησιμοποιήσουν τοῦτον, τὰς μὲν βαπτίσεις καὶ τοὺς γάμους ἀναβάλλουν, τοὺς νεκρούς των δὲ θάπτουν ἄνευ θρησκευτικῆς ἀκολουθίας. Τὸ γυμνάσιον διὰ διατάγματος κατηργήθη, πολλοὶ δὲ τῶν καθηγητῶν εὑρίσκονται εἰς τὰς φυλακάς. Τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἐπίσης ἐκλείσθησαν. Ἡ ἐπαφὴ μὲ τὴν Τουρκίαν ἀπαγορεύεται.

Ἀποτέλεσμα τῶν ἀνωτέρω ἦτο νὰ πληγῇ ἡ σπογγαλιεία καὶ νὰ νεκρωθῇ τὸ ἐμπόριον, νὰ ἀποκλεισθῇ δὲ πλήρως ἡ Κάλυμνος ἀπὸ τὰς ἄλλας νήσους.

Ἐξ ἄλλου, κατὰ πληροφορίας ἐκ Λέρου, ἐρρίφθη προχθὲς φυσίγγιον δυναμίτιδος κατὰ τοῦ Μητροπολίτου Λέρου, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν ἐξερράγη. Συνελήφθησαν πάντως 66 Λέριοι, οἱ ὁποῖοι μετεφέρθησαν εἰς τὰς φυλακὰς τῆς νήσου Κῶ.

Γενικῶς ἐκφράζεται ἡ πεποίθησις, ὅτι ἂν δὲν ἀνακληθῇ ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου ὁ Μητροπολίτης Λέρου καὶ δὲν ἀρθοῦν τὰ ὡς ἄνω καταπιεστικὰ μέτρα τῆς Ἰταλικῆς διοικήσεως, θὰ ἐπακολουθήσουν γεγονότα πολὺ σοβαρώτερα.

ΟΙ ΑΓΩΝΙΣΤΑΙ.— Ἀριστερᾷ ὁ φυλακισθεὶς ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ἐν Ρόδῳ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Κλήρου τῆς Καλύμνου ἀρχιμανδρίτης Ἄνθιμος Πεταλᾶς καὶ δεξιᾷ ὁ γεωπόνος Μ. Ἐβῆνος, ὁ ὁποῖος κρατεῖται εἰς τὰς φυλακὰς Κῶ

Εφημερίδα *Ακρόπολις,* αρ. φ. 2261 της 17ης/5/1935

Η ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΕΙΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΝ

ΑΘΡΟΑΙ ΚΑΤΑΔΙΚΑΙ ΚΑΛΥΜΝΙΩΝ

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ ΝΑ ΣΥΖΗΤΟΥΝ ΔΥΟ ΑΤΟΜΑ

Παρὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους μέχρι τῆς στιγμῆς **διαψεύσεις** τῶν ἰταλικῶν ἀρχῶν **περὶ** τῶν διαδραματισθέντων αἱματηρῶν γεγονότων καὶ τῆς τρομοκρατίας ἡ ὁποία ἀσκεῖται εἰς βάρος τῶν Ἑλλήνων τῆς Δωδεκανήσου, τὰ γεγονότα ἔρχονται νὰ ἐπιβεβαιώσουν κατὰ τὸν πλέον ἀναμφισβήτητον τρόπον ὅτι οἱ Δωδεκανήσιοι ὑφίστανται πλείστας διώξεις καὶ ὑποβάλλονται εἰς μαρτύρια. Πλὴν τῶν ἄλλων, ἐγνώσθησαν ὅτι αἱ δίκαι σκηνοθετοῦνται κατὰ τρόπον προσβάλλοντα πᾶσαν ἔννοιαν δικαίου καὶ ἠθικῆς. Ἐπιστρατεύονται ὡς μάρτυρες διάφοροι χαφιέδες τῆς ἀστυνομίας ἀδρότατα ἐξαγοραζόμενοι, οἱ ὁποῖοι διὰ διαφόρων ψευδῶν προσπαθοῦν νὰ ἀποδείξουν ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν κατηγορουμένων, οὔτε λίγο οὔτε πολύ, εὑρίσκονται δῆθεν εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, παρὰ τῆς ὁποίας καθοδηγοῦνται εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς θρησκείας των ἀγῶνα. Ὅταν δὲν ὑπάρχουν πρόσφατα στοιχεῖα διὰ νὰ στηρίξουν κατηγορίαν, ἀνατρέχουν εἰς τὴν παλαιοτέραν δρᾶσιν τῶν κατηγορουμένων ἀπὸ τοῦ 1917 καὶ ἐπιζητοῦν ὁπωσδήποτε νὰ τοὺς ἐνοχοποιήσουν διὰ να ἐπιβάλλουν τὴν ἐκ τῶν προτέρων καθορισθεῖσαν δι᾽ αὐτοὺς τιμωρίαν.

Οὕτω ὑπὸ τῶν δικαστηρίων τῆς νήσου Κῶ ἐτιμωρήθησαν μέχρι τῆς στιγμῆς πλεῖστοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων: Ὁ ἐξόριστος ἐνταῦθα ἱερεὺς Τσουγκράνης εἰς φυλάκισιν 6 ἐτῶν. Ἡ σύζυγός του εἰς φυλάκισιν 6 ἐτῶν. Ὁ συνοδός του ναυτικὸς Λουκᾶς Λουκάκης εἰς φυλάκισιν 6 ἐτῶν. Ὁ ἱερεὺς Ἀνθ. Πεταλᾶς εἰς φυλάκισιν 5 ἐτῶν καὶ 6 μῆνες. Οἱ Μ. Ἀγαθοποιός, Μ. Θωμᾶς, Ι. Ζωγράφος, Θ. Κινδύνης καὶ Ν. Δράκος εἰς φυλάκισιν 4 ἐτῶν καὶ 3 μῆνες.

Ὁ Π. Ζαΐρης εἰς 3 ἔτη καὶ 6 μῆνες, ὁ καθηγητὴς Μ. Σκαρδάσης εἰς 4 ἔτη καὶ 6 μῆνες, ὁ καθηγητὴς Α. Ζερβὸς εἰς 3 ἔτη καὶ 8 μῆνες, ὁ δημοδιδάσκαλος Σ. Μπιλήρης εἰς 3 ἔτη καὶ 8 μῆνες, ὁ δημοδιδάσκαλος Γ. Σωτηρίου εἰς 3 ἔτη καὶ 8 μῆνες, ὁ ἰατρὸς Ε. Καρπάθιος εἰς 2 ἔτη καὶ 3 μῆνες, ὁ ἰατρὸς Τ. Χατζηθεοδώρου εἰς 2 ἔτη, ὁ δικηγόρος Γ. Μάγκος εἰς 2 ἔτη καὶ 3 μῆνες, ὁ γεωπόνος Μ. Σβύνος εἰς 2 ἔτη καὶ 8 μῆνες, ὁ ἔμπορος Α. Ψαρομπᾶς εἰς 2 ἔτη καὶ 8 μῆνες, ὁ ἔμπορος Γ. Ζεμπουλλᾶς εἰς 2 ἔτη, ὁ ἔμπορος Γρ. Τουλουμάρης εἰς 2 ἔτη καὶ 8 μῆνες, ὁ ἔμπορος Α. Καλογιάννης εἰς 2 ἔτη, ὁ ἐργοστασιάρχης Κ. Τομάζος εἰς 3 ἔτη, ὁ κτηματίας Ν. Κουφὸς εἰς 3 ἔτη, ὁ χημικὸς Ν. Μαρουλάκης εἰς 2 ἔτη καὶ 3 μῆνες, ὁ ἐπαγγελματίας Σ. Σαμάρκος εἰς 11 μῆνες, ὁ ἐπαγγελματίας Ντάλας εἰς 9 μῆνες, ἡ δημοδιδασκάλισσα Κ. Κουσκούτη εἰς 1 ἔτους καὶ 6 μῆνες, ἡ δὶς Ε. Πελεκάνου εἰς 2 ἔτη, αἱ ἀδελφαὶ Μούγγρου εἰς 2 ἔτη καὶ 6 μῆνες.

Ἐξ ἄλλου χαρακτηριστικὸν τῆς νευρικότητος τῆς Ἰταλικῆς Διοικήσεως εἶνε τὸ ἐκδοθὲν τελευταίως διάταγμα διὰ τοῦ ὁποίου ἀπαγορεύεται εἰς 2 ἄτομα νὰ συζητοῦν καὶ νὰ σταματοῦν εἰς τοὺς δρόμους.

Εφημερίδα *Νέος Κόσμος,* αρ. φ. 715 της 13ης/6/1935

Ο ιερέας Ιωάννης Ζωγράφος, ένας από τους φυλακισθέντες

ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΩΝ ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΩΝ. Η ΖΩΗ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ

Οι δύσκολες συνθήκες κράτησης των φυλακισμένων περιγράφεται από το γυμνασιάρχη Μιχαήλ Γ. Σκαρδάση[40] στο *ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ 1935*:

Κως, 8 Ιουνίου 1935, 8 μ.μ. *Επί τέλους!... Ο Θεός μας λυπήθηκε!... Ο κοντοστίβαρος δεσμοφύλακάς μας (πω, πω!... τι ανευλάβεια!... και, προ πάντων, τι τόλμη!...), ο χρέη Αρχιφύλακος εκτελών, ο «Σινιόρ Κάπο», ο Σινιόρ Ελίζιο (αλλοίμονό σου, αν δεν τον προσφωνούσες: «Σινιόρ Κάπο»!...), παίρνοντας στάσι και ύφος δέκα τουλάχιστον Ρωμαίων Πραιτώρων, ανοίγει τη σιδερένια πόρτα του κελλιού-τάφου μας, κι' αφού με τη βραχνιασμένη και χοντρή σαν το κουφάρι του φωνή του μάς διέταξε, όπως σε κάθε επιθεώρησί του, να Τον χαιρετήσουμε «ρωμαναμέντε», μας ανεκοίνωσεν, ότι σε μια ώρα έπρεπε να είμαστε έτοιμοι ν' αναχωρήσουμε για τη Ρόδο, στο... ιπποτικό Φρούριο της οποίας επρόκειτο να εκτίσουμε την ποινή, από δυο έως τεσσεράμισυ χρόνια, που το Ειδικόν Δικαστήριον Κω μάς είχεν επιβάλει διά της αποφάσεώς του της 4ης Ιουνίου 1935, ημέρας... Τρίτης!... Όλοι, επτά παππάδες και δεκαπέντε επιστήμονες και έμποροι, σκιρτούσαμε από χαρά. «Δόξα σοι ο Θεός!... Οπουδήποτε κι' αν μας πάνε, έστω, όπως λένε μερικοί, και στην Ιταλία, θα είναι πάντως καλύτερα απ' εδώ, από το υγρό, σαν τάφος, Βενετσιάνικο Κάστρο της Κω: επτά παππάδες, γέροι οι περισσότεροι και άρρωστοι, ο ένας απ' αυτούς, ο Παπά-Μιχάλης Θωμάς, 78 χρονών, και δεκαπέντε επιστήμονες και έμποροι, πολλοί απ' αυτούς στομαχικοί, κάποιος ηπατικός, ένας άλλος διαβητικός και δυο-τρεις προφυματικοί, είναι τώρα δυο μήνες, που, κριθέντες ως ηθικοί αυτουργοί της τριημέρου (5, 6 και 7 Απριλίου 1935) εξεγέρσεως του Καλυμνιακού Λαού, φθίνουμε και σαπίζουμε, χθες ως υπόδικοι και τώρα ως κατάδικοι, μέσα σ' ένα ανήλιο κελλί, που, με κάποια ευρυχωρία, δεν θα μπορούσε να χωρέση περισσότερους από 5-6 άνδρας ή 2-3... ίππους!... Εδώ μέσα τρώμε, πίνουμε, «περιπατούμε»... εκ περιτροπής, κοιμόμαστε στο τσιμεντόστρωτο πάτωμα της μεσαιωνικής αυτής φυλακής μας υπό τους οξυτάτους τόνους της συναυλίας των καλλιφθόγγων Κωακών Κωνώπων και ξυπνούμε... κάθε μισή ώρα, για να ευχαριστήσουμε και ευλογήσουμε το όνομα του Κυρίου, ότι μας διεφύλαξε και ταύτην την νύκτα, ή μάλλον την ημίσειαν ταύτην ώραν, προς μεγάλην και αοίδιμον δόξαν των... ευσεβών τέκνων τού Αποστόλου Πέτρου, τα οποία μερικοί «φανατικοί ιταλόφοβοι» κατηγορούν και συκοφαντούν ως βαρβάρους!... Άπαγε της βλασφημίας!...*

Οσάκις άνθρωποι διακρινόμενοι διά την ευπρέπειαν των εκφράσεών των και την ικανότητά των να αοσμώσι τα δυσώδη και βεβορβορωμένα αναφέρονται εις το δυσώδες και βεβορβορωμένον «μέρος» του οίκου των, λίαν ευπρεπώς και ευτραπέλως το αναφέρουν ως «το μέρος, όπου και οι βασιλείς

40 Σκαρδάσης Μ.Γ., Το Ημερολόγιον 1935, *Ελεύθερα Δωδεκάνησα,* έτος Α΄, αρ. φ. 2, Ιούνιος 1945 (20-21) & αρ. φ. 3, Ιούλιος 1945 (14-15).

μεταβαίνουν μόνοι των», χωρίς ακολουθίαν... Αι λοιπόν!... Οι ευπρεπείς και πνευματώδεις αυτοί «Κύριοι» εδώ μέσα, στο μικρό μας κελλί, δεν θα είχαν την ευκαιρίαν να επιδείξουν το πνεύμα και την ευπρέπειάν των, διότι, απλούστατα, για μας, κοινούς βροτούς και ταπεινούς θεράποντας και δούλους τής Αυτού Αυτοκρατορικής και Βασιλικής Μεγαλειότητος, του «Βασιλέως-Αυτοκράτορος» της Ιταλίας και της Αιθιοπίας, ήτο απηγορευμένον να πηγαίνουμε στο «μέρος, όπου και ο «Βασιλεύς-Αυτοκράτωρ» μας επήγαινε μόνος»!... Μια βαρέλλα ακάλυπτη σχεδόν, το αλησμόνητο «μπαρίλε» –σήμα κατατεθέν του ιταλικού πολιτισμού, περίοπτος και κοινόχρηστος, αφαιρεί την δυνατότητα των ευτραπέλων και ευπρεπών εκφράσεων... Πώς άλλως τε θα επιχειρούσε κανείς να αοσμήση την λέξιν, όταν η ατμόσφαιρα του κατ' ευφημισμόν «θαλάμου» μας είναι υπερκεκορεσμένη δυσωδιών αρρήτων, το δε θέαμα των υπεργήρων σεβασμίων ιερέων μας επικαθημένων του «μπαρίλε» και προσπαθούντων ν' αποκρύπτουν κατά το δυνατόν από τα όμματα των πνευματικών των τέκνων, «α χρεών κρύπτειν», μας πλημμυρίζει από ιεράν αγανάκτησιν, που κορυφούται οσάκις είναι η σειρά, «ιλ τούρνο», δύο σεβασμίων ιερέων μας να σηκώσουν το βαρύτατο αυτό «μπαρίλε», να το μεταφέρουν και να το αδειάσουν εις τα εντός του περιβόλου των φυλακών μας υπάρχοντα και όμως, από σαδισμό και άγρια μανία να μας εξουθενώσουν και να ρίψουν στο βόρβορο τα όσια και τα ιερά μας, απαγορευμένα για μας και τους ιερείς μας αφοδευτήρια, υπό τους καγχασμούς των «μη βαρβάρων Ιταλών» δεσμοφυλάκων μας;...

Σεβαστοί μου και αείμνηστοι παπά-Μιχάλη Θωμά, πραότατε και ανεξίκακε Αρχιμανδρίτη Άνθιμε και συ γενναίε παπά-Νικόλα Δράκο!... Σαν να σας βλέπω αυτή τη στιγμή κύπτοντας και εξουθενωμένους υπό το βάρος, όχι τόσο το υλικό, όσο το ηθικό, σαν να βλέπω αυτή τη στιγμή τους Ρωμαίους Πραιτωριανούς-δεσμοφύλακάς μας ν' αποπέμπουν με βαρβαρική σκαιότητα μερικούς συνεγκαθείρκτους σας, που προσεφέροντο να σας άρουν αυτόν τον βαρύτατον φόρτον, και διαλογίζομαι: Στα Δωδεκάνησα οι Ιταλοί διέπραξαν, όπως θα ιδούμε σ' αυτό μου το σύντομο Ημερολόγιο, πολύ χειρότερα απ' αυτό. Αλλά κι' αυτό μονάχα, αν το έβλεπε και το ζούσε κανείς, δεν θα ήτο αρκετό να τον κάμη να μη λέγη, ότι «οι Ιταλοί στα Δωδεκάνησα επεχείρησαν μόνον να ιταλοποιήσουν τον Ελληνικό τους πληθυσμό, πράξεις όμως βαρβαρότητος δεν διέπραξαν»;!... Αλλ' αν αυτά, που ανέφερα, και άλλα, που θα διεκτραγωδήσω, δεν είναι βαρβαρότητες, τί, τέλος πάντων, είναι «βαρβαρότης»; Μήπως η ανθρωποφαγία μονάχα;...

Αλλά το Ημερολόγιό μου δεν τελειώνει εδώ... Έχει συνέχειαν, μεγάλην συνέχειαν, θα αποδείξη δε ότι στα μαρτυρικά μας Νησιά, την κοιτίδα του Ελληνικού και, άρα, του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού, οι Ιταλοί δεν «περιωρίσθησαν εις πράξεις ιταλοποιήσεως», αλλά διέπραξαν και πράξεις πραγματικής βαρβαρότητος...

Το Κάστρο της Κω (Νεραντζιάς). Οι φυλακές βρίσκονταν στο βορειοανατολικό άκρο του.

«Κάστρο» της Κω, 8 Ιουνίου, ώρα 9 μ.μ.

Ακούεται ένα γερό κουδούνισμα του «καμπανίλε» της εξώπορτας των φυλακών. Όλοι μαντεύουμε, πως θα είναι η κουστωδία των καραμπινιέρων, που θα μας «συνοδεύσουν» ως τη Ρόδο. Πράγματι. Πολλά βαρειά και ρυθμικά βήματα προχωρούν προς το κελλί μας. Ανοίγει η σιδερένια πόρτα μας, μπαίνει μέσα πρώτος ο Ελίζιο, σταματάει για λίγο στο κατώφλι, διατάσσει με τη πειο δυνατή του φωνή (έτσι για να επιδείξη στους καραμπινιέρους όλη του την «αουτοριτά»!...) να τον χαιρετήσουμε ρωμαναμέντε («σαλουτάτε ρωμαναμέντε»!!...), προχωρεί τεντωμένος και βλοσυρός, μας «επιθεωρεί», μας μετράει («ούνο, ντούε, τρε... ε βεντιντούε...») και αμέσως:

– *Πρόντοι περ παρτέντσα;... έτοιμοι για αναχώρησι;...*

– *Σι, Σινιόρ Κάπο!...*

Ένα μειδίαμα υπερηφανείας διανθίζει πάνω στα χοντρά χείλη τού Ελίζιο: τον είπαμε «Σινιόρ Κάπο»!...

Σ' ένα νεύμα του Ελίζιο μπαίνει μέσα ολόκληρη διμοιρία ενόπλων καραμπινιέρων. Χωρίς πολλές διαδικασίες μάς δένουν δυο-δυο με αλυσίδες, που σφίγγουνται με λύσσα και κλειδώνουνται με ένα μικρό, αλλά γερό λουκέττο. Έτσι δεμένοι και «συνοδευόμενοι» και ο καθένας κρατώντας υπό μάλης, με το ελεύθερό του χέρι, τις... αποσκευές του (ένα-δυο κουβέρτες, δικές μας, κανένα σεντόνι και κανένα προσόψιο) βγήκαμε έξω από τη Δαντική Κόλασι, που, κατ'

ευφημισμόν, λέγεται «Καστέλλο ντι Κόο». Ήτο μια καλοκαιριάτικη αστροφεγγιά, μια γλυκειά και δροσερή Δωδεκανησιώτικη αστροφεγγιά. Στο αντίκρυσμα των άστρων, που επαναβλέπαμε έπειτα από τόσο καιρό, μου ήλθε αυθόρμητα στο στόμα ο στίχος του Δάντη, όταν βγαίνη από τη Κόλασί του: «ε φιναλμέντε ουσσίϊ, περ ριβεντέρ λε στέλλε», ο εστι μεθερμηνευόμενον: «και επί τέλους βγήκα έξω, για να ξαναϊδώ τα άστρα». Φαίνεται, ότι τον στίχον αυτόν της «Θείας Κωμωδίας», στον ενθουσιασμό μου για την απολύτρωσι από την Κόλασι του «Καστέλλο ντι Κόο», τον απήγγειλα πολύ δυνατά, γιατί ο πλάι μου άξεστος και βλοσυρός καραμπινιέρος τον άκουσε και, ποιος ξέρει τί βάζοντας στο νου του από τα «ακαταλαβίστικα αυτά ιταλικά» μου, με πλησίασε και με ρώτησε με πολύ άγριες διαθέσεις:

– *Κόζ' άϊ ντέττο;... τι είπες;*
– *Επανέλαβα τον στίχο: «Ε φιναλμέντε ουσσίϊ, περ ριβεντέρ λε στέλλε...» και πρόσθεσα: Θυμήθηκα αυτόν τον ωραίο κι' επίκαιρο στίχο του «σόμμο ποέτα» (έτσι αποκαλούν οι Ιταλοί τον Δάντην, «ύψιστον ποιητήν») και τον απήγγειλα...*
– *Ντι κι' σόμμο ποέτα!!... (ποιανού «σόμμο ποέτα»!!... Σε ποιο τα ψάλλεις, δηλαδή, αυτά!!...).*
– *Του Δάντη σας... Σαν φιλόλογος... (Δεν πρόφθασα να συμπληρώσω «τας εξηγήσεις» μου...).*
– *Λάσσια (άφησε) λα φινολογκία (ήθελε να πη φιλολογκία!!...) ε λε αλλεγκορίαι (επίστευε, ότι δεν επρόκειτο περί στίχου του ιταλού ποιητού, αλλά περί, τίς οίδε, ποίου «αλληγορικού συνθήματος!!...) ε καμμίνα!... περπάτα!... καμμίνα!... διαφορετικά!...*

Αφήκα, εννοείται, τη... φινολογκία, πορευόμενος δε διελογιζόμουν πρώτα, ότι πολύ φθηνά (μ' ένα γερό σπρώξιμο στη δεξιά ωμοπλάτη...) πλήρωσα τον ποιητικόν οίστρο και τα... λαμπουρνέζικα ιταλικά μου και έπειτα: αν ένας λαός, σαν τον ιταλικό, είχε το παραμικρό δικαίωμα να διεκδική δικαιώματα «εκπολιτιστού» πάνω στον πραγματικά πολιτισμένο ελληνικό πληθυσμό της Δωδεκανήσου, τη στιγμή που τα εννιά δέκατα του ιταλικού λαού έχουν τόσην ιδέα για τον Δάντη, τον Ραφφαέλλο και τον Μιχαλάγγελό «τους», όση και λιγώτερη έχω εγώ για τη... φινολογκία της Εσθονίας και της Λεττονίας!...

Ας είναι... Έτσι κουστωδούμενοι εφθάσαμεν εις το επί της προκυμαίας «Παλάτσο ντελ Γκοβέρνο», όπου, εκτός των άλλων κυβερνητικών υπηρεσιών, εστεγάζετο και η Καραμπινιερία. Αυτού εσταθμεύσαμεν εν αναμονή του βαποριού, που θα μας μετέφερε στη Ρόδο. Εδώ μας περίμενε η πρώτη και... τελευταία ευχάριστη έκπληξη: Δεν θυμούμαι καλά, αν μας έβγαλαν τις χειροπέδες, πολύ καλά όμως θυμούμαι, ότι τόσον ο αστυνομικός Σταθμάρχης, όσο και τα όργανά του μας υπεδέχθησαν και μας εφέρθησαν με καλωσύνη που προσήγγιζε τα όρια της εγκαρδιότητος. «Accipe nunc insidias=Italorum et crimine ab

uno/disce omnes»:

Μας προσέφεραν «ύδωρ άριστον», μας έπαιξαν ραδιόφωνο και μας επέτρεψαν, ή μάλλον μας προέτρεψαν, να τραγουδήσουμε !... «Καντάτε!... Καντάτε!...» Δίπλα μου ο γέρω - Παπαθωμάς με ρωτάει, τι λένε. «Να τραγουδήσουμε, λέει, ό,τι θέλουμε...». Είναι έτοιμος να ψάλη το «Σώσον, Κύριε, τον Λαόν Σου...», την τελευταίαν όμως στιγμή μετανοεί και εν ιερά αγανακτήσει αναφωνεί: «πώς άσωμεν την ωδήν του Κυρίου επί γης αλλοτρίας;... » «Κολληθήτω μου τω λαρύγγι η γλώσσα!...».

Στις τρεις περίπου ώρες αυτής μας της σταθμεύσεως η «αουστέρα» καραμπινιερία της Κω εδονείτο από τα τραγούδια μας. Όλοι τραγουδήσαμε με την καρδιά μας, όχι μόνο γιατί στα περισσότερα τραγούδια μας δίδαμε και τονίζαμε κάποια συμβολικότητα («ήλθαν τα θαλασσοπούλια της Πατρίδος το καμάρι...» κτλ. κτλ.), όχι μόνο για να δείξουμε στους Ιταλούς, ότι δεν μας έννοιαζε η καταδίκη μας σε τόσων ετών φυλάκισι και το ενδεχόμενο να εκτίσουμε τη ποινή μας όχι πεια στο μεσαιωνικό φρούριο της Ρόδου, αλλ' ίσως, όπως διεδίδετο, και σε κάποια φυλακή της Ιταλίας, «τηλόθι πάτρης», αλλά -για να είμαι ειλικρινής- προ πάντων γιατί όλοι είχαμε τη «διαίσθησι», «την ασφαλή διαίσθησι», ότι η «απροσδόκητη αυτή μεταστροφή» των Ιταλών έπρεπε να βρη την εξήγησί της στο γεγονός, ότι η Ιταλική Κυβέρνησις, εμπερίστατος τότε από την παγκόσμιον αντίδρασιν εναντίον τής παρασκευαζομένης, ιταλικής εισβολής εις την Αιθιοπίαν και από την συνεχιζομένην αδυσώπητη παθητική αντίσταση του Λαού της Καλύμνου, θα εύρισκε «τρόπο» να μας αμνηστεύση, χωρίς να μειωθή πολύ το φασιστικό της «γόητρο»!...

Τα μεσάνυκτα ακριβώς, δεμένοι βέβαια πάντοτε δυο-δυο και με τις «αποσκευές» υπό μάλης, ωδηγηθήκαμε στην αποβάθρα, για να επιβιβασθούμε του εν τω μεταξύ καταπλεύσαντος «Φιούμε», ενός «σκυλλοπνίχτη», που εκτελούσε την ακτοπλοΐα Δωδεκανήσου. Να «επιβιβασθούμε»!... Τρόπος του λέγειν, αντί να «φορτωθούμε», να μας «φορτώσουν» δηλαδή σαν το ευτελέστερο φορτίο: Μας κατέβασαν κάτω στο βαθύ και στενό και σκοτεινό σαν Κόλασι αμπάρι του βαποριού γεμάτο από κιβώτια και βαρέλια διαφόρων υγρών και στερεών εμπορευμάτων, η απόπνοια των οποίων μας έπνιγε. Μόλις μας κατέβασαν χωρίς φαγητό (είχαμε τσιμπίσει κάτι στη φυλακή της Κω κατά τις 5 το απόγευμα, γιατί μας έλεγαν πως τη νύκτα θα μας είχαν ελεύθερους στο βαπόρι και θα μπορούσαμε να φάμε στο εστιατόριο της Α΄ θέσεως!...), χωρίς νερό (Ιούνιος μήνας!...»), οι καραμπινιέροι συνοδοί μας ανέβηκαν στο κατάστρωμα, έβαλαν τις μπουκαπόρτες, μας έκλεισαν και μας αφήκαν έτσι, δεμένους, στο σκότος, σε μια ατμόσφαιρα ασφυκτική... Όλες οι σελίδες των «Ελ. Δωδεκανήσων» δεν θα ήσαν αρκετές, αν επιχειρούσα να διεκτραγωδήσω, εν πάση λεπτομερεία, την τραγικότητα του δεκαώρου εκείνου ταξιδιού-μαρτυρίου μας, που -όπως λέγει ο Δάντης στην ανάμνησι της Κολάσεώς του- «nel pensier rinnova la

paura»... Σ' ένα ιδιαίτερό μου σημείωμα θα προσπαθήσω να δώσω στους αναγνώστας των «Ελ. Δωδεκανήσων» μια εικόνα του ταξιδιού εκείνου, που θ' αποτελέση αιώνιον τίτλον... ατιμίας για τους βαρβάρους οργανωτάς του...

Μέσα σ' αυτή την αθλιότητα, μέσα σ' αυτή τη φρίκη του αμπαριού του «Φιούμε», που θα μπορούσε να μεταβληθή σε «θάλαμο ομαδικών εκτελέσεων» τύπου Χίμλερ, αν το ταξίδι παρετείνετο για λίγες ακόμη ώρες, μας έμεινε τόση μόνο πνευματική ικανότης, όση εχρειάζετο, για να εξηγήσουμε την «απροσδόκητη μεταστροφή» και τις «ελπιδοφόρες» περιποιήσεις της Καραμπινιερίας της Κω: Ο ελληνικός τύπος και ένα μεγάλο μέρος του ξένου διεκτραγωδούσε κάθε μέρα τα δεινά επτά γερόντων ιερέων και 15 επιστημόνων της ελληνικωτάτης Καλύμνου μέσα στις μεσαιωνικές φυλακές της Κω, η δε δικαιοτάτη υπόθεσίς μας είχε φθάσει μέχρι της Γραμματείας της Κοινωνίας των Εθνών. Γι' αυτό οι Ιταλοί, φοβούμενοι ότι στην Κω θα υπήρχαν ίσως μερικοί «παρατηρηταί», μας επεδαψίλευσαν όλας εκείνας τας περιποιήσεις, περιποιήσεις ενός Έθνους και Κράτους υπερπολιτισμένου, προκαλέσαντες καταλλήλως, με την διακρίνουσαν αυτούς περί τα τοιαύτα «μαεστρία» (η λέξις άλλως τε είναι ιταλική!...) όλην εκείνην την θορυβώδη ευθυμίαν μας, που μόνον ένας Λαός «βαθύτατα πολιτισμένος» θα μπορούσε ν' ανεχθή εκ μέρους δεδηλωμένων εχθρών του, πολύ δε ολιγώτερο και να υποβοηθήση!... «Κακόβουλοι όθεν αι περί ιταλικών βαρβαροτήτων εις την Δωδεκάνησον σπερμολογίαι του ξένου αντιφασιστικού τύπου» θα μπορούσε βάσιμα να διακηρύξη «urbi et orbi» το αλήστου μνήμης «Πρακτορείον Στέφανι!!... (Agenzia Stefani) Το τί θα διεδραματίζετο μετά δυο

Το πλοίο "Fiume"

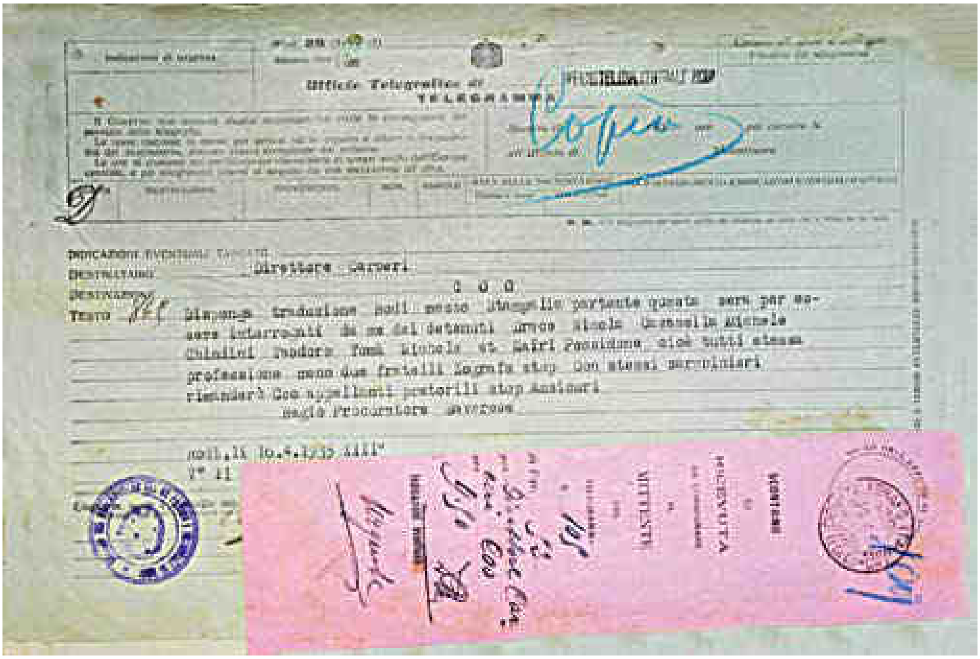
Ufficio Telegrafico di
TELEGRAMMA
Copia
DESTINATARIO Direttore Carceri
Coo

Τηλεγράφημα που εστάλη στις 16/4/1935 από τον Γενικό Εισαγγελέα Savarese στο Διευθυντή των Φυλακών της Κω σχετικά με την ανάκριση των Ιερέων.

IL PROCURATORE DEL RE
Rodi, li 8 Maggio 1935 XIII
OGGETTO: Traduzione detenuti
Al Comando della Divisione dei Carabinieri delle Isole Italiane dell'Egeo
RODI
e per conoscenza:
Al Capo Guardia delle Carceri di
RODI
IL PROCURATORE DEL RE

Έγγραφο που εστάλη στις 8/5/1935 από τον Γενικό Εισαγγελέα Savarese προς τη Διοίκηση των Καραμπινιέρων της Ρόδου, σχετικά με τη μεταφορά των πέντε Ιερέων από τις φυλακές της Κω στη Ρόδο.

ώρες μέσα στο σκοτεινό αμπάρι του «Φιούμε» και εν συνεχεία στο «ιπποτικό» φρούριο της Ρόδου και στις φυλακές της Κατταβιάς της Ρόδου, ποιός «παρατηρητής» θα μπορούσε να «παρατηρήση»;...

Και σκεπτόμουνα και συχνά και, τώρα ακόμα, σκέπτομαι: πόσο ασφαλέστερη και φωτεινότερη ήτο η διαίσθησι του γέρω-Παπαθωμά, όταν στην προτροπή των Ιταλών να τραγουδήσουμε, αναφωνούσε με αγανάκτησι χιλίων προδιδομένων: «πώς άσωμεν την ωδήν του Κυρίου επί γης αλλοτρίας»;... «... Κολληθήτω μου τω λαρύγγι η γλώσσα...»!

Ότι οι Ιταλοί στα Δωδεκάνησα διέπραξαν πράξεις πραγματικής βαρβαρότητος, αγρίας βαρβαρότητος (άγριους ξυλοδαρμούς, καταδίκες επί τη βάσει ψευδομαρτυριών, ανασκολοπισμούς, εξορύξεις οφθαλμών, κατακρημνίσεις αθώων Ελλήνων εις βάραθρα κλπ. κλπ.) είναι εκτός πάσης αμφιβολίας, όπως είναι εκτός πάσης αμφιβολίας, ότι, όσοι δεν το παραδέχονται, απλούστατα ή δεν θέλουν, έχουν λόγους να μη θέλουν, να το παραδεχθούν, ή δεν έζησαν στα Δωδεκάνησα στα 33 χρόνια της ιταλικής σκλαβιάς, περιορισθέντες να γνωρίσουν την ιταλικήν εν Δωδεκανήσω πολιτείαν από τους ίδιους ή από κανένα μη έχοντα λόγον να είναι δυσαρεστημένος, από την μετ' αυτών «συνεργασίαν»... Και μερικές αποδείξεις στο προσεχές...

Οι φυλακές της Κατταβιάς στη Ρόδο

ΜΙΧΑΛΗΣ Γ. ΣΚΑΡΔΑΣΗΣ[41]

Ο Μιχάλης Γεωργίου Σκαρδάσης γεννήθηκε στις 23/9/1898, στην Κάλυμνο, όπου τελείωσε το δημοτικό Σχολείο και τις πρώτες γυμνασιακές τάξεις. Συνέχισε τις σπουδές του στο πρώτο Γυμνάσιο Αρρένων Αθηνών και μετά την αποφοίτησή του με άριστα, γράφθηκε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου της πρωτεύουσας. Έμαθε επίσης Ιταλικά και Γαλλικά. Πριν προλάβει όμως να πάρει το πτυχίο του, επειδή η οικογένειά του αντιμετώπιζε σοβαρές οικονομικές δυσχέρειες -ο πατέρας του είχε εφτά παιδιά και αναγκάστηκε να πάει στην Αμερική- υποχρεώθηκε να εργαστεί ως Διευθυντής και Επόπτης σχολείων, πρώτα στη Σύμη, για δύο χρόνια, κι έπειτα στη Λέρο και Κω.

Παίρνοντας το πτυχίο του μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, γύρισε στην Κάλυμνο και διορίστηκε στην αρχή καθηγητής του Νικηφορείου Γυμνασίου Αρρένων και, μετά την παραίτηση του γυμνασιάρχη, Γεωργίου Κουντούρη, γυμνασιάρχης του γυμνασίου Θηλέων Καλύμνου μέχρι το 1930, όταν η Ιταλική Κυβέρνηση κατάργησε το Γυμνάσιο τούτο και διέταξε την απόλυσή του.

Ο Μ.Γ. Σκαρδάσης δεν υπήρξε μονάχα λαμπρός εκπαιδευτικός, που μαζί με το Γιάννη Κλεάνθη Ζερβό -τον Αγωνιστή γυμνασιάρχη του Αρρένων- μόρφωσε σειρά ολόκληρη Καλυμνιοπαίδων, αλλά κι ένας από τους στυλοβάτες της Εθνικής Αντίστασης στην Κάλυμνο εναντίον των σχεδίων της Ιταλικής Κυβέρνησης για αφελληνισμό της Δωδεκανήσου και επιβολή της ιταλικής Εκπαίδευσης. Γι' αυτό είχε τεθεί υπό Αστυνομική επιτήρηση -schiedato politico- κι αφού επί δύο χρόνια, 1933-1934, δεν επιτράπηκε στη Δημαρχία να τον διορίσει.

Κατά την έρευνα της Ιταλικής Αστυνομίας στο σπίτι του βρέθηκε επιστολή του -υπόμνημα- προς το Ελληνικό Υπουργείο της Παιδείας, που ανέπτυσσε τις απόψεις του για τα εκπαιδευτικά ζητήματα της Καλύμνου. Συνελήφθη και κλείστηκε στις φυλακές της Ρόδου, σε αυστηρή απομόνωση. Μετά την προσωρινή απόλυσή του γύρισε στην Κάλυμνο, όπου και πάλι, στις 7 τ' Απρίλη του 1935, συνελήφθη ως ένας από τους πρωτεργάτες της Εθνικής Εξέγερσης του 1935, εναντίον των σχεδίων των Αρχών Κατοχής για αφελληνισμό των νησιών μας, με πρώτο βήμα το Αυτοκέφαλο της Δωδεκανησιακής Εκκλησίας. Οδηγήθηκε μαζί με άλλους πατριώτες στις φυλακές της Κω, όπου καταδικάστηκε, στις 4/6/1935, σε φυλάκιση 4 ετών και 8 μηνών για παράβαση των άρθρων 81, 327, 112 παρ. 1, 61 παρ. 9 του ιταλικού Ποινικού

41 Το παρόν βιογραφικό βασίσθηκε σ' αυτό που περιέχεται στην έκδοση του Αναγνωστηρίου Καλύμνου «Αι Μούσαι»: Σκαρδάσης Μ., *Τα Καλύμνικα,* Αθήνα 1979. Η επιλογή του Μ. Σκαρδάση είναι ενδεικτική και αφορά όλους τους κρατουμένους που πέρασαν τα ίδια. Αναφέρομαι στο πρόσωπό του, διότι είναι ο μόνος που δημοσίευσε τις κακουχίες που πέρασαν στις φυλακές κατά τη διάρκεια της Ιταλικής Κατοχής.

Κώδικα με το επιβαρυντικό της παρ. 2 του άρθρου 112 για υποκίνηση προς απόσπαση μέρους της Ιταλικής Επικράτειας.

Χαρακτηριστική είναι η απολογία του, όταν ο εισαγγελέας Εφετών, κατά το σημείωμα του Ιταλού Διοικητή Καλύμνου, μαρκησίου de Bisognio, ζήτησε τον τουφεκισμό του: «Lo dirò, perche no, sono greco e con coscienza greca» (θα το πω, γιατί όχι, είμαι Έλληνας με ελληνική συνείδηση). Στην έφεση, που οι καταδικασθέντες άσκησαν στο Εφετείο της Ρόδου, η ποινή του μειώθηκε σε 3 χρόνια και 8 μήνες. Η Ιταλική Κυβέρνηση, ύστερα από λίγο, στις 21 του Νοέμβρη 1935, χορήγησε αμνηστία.

Μετά την αποφυλάκισή του απελάθηκε από την Κάλυμνο, με την οικογένειά του και κατέφυγε στην Αθήνα. Διορίστηκε γυμνασιάρχης στο Γυμνάσιο της Έδεσσας. Με την έναρξη του Ελληνοϊταλικού Πολέμου κατατάχτηκε εθελοντής στο Σύνταγμα Δωδεκανησίων, αν και ήταν πατέρας εφτά παιδιών. Μετά το τέλος του Πολέμου διορίστηκε γυμνασιάρχης του Α΄ Γυμνασίου Θηλέων Αθηνών, που διηύθυνε ως τον πρόωρο θάνατό του, στις 15/1/1957.

Το επιστημονικό έργο του Μιχάλη Σκαρδάση ήταν πολύπλευρο και αφορά σε εργασίες για τους αρχαίους Έλληνες και Λατίνους ποιητές: μεταφράσεις, σχόλια, κριτικές, παρατηρήσεις κτλ. Παραμένει μέχρι τώρα ανέκδοτο.

Ο Μιχάλης Σκαρδάσης. Δεξιά, όταν υπηρετούσε στο Σύνταγμα Δωδεκανησίων.

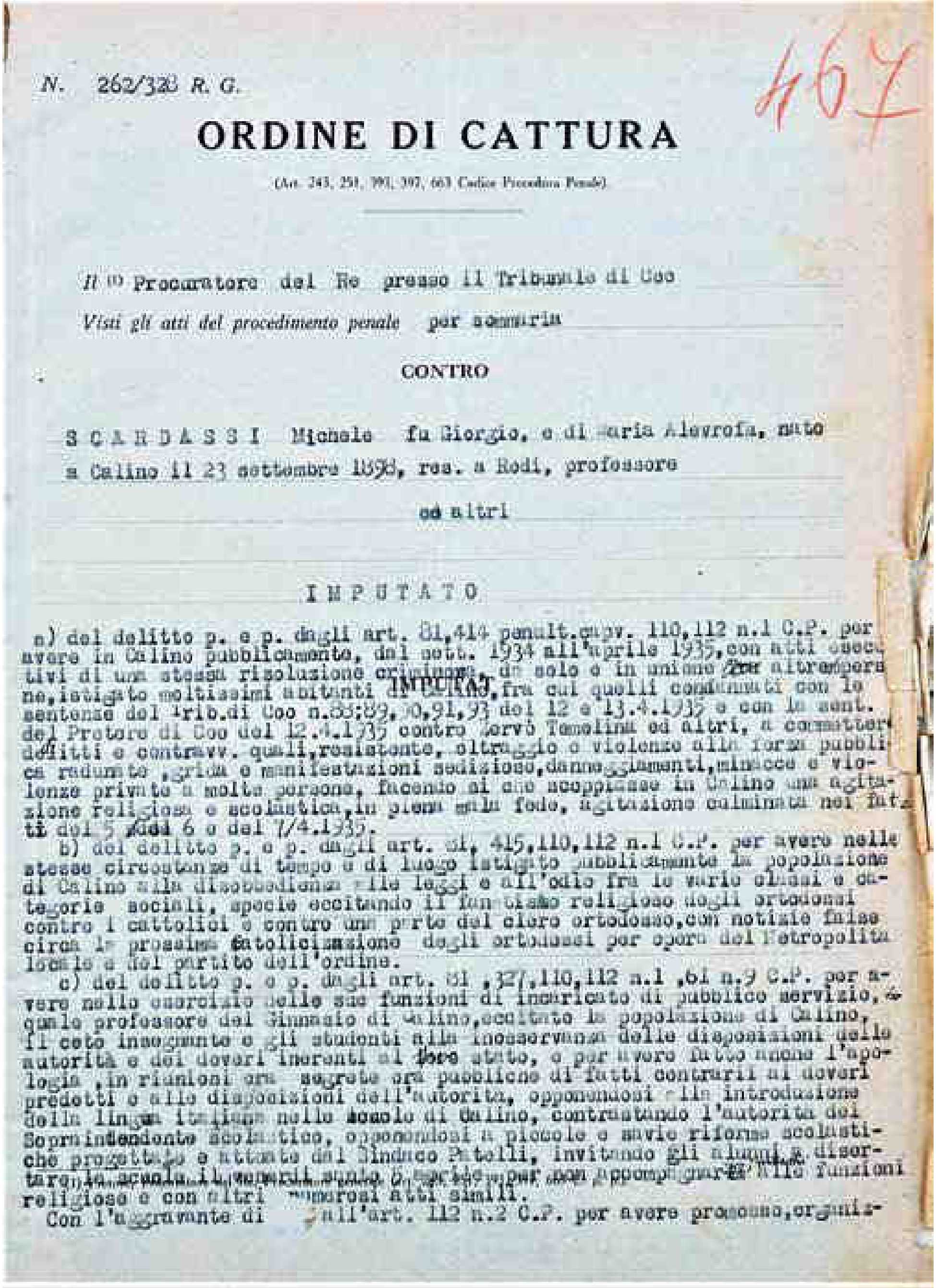

N. 262/328 R. G.

467

ORDINE DI CATTURA

(Art. 243, 251, 391, 397, 663 Codice Procedura Penale)

Il (1) Procuratore del Re presso il Tribunale di Coo

Visti gli atti del procedimento penale per sommaria

CONTRO

S C A R D A S S I Michele fu Giorgio, e di Maria Alevrofa, nato a Calino il 23 settembre 1898, res. a Rodi, professore

ed altri

I M P U T A T O

a) del delitto p. e p. dagli art. 81,414 penult.capv. 110,112 n.1 C.P. per avere in Calino pubblicamente, dal sett. 1934 all'aprile 1935, con atti esecutivi di una stessa risoluzione criminosa, da solo e in unione con altre persone, istigato moltissimi abitanti di Calino, fra cui quelli condannati con le sentenze del Trib. di Coo n.88;89,90,91,93 del 12 e 13.4.1935 e con la sent. del Pretore di Coo del 12.4.1935 contro Servò Tomolina ed altri, a commettere delitti e contravv. quali, resistenza, oltraggio e violenze alla forza pubblica, radunate, grida e manifestazioni sediziose, danneggiamenti, minacce e violenze private a molte persone, facendo sì che scoppiasse in Calino una agitazione religiosa e scolastica, in piena mala fede, agitazione culminata nei fatti del 5 e 6 e del 7/4.1935.

b) del delitto p. e p. dagli art. 81, 415,110,112 n.1 C.P. per avere nelle stesse circostanze di tempo e di luogo istigato pubblicamente la popolazione di Calino alla disobbedienza alle leggi e all'odio fra le varie classi e categorie sociali, specie eccitando il fanatismo religioso degli ortodossi contro i cattolici e contro una parte del clero ortodosso, con notizie false circa la prossima cattolicizzazione degli ortodossi per opera del Metropolita locale e del partito dell'ordine.

c) del delitto p. e p. dagli art. 81 ,327,110,112 n.1 ,61 n.9 C.P. per avere nello esercizio delle sue funzioni di incaricato di pubblico servizio, quale professore del Ginnasio di Calino, eccitato la popolazione di Calino, il ceto insegnante e gli studenti alla inosservanza delle disposizioni delle autorità e dei doveri inerenti al loro stato, e per avere fatto anche l'apologia, in riunioni ora segrete ora pubbliche di fatti contrarii ai doveri predetti e alle disposizioni dell'autorità, opponendosi alla introduzione della lingua italiana nelle scuole di Calino, contrastando l'autorità del Soprintendente scolastico, opponendosi a piccole e savie riforme scolastiche progettate e attuate dal Sindaco Patelli, invitando gli alunni a disertare la scuola il venerdì santo 6 aprile per non accompagnarsi alle funzioni religiose e con altri numerosi atti simili.

Con l'aggravante di all'art. 112 n.2 C.P. per avere promosso, organiz-

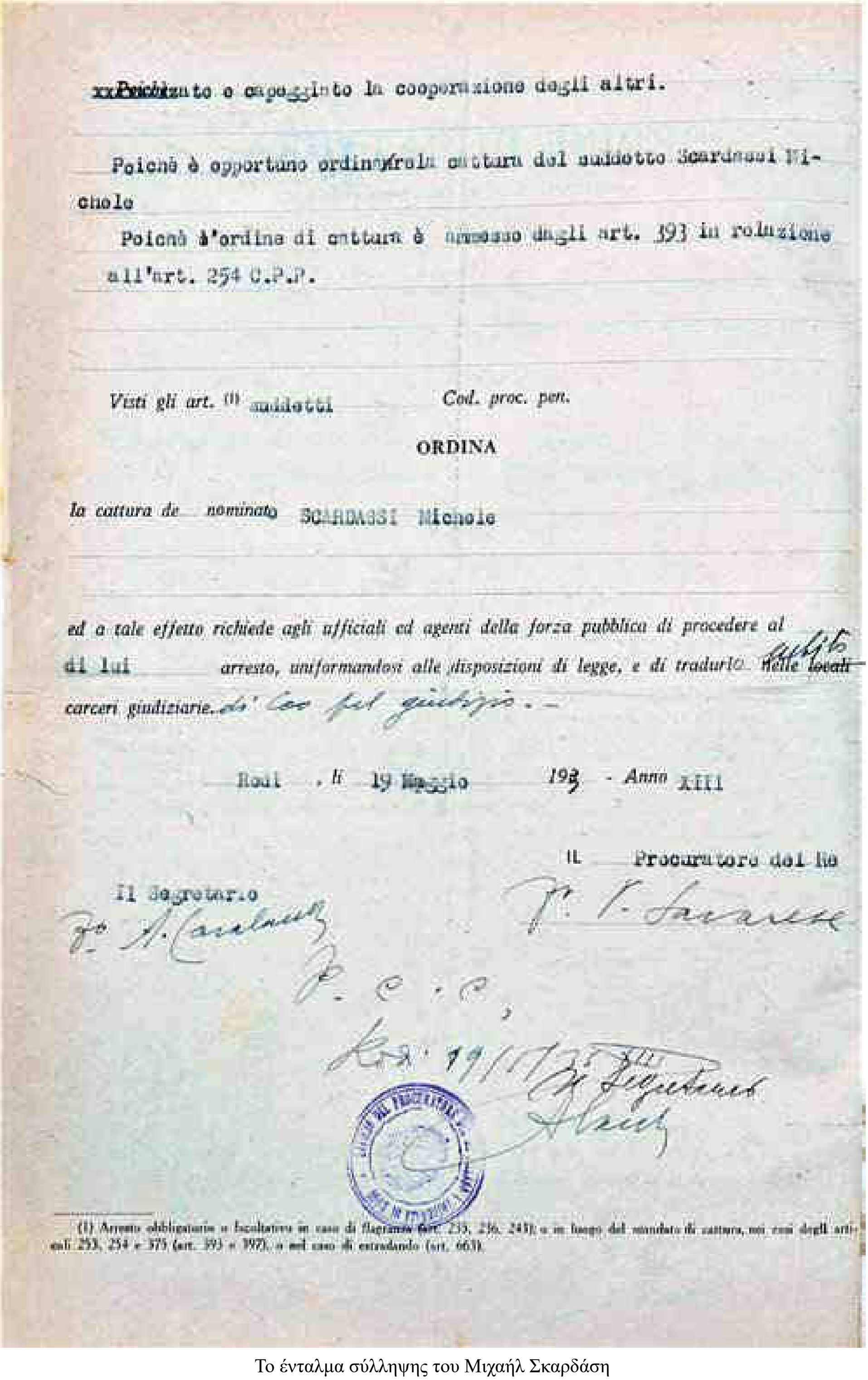

xxPoichèzato e capeggiato la cooperazione degli altri.

Poichè è opportuno ordinare la cattura del suddetto Scardassi Michele

Poichè l'ordine di cattura è ammesso dagli art. 393 in relazione all'art. 254 C.P.P.

Visti gli art. (1) suddetti *Cod. proc. pen.*

ORDINA

la cattura de nominato SCARDASSI Michele

ed a tale effetto richiede agli ufficiali ed agenti della forza pubblica di procedere al di lui *arresto, uniformandosi alle disposizioni di legge, e di tradurlo* ~~nelle locali~~ *carceri giudiziarie.*

Rodi, *li* 19 Maggio 193 - *Anno* XIII

Il Procuratore del Re

Il Segretario

(1) Arresto obbligatorio o facoltativo in caso di flagranza (art. 235, 236, 243); o in luogo del mandato di cattura, nei casi degli articoli 253, 254 e 375 (art. 393 e 397), o nel caso di estradando (art. 663).

Το ένταλμα σύλληψης του Μιχαήλ Σκαρδάση

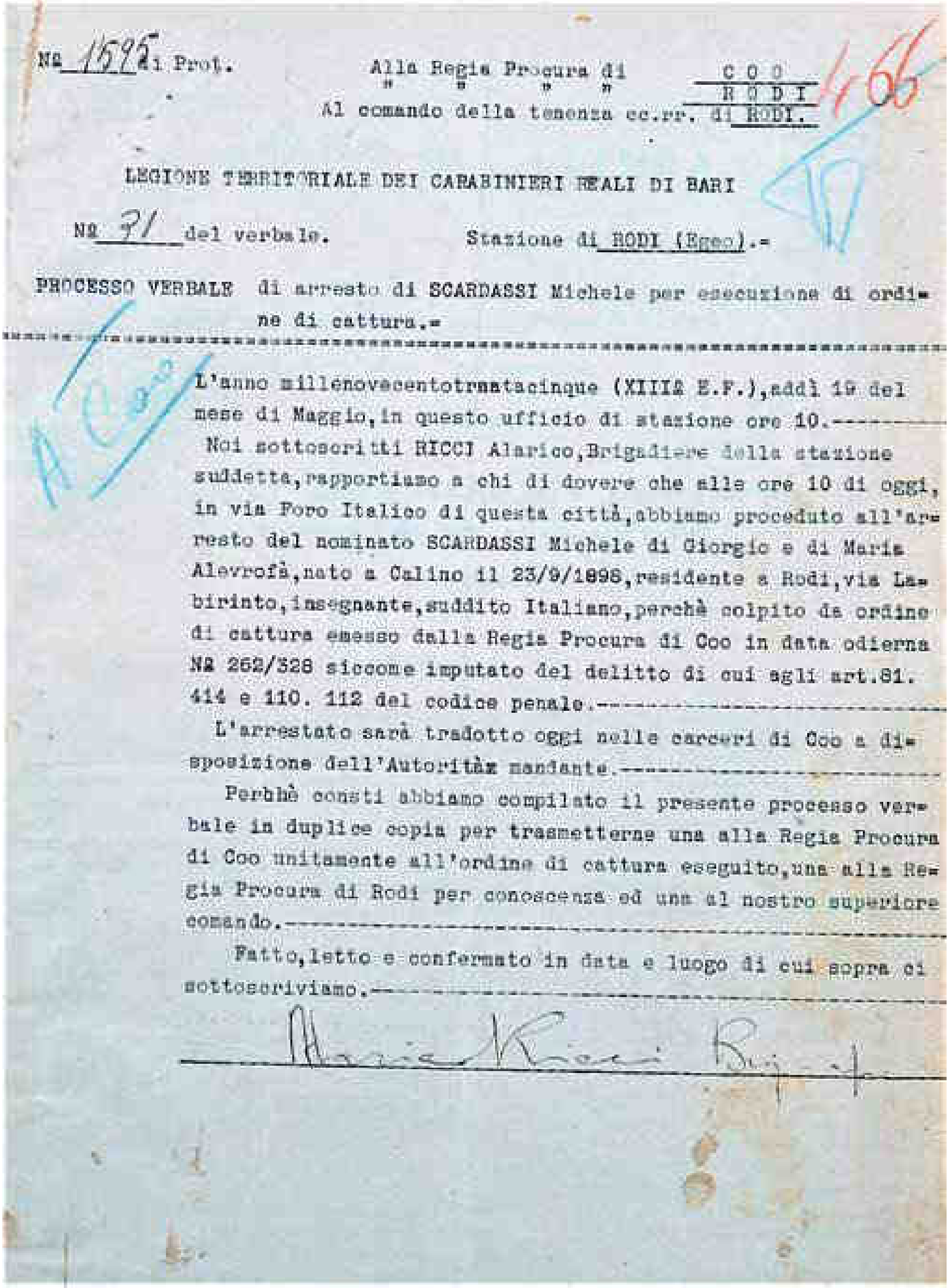

N° 1595 di Prot. Alla Regia Procura di C O O
" " " " R O D I
Al comando della tenenza cc.rr. di RODI.

LEGIONE TERRITORIALE DEI CARABINIERI REALI DI BARI

N° 71 del verbale. Stazione di RODI (Egeo).-

PROCESSO VERBALE di arresto di SCARDASSI Michele per esecuzione di ordine di cattura.-

L'anno millenovecentotrentacinque (XIII° E.F.), addì 19 del mese di Maggio, in questo ufficio di stazione ore 10.---

Noi sottoscritti RICCI Alarico, Brigadiere della stazione suddetta, rapportiamo a chi di dovere che alle ore 10 di oggi, in via Foro Italico di questa città, abbiamo proceduto all'arresto del nominato SCARDASSI Michele di Giorgio e di Maria Alevrofà, nato a Calino il 23/9/1898, residente a Rodi, via Labirinto, insegnante, suddito Italiano, perchè colpito da ordine di cattura emesso dalla Regia Procura di Coo in data odierna N° 262/328 siccome imputato del delitto di cui agli art. 81. 414 e 110. 112 del codice penale.---

L'arrestato sarà tradotto oggi nelle carceri di Coo a disposizione dell'Autorità mandante.---

Perchè consti abbiamo compilato il presente processo verbale in duplice copia per trasmetterne una alla Regia Procura di Coo unitamente all'ordine di cattura eseguito, una alla Regia Procura di Rodi per conoscenza ed una al nostro superiore comando.---

Fatto, letto e confermato in data e luogo di cui sopra ci sottoscriviamo.---

Ricci Alarico Brig.

Ρητή εντολή εκτέλεσης εντάλματος σύλληψης του Μιχαήλ Σκαρδάση

Mod. N. 8 (Art. 62 del Reg.)

DIREZIONE
CARCERI DEL GIUDIZIARIE
di RODI - EGEO

Rodi Egeo li 9 GIU 1935 Anno XIII

796

N. 290 Tit. 3° Fasc. 1 Lett. S.

Risposta alla lettera

del

N.

OGGETTO

Informo che il detenuto controdescritto è stato oggi introdotto in questo stabilimento, proveniente dalle Carceri di Coo

Detenuto Scardassi Michele
figlio di fu Giorgio
e della ... Maria
nato il 23.9.1898
nato a Calino
domiciliato a id.
di professione Prof. ...
per appello

All'Ill.mo Signor
Procuratore del Re
Rodi

Ord. 184 - 16-7-1934 - XII Roma, Tip. Mantellate (C. 40.000)

Έγγραφο που απευθύνεται προς τον Γενικό Εισαγγελέα στις 9/6/1935 και τον ενημερώνει πως ο Μ. Σκαρδάσης βρίσκεται στις φυλακές της Ρόδου.

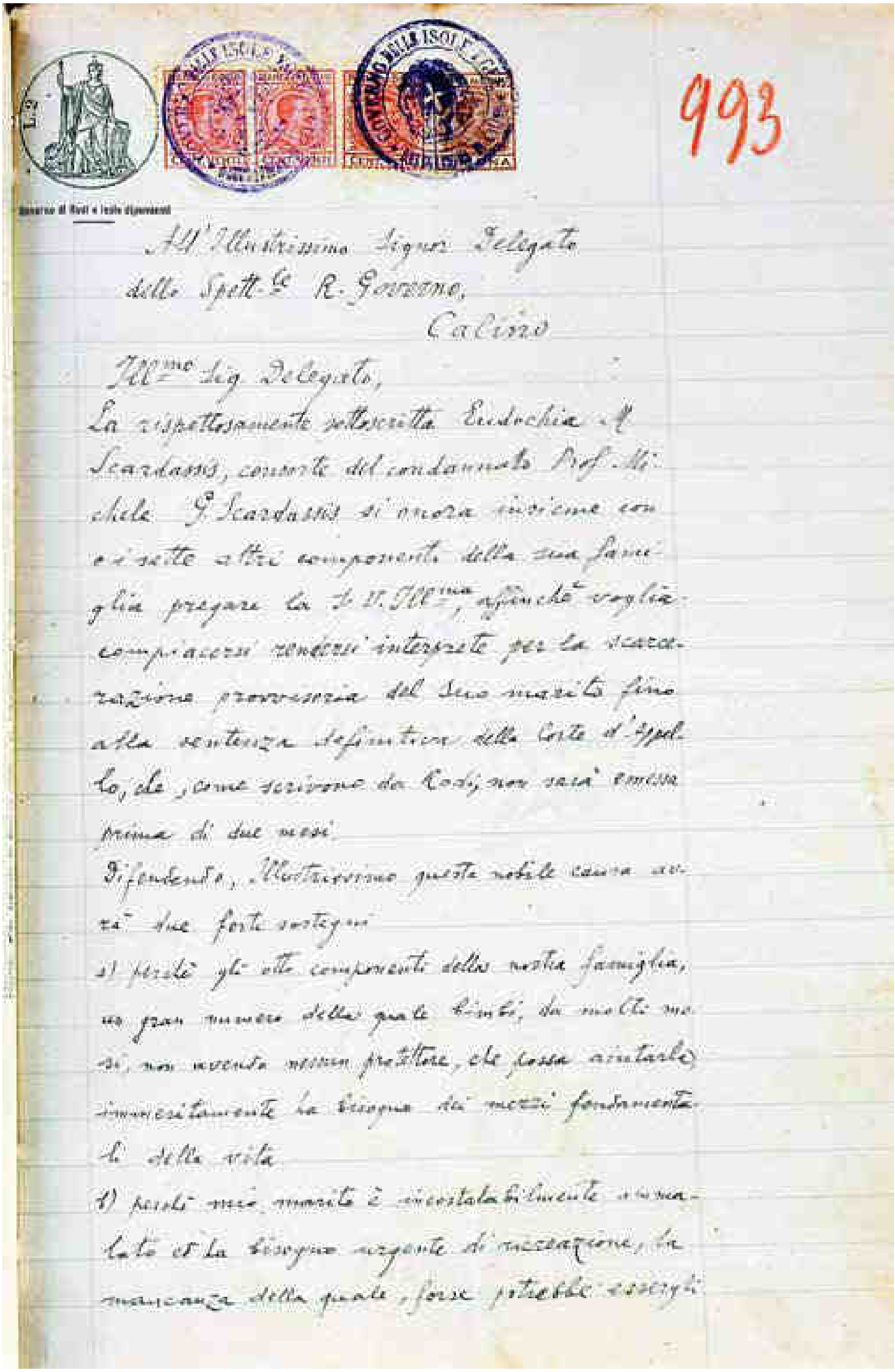

993

Governo di Rodi e Isole dipendenti

All'Illustrissimo Signor Delegato
dello Spett.le R. Governo,
Calino

Ill.mo Sig. Delegato,

La rispettosamente sottoscritta Eudochia M. Scardassis, consorte del condannato Prof. Michele G. Scardassis si onora insieme con i sette altri componenti della sua famiglia pregare la S. V. Ill.ma, affinché voglia compiacersi rendersi interprete per la scarcerazione provvisoria del suo marito fino alla sentenza definitiva della Corte d'Appello, che, come scrivono da Rodi, non sarà emessa prima di due mesi.

Difendendo, Illustrissimo questa nobile causa avrà due forti sostegni:

a) perché gli otto componenti della nostra famiglia, un gran numero della quale bimbi, da molti mesi, non avendo nessun protettore, che possa aiutarle, immediatamente ha bisogno dei mezzi fondamentali della vita.

b) perché mio marito è incontestabilmente ammalato et ha bisogno urgente di ricreazione, la mancanza della quale, forse potrebbe esserg[li]

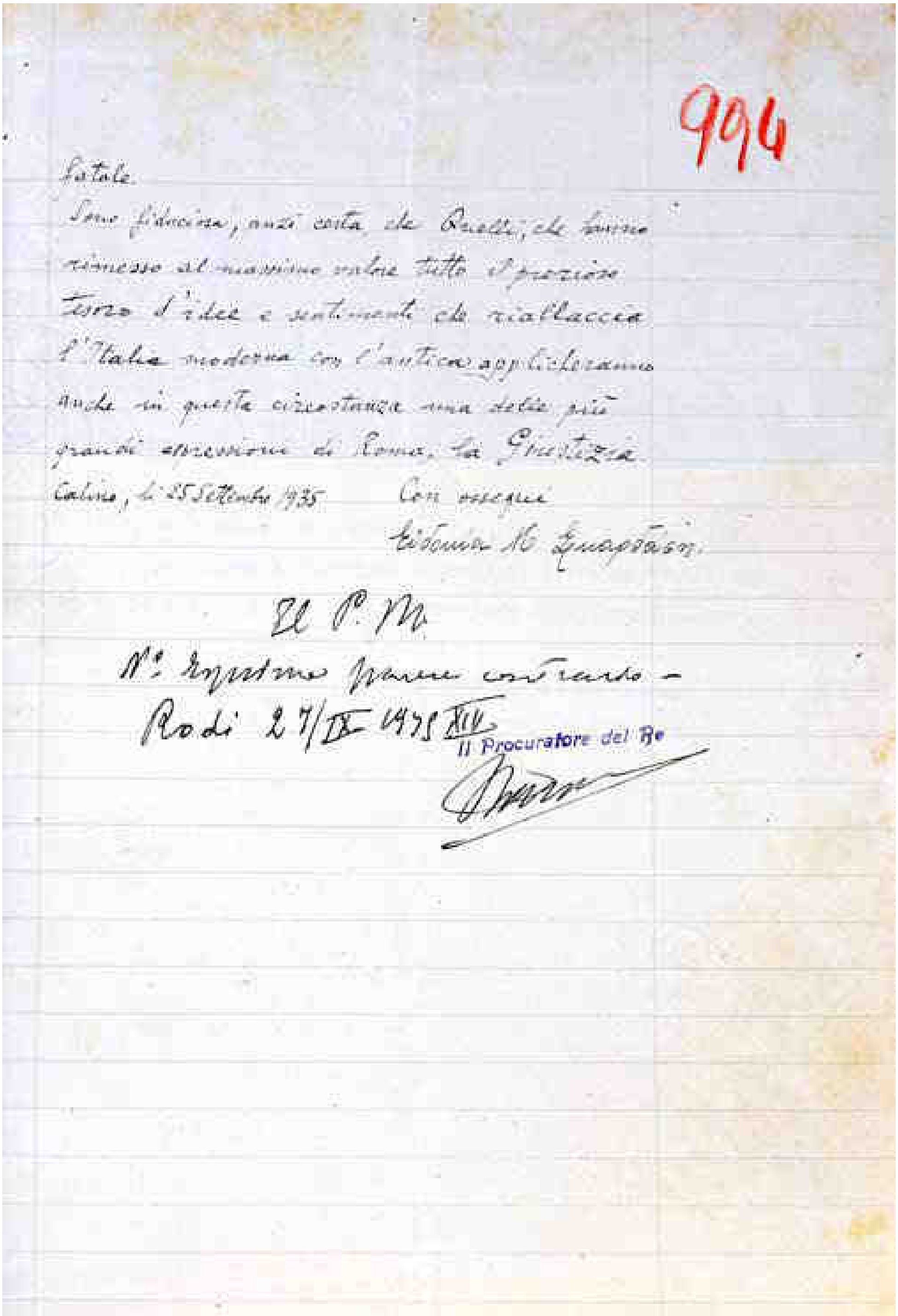

Natale
Sono fiduciosa, anzi certa che quelli, che hanno rimesso al massimo valore tutto il prezioso tesoro d'idee e sentimenti che riallaccia l'Italia moderna con l'antica applicheranno anche in questa circostanza una delle più grandi espressioni di Roma, la Giustizia.

Calino, li 25 Settembre 1935

Con ossequi
Ευδοκία Μ. Σκαρδάση

Il P. M.
N. [illegible] parere contrario —
Rodi 27/IX 1935 XIV

Il Procuratore del Re

Επιστολή τής συζύγου τού Μ. Σκαρδάση, που αιτείται την προσωρινή αποφυλάκιση του συζύγου της για λόγους υγείας.

N. 119

Regio Procuratore
Rodi

894

Qualifica	DESTINAZIONE	PROVENIENZA	Num.	Parole	DATA DELLA PRESENTAZIONE
uff	Rodi	Scarpanto	113	30	27/9

Comunico che con provvedimento odierno questo Tribunale Appello ha concesso libertà provvisoria Scardasi Michele ordinandone escarcerazione se non detenuto altra causa stop. Prego provvedere esecuzione.
Presidente Cerone

27/9 1935 XIII

Il Procuratore del Re

PROCURA DEL RE
RODI (Egeo)
N. 1942

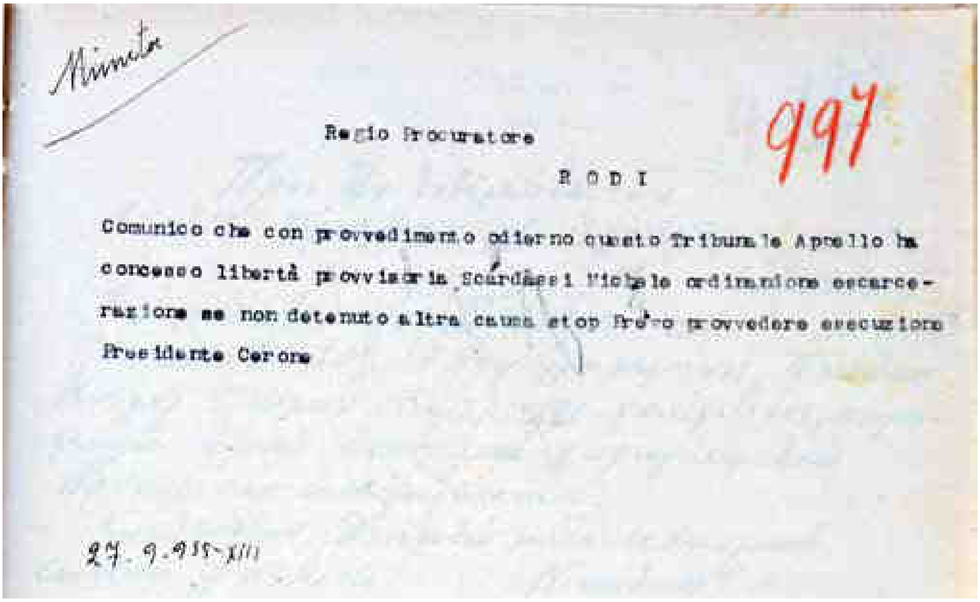

Minuta

997

Regio Procuratore

RODI

Comunico che con provvedimento odierno questo Tribunale Apello ha concesso libertà provvisoria Scardási Michele ordinandone escarcerazione se non detenuto altra causa stop Prego provvedere esecuzione Presidente Cerone

27.9.935-XIII

Πάνω: Τηλεγράφημα του Γενικού Εισαγγελέα για προσωρινή απελευθέρωση του Μ. Σκαρδάση.
Κάτω: Η απόφαση απελευθέρωσης στις 27/9/1935.

Η ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΑΝΩΛΗ ΚΑΖΩΝΗ ΣΗΜΕΡΑ

Η μνήμη του Μανώλη Καζώνη σήμερα είναι ζωντανή, όχι μόνο στην Κάλυμνο, αλλά και σε όλα τα Δωδεκάνησα. Στην πατρίδα του αποτελεί το σύμβολο ενός αγώνα, του οποίου οι Καλύμνιοι ήταν οι πρωταγωνιστές. Στα δόλια σχέδια των κατακτητών περιλαμβάνονταν, όχι μόνο το Αυτοκέφαλο, αλλά μια σειρά μέτρων που σκοπό είχαν τον αφελληνισμό της Δωδεκανήσου. Ο θάνατος του Μ. Καζώνη αποκάλυψε σε όλο τον κόσμο την καταπίεση και την αυθαιρεσία της Ιταλίας στα νησιά, καθώς και την αντίδραση των κατοίκων στα μέτρα που η ιταλική προπαγάνδα απέκρυπτε.

Οι Καλύμνιοι τίμησαν το συμπατριώτη τους: Το όνομα Μ. Καζώνης έφερε ο Αθλητικός Σύλλογος «Καζώνης», σήμερα Α.Σ. «Κάλυμνος-Καζώνης». Ο Καλύμνιος καλλιτέχνης Μιχαήλ Κόκκινος φιλοτέχνησε ανάγλυφη ορειχάλκινη πλάκα που αναπαριστά τον Μανώλη Καζώνη σε στάση νέου που πετάει πέτρα. Το έργο βρίσκεται στο Ηρώον στο Λιμάνι. Κάθε χρόνο γίνεται εκδήλωση στην Παναγία του Χωριού, την Κεχαριτωμένη, αφιερωμένη στον Πετροπόλεμο.

Τα Δωδεκάνησα, λόγω της γεωστρατηγικής τους θέσης, γνώρισαν πολλούς κατακτητές και δεν έπαψαν ποτέ να αγωνίζονται για να κρατήσουν την ελευθερία και την ελληνικότητά τους. Οι απειλές συνεχίζονται και σήμερα γι' αυτό και οι αγώνες των προγόνων μας αποτελούν για μας ιερή παρακαταθήκη και φάρο στη δική μας πορεία για την πρόοδο των νησιών.

Έργο του γλύπτη Μ.Γ. Κόκκινου

Η αναμνηστική πλάκα, στο σημείο που σκοτώθηκε ο Μανώλης Καζώνης, με τις πρόσφατες προσθήκες (φωτογραφία: Μιχάλης Κυράννης).

Πάνω: Το Ηρώον στο λιμάνι της Πόθιας, έργο του γλύπτη Μιχαήλ Γ. Κόκκινου.
Κάτω: Η πρόσθια ορειχάλκινη πλάκα του Ηρώου, αφιερωμένη στη μνήμη του Πετροπολέμου, απεικονίζει νέο που πετάει πέτρα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α. ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΟΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟΥ

Οι Πατριάρχες την περίοδο που διαδραματίστηκαν τα γεγονότα του Αυτοκεφάλου ήταν:

Α) Ο Πατριάρχης **Γρηγόριος Ζ΄** (κατά κόσμον Ζερβουδάκης, 21 Σεπτεμβρίου 1850-17 Νοεμβρίου 1924) υπηρέτησε στη Μητρόπολη Ρόδου από διάκονος μέχρι και Πρωτοσύγκελος. Διετέλεσε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως από τις 6 Δεκεμβρίου 1923 έως τις 17 Νοεμβρίου 1924.

Β) Ο Πατριάρχης **Κωνσταντίνος ΣΤ΄** (κατά κόσμον Αράμπογλου, 1859-28 Νοεμβρίου 1930) ήταν Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως από τις 17 Δεκεμβρίου 1924 έως τις 22 Μαΐου 1925, οπότε και παραιτήθηκε. Στην ουσία όμως έμεινε στον Πατριαρχικό Θρόνο 43 ημέρες, μέχρι τις 30 Ιανουαρίου 1925, οπότε και απελάθηκε από την Τουρκία.

Γ) Ο Πατριάρχης **Βασίλειος Γ΄** (κατά κόσμον Βασίλειος Γεωργιάδης, 1846-29 Σεπτεμβρίου 1929) διετέλεσε Οικουμενικός Πατριάρχης από το 1925 έως το 1929. Ήταν αρκετά μορφωμένος και κάτοχος διδακτορικού στη Φιλοσοφία του Πανεπιστημίου του Μονάχου.

Δ) Ο Πατριάρχης **Φώτιος Β΄** (κατά κόσμον Δημήτριος Μανιάτης, 1874-29 Δεκεμβρίου 1935). Σπούδασε Θεολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και Φιλοσοφία στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου. Διετέλεσε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως από τις 7 Οκτωβρίου 1929 έως τις 29 Δεκεμβρίου 1935.

Οι Πατριάρχες Κωνσταντινούπολεως· από αριστερά: Γρηγόριος Ζ΄, Κωνσταντίνος ΣΤ΄, Βασίλειος Γ΄, Φώτιος Β΄.

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΛΕΡΟΥ-ΚΑΛΥΜΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΑΒΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ο Μητροπολίτης Λέρου-Καλύμνου **Απόστολος Καβακόπουλος** (1912-1947)[42], ήταν ανιψιός του Οικουμενικού Πατριάρχη Γερμανού του Ε΄ (πρώην Μητροπολίτη Κω) και καταγόταν από τη Χαλκηδόνα. Σπούδασε Θεολογία στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης και υπηρέτησε ως Αρχιδιάκονος της Μητροπόλεως Χαλκηδόνος.

Στις 14 Μαΐου 1912, στον Ιερό Ναό Αγίας Τριάδος Χαλκηδόνος, χειροτονήθηκε τιτουλάριος Επίσκοπος Ολύμπου, βοηθός Επίσκοπος της Μητροπόλεως Χαλκηδόνος. Τη χειροτονία τέλεσε ο Μητροπολίτης Χαλκηδόνος Γερμανός, συμπαραστατούμενος από τους Μητροπολίτες Μυτιλήνης Κύριλλο και Λέρου Γερμανό.

Διετέλεσε Αρχιερατικός Προϊστάμενος της Περιφέρειας Ταταούλων της Αρχιεπισκοπής Κωνσταντινουπόλεως απ' το 1914 μέχρι το 1918. Στις 6 Σεπτεμβρίου 1918 εξελέγη Μητροπολίτης Λέρου-Καλύμνου. Στις 4 Ιουνίου 1946 παραιτήθηκε και αποσύρθηκε στην Αθήνα, όπου και εκοιμήθη στα μέσα Νοεμβρίου του 1947.

Ο Mario Lago σε επιστολή του στον Mussolini αναφέρει[43]: «Ο Σεβασμιώτατος Απόστολος θα είναι, βέβαια, ο αρχηγός της Επιτροπής (στην Κωνσταντινούπολη). Ο άλλος Αρχιερέας που συμμετέχει, ονόματι κι αυτός Απόστολος, Μητροπολίτης Λέρου-Καλύμνου, είναι λιγότερο ευφυής και οξυδερκής, αναποφάσιστος και ευμετάβολος, ίσως όχι απαλλαγμένος από ζήλεια προς τον μεγαλύτερο συνάδελφο. Είναι ο μόνος που έφερε κάποιες αντιρρήσεις στις συνελεύσεις που έγιναν εδώ (στη Ρόδο)· στο τέλος όμως συμφώνησε με τις κοινές αποφάσεις. Ο Μητροπολίτης της Ρόδου δεν τον εμπιστεύεται· γι' αυτό προτίμησε να τον πάρει μαζί του ως μέλος της Επιτροπής, να τον έχει από κοντά και να τον εποπτεύει, παρά να τον αφήσει στην Κάλυμνο, όπου θα μπορούσε πιο εύκολα, επηρεασμένος απ' το περιβάλλον, να προκαλέσει καταστάσεις διφορούμενες και εχθρικές».

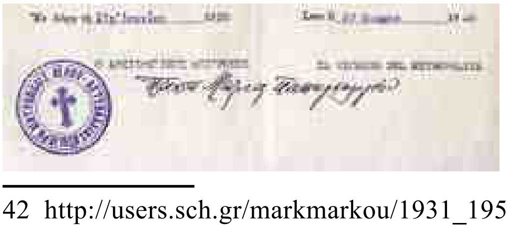

42 http://users.sch.gr/markmarkou/1931_1959/1947/koim/apostolos_kavakopoulos.htm (Ανακτήθηκε: 20/3/2021).

43 Τσιρπανλής Ζ.Ν., *Ιταλοκρατία,* ό.π., σ. 171.

ΟΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΡΟΔΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Ο Α΄ (ΤΡΥΦΩΝΟΣ)

Ο Μητροπολίτης Ρόδου **Απόστολος ο Α΄** (κατά κόσμον Απόστολος, υιός του Τρύφωνος Χατζηαποστόλου)[44], διετέλεσε Μητροπολίτης Ρόδου από το 1913 έως το 1946 και Μητροπολίτης Αμασείας από το 1951 έως το 1957.

Μετά τα εγκύκλια μαθήματα στη γενέτειρά του και στο Σχολαρχείο Δαρδανελλίων, φοίτησε στη Μεγάλη του Γένους Σχολή και κατόπιν στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης, απ' την οποία αποφοίτησε αριστούχος το 1901, με την εναίσιμο επί πτυχίω διατριβή: «Τίς η σχέσις τής περί Λόγου διδασκαλίας του Ευαγγελιστού Ιωάννου προς την του Ιουδαίου Φίλωνος;»[45].

Με προτροπή του Πατριάρχου Ιωακείμ του Γ΄ εισήλθε στον Κλήρο και την Πατριαρχική Αυλή. Χειροτονήθηκε Διάκονος στον Πατριαρχικό Ναό του Αγίου Γεωργίου από τον Μητροπολίτη Ηρακλείας Γρηγόριο (6-8-1901). Διετέλεσε Διάκονος του Πατριαρχικού Ναού, Εισηγητής του Πατριαρχικού Γραφείου, Βοηθός του Α΄ Πατριαρχικού Γραφείου, Βοηθός του Αρχιγραμματέως της Αγίας και Ιεράς Συνόδου, Τριτεύων των Πατριαρχικών Διακόνων, Υπογραμματέας (6-10-1906) και Αρχιγραμματέας της Αγίας και Ιεράς Συνόδου (12-5-1909). Μητροπολίτης Ρόδου εξελέγη την 11η Ιουνίου 1913 και ενθρονίσθηκε στην έδρα του την 1η Απριλίου 1914 (Μεγάλη Τρίτη), εξαιτίας της επί δεκάμηνο αρνήσεως των Ιταλικών Αρχών να επιτρέψουν την έλευσή του στη Ρόδο.

Εργάστηκε για την προώθηση των εκκλησιαστικών, κοινοτικών και εκπαιδευτικών θεμάτων της Ρόδου και ήταν ένθερμος υποστηρικτής της Ένωσης της Δωδεκανήσου με την Ελλάδα. Το 1915 εξέδωσε το θρησκευτικό δεκαπενθήμερο περιοδικό «Ορθόδοξος Διδαχή», που κυκλοφόρησε για 6 χρόνια. Ήταν ο εμπνευστής και διοργανωτής των Συλλαλητηρίων του «Αιματηρού Πάσχα του 1919», όπου διακήρυξε την επιθυμία του Δωδεκανησιακού λαού για Ένωση με την Ελλάδα.

Στις 26 Σεπτεμβρίου 1921, οι Ιταλοί τον συνέλαβαν και τον εξόρισαν στην Πάτμο και από κει, στις 18 Νοεμβρίου 1921, έφυγε για την Κωνσταντινούπολη. Αφορμή δόθηκε, επειδή ο ίδιος δεν παρευρέθηκε στην υποδοχή του διαδόχου του Ιταλικού Θρόνου, που επισκέφθηκε εκείνες τις ημέρες τη Ρόδο, ενώ και η ελληνική ορθόδοξη Κοινότητα ήταν η μόνη που δεν υποδέχθηκε με ενθουσιασμό τον Ιταλό επίσημο. Επανήλθε στη Ρόδο στις 9 Οκτωβρίου

44 https://el.wikipedia.org/wiki/Απόστολος_Τρύφωνος 2 (Ανακτήθηκε: 15/1/2022).

45 http://www.imr.gr/page/5Ιερά Μητρόπολης Ρόδου (Ανακτήθηκε: 15/1/2022).

1924.

Στα χρόνια που ακολούθησαν, τα Δωδεκάνησα ταλαιπωρήθηκαν από το λεγόμενο «Ζήτημα του Αυτοκεφάλου». Ο Απόστολος βρέθηκε στο επίκεντρο της σχετικής διαμάχης και κατηγορήθηκε για συνεργασία με τις ιταλικές Αρχές από μερίδα κληρικών και λαϊκών[46]. Στις 2 Σεπτεμβρίου 1927, κατά τη διάρκεια περιοδείας του στη Νότια Ρόδο, έγινε δολοφονική απόπειρα εναντίον του.

Κατά την περίοδο των Κυβερνητών Mario Lago και De Vecchi καταργήθηκαν τα προνόμια της Ορθόδοξης Εκκλησίας και η Ελληνική Παιδεία. Ο Μητροπολίτης Απόστολος, οργάνωσε «κρυφά σχολεία», που λειτουργούσαν υπό το μανδύα των Κατηχητικών. Στις εκκλησίες, όπως και σε σπίτια, όπου γίνονταν κρυφά μαθήματα, δίδασκαν Ιερείς και Θεολόγοι. Στα «Σχολεία» αυτά χρησιμοποιούνταν ως αναγνωστικά διάφορα εκκλησιαστικά και θρησκευτικά βιβλία, που μοιράζονταν στους μαθητές.

Οργάνωσε επίσης μαθητικά συσσίτια και φροντιστήρια για την επιμόρφωση του Κλήρου. Κατά τη διάρκεια του Πολέμου και ιδιαίτερα κατά την περίοδο της Γερμανικής Κατοχής, η σχέση του με το Γερμανό Διοικητή, ταξίαρχο Otto Wagener, βοήθησε με διάφορους τρόπους τους διωκόμενους. Απέτρεψε πολλές θανατικές εκτελέσεις και συνετέλεσε, ώστε οι Γερμανοί, αποχωρώντας να μην πραγματοποιήσουν την προγραμματισμένη ανατίναξη των κτηρίων της Νέας Αγοράς στην πόλη της Ρόδου. Την περίοδο της μεγάλης πείνας (1944-1945) απέστειλε έκκληση στον Ερυθρό Σταυρό για βοήθεια και αποστολή τροφίμων[47].

Μετά τον Πόλεμο εναντιώθηκε στη βρετανική παρουσία, πιστεύοντας ότι οι Βρετανοί επιδίωκαν να επιβάλουν στα Δωδεκάνησα, ένα καθεστώς ανάλογο με αυτό της Κύπρου. Προσφώνησε τον πλοίαρχο και τους άνδρες τού αντιτορπιλικού «Κρήτη», που έφθασε πρώτο στη Ρόδο μετά τη γερμανική

46 Παπαϊωάννου Ε.Δ., ό.π. Στο βιβλίο παρουσιάζονται ντοκουμέντα από τις επαφές του Μητροπολίτη Αποστόλου Τρύφωνος με το Mario Lago. –Τσιρπανλής Ζ.Ν., *Ιταλοκρατία*, ό.π., σ. 169. *Ο μητροπολίτης της Ρόδου Απόστολος Τρύφωνος (11.6.1913- 8.6.1946)· στα πρώτα χρόνια της ποιμαντορίας του (ως το 1921) υπήρξε θαρραλέος αγωνιστής κατά των Ιταλών για την ένωση της Δωδεκανήσου με την Ελλάδα· μετά την εξορία του (1921-1924) και την επάνοδό του στη Ρόδο (Οκτ. 1924) κατηγορήθηκε ότι συνέπραξε με τις ιταλικές αρχές για τη δημιουργία αυτοκέφαλης δωδεκανησιακής Εκκλησίας. Στα Απομνημονεύματά του (τ. 1-2, Αθ. 1947) ανασκευάζει τις κατηγορίες με έντονο απολογητικό ύφος. Από την άλλη μεριά, οι επίσημες εκθέσεις των προξένων της Ελλάδας στη Ρόδο, οι αναφορές του Mario Lago και άλλα ιταλικά έγγραφα πιστοποιούν την αναμφισβήτητη συνεργασία του μητροπολίτη με τους κατέχοντες. Οι ενέργειες του Απόστολου προκάλεσαν τότε διχοστασία στο ποίμνιό του και τις οργισμένες αντιδράσεις των Δωδεκανησίων της Διασποράς. Δεν γνωρίζω αν στο αρχείο -το όχι και τόσο προσιτό- του οικουμενικού πατριαρχείου Κων/λεως διατηρούνται έγγραφα που τυχόν θα έδιναν διαφορετικές διαστάσεις και ερμηνείες στις πράξεις του μητροπολίτη μετά το 1924. Δεν μπόρεσα να προχωρήσω σε μια τέτοια έρευνα.*

47 Κογιόπουλος Κ., *Η Ιστορία της Υγείας,* ό.π., σ. 275.

παράδοση, στις 7 Μαΐου 1945. Στις 15 Μαΐου 1945 υποδέχθηκε τον Αντιβασιλέα-Αρχιεπίσκοπο Αθηνών Δαμασκηνό στη Ρόδο, κηρύσσοντας τον «αρραβώνα» των Δωδεκανήσων με την Ελλάδα.

Το Οικουμενικό Πατριαρχείο, παρόλο που δεν αποδεχόταν τις κατηγορίες που του είχαν προσάψει για συνεργασία με τις ιταλικές Αρχές στο θέμα του Αυτοκεφάλου, τού συνέστησε, για λόγους σκοπιμότητας, να παραιτηθεί. Υπέβαλε παραίτηση στις 8 Ιουνίου 1946 και αποσύρθηκε στην κατοικία του στα Τριάντα (Ιαλυσός).

Στο Πατριαρχείο, αλλά και στην Ελληνική Κυβέρνηση υπήρχε διάχυτη η εντύπωση ότι είχε αδικηθεί και έτσι αργότερα, το 1951, για λόγους αποκατάστασης, εξελέγη Επίσκοπος Αμασείας, ενώ του προτάθηκε επίσης θέση μέλους της Ιεράς Συνόδου, την οποία δεν δέχθηκε λόγω ηλικίας.

Απεβίωσε στις 29 Νοεμβρίου 1957 και τάφηκε στον τάφο των Αρχιερέων της Ρόδου, στο Κοιμητήριο του Αγίου Δημητρίου.

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΡΠΑΘΟΥ-ΚΑΣΟΥ ΓΕΡΜΑΝΟΣ

Ο Μητροπολίτης Καρπάθου-Κάσου **Γερμανός** (9 Ιουνίου 1912-27 Ιανουαρίου 1940), κατά κόσμον Σταύρος Μαντούδης ή Μονωδιάδης ή Μονουδιάδης ή Μονούδης, γεννήθηκε στο χωριό Έλατα της Χίου το 1865. Υπήρξε άριστος μαθητής στη Θεσσαλονίκη όπου έζησε τα μαθητικά του χρόνια. Πολυταξιδεμένος για την εποχή του, τελείωσε τη Θεολογική Ακαδημία του Κιέβου και χειροτονήθηκε στη Θεσσαλονίκη από το Μητροπολίτη Σισανίου και Σιατίστης[48].

Στη συνέχεια τον βρίσκουμε στο Φανάρι να κατέχει διάφορες επιτελικές θέσεις, μέχρι να αναλάβει τη Διοίκηση της Μητροπόλεως Καρπάθου-Κάσου.

Στις 6 Ιουλίου 1922 εξορίστηκε στο Καστελλόριζο, όπου παρέμεινε για έξι μήνες. Επέστρεψε στη Μητρόπολη του και απεβίωσε το 1940.

Ο ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΦΙΛΗΜΩΝ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ[49]

Ο Αρχιμανδρίτης **Φιλήμων Φωτόπουλος** (κατά κόσμον Δημήτρης Ρωσέττου) γεννήθηκε στην πόλη της Κω στις 25 Μαΐου 1875. Τα πρώτα του γράμματα τα διδάχθηκε στην Κω, όπου τελείωσε το Σχολαρχείο το 1894. Με φροντίδα του γιατρού Στέφανου Γεωργιάδη, πήγε στα Ιεροσόλυμα,

48 *Δεσπότης Καρπάθου Γερμανός. Φωτεινά πρόσωπα στο σκοτεινό παρελθόν,* γράφει ο Μανώλης Δημελλάς. https://www.karpathianrevolution.gr/germanos-karpathou/ (Ανακτήθηκε: 15/1/22).

49 Χατζηβασιλείου Β.Σ., *Ο Αρχιμανδρίτης Φιλήμονας Φωτόπουλος (1875-1961). Η ζωή-το έργο-η εποχή του,* Αθήνα 1982.

όπου έγινε υποταχτικός του Πατριαρχικού Επιτρόπου Φιλαδελφείας, Δαμιανού. Υπηρέτησε αρχικά στη Βηθλεέμ κι αργότερα στα γραφεία της Οικονομικής και Κτηματικής Επιτροπής του Πατριαρχείου.

Όταν, τον Αύγουστο του 1897, ανέβηκε στον Πατριαρχικό Θρόνο των Ιεροσολύμων ο Δαμιανός, φρόντισε για τη φοίτηση του Φιλήμονα στη Θεολογική Σχολή του Σταυρού, απ' την οποία αποφοίτησε το 1904. Χειροτονήθηκε μοναχός στις 4/10/1904 και έλαβε το όνομα Φιλήμων από τον Πατριάρχη Δαμιανό. Διορίστηκε βοηθός Βιβλιοθηκάριου του Μεγάλου Αρχιδιάκονου Κλεόπα, έπειτα Γραμματέας της Δραγουμανίας (Διερμηνείας) και συνάμα Ιεροψάλτης του Κεντρικού Μοναστηριού του Αγίου Κωνσταντίνου. Στις 19/3/1905 χειροτονήθηκε Διάκος. Τον Ιούλιο του 1907 εστάλη στην Κωνσταντινούπολη, για να επιστατήσει στη Βιβλιοθήκη τού εκεί Μετοχίου του Παναγίου Τάφου.

Επέστρεψε και πάλι στα Ιεροσόλυμα, για να διοριστεί, το 1908, Διευθυντής του Πατριαρχικού Τυπογραφείου, θέση στην οποία έμεινε έως το 1914. Την ίδια περίπου χρονική περίοδο επιδόθηκε στη συγγραφή εκκλησιαστικών άρθρων και μελετών, που δημοσιεύθηκαν στο Αγιοταφίτικο Περιοδικό «Νέα Σιών».

Τον Απρίλιο του 1914 επέστρεψε στην Κω και ανέλαβε καθήκοντα βοηθού του Μητροπολίτη Αγαθάγγελου Αρχύτα. Συνάμα, στις 4 Σεπτεμβρίου, διορίστηκε από την Ελληνορθόδοξη Κοινότητα του νησιού δάσκαλος της Αστικής Σχολής, για το Σχολικό Έτος 1914-1915. Το 1919 ανέλαβε να διδάξει την Α΄ τάξη του Ιπποκρατείου Ημιγυμνασίου της Κω, που λειτούργησε για πρώτη φορά τη χρονιά εκείνη.

Τον Ιούνιο του 1915 διορίστηκε από τον Αγαθάγγελο, Ιερέας και Πρωτοσυγκέλλος της Μητρόπολης Κω, «ετέλει δε τα καθήκοντα του Πρωτοσυγκέλλου εν τάξει μέχρι του 1922». Το 1918 πρωτοστάτησε στη σύνταξη κι εκτύπωση του νέου «Κανονισμού της Ορθοδόξου Ελληνικής Κοινότητος Κω», που διανεμήθηκε σ' εκατό αντίτυπα στα μέλη του Κοινοτικού Συνεδρίου και σ' όλους τους Προεστούς. Απ' τον Ιούλιο του 1922, ο Φιλήμονας άρχισε να προεδρεύει του Μητροπολιτικού Συνεδρίου, επειδή ο Μητροπολίτης Αγαθάγγελος ήταν πια κατάκοιτος, εξαιτίας των βαθιών γηρατειών του. Με απόφαση δε του ιδίου του Μητροπολίτη, που γνωστοποιήθηκε αργότερα μ' επιστολή προς το «Συνέδριον της Ιεράς Μητροπόλεως Κώου», διορίστηκε Γενικός Αρχιερατικός Επίτροπος όλης της Επαρχίας Κω. Στο μεταξύ, με την υπ' αρ. 1790 Επιστολή του Οικουμενικού Πατριάρχη Μελέτιου του Δ΄,

στις 8/8/1922, ανακηρύχθηκε «Γενικός Πατριαρχικός Επίτροπος» και κατατάχθηκε τ' όνομά του ανάμεσα στους εκλέξιμους γι' Αρχιερατεία.

Παράλληλα, όμως, με την άσκηση των καθηκόντων του Γενικού Αρχιερατικού Επιτρόπου, ο Φιλήμονας ανέλαβε, με σύνεση και θάρρος, την εκπροσώπηση του υπόδουλου Κωακού Λαού πάνω σε θέματα εθνικά. Έτσι δεν δίστασε να υπογράψει, μαζί με το Δήμαρχο Κώων, Αντώνη Ιππ. Ιωαννίδη, και να στείλει στις 5/10/1922 έγγραφο υποστήριξης στους Νικ. Πλαστήρα και Στ. Γονατά, μόλις εκείνοι σχημάτισαν την «Επαναστατική τους Επιτροπή», ύστερα απ' την κατάρρευση του μετώπου στη Μικρασία και τον άγριο διωγμό των Ελλήνων από τους Τούρκους.

Ένα χρόνο αργότερα, στις 6 Δεκεμβρίου, ο Φιλήμονας, ύστερα από απόφαση του Μητροπολιτικού Συνεδρίου, έστειλε και πάλι στο Νικόλαο Πλαστήρα τηλεγραφικά συγχαρητήρια για την ονομαστική του εορτή, κάνοντας και υπόμνηση για εθνική αποκατάσταση των Δωδεκανησίων. Το τηλεγράφημα αυτό έγινε γνωστό στους Ιταλούς, οπότε και εξορίστηκε για τρεις μήνες στην Αθήνα.

Τον Οκτώβριο του 1924 συμμετείχε με τους άλλους Μητροπολίτες στις προσπάθειες για το Αυτοκέφαλο. Τον Απρίλιο του 1926, σε Δοξολογία για τη διάσωση του Mussolini από απόπειρα δολοφονίας, ο Φιλήμων μνημόνευσε και τον Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας, Θ. Πάγκαλο. Οι Ιταλοί τιμώρησαν τον Φιλήμονα με απομάκρυνση στη Ρόδο, απ' όπου επέστρεψε στις 30 Ιουνίου. Στις 24 Μαΐου 1930, με απόφαση του Πατριάρχη Φωτίου, ονομάσθηκε Αρχιμανδρίτης. Την 1η/4/1933 ο Mario Lago αφαίρεσε από τον Φιλήμονα την ιδιότητα του Γενικού Πατριαρχικού Επιτρόπου, οπότε και παρέμεινε Γενικός Επίτροπος Επαρχίας Κώου. Το 1933, με το μεγάλο Σεισμό της Κω, κατέβαλε κάθε προσπάθεια για να βοηθήσει τους πληγέντες.

Μετά τα γεγονότα του Πετροπολέμου και το κλείσιμο των Εκκλησιών στην Κάλυμνο, με Πατριαρχική και Συνοδική Πράξη την 1η/5/1937, προσαρτήθηκε στη Μητρόπολη της Κω και η Μητρόπολη της Καλύμνου και ονομάσθηκε πλέον «Ιερά Μητρόπολις Κώου και Καλύμνου». Ο Φιλήμονας ανέλαβε τα καθήκοντα του «Γενικού Πατριαρχικού Επιτρόπου Κώου και Καλύμνου». Η κατάσταση αυτή διήρκησε 10 χρόνια. Μετά τα δύσκολα χρόνια του Πολέμου και της Ιταλογερμανικής Κατοχής, με εκτελέσεις και τη μεγάλη πείνα, ο Φιλήμονας κατέβαλε κάθε προσπάθεια για να προστατεύσει το ποίμνιο από την πείνα και τις εκτελέσεις. Το 1944 πρωτοστάτησε στο άνοιγμα των ελληνικών Σχολείων.

Μετά την παραίτηση του Αποστόλου Τρύφωνος, ανέλαβε, στις 17/6/1946, και Πατριαρχικός Επίτροπος της Μητρόπολης Ρόδου.

Στις 2/3/1947 ανέλαβε καθήκοντα Μητροπολίτη Κω, ο Εμμανουήλ Καρπάθιος. Ο Αρχιμανδρίτης Φιλήμονας παρέμεινε πάντα στις καρδιές των

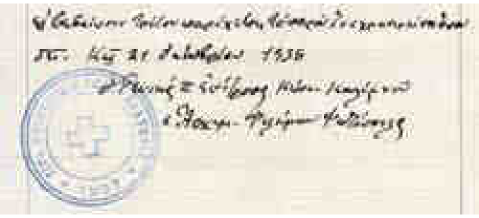

Κώων, ως ο πνευματικός τους πατέρας. Τιμήθηκε από τον Δήμο Κω στις 23/5/1954 για το συνολικό έργο του.

Απεβίωσε στις 21/7/1961 και τάφηκε στην Κω.

Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ MARIO LAGO

Ο Mario Lago[50] γεννήθηκε στη Savona το 1878. Γονείς του ήταν ο εφέτης Eugenio Lago και η Enrichetta Castellacci. Ο πατέρας του ήταν συμμαθητής και φίλος του πρωθυπουργού Giovanni Giolitti, ο οποίος βοήθησε τον M. Lago στην αρχή της καριέρας του[51]. Μετά την απόκτηση του πτυχίου του στη Νομική, ο Lago ξεκίνησε τη διπλωματική του καριέρα. Το 1902 εργάστηκε στο προξενείο της Νίκαιας. Την 1η Ιουλίου 1904 μετατέθηκε στη Ρώμη, στο Υπουργείο Εξωτερικών. Το 1906 ανέλαβε προσωρινός γραμματέας του Αποικιακού Συμβούλιου· μια πολύ σημαντική θέση. Μεταξύ των ετών 1914 και 1918 εργάστηκε ως διπλωματικός αντιπρόσωπος στην Ταγγέρη και, στη συνέχεια, το 1919 ανέλαβε Διπλωματικός Επίτροπος στην Πράγα.

Λίγο αργότερα έγινε η αποφασιστική στροφή στην καριέρα του, όταν διορίστηκε πληρεξούσιος Υπουργός, υπεύθυνος για τις ευρωπαϊκές και ανατολικές υποθέσεις. Με αυτή του την ιδιότητα συμμετείχε με την ιταλική αντιπροσωπεία στη Συνδιάσκεψη της Λωζάννης, το Νοέμβριο του 1922. Εκεί επέδειξε τις διπλωματικές του ικανότητες, που οδήγησαν μεταξύ των άλλων στην παραχώρηση της Δωδεκανήσου στην Ιταλία. Λόγω των ικανοτήτων και των προσόντων του, στις 16 Νοεμβρίου 1922 διορίστηκε Κυβερνήτης της Ρόδου και των νησιών του Αιγαίου[52]. Υπήρξε ο μακροβιότερος Κυβερνήτης των Νησιών. Στις 31 Οκτωβρίου, μόλις 15 ημέρες νωρίτερα, ο Mussolini είχε σχηματίσει την πρώτη Φασιστική Κυβέρνηση.

Στα τέλη Ιανουαρίου 1923, ο M. Lago, από τη Λωζάννη, ανακοίνωσε την

50 Κογιόπουλος Κ., *Η Κως μέχρι το μεγάλο σεισμό,* ό.π., σσ. 365-366.

51 Εκτός των σχέσεων του πατέρα του με τον πρωθυπουργό Giovanni Giolitti, υπήρξε και κουνιάδος του Federico Giolitti, γιου του πρωθυπουργού και πολυβραβευμένου χημικού-μεταλλουργού

52 Τσιρπανλής Ζ.Ν., *Ιταλοκρατία,* ό.π., σ. 129. *Ο Mario Lago, πληρεξούσιος υπουργός, είχε ονομασθεί την 16 Νοεμβρίου 1922 “Governatore delle Isole dell'Egeo”· από τις 6 Αυγούστου 1924 διορίζεται και πάλι ως “Governatore di Rodi e delle altre isole”.*

απόφασή του να δεχθεί τη θέση και να πάει στη Ρόδο. Αναχώρησε από το Μπρίντιζι στις 8 Φεβρουαρίου και φθάνοντας στη Ρόδο την επόμενη ημέρα, έδωσε τον επίσημο όρκο να αναλάβει τη διακυβέρνηση των Νησιών στο όνομα του βασιλιά της Ιταλίας, Vittorio Emanuele III.

Η κυβερνητική δράση του Lago στα νησιά διήρκεσε από το Φεβρουάριο του 1923 έως το Νοέμβριο του 1936. Η θέση του Κυβερνήτη τού παρείχε σχεδόν απόλυτη εξουσία. Ο Lago γνώριζε ότι έρχεται σ' ένα μέρος, που η πλειοψηφία ανήκε σε ένα άλλο έθνος. Είχε δεσμευθεί στο ακέραιο στην κυβερνητική εντολή του. Έτσι, σε σχετικά λίγα χρόνια, ο Κυβερνήτης προήχθη σε πρέσβη το 1927 και γερουσιαστή το 1928. Προσπάθησε ως έξυπνος διπλωμάτης, χωρίς βιασύνη, σιγά σιγά να προωθήσει τον αφελληνισμό και παράλληλα τον εξιταλισμό των νησιών και τη φασιστοποίηση.

Υπήρξε ήπιος στην επαφή με το λαό της Δωδεκανήσου. Η θητεία του στα Δωδεκάνησα χαρακτηρίσθηκε από την πλήρη αναδιοργάνωση της Κτήσης, που από μία εγκαταλειμμένη Επαρχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, έγινε ένας σύγχρονος ευρωπαϊκός τόπος. Λειτούργησε Κτηματολόγιο και δημιουργήθηκαν νέοι λεπτομερείς χάρτες με τη χρήση σύγχρονων μεθόδων χαρτογράφησης. Κατά τη διάρκεια της θητείας του άρχισαν τα μεγάλα δημόσια έργα, που δημιούργησαν τις σύγχρονες δομές και υποδομές. Η Αρχαιολογία και οι ανασκαφές αποκάλυψαν αρχαία και μεσαιωνικά ευρήματα, ιδίως στην Κω, μετά το σεισμό του 1933. Παράλληλα με τις ανασκαφές έγιναν αναστηλώσεις και συντηρήσεις, ενώ σε Ρόδο και Κω έγιναν τα πρώτα μουσεία.

Ο εκσυγχρονισμός όμως του M. Lago δεν σταμάτησε μόνο στα δημόσια έργα. Παρεμβάσεις έγιναν και στη λειτουργία των Κοινοτήτων. Ο νέος Σχολικός Κανονισμός του 1926 επέβαλε στην Εκπαίδευση την ιταλική γλώσσα και απομάκρυνε την Εκκλησία από τα Σχολεία. Επέβαλε επίσης στους Δωδεκανήσιους πτυχιούχους, την υποχρεωτική φοίτηση στο Πανεπιστήμιο της Πίζας, ώστε να τους επιτραπεί η έγκριση άσκησης επαγγέλματος[53].

Μία άλλη σοβαρή παρέμβαση έγινε στην Εκκλησία, η οποία βαθμιαία έχασε όλα τα προνόμια που είχε επί Οθωμανοκρατίας. Η προσπάθεια του Αυτοκεφάλου αποτέλεσε την ενέργεια που ξεχείλισε το ποτήρι. Η σύγκρουση του Κυβερνήτη με τον ορθόδοξο λαό ήταν κάθετη. Η εξέγερση της Καλύμνου είχε τραγικές συνέπειες, με ένα νεκρό και αρκετές φυλακίσεις και καταστολή. Ο Mario Lago με την εμμονή του ήταν ο κύριος υπεύθυνος γι' αυτές τις αντιδράσεις και τα γεγονότα που ενέπλεξαν τους Μητροπολίτες Δωδεκανήσου, το Πατριαρχείο, την Ελλάδα και την Ιταλία και έλαβαν διεθνή έκταση.

Οι ακροβασίες του Mario Lago, που προσπαθούσε να ισορροπήσει με-

53 Ιωάννου Κ.-Κογιόπουλος Κ., *Σελίδες από την Ιστορία της Εκπαίδευσης στην Κω την περίοδο της Κατοχής (Οθωμανοκρατία-Ιταλοκρατία),* Κως 2016.

ταξύ της φιλελεύθερης ιδεολογίας του στο πνεύμα του Giolitti και του Φασισμού, δεν απέδωσαν. Ο τρόπος διακυβέρνησης του Mario Lago δεν μπόρεσε να συνεχισθεί μετά την αλλαγή που συνέβη στη φασιστική πολιτική γύρω στο 1935, ειδικά όσον αφορούσε τη διοίκηση των Αποικιών και των Υπερπόντιων Εδαφών. Έτσι άρχισε να θεωρείται πια «ξεπερασμένος» και το φθινόπωρο του 1936 αντικαταστάθηκε από τον καθαρόαιμο φασίστα τέτραρχο-"quadrumviro" Cesare Maria De Vecchi di Val Cismon, ο οποίος αντανακλούσε καλύτερα τη νέα πολιτική αντίληψη για το "Impero"-«Αυτοκρατορία», που απαιτούσε γρήγορα και ριζικά αποτελέσματα. Ο De Vecchi κατέκρινε τον Mario Lago και το έργο του, γιατί δεν είχε την πυγμή να επιταχύνει την ιταλοποίηση των Δωδεκανησίων.

Έτσι άδοξα τελείωσε η μακρά περίοδος του Mario Lago. Μετά τα Δωδεκάνησα επέστρεψε στην Ιταλία και αποσύρθηκε πικραμένος στη βίλα του "La Vedetta" στο Κάπρι. Διατήρησε το αξίωμα του ισόβιου γερουσιαστή.

Ως γερουσιαστής ανέλαβε διάφορες θέσεις στη Γερουσία[54]: 1) Τακτικό μέλος της Επιτροπής Δίωξης του Ανώτατου Δικαστηρίου (από 29 Αυγούστου 1937 έως 2 Μαρτίου 1939 και από 17 Απριλίου έως 21 Δεκεμβρίου 1939), που κρίνει εγκλήματα προδοσίας και επίθεση κατά της ασφάλειας του Κράτους. Κρίνει επίσης τους Υπουργούς που κατηγορούνται από τη Βουλή των Αντιπροσώπων. 2) Γραμματέας της Επιτροπής για τις υποθέσεις της Ιταλικής Αφρικής (από 17 Απριλίου 1939 έως 25 Ιανουαρίου 1941). 3) Αναπληρωματικό μέλος της Επιτροπής Ανάκρισης και Έρευνας του Ανώτατου Δικαστηρίου (από 25 Ιανουαρίου 1940 έως 5 Αυγούστου 1943). 4) Μέλος της Επιτροπής των Ενόπλων Δυνάμεων (από 25 Ιανουαρίου 1941 έως 5 Αυγούστου 1943).

Το 1941 ο Lago επανήλθε στη συγγραφική ασχολία του. Έγραψε το βιβλίο "E intanto lavoriamo"-«Εντωμεταξύ εργαζόμαστε», ένα μυθιστόρημα που εκδόθηκε από τον εκδοτικό οίκο Mondadori, στο οποίο περιγράφεται η ζωή της οικογένειας Ardizzone, που μετανάστευσε από τη Λιγουρία στη Ρόδο και βασίζεται στη μακρά περίοδο της διακυβέρνησής του.

Η μεταφασιστική Ιταλία τον θεώρησε συνεργάτη του φασιστικού καθεστώτος και του αφαίρεσε τον τίτλο του γερουσιαστή. Πέθανε στο Capri στις 27 Απριλίου 1950.

54 https://notes9.senato.it/web/senregno.nsf/e516ad2d6c7b0644c125785d0059a8f1/c909a3de0b9081124125646f005c9db3?OpenDocument (Ανακτήθηκε: 15/9/2021).

Β. ΙΤΑΛΙΚΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑΙ ΔΙΧΟΝΟΙΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΛΥΜΝΟΝ

Ἐπειδὴ ἐτέθησαν εἰς κυκλοφορίαν ἐνταῦθα ἀνησυχητικαὶ εἰδήσεις περὶ τῆς καταστάσεως ἐν Καλύμνῳ, ἐζητήσαμεν πληροφορίας ἐξ ἐπισήμου πηγῆς καὶ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ διαβεβαιώσωμεν ὅτι ἡ δημοσία τάξις δὲν διεσαλεύθη.

Διεπιστώθη ἁπλῶς μία ἐσωτερικὴ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ Ὀρθοδόξου Κλήρου, ἡ ὁποία φυσικὰ κατελύπησε τούς χριστιανούς.

Ἡ Κυβέρνησις, καίπερ παραμένουσα ξένη εἰς τὴν διαφορὰν ταύτην καὶ λαμβάνουσα μέτρα πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως, ἠσχολήθη πρὸς καταπράϋνσιν τῶν πνευμάτων.

Πιστεύομεν ὅτι, ἐνῷ γράφομεν, ἡ ὁμαλότης ἐπανέρχεται ἤδη ἐν τῇ φιλοπόνῳ πόλει.

Dissensi religiosi a Calino

Essendosi fatte circolare in città notizie allarmanti circa la situazione a Calino, abbiamo chiesto informazioni a fonte autorizzata e siamo in grado di assicurare che l'ordine pubblico non è stato turbato.

Si è semplicemente verificato un conflitto interno tra il clero ortodosso, che naturalmente ha appassionato i fedeli.

Il Governo, pur tenendosi estraneo alla controversia e prendendo misure per il mantenimento dell'ordine, ha dato opera per rasserenare gli animi.

E' da credere che, mentre scriviamo, la normalità stia tornando nell'industre città.

Δημοσίευμα της ιταλικής εφημερίδας *Il Messaggero di Rodi/Ο Αγγελιαφόρος της Ρόδου*, της 23ης/1/1935

ΤΑΡΑΧΑΙ ΕΙΣ ΚΑΛΥΜΝΟ

'Ως εἶναι γνωστὸν εἰς Κάλυμνον ἠγέρθη πρὸ μηνῶν διαφορὰ μεταξὺ Κλήρου καὶ Μητροπόλεως. Ἐπενέβη αὐτὸ τοῦτο τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διὰ νὰ διαπιστώσῃ, ἐναντίον δυσφημιτῶν καὶ ὑποκινητῶν, ὅτι ὁ Μητροπολίτης ὑπῆρξεν πάντοτε εὐλαβὴς πρὸς τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας.

Ἡ πείσμων αἱρετικότης μερικῶν ἱερέων ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου νὰ διακηρύξῃ ὡς πλαστὰ τὰ Πατριαρχικὰ Γράμματα. Πρὸς ἐξέγερσιν τοῦ λαοῦ ἐκλείσθησαν αἱ Ἐκκλησίαι.

Μέχρι τοῦδε ἡ Κυβέρνησις προκειμένου περὶ διαφορᾶς ἐν τῷ κόλπῳ Ἐκκλησίας μὴ αὐτοκεφάλου, περιωρίσθη εἰς τὴν λῆψιν μέτρων πρὸς διατήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως.

Πλὴν ὅτι κατὰ τὴν 7 Ἀπριλίου ἐξερράγη αἰφνηδίως φανατικὸν κίνημα, διότι ὁ Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος τοῦ Μητροπολίτου, μεθ' ἑνὸς Ἱερέως ἤνοιξε τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν καὶ ἐλειτούργησεν διὰ νὰ μὴ ὑστερεῖται ὁ λαὸς τῆς πνευματικῆς ἀντιλήψεως κατὰ τὰς ἐπικειμένας Ἑορτὰς τοῦ Πάσχα.

Πλῆθος ἄτακτον ἀπεπειράθη νὰ ἐκβιάσῃ τὴν Ἐκκλησίαν ἐξυβρίζον τοὺς Ἱερεῖς.

Κατὰ τοῦ σπεύσαντος Στρατοῦ ὅπως προστατεύσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς λατρείας ἐρρίφθησαν κατ' ἀρχὰς λίθοι καὶ κατόπιν φυσίγγιων δυναμίτιδος. Ὁ Στρατὸς ἐπυροβόλησεν εἰς τὸν ἀέρα. Οὐχ' ἧττον θρηνεῖται ἕνα θῦμα μεταξὺ τῶν διαδηλωτῶν.

Ἐλήφθησαν δραστήρια ἀστυνομικὰ μέτρα: καὶ διότι ἀπεδείχθη ὅτι κακόβουλοι διέδιδον ὅτι ἡ Κυβέρνησις θέλει νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν Καθολικὴν Θρησκείαν.

Ἡ ἐπιβεβαίωσις αὕτη ἀποτελεῖ ἔγκλημα, καθόσον ἀποσκοπεῖ νὰ ἐξερεθίσῃ τὸν ἁπλοϊκὸν πληθυσμὸν μὲ τὴν βαρυτάτην ὕβριν πρὸς τὸ πατροπαράδοτον θρησκευτικὸν φρόνημα αὐτοῦ, ἐξωθοῦντες αὐτὸν εἰς ἀσυνέτους καὶ ἀνευθύνους πράξεις.

Αἱ διενεργούμεναι ἤδη δικαστικαὶ ἀνακρίσεις θὰ χύσωσι φῶς ἐπὶ τῆς ἀπεχθοῦς ταύτης προπαγάνδας καὶ θὰ ὑποβάλλουν εἰς τὴν αὐστηρότητα τοῦ Νόμου ἀνθρώπους δολίους πάσης Κοινωνικῆς τάξεως.

Δημοσίευμα της ιταλικής εφημερίδας *Il Messaggero di Rodi/Ο Αγγελιαφόρος της Ρόδου*, της 8ης/4/1935

Γ. ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΟΙ ΑΛΥΤΡΩΤΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

ΟΙ ΙΤΑΛΟΙ ΕΞΑΠΙ
ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΝ ΚΑΤΑ

ΒΑΡΒΑΡΟΤΗΤΕΣ ΔΙΑ ΝΑ Ε

Πῶς ἀφηγεῖται τὰ βασανιστήρια τῶν Ἑλλ
-"Ελληνες ὄργανα τῶν Ἰταλῶν!-Ἀπάνθρ

Αἱ καταπιέσεις τὰς ὁποίας ὑφίστανται οἱ «ἀλύτρω οι "Ελληνες» καὶ διὰ τὰς ὁποίας συνεχῶς ἐξεγείρονται, προκαλοῦν τὴν ἀγανάκτησιν εἰς κάθε "Ελληνα καὶ εἰς κάθε πεπολιτισμένον ἄνθρωπον.

Τοιαῦται καταπιέσεις καταγγέλλονται συχνὰ διὰ τὰς ἰταλικὰς ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι ἔχουν θέσει ὡς πρόγραμμά των τὸν ἐντὸς ἐλαχίστων ἐτῶν ἐξιταλισμὸν τῶν Ἑλλήνων τῆς Δωδεκανήσου. Αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς ἡ ἰταλικὴ διοίκησις τῆς Ρόδου φέρεται καὶ πάλιν ὡς ἐξαπολύσασα τρομοκρατίαν ἐναντίον τῶν κατοίκων τῆς Δωδεκανήσου, καὶ μάλιστα ἐξ ἀφορμῆς ἀσημάντων γεγονότων. Ἀποτέλεσμα τῶν πιεστικῶν αὐτῶν μέτρων ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐκτόπισις δύο Ροδίων, τοῦ 35ετοῦς Δημ. Βεργωτῆ, ἐμπόρου, κατοίκου Ρόδου, μετὰ τοῦ 16ετοῦς υἱοῦ του Γεωργίου, εὑρισκομένων ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ προχθεσινοῦ Σαββάτου.

Τὸν κ. Βεργωτῆν συνηντήσαμεν εἰς τὸ «Παλλάδιον», ὅπου διαμένει, μᾶς ἀφηγήθη δὲ ἐν καταφανεῖ συγκινήσει τὰ ἑξῆς:

—Καὶ τί δὲν θὰ εἶχε νὰ πῇ ἕνας "Ελληνας τῆς Ρόδου. Ἀπὸ ποῦ νὰ ἀρχίσῃ καὶ ποῦ νὰ τελειώσῃ. Μόλις σήμερα αἰσθάνομαι τὸν ἑαυτό μου ἐλεύθερο, ποὺ ἐὰν καὶ γι' αὐτὸ τὸν λόγο θὰ ἔπρεπε νὰ ἀραδιάσω τώρα ὅλες τὶς ἀδικίες ποὺ γίνονται ἐκεῖ κάτω, ἡ συγκίνησίς μου εἶνε τόση, ποὺ νὰ μὴν ἔχω ὅλη τὴν ψυχραιμία νὰ σᾶς μιλήσω. Ἀδικίες, ἀδικίες. Ἀκοῦστε καὶ ἐκτιμῆστε τὰ γεγονότα. Ἐλπίζω ὅτι ὄχι γιατὶ εἴμεθα καὶ ἐμεῖς "Ελληνες, ἀλλὰ γιατὶ φωνάζει τὸ δίκαιο, θὰ αἰσθανθῆτε μιὰ ἀπεριόριστο συμπάθεια γιὰ ὅλους μας καὶ θὰ ὁμολογήσετε ὅτι χρειάζεται πραγματικὸς ἡρωϊσμὸς γιὰ νὰ ὑποφέρῃ κανεὶς ὅπως ἐμεῖς.

»Ἀκοῦστε λοιπόν. Ὁ γυιός μου μαζὶ μὲ ἄλλον ἕνα συνομήλικό του τοιχοκόλλησαν στὰς 27 παρελθόντος μηνὸς προκηρύξεις ἐναντίον τοῦ γυμνασιάρχου καὶ τοῦ μητροπλίτου Ρόδου.

ΕΛΛΗΝΕΣ
ΟΡΓΑΝΑ ΤΩΝ ΙΤΑΛΩΝ

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ κ. Βεργωτῆς κάμει μίαν παρένθεσιν, ἀντιληφθεὶς πιθανώτατα τὴν κίνησιν τὴν ὁποίαν ἐκάμαμεν εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς τελευταίας φράσεώς του.

Ὁ κ. Δημ. Βεργωτῆς (ἀριστε
(δεξιά) εἰς τὰ γραφεῖα τῆς

Δυστυχῶς, οἱ Ἰταλοὶ ἔχουν καλὸ σύστημα. Μεταχειρίζονται ἐναντίον μας τὶς περισσότερες φορὲς γιὰ τὴν «τακτοποίησι τῶν ὑποθέσεών των» "Ελληνας καὶ μάλιστα ἐπισήμους. Ἀκριβῶς ὁ Γυμνασιάρχης καὶ ὁ Μητροπολίτης Ρόδου συγκαταλέγονται μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν. Ἐναντίον των οἱ Ρόδιοι καθημερινῶς ἐξεγείρονται καὶ τοὺς ἀποκαλοῦν προδότας, ἐκδίδοντες κάθε τόσο προκηρύξεις. Μίαν ἀπὸ αὐτὲς τοιχοκολλοῦσε καὶ ὁ γυιός μου, ὁπότε συνελήφθη ἐπ' αὐτοφώρῳ ἀπὸ ἕναν μυστικὸ ἀστυνόμο. Τὸν ὡδήγησε ἀμέσως

ΕΛΥΣΑΝ ΑΓΡΙΑΝ
ΤΩΝ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΩΝ
ΞΙΤΑΛΙΣΘΟΥΝ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

ιήνων ὁ ἀπελαθεὶς ἔμπορος Δ. Βεργωτῆς.
ωπος συμπεριφορὰ τῶν Ἰταλικῶν ἀρχῶν.

στὴν φυλακὴ καὶ ἀφοῦ τὸν ἔδειραν, τὸν ἔκλεισαν σὲ ἕνα «μπουντρούμι». Σὲ λίγες ὧρες εἰδοποιούμην καὶ ἐγώ, ὅτι ἔπρεπε νὰ παρουσιασθῶ στὴν ἀσ υνομία. Ἔτσι καὶ ἔγινε. Ἐπῆγα χωρὶς νὰ ξέρω τὸν λόγον. Ἐκεῖ μὲ ὑπεδέχθησαν ὅπως θὰ περίμενε κάθε ἄνθρωπος ποὺ δὲν εἶνε ἀρεστὸς στὶς ἀρχές: Ξυλοκό-

ερὰ) καὶ ὁ υἱός σου Γεώργιος
: Δωδεκανησιακῆς Νεολαίας.

πημα, ἔρευνα καὶ μετὰ κλείσιμο στὸ «μπουντρούμι» μὲ τὸν γυιό μου.

»Μὲ προειδοποίησαν: Ἀπὸ τὴν Ρόδο πρέπει νὰ φύγης, ὅσον τὸ δυνατὸν γρηγορώτερα. Εὐτυχῶς ὅτι ἐπενέβη ὁ Πρόξενός μας καὶ μετὰ ἀπὸ 5ήμερον φυλάκισιν ἀπελύθημεν, μὲ τὴν διαταγὴ ὅμως νὰ ἑτοιμασθοῦμε γιὰ «μπαρκάρισμα». Ἡ προθεσμία ποὺ ζητήσαμε δὲν μᾶς δόθηκε. Ἔπρεπε μέσα σὲ 24 ὧρας νὰ ἐκκενώσωμε τὸ ἔδαφος. Καὶ ἡ ἀρχὲς ἐξετέλεσαν τὴν διαταγή: Μὲ τὸ πρῶτο βαπόρι τὴν «Σταμπάλια» μπαρκαρισθήκαμε, ἐγὼ καὶ ὁ γυιός μου γιὰ τὴν Ἀθήνα, ἀφίνοντας τὴν περιουσία καὶ τὴν ὑπόλοιπη οἰκογένεια, τὴν γυναίκα καὶ τὴν κόρη μου στὴν Ρόδο, εἰς τὴν διάκρισι τῶν Ἰταλικῶν ἀρχῶν».

Ὁ κ. Βεργωτῆς εἶνε πλέον ἀσυγκράτητος. «Εἰς τὴν μνήμην του ζωντανεύουν ὅλες οἱ ἀναμνήσεις», εἴτε ἀπὸ προσωπικὲς ἐν υπώσεις, εἴτε ἀπὸ διηγήσεις τρίτων, γιὰ τὴν διαβίωσι τῶν Ἑλλήνων σ' ὅλα τὰ Δωδεκάνησα. Μία ἀπ' αὐτὲς εἶνε καὶ γιὰ τὰ γεγονότα τῶν Τριάντα. Ὁ Δήμαρχος τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ, Ἕλληνας τὴν καταγωγήν, εἶνε «ὄργανον» τῶν Ἰταλῶν. Προσπαθεῖ μὲ κάθε μέσο νὰ παραδώση τὴν διοίκησι τοῦ σχολείου καὶ τῆςἐκκλησίας στὶς ἰταλικὲς ἀρχές. Γιὰ τὸ πρῶτο τοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία ὡς ἑξῆς: Γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ σχολείου χρειάστηκαν 350 χιλ. λιρέττες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες τὶς 330 χιλιάδες ἀπέστειλαν κατόπιν ἐράνου, Ρόδιοι ἐγκατεστημένοι εἰς τὴν Ἀμερική. Τὶς ὑπόλοιπες 20 χιλιάδες λιρέττες ἀνέλαβε νὰ προμηθευθῆ ὁ Δήμαρχος τῶν Τριάντα ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴ Κυβέρνησιν. Αὐτὸ θὰ τὸ ἐπετύγχανε μόνον κατόπιν παραδόσεως τῆς διοικήσεως τοῦ σχολείου εἰς τὴν ἐγχωρίαν Ἰταλικὴν Κυβέρνησιν. Οἱ χωρικοὶ τὸ αντελήφθησαν καὶ ἐξηγέρθησαν. Ἡ δικαία ὅμως αὐτὴ διαμαρτυρία ἐσ οίχισε τὴν φυλάκισι δέκα ἀνθρώπων.

»Τέτοια παραδείγματα, ποὺ ἀποδεικνύουν σὲ ὅλη τὴν ἔκτασι τὴν ἀπρεπῆ συμπεριφορὰ τῶν ἰταλικῶν ἀρχῶν, θὰ μποροῦσα νὰ σᾶς ἀναφέρω πλεῖστα ὅσα. Δὲν σημαίνουν ὅμως. Ἡ οὐσία εἶνε μία: Ἀγρία τρομοκρατία μὲ τὴν παραμικρὴ ἀφορμή».

Εἰς τὸ σημεῖο αὐτὸ καὶ ὁ μικρὸς Βεργωτῆς, ὁ ὁποῖος παρακάθεται παρακολουθῶντας τὴν συζήτησι, ἀπαντᾷ σὲ σχετικὴ ἐρώτησί μας:

— Στὰ σχολεῖα ἐπίσης ἡ διδασκαλία δὲν γίνεται ἐλεύθερα. Προσπαθοῦν νὰ μᾶς ἐμφυσήσουν τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν Ἰταλία. Ἡ ὀργάνωσις τῶν μαθητῶν, ἰδίως στὰ χωριά, γίνεται κατὰ τὸ σύστημα τῶν «Μπαλίλα».

Α. Γ.

Εφημερίδα *Νέος Κόσμος*, αρ. φ. 605 της 7ης/1/1935. Αντιδράσεις και στη Ρόδο για τη στάση του μητροπολίτη Αποστόλου.

ΤΑ ΔΡΑΜΑΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Η ΚΑΛΥΜΝΟΣ ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΜΑΤΗΡΑΝ ΙΤΑΛΙΚΗΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΝ

ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΠΤΩΝ

ΑΜΟΡΓΟΣ, 24 Ἰανουαρίου. [Ἰδ. τηλ. «Ν. Κόσμου»]. — Διὰ βενζινοπλοίου, τὸ ὁποῖον ἠμπόρεσε νὰ δια-

ὀλίγα λεπτὰ μετὰ τὴν εἴσοδόν του εἰς τὸ διοικητήριον, ὁμάδα καραμπινιέρων νὰ τὸν σύρουν διὰ τῆς βίας

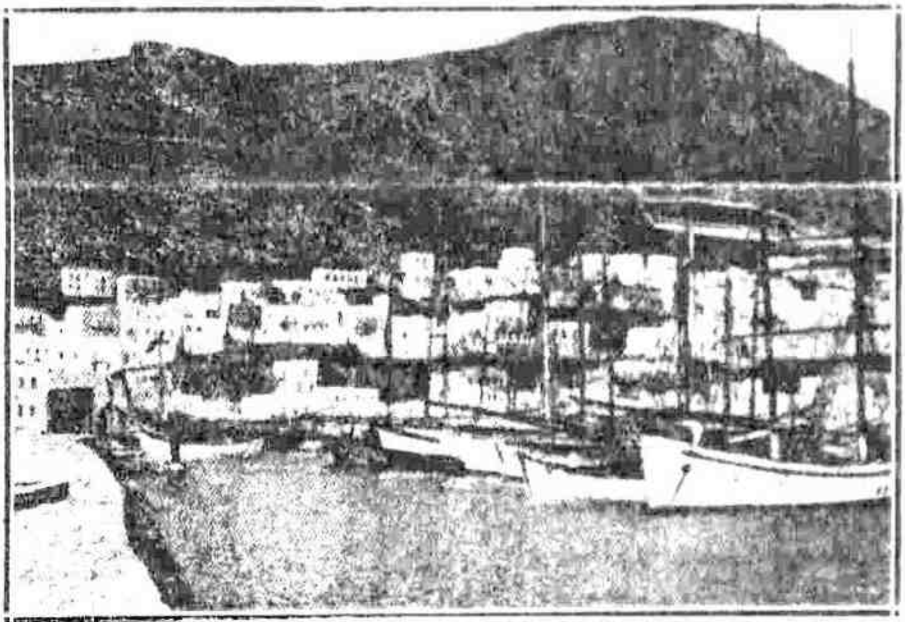

Μία ἄποψις τῆς Καλύμνου

φύγη τὴν ζώνην τοῦ ἀποκλεισμοῦ, ἀφίχθησαν εἰς τὴν νῆσον μας Καλύμνιοι τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα δὲν δύναμαι νὰ ἀνακοινώσω, λόγῳ τοῦ σοβαροῦ κινδύνου, τὸν ὁποῖον θὰ διέτρεχον αἱ παραμείνασαι ἐκεῖ οἰκογένειαί των.

Οἱ ἀφιχθέντες ὑπόδουλοι ἀδελφοί μᾶς μετέδωσαν λεπτομερεῖς πληροφορίας περὶ τῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα διαδραματίζονται κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας εἰς τὴν Κάλυμνον, καὶ γενικῶς εἰς τὴν Ἰταλοκρατουμένην Δωδεκάνησον.

Πρὸ δεκαημέρου ὁ Μητροπολίτης τῆς Καλύμνου, προσεπάθησε ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τῆς ἐκκλησίας νὰ ὁμιλήσῃ ὑπὲρ τῆς «Ἀνεξαρτήτου Ἐκκλησίας» καὶ νὰ πείσῃ τοὺς ὑποδούλους ἀδελφοὺς νὰ τὴν δεχθοῦν. Εἰς τὴν πρόκλησιν ταύτην, ὁλόκληρον τὸ ἐκκλησίασμα ἐξηγέρθη ὡς εἷς ἄνθρωπος. Μὲ ἀρὰς καὶ ἀποδοκιμασίας, τὸν ὑπεχρέωσαν νὰ διακόψῃ τὸν λόγον

καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν θέσιν του. Ὁ ἀποστάτης Μητροπολίτης ὡδηγήθη ὑπὸ συνοδείαν καραβινιέρηδων εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ ἐκεῖθεν, φοβούμενος τὴν ἐκδίκησιν τοῦ καταπροδοθέντος ποιμνίου του, ἀνεχώρησε διὰ Λέρον, ἀφήσας ὡς τοποτηρητήν, ἕνα δογανόν του ἱερέα. Καὶ τὸν ἱερέα ὅμως αὐτόν, ἠρνήθησαν νὰ ἀναγνωρίσουν οἱ Καλύμνιοι. Τὴν ἐπομένην, μάλιστα, μία βόμβα ἐρρίφθη ἔξωθι τῆς οἰκίας του. Ἡ βόμβα ἀκριβῶς αὐτὴ ἐχρησιμοποιήθη ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν διοίκησιν ὡς ἀφορμή καὶ μία ἀγρία τρομοκρατία ἐπηκολούθησε. Τὴν ἐπομένην οἱ Καλύμνιοι ἐπληροφοροῦντο ὅτι διετάχθη ἡ σύλληψις τοῦ ἱερέως Θ. μελη Τσαγγάρη, ὡς ὑπευθύνου δῆθεν διὰ τὴν βόμβαν. Ἡ οἰκία τοῦ ἱερέως κατεκλύσθη ἀμέσως ἀπὸ Ἕλληνας Καλυμνίους, ἀποφασισμένους ν' ἀποτρέψουν ὁπωσδήποτε τὴν σύλληψίν του. Ἡ Ἰταλικὴ διοίκησις, διαβλέπουσα ὅτι ἦτο ἀδύνατος ἡ σύλληψίς του χωρὶς νὰ πέσουν πολλὰ θύματα, ἐφήρμοσε διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ της σατανικὸν σχέδιον. Ἔστειλεν ἀνώτερον ἀξιωματικὸν καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ διέλθῃ τῶν γραφείων τῆς διοικήσεως διὰ μίαν δῆθεν πληροφορίαν. Ἂν καὶ ὅλοι ὑπωπτεύοντο ὅτι πρόκειται περὶ τεχνάσματος, ὁ ἱερεὺς ἐδέχθη ν' ἀκολουθήσῃ τὸν Ἰταλὸν ἀξιωματικὸν μέχρι τοῦ διοικητηρίου. Τὸ διοικητήριον τῆς Καλύμνου εἶνε ἕνα μέγαρον, κτισμένον ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς προκυμαίας, μὲ δύο προσόψεις, ἐξ ὧν ἡ μὲν μία βλέπει πρὸς τὴν θάλασσαν, ἡ δ' ἑτέρα πρὸς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως. Οἱ φρουροῦντες τὸν ἱερέα Καλύμνιοι, οἱ ὁποῖοι τὸν εἶχον ἀκολουθήσει μέχρι τοῦ διοικητηρίου, εἶδον κατάπληκτοι, πρὸς τὴν ἔξοδον τῆς θαλάσσης, νὰ τὸν τοποθετοῦν ἐπὶ μιᾶς βενζινακάτου, ἡ ὁποία ἀνέμενε καὶ νὰ τὸν ὁδηγοῦν εἰς τὸ ὑπ' ἀτμὸν εὑρισκόμενον ἀντιτορπιλλικόν.

***

Ἡ συγκίνησις τοῦ πλήθους ὑπῆρξε βαθυτάτη. Εἰς μίαν μάλιστα στιγμήν, ὅπου ὁ ἡρωϊκὸς ἱερεύς, ὄρθιος ἐντὸς τῆς βενζινακάτου, μὲ τὸ ράσον σχισμένον, κρατῶν ἕνα σταυρὸν εἰς τὸ χέρι, ἐφώναζε :

— Ζήτω ὁ Οἰκουμενικὸς Θρόνος.

— Ζήτω ἡ ἕνωσις.

ὁλόκληρον τὸ συγκεντρωμένον πλῆθος τῶν Καλυμνίων, ὡς εἷς ἄνθρωπος, ἐπετέθη ἐναντίον τοῦ μεγάρου τοῦ διοικητηρίου καὶ μὲ κραυγὰς «Ἕνωσις — Ἕνωσις», «Κάτω οἱ δολοφόνοι», προσεπάθησε νὰ εἰσχωρήσῃ. Δύναμις καραμπινιέρων ἐπυροβόλησεν ἐναντίον τοῦ πλήθους, τὸ ὁποῖον, ἄοπλον ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, συγκροτῆσαν μεγάλην διαδήλωσιν.

Αἱ ζητωκραυγαὶ ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως καὶ αἱ κατάραι ἐναντίον τοῦ φασιστικοῦ καθεστῶτος ἐδόνουν ἐπὶ πολὺ τὴν ἀτμόσφαιραν. Οἱ κώδωνες τῶν ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν ἤρχισαν νὰ ἠχοῦν, νέα δὲ πλήθη συνέρρευσαν εἰς τὸν τόπον τῆς διαδηλώσεως. Αὐτοχρόνως δύο ἑλληνικαὶ σημαῖαι ἀνεπετάσθησαν, τὰ δὲ ἑλληνικὰ σχολεῖα διέκοψαν τὰ μαθήματα καὶ οἱ μαθηταί, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς Ἕλληνας διδασκάλους, ἐπροχώρουν διὰ νὰ ἑνωθοῦν μὲ τοὺς διαδηλωτάς.

Τότε μία ἀγρία ἐπίθεσις τῶν καραμπινιέρων καὶ τῶν ναυτικῶν ἀγημάτων, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀποβιβασθῆ, ἐνηργήθη ἐναντίον τῶν διαδηλωτῶν. Τὸ ἑλληνικὸν αἷμα ἔβαψε διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν τὴν πλατεῖαν τῆς ἡρωϊκῆς Καλύμνου. Μετὰ πάροδον ἀρκετῆς ὥρας, τὰ πολυβόλα καὶ αἱ λόγχαι τῶν ἰταλικῶν ἀρχῶν κατώρθωσαν νὰ βυθίσουν εἰς νεκρικὴν σιγὴν ὁλόκληρον τὴν πόλιν. Τίποτε δὲν ἠκούετο ἐκτὸς ἀπὸ τὰς φωνὰς ἑνὸς «ντελάλη», ὁ ὁποῖος ἀνεγίγνωσκεν ἔγγραφον τῆς διοικήσεως περὶ κηρύξεως τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου. Οἱ Καλύμνιοι εἶχον ἐγκλεισθῆ καθ' ὁμάδας εἰς διαφόρους οἰκίας, ἕτοιμοι ὅπως ὑπερασπισθοῦν τὴν ζωήν των. Πολλαὶ οἰκογένειαι παρέμειναν εἰς τὰς ἐκκλησίας.

Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ἰταλικαὶ ἀρχαὶ ἀπεμόνωσαν τὴν ἄνω ἀπὸ τὴν κάτω Κάλυμνον, τοποθετήσασαι πολυβόλα. Ἀπεμόνωσαν ἐπίσης τὴν πόλιν ἀπὸ τὸ προάστειόν της, τὴν Χώραν, καθὼς καὶ ἀπὸ τὰς κωμοπόλεις Βαθὺ καὶ Ἐμπρός.

Μοῖρα ἀντιτορπιλλικῶν ἐξ ἄλλου ἀπέκλεισεν ὁλόκληρον τὴν νῆσον, ἀπαγορευθείσης πάσης ἐπιβιβάσεως ἢ ἀποβιβάσεως.

Τί ἔγινεν ἀκριβῶς τὰς στιγμὰς αὐ-

(Ἡ συνέχεια εἰς τὴν 5ην σελίδα)

Εφημερίδα *Νέος Κόσμος,* αρ. φ. 623 της 25ης/1/1935

Η ΠΛΗΡΗΣ ΑΦΗΓΗΣΙΣ

ΤΩΝ ΕΝ ΛΕΡΩ ΑΙΜΑΤΗΡΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

ΑΠΟΤΥΧΟΥΣΑ ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΕΞΑΠΑΤΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΠΡΟΣ ΑΝΑΚΗΡΥΞΙΝ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Κατὰ νεωτέρας πληροφορίας, τὰ προηγηθέντα τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Καλύμνου αἱματηρὰ γεγονότα τῆς νήσου Λέρου, ἐξειλίχθησαν ὡς ἑξῆς: Ὁ Μητροπολίτης Λέρου, Καλύμνου καὶ Ἀστυπαλαίας Ἀπόστολος, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν Καλυμνίων, ἔφυγεν ἐκ Καλύμνου ἔνθα ἡ ἕδρα του, καὶ μετέβη εἰς Λέρον συνοδευόμενος ὑπὸ ἰσχυρᾶς ἀστυνομικῆς δυνάμεως, πρὸς προστασίαν του κατ' ἐνδεχομένης ἐπιθέσεως τοῦ λαοῦ ἐναντίον του. Οἱ κάτοικοι τῆς Λέρου ὅμως, μὴ ἔχοντες γνῶσιν τοῦ λόγου, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Μητροπολίτης ἀνεχώρησεν ἐκ Καλύμνου, εἰς οὐδεμίαν ἐκδήλωσιν ἐναντίον του προέβησαν.

Μετὰ τὴν ἄφιξίν του, ὁ Μητροπολίτης, θέλων νὰ ἑλκύσῃ πρὸς τὴν ὑπὲρ τοῦ αὐτοκεφάλου πολιτικήν του τοὺς Λερίους, ἐκάλεσε τὸν θεωρούμενον ὡς τὸν ἐκ τῶν ζωηρότερον ἐκδηλουμένων ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν ζητημάτων Μιχαὴλ Πετρᾶν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνεκοίνωσε δῆθεν ὑπὸ ἐχεμύθειαν, ὅτι οἱ Ἰταλοί, ἀντιληφθέντες ὅτι ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἀσκουμένη πολιτικὴ εἶνε ἀντίθετος πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς Ἰταλίας, θέλουν νὰ τὸν ἐκτοπίσουν ἐκ Δωδεκανήσου καὶ νὰ διορίσουν εἰς τὴν θέσιν τοῦ μητροπολίτου ἄλλον, φραγκολεβαντῖνον. Παρεκάλεσε δὲ αὐτὸν νὰ ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς εὐνοϊκῆς ὑπὲρ αὐτοῦ στάσεως τῶν Λερίων.

Πρὸς πραγματοποίησιν τούτου, ἔδωσεν εἰς αὐτὸν ἓν ἐκ τῶν προτέρων ἕτοιμον ἔγγραφον, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι τῆς Λέρου ἐδήλουν κατηγορηματικῶς, ὅτι «τάσσονται παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Μητροπολίτου των, καὶ ἀποδέχονται τὰς ἐνεργείας του καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν κτλ.» Ὁ Πετρᾶς, πεισθεὶς περὶ τούτου, ἐξῆλθεν εἰς τοὺς δρόμους, καὶ διακηρύττων, ὅτι κινδυνεύει ἡ Ἐκκλησία τῆς Δωδεκανήσου, κατώρθωσεν ἐντὸς ὀλίγης ὥρας νὰ συλλέξῃ 400 ὑπογραφὰς τῶν κατοίκων, οἵτινες οὐδόλως ἐδίσταζον νὰ ὑπογράψουν, νομίζοντες ὅτι πράγματι ἐπρόκειτο περὶ ἐθνικοῦ ζητήματος.

ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΟΥΣ

Μετ' οὐ πολὺ ὅμως, ἐγένετο ἀντιληπτόν, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀπάτης, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Μητροπολίτης, ἐν συνεννοήσει μὲ τὴν Ἰταλικὴν διοίκησιν, ἐσκόπευε νὰ ἀποταθῇ εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, ὑποστηρίζων τὴν ἄποψίν του, ὅτι καὶ ὁ λαὸς ἀκόμη θέλει τὸ αὐτοκέφαλον.

Τότε, τὸ πλῆθος ἐξαγριωθέν, συνεκεντρώθη εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ὅπου ὁ ἱερεὺς Ἀναστάσιος Ζαφειρόπουλος, πληροφορηθεὶς τὰ συμβάντα, ἐπληροφόρησε τὸ κοινόν, ὅτι ὁ Μητροπολίτης εἶχε παυθῆ ἤδη ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, καὶ ὅτι διὰ τοῦ ἐγγράφου, τὸ ὁποῖον ὑπέγραψαν οἱ κάτοικοι, θὰ εὕρισκεν ἰσχυροτάτην βάσιν τῶν ἰσχυρισμῶν του. Τότε, τὸ πλῆθος, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν πρῶτον ἐξαπατηθέντα Πετρᾶν, ἐπορεύθη εἰς τὴν Μητρόπολιν ἐν διαδηλώσει, τῆς ὁποίας ἡγεῖτο καὶ ὁ ἱερεὺς Ἀναστάσιος Ζαφειρόπουλος. Ἀλλ' ὡς ἔφθασαν ἐκεῖ, δύναμις ἑκατὸ περίπου καραμπινιέρων ἐπετέθη ἐναντίον τοῦ πλήθους καὶ μὲ τοὺς ὑποκοπάνους τῶν ὅπλων ἐπεχείρησε νὰ τὸ διαλύσῃ. Τόση ὅμως ἦτο ἡ ἀγανάκτησις τοῦ ἐξαπατηθέντος πλήθους, ὥστε οὔτε ὁ ἀριθμός, οὔτε τὰ ὅπλα τῶν καραμπινιέρων ἐπέτυχον νὰ τὸ διαλύσουν. Ἀντιθέτως, ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσουν ἐνισχύσεις. Πράγματι, μετ' οὐ πολύ, κατέφθασαν καὶ ἄλλαι ἐνισχύσεις ὑπὸ τὸν διευθυντὴν τῆς ἀστυνομίας Ἀρτοῦρο Μαρίνο. Κατόπιν ἡρωϊκῆς ἀντιστάσεως τοῦ πλήθους, οἱ ἔνοπλοι καραμπινιέροι, κατώρθωσαν νὰ συλλάβουν τοὺς Μιχαὴλ Πετρᾶν, Ἀργύρην Λουλουδιᾶν, τοὺς ἀδελφοὺς Σάββα, τὸν Ἀντώνιον Στυλιδάκην καὶ ἄλλους.

Τὴν ἀνωτέρω συμπλοκήν, ἐπηκολούθησεν ἔκδοσις ἀστυνομικῆς διαταγῆς, διὰ τῆς ὁποίας ἀπηγορεύετο ἡ μετὰ τὴν 6ην ἀπογευματινὴν κυκλοφορία εἰς τοὺς δρόμους καὶ διετάσσετο τὸ ἀπὸ τῆς ὥρας αὐτῆς κλείσιμον τῶν καταστημάτων.

Τὴν ἑπομένην, διετάχθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας ἡ σύλληψις καὶ τοῦ ἱερέως Ἀναστασίου Ζαφειροπούλου. Ἡ εἴδησις, διαδοθεῖσα εἰς τὴν πόλιν ἀστραπιαίως προεκάλεσεν ἐξέγερσιν. Οἱ κώδωνες ὅλων τῶν ναῶν ἤρχισαν εὐθὺς νὰ κρούουν τὸ σῆμα τοῦ κινδύνου, ἀπὸ δὲ τὰ καφενεῖα καὶ τὰ καταστήματα τὸ κοινὸν ἐξώρμησε πρὸς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἔνθα εὑρίσκετο ὁ ἱερεύς. Ἐκεῖ, μετ' οὐ πολύ, συνήφθη νέα πάλιν συμπλοκὴ μεταξὺ τῆς ἀφιχθείσης ἰσχυροτάτης ἀστυνομικῆς δυνάμεως καὶ τοῦ συρρεύσαντος πλήθους, τὸ ὁποῖον ὅμως ἐν τέλει ἠναγκάσθη νὰ διαλυθῇ. Ὁ ἱερεὺς συνελήφθη καὶ ὡδηγήθη δι' ἀντιτορπιλλικοῦ εἰς Ρόδον.

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὡς ἄνω συμπλοκάς, φαίνεται ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἀνθρώπινα θύματα. Ὑπάρχουν ὅμως πλεῖστοι τραυματίαι καὶ πλεῖστοι συλληφθέντες καὶ φυλακισθέντες, τῶν ὁποίων ὁ ἀκριβὴς ἀριθμὸς δὲν ἐγνώσθη εἰσέτι.

Μέχρι τῆς μεσημβρίας ἄλλαι πληροφορίαι περὶ τῆς ἐν Καλύμνῳ καταστάσεως, λόγῳ τοῦ συνεχιζομένου ἐκεῖ ἀποκλεισμοῦ, δὲν ὑπῆρχον.

ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ ΕΞ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ, 25 Ἰανουαρίου. (Τοῦ ἀνταποκριτοῦ τοῦ «Τύπου»). — Ἡ ἐνταῦθα Δωδεκανησιακὴ Νεολαία ἐξέδωκε τὸ κάτωθι ἀνακοινωθέν: «Αἱ νέαι Ἰταλικαὶ αὐθαιρεσίαι ἐξεγείρουν τὴν συνείδησιν τῶν Δωδεκανησίων τῆς Αἰγύπτου, οἵτινες ἐπιδοκιμάζουν ὅλας τὰς ἐνεργείας τῶν ἐν Ἀθήναις ἀδελφῶν των, αἱ ὁποῖαι τείνουν εἰς τὴν προσεχῆ διενέργειαν δημοψηφίσματος διὰ τὴν προσάρτησιν των εἰς τὴν μητέρα Ἑλλάδα».

Αντιδράσεις και στη Λέρο. Εφημερίδα *Ο Τύπος,* αρ. φ. 40 της 25ης/1/1935

Η ΚΑΛΥΜΝΟΣ

(Συνέχεια ἐκ τῆς 1ης σελίδος)

τὰς οὐδεὶς εἶνε εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ. Ἡ θηριωδία τῶν καραμπινιέρηδων ὑπῆρξε πρωτοφανής. Μὲ λύσσαν εἰσήλαυνον εἰς τὰς οἰκίας τῶν προκρίτων καὶ τοὺς ἔσυρον, ὑπὸ τοὺς θρήνους καὶ τὰς ἀρὰς τῶν συζύγων καὶ τῶν τέκνων των, ζωντανὰ πτώματα ἀπὸ τὸ ξύλο, πρὸς τὸ διοικητήριον. Ἡ τύχη πολλῶν εἶνε ἄγνωστος. Οἱ ἐδῶ ἀφιχθέντες φοβοῦνται ὅτι οἱ περισσότερον δράσαντες θὰ ἐσφαγιάσθησαν. Μέσα εἰς τὴν πόλιν τῆς Καλύμνου ἡ ἐπικοινωνία μεταξὺ Ἑλλήνων εἶνε ἀδύνατος. Τὰ καφενεῖα ἐκλείσθησαν. Ὅστις ἐξέλθῃ τῆς οἰκίας του συλλαμβάνεται. Ἡ ἔξοδος ἀπαγορεύεται ἄλλως τε ἀπὸ τῆς 5 ἀπογευματινῆς.

Απόσπασμα εφημερίδας *Νέος Κόσμος,* αρ. φ. 623 της 25ης/1/1935 (βλέπε και σσ. 136-137 παρόντος βιβλίου).

Ο ΝΥΚΤΕΡΙΝΟΣ ΛΙΘΟΒΟΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΕΠΙΒΑΤΑΙ ΕΚ ΚΑΛΥΜΝΟΥ ΕΠΙΒΕΒΑΙΟΥΝ ΤΑ ΠΕΡΙ ΕΞΕΓΕΡΣΕΩΣ

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΣΤΡΑΤ. ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ

Περὶ τὴν 5ην πρωϊνὴν ὥραν ἄγνωστοι, ἐπιβαίνοντες αὐτοκινήτου, ἔρριψαν λίθους κατὰ τῆς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πατησίων Ἰταλικῆς Σχολῆς καὶ ἔθραυσαν τὸ μεγάλο κρύσταλλο τῆς εἰσόδου καὶ τὰ τζάμια τριῶν παραθύρων τοῦ πρώτου ὀρόφου αὐτῆς.

Τὸ αὐτοκίνητον, τοῦ ὁποίου ἐπέβαινον οἱ ἄγνωστοι, ἐσταμάτησε πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς Σχολῆς καὶ ἀμέσως οἱ ἐπιβάται του κατελθόντες ἤρχισαν ρίπτοντες κατὰ τῆς θύρας τῆς εἰσόδου καὶ τῶν παραθύρων βροχηδὸν λίθους, τοὺς ὁποίους ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν.

Οἱ δράσται ἔφυγαν κατόπιν ἀπὸ ἐκεῖ ἀνενόχλητοι, διότι δὲν εὑρέθησαν πλησίον ἀστυνομικὰ ὄργανα διὰ νὰ τοὺς ἀντιληφθοῦν.

Σχετικὰς ἀνακρίσεις ἐνεργεῖ τὸ 4ον ἀστυνομικὸν τμῆμα. Οἱ δράσται ὑποτίθεται ὅτι εἶνε Δωδεκανήσιοι καὶ ὅτι προέβησαν εἰς τὴν πρᾶξιν των εἰς ἔνδειξιν διαμαρτυρίας κατὰ τῆς Ἰταλίας διὰ
μαρτυρίας κατὰ τῆς Ἰταλίας διὰ
τὰ γεγονότα τῆς Καλύμνου.

Οἱ ἐνεργοῦντες τὰς ἀνακρίσεις εὑρίσκονται ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν δραστῶν καὶ ἐλπίζουν ὅτι θὰ τοὺς συλλάβουν.

Ὡς εἶνε γνωστόν, ἡ ἰδία Σχολὴ ἐλιθοβολήθη καὶ πρὸ ἡμερῶν, ὅταν ἐγένετο τὸ συλλαλητήριον τῶν Δωδεκανησίων. Καὶ τότε ἐθραύσθη ὑπὸ λίθων τὸ κρύσταλλο τῆς εἰσόδου.

Ο ΙΤΑΛΟΣ ΠΡΕΣΒΥΣ

Τὸν κ. Πρωθυπουργὸν ἐπεσκέφθη σήμερον τὴν μεσημβρίαν εἰς τὴν οἰκίαν του ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἰταλίας Νέρο ντὲ Λιὸν Ρόσι καὶ ἔσχε μετ' αὐτοῦ συνομιλίαν, σχετιζομένην προφανῶς μὲ τὰ ἐν Καλύμνῳ γεγονότα καὶ τὴν πρωϊνὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Ἰταλικῆς Σχολῆς.

Ἐπίσης ὁ κ. Πρωθυπουργὸς ἐδέχθη τὸν Δήμαρχον κ. Κοτζιᾶν.

Εφημερίδα *Η Βραδυνή,* αρ. φ. 3588 της 26ης/1/1935

ΑΦΙΞΙΣ ΕΠΙΒΑΤΩΝ ΕΚ ΚΑΛΥΜΝΟΥ

ΤΙ ΑΦΗΓΟΥΝΤΑΙ

Τὴν 11ην π.μ. κατέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα Πειραιῶς ἐκ Δωδεκανήσων τὸ Ἰταλικὸν ἀτμόπλοιον «Σταμπάλια», διὰ τοῦ ὁποίου ἀφίκοντο ἐκ Καλύμνου δώδεκα ἐπιβάται, ἤτοι ἑπτὰ ἄνδρες καὶ πέντε γυναῖκες.

Ἀπὸ τὴν νῆσον Κάλυμνον ἀνεχώρησαν οἱ ὡς ἄνω δώδεκα ἐπιβάται τὴν 11ην π. μ. τῆς χθές. Οὗτοι εἶνε ἐπιφυλακτικοὶ εἰς τὰς ἀνακοινώσεις των ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐν Καλύχνῳ συμβαίνοντα. Ἁπλῶς μᾶς ἀνεκοίνωσαν ὅτι ἡ κατάστασις εἰς ὁλόκληρον τὴν Δωδεκάνησον εἶνε φρικτὴ ἐξ ἀφορμῆς τῶν λαμβανομένων μέτρων ὑπὸ τῶν Ἰταλικῶν ἀρχῶν.

Εἰς τὴν ἀκτὴν Μιαούλη καὶ πρὸ τοῦ γραφείου ἀγκυροβολίας εἶχον συγκεντρωθῆ πολλοὶ Δωδεκανήσιοι, οἵτινες ἔλαβον πληροφορίας ἀπὸ τοὺς ἐπιβάτας τῆς «Σταμπάλιας» περὶ τῆς τύχης τῶν εἰς τὰς ἰταλοκρατουμένας νήσους παραμενόντων συγγενῶν των.

Ἐπίσης κατῆλθον ἐξ Ἀθηνῶν ἀρκετὰ μέλη τῆς Δωδεκανησιακῆς Νεολαίας καὶ ἐζήτησαν πληροφορίας ἀπὸ τοὺς ἀφιχθέντας σχετικῶς μὲ τὰ γεγονότα τῆς Καλύμνου.

Οἱ ἀφιχθέντες ἐπιβάται, ἐρωτηθέντες ὑπὸ τῶν δημοσιογράφων, ἐτόνισαν ὅτι ἀπὸ δέκα ἡμερῶν ἡ Κάλυμνος τελεῖ ὑπὸ ἀφάνταστον τρομοκρατίαν. Ἔχει κηρυχθῆ εἰς αὐτὴν ὁ στρατιωτικὸς νόμος καὶ ἅπαντα τὰ καταστήματα κλείουν ἀπὸ τῆς 6ης ἀπογευματινῆς, οἱ δὲ κάτοικοι ἀποσύρονται ἀπὸ τῆς ὥρας αὐτῆς εἰς τὰς οἰκίας των.

Ἐπίσης ἐπιβεβαιοῦν τὰς φονικὰς συμπλοκὰς καὶ τὸν θανάσιμον τραυματισμὸν τοῦ ἀστυνόμου Καλύμνου, ὅστις ὑπέκυψεν εἰς τὰ τραύματά του, μεταφερθεὶς ἀεροπορικῶς εἰς Ρόδον.

Ἐν συνεχείᾳ ἀφηγήθησαν ὅτι αἱ αἱματηραὶ συρράξεις, αἱ φυλακίσεις καὶ ἐξορίαι τῶν Ἑλλήνων τῆς Καλύμνου ὀφείλονται εἰς τὸν ἱερέα Πατηνιώτην, ὁ ὁποῖος εἶνε ὄργανον τῶν Ἰταλῶν καὶ καθημερινῶς δίδει πληροφορίας εἰς τὰς ἀρχὰς περὶ τῶν διαθέσεων καὶ τῶν αἰσθημάτων τῶν Ἑλλήνων τῆς Καλύμνου.

— Διὰ τοὺς δυστυχεῖς Ἕλληνας, μᾶς ἐτόνισαν, ὁ κληρικὸς αὐτὸς ἔχει καταστῆ ὁ κακὸς δαίμων. Διαρκῶς μᾶς δημιουργεῖ γεγονότα.

Μοῖρα τοῦ ἰταλικοῦ στόλου ἐκ δέκα σκαφῶν ἐνεργεῖ περιπολίας, εἰς δὲ τὴν παράκτιον θέσιν Τένεδος ἔχουν τοποθετηθῆ ἀρκετὰ μυδραλλιοβόλα, τὰ δὲ τηλεβόλα τῶν πολεμικῶν εἶνε ἐστραμμένα πρὸς τὴν νῆσον.

Διαρκῶς καταφθάνουν εἰς τὴν Κάλυμνον στρατεύματα ἐξ Ἰταλίας, πρὸ πενθημέρου δὲ ἀφίκοντο 150 καραμπινιέροι.

ΑΛΛΑΙ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ

Κατὰ τὰς ἀφηγήσεις ἄλλων ἐπιβατῶν, ἐξηκριβώθησαν τὰ ἀκόλουθα ὡς πρὸς τὰ συμβαίνοντα ἐν Δωδεκανήσῳ.

Τὸ ἀφιχθὲν ἀτμόπλοιον ἀνεχώρησεν ἐκ Ρόδου τὴν παρελθοῦσαν Πέμπτην, παρέλαβε δὲ ὑπὸ ἰσχυρὰν συνοδείαν καραμπινιέρων τὸν παπᾶ Θέμελην Τσαγκάρην, τὸν ὁποῖον καὶ ἀπεβίβασεν εἰς Λέρον, ὀλίγας στιγμὰς πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐκεῖθεν.

Τὸ ἀτμόπλοιον δὲν προσήγγισε πρῶτον εἰς τὴν Κάλυμνον, ὅπως ἔκαμνεν εἰς τὰ ἄλλα του ταξείδια, ἐκ φόβου προφανῶς ὅτι οἱ Καλύμνιοι θὰ ἐμάνθανον ὅτι ἐκρατεῖτο ἐντὸς αὐτοῦ ὁ παπᾶ Θέμελης καὶ θὰ ἀπεπειρῶντο νὰ τὸν ἀπελευθερώσουν.

Ὁ παπᾶ Θέμελης, ἀποβιβασθεὶς εἰς τὴν Λέρον, ὡδηγήθη εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ὅπου ὑπεβλήθη εἰς ἀνάκρισιν, ἐκεῖθεν δὲ μετεφέρθη καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὰς φυλακάς.

Κατ' ἄλλας ἀσφαλεῖς πληροφορίας ἐκ Καλύμνου, ἔξωθι τῆς κατοικίας τοῦ Ζηρούνη, ὅπου φυλάσσεται εἰσέτι ὑπὸ Ἰταλῶν ἀστυνομικῶν ὁ ἐξομώτης ἀντιπρόσωπος τοῦ Μητροπολίτου, εὑρέθη μία μεγάλη βόμβα, ἡ ὁποία δὲν εἶχεν ἐκραγῆ.

Εφημερίδα *Η Βραδυνή,* αρ. φ. 3588 της 26ης/1/1935

Η ΚΑΛΥΜΝΟΣ ΣΦΑΔΑΖΕΙ

ΣΥΜΠΛΟΚΑΙ, ΦΥΛΑΚΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΞΟΡΙΑΙ

Ἡ Κάλυμνος ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ὡς εἷς ἄνθρωπος εὑρίσκεται ἐν συναγερμῷ κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας. Γράφω τὰς γραμμὰς αὐτὰς καὶ δὲν ἠξεύρω ἀκόμη ἂν θὰ ἐπιτρέψουν οἱ τύραννοί μας τὴν ἀναχώρησιν ἐπιβατῶν.

Περιμένομεν τὸ βαπόρι ἀπὸ τὴν Ρόδον καὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν ἀνάγκη νὰ ταξειδεύσουν δὲν γνωρίζουν ἂν θὰ τοὺς ἐπιτραπῇ ἡ ἀναχώρησις. Εὑρισκόμεθα εἰς ἀποκλεισμὸν καὶ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἔλθωμεν εἰς ἐπικοινωνίαν ὄχι μόνον μὲ τὸν ἔξω κόσμον, ἀλλὰ οὔτε καὶ μεταξύ μας. Καὶ ὅλα αὐτὰ γίνονται, διότι ἐπιμένομεν καὶ ἐννοοῦμεν νὰ ζήσωμεν ἕλληνες, καὶ θὰ ζήσωμεν ἕλληνες, ὄχι μόνον κατὰ τὸν ἐθνισμόν, ἀλλὰ καὶ τὴν θρησκείαν, πράγματα τὰ ὁποῖα προσπαθοῦν οἱ δολοφόνοι μας εἰς μάτην νὰ ἀλλοιώσουν, μὲ κάθε μέσον. Καὶ τώρα ἂς ἔλθωμεν εἰς τὰ γεγονότα.

Ὅταν πρὸ καιροῦ ἐπέστρεψεν ὁ ἀπαράδεκτος δι' ἡμᾶς πλέον διὰ παντὸς Μητροπολίτης Ἀπόστολος ἀπὸ τὸ τρισδιαβολοσυμβούλιον ποὺ ἔκαμαν οἱ μητροπολῖται τῶν Δωδεκανήσων εἰς Σύμην διὰ τὸ Αὐτοκέφαλον καὶ εἶδεν ὅτι ἦτο τελείως ἀνεπιθύμητος ἀπὸ τὸν κόσμον, ἀφοῦ ἐκάθησε δύο - τρεῖς ἡμέρας ἐδῶφρουρούμενοςνυχθημερὸν ἀπὸΡωμαίους Πραιτωριανούς, σηκώθη καὶ ἔφυγε μὲ κουστωδίαν νύκτα καὶ πῆγε εἰς τὴν Λέρον, ὅπου νόμιζε, ὅτι θὰ ἡσύχαζε. Πρὸς τιμὴν ὅμως τῶν ἀδελφῶν μας τῆς Λέρου τοῦ γύρισαν κατ' ἀρχὰς τὶς πλάτες καὶ τοῦ ἔδειξαν πὼς καὶ αὐτοὶ δὲν ἀνέχονται ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ θίγωσι τὰ θρησκευτικὰ καὶ ἐθνικά των αἰσθήματα. Ὅταν δ' ἐτόλμησε ὁ πολὺς Ἀπόστολος νὰ ὁμιλήσῃ πλαγίως περὶ αὐτοκεφάλου, ἀπεπέμφθη ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν καὶ προστατευόμενος ἀπὸ τοὺς ἀγαπητούς του καραμπινιέρους πῆγε εἰς τὸ σπῖτι του.

Ἔκτοτε ὅταν πηγαίνῃ εἰς ἐκκλησίαν ὁ κόσμος φεύγει καὶ μένει μόνος μὲ τοὺς ἐπιτρόπους. Καὶ εἰς μὲν τὴν Λέρον ἀποδοκιμάζεται οὕτω ὁ Ἀπόστολος εἰς δὲ τὴν Κάλυμνον δὲνἀναγνωρίζομενπλέον ὄχι μόνον τὸν δεσπότην, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸν ἀρχιερατικὸν ἐπίτροπον κ. Ἐμμαν. Χούλην. Ἀφοῦ ὁ κ. Χούλης πῆγε μιὰ - δυὸ φορὲς στὴν ἐκκλησία καὶ εὕρισκε μόνον τοὺς ἐπιτρόπους ἔπαυσε νὰ πηγαίνῃ στὴν ἐκκλησία καὶ παραιτήθη ἀπὸ τὴν μητρόπολιν. Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου ἀνέλαβον τὴν διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας οἱ ἱερεῖς μας, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Παπᾶ Θέμελη Τσαγγάρη. Ὕστερον ἀπ' ὀλίγας ἡμέρας ὅμως καταφθάνει ἕνας παπᾶς ἀπὸ τὴν Λέρο, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ τέως δεσπότη μας. Οἱ ἱερεῖς μας τοῦ εἶπαν καθαρὰ ὅτι δὲν τὸν ἀναγνωρίζουν πλέον τὸν δεσπότη καὶ τοῦ ὑπεδείχθη νὰτοὺς ἀδειάσῃ τὴν γωνιά. Συγχρόνως δὲ ὁ κόσμος ἐζήτησε ἀπὸ τὸν κ. Ζουρούνια εἰς τὸ σπίτι τοῦ ὁποίου ἐφιλοξενεῖτο ὁ ἀντιπρόσωπος ἐκ Λέρου νὰ τὸν διώξῃ. Αἱ συστάσεις ὅμως δὲν εἰσηκούσθησαν καὶ μιὰ νύκτα ἔγινε ἐπίθεση κατὰ τῆς οἰκίας μὲ βόμβα ἀπὸ βαμβακοπυρίτιδα. Εὐτυχῶς ἢ δυστυχῶς πῆρε φωτιὰ μόνο τὸ καψοῦλι της καὶ ἔσπασαν μόνο τὰ τζάμια τῶν γειτονικῶν σπιτιῶν. Ὑπαίτιος ὅλης αὐτῆς τῆς καταστάσεως ἐθεωρήθη ὁ παπᾶ Θέμελης· καὶ ὁ αἱμοσταγὴς Ντε Μπιζόνιο ἀπεφάσισε τὴν σύλληψιν τοῦ Παπᾶ διὰ νὰ τὸν συλλάβῃ δὲ ἔστειλε ἕνα ἀστυνόμο εἰς τὸ σπίτι του μὲ μιὰ σημείωσι καὶ τοῦ ἔλεγε πὼς τὸν ἤθελε νὰ τὸν ἰδῇ διὰ νὰτοῦεἴπῃ κάτι. Μόλις ὅμως εἰσῆλθεν εἰς τὸ Διοικητήριον τὸν πῆραν τὸν ἔβγαλαν ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν πρὸς τὴν θάλασσαν πόρτα καὶ τὸν ἔβαλαν σὲ ἕνα βενζινόπλοιο ἀφοῦ τοῦ κατεξέσχισαν τὰ ράσα καὶ τὸν πῆγαν εἰς τὸ πολεμικὸ ποὺ εἶχεν ἔλθει ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὸ λιμάνι μας. Ὁ ἡρωικός μας παπᾶς καὶ μέσα σὲ χέρια δολοφόνων εὑρισκόμενος δὲν ἐφοβήθη, ἀλλ' ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τοῦ βενζινοπλοίου στραφεὶς πρὸς τὸ πλῆθος ποὺ παρηκολούθει ὅλη αὐτὴ τὴν τραγωδία ἐφώναξε μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῶν πνευμόνων του: Ζήτω ἡ Ὀρθόδοξος χριστιανικὴ ἐκκλησία, ζήτω ὁ Οἰκουμενικὸς Θρόνος.

Τὸ ἀντιτορπιλλικὸ ἀφοῦ πῆρε τὸν Παπᾶ ἔφυγε καὶ δὲν ξέρομε ποῦ τὸν πῆγε καὶ τί ἀπέγινε.

Μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ παπᾶ Τσαγγάρη συλλαμβάνουν τὸν καθηγητὴν Μιχ. Σκαρδάσην Μ. Ζωγραφάκη, Γ. Τηλιακὸν. Ὁ Σκαρδάσης εἶναι ἐδῶ εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Καλύμνου, οἱ ἄλλοι δὲ δὲν ξέρει κανεὶς ποῦ εὑρίσκονται. Συγχρόνως

Εφημερίδα *Αυγή Δωδεκανησιακή,* της 1ης/2/1935

με τὰς συλλήψεις γίνονται καὶ ἔρευναι εἰς πάρα πολλὰ σπίτια, ἀλλὰ φυσικὰ ἄκαρπες, γιατὶ τὰ ὅπλα μας τά ἔκαμαν δικά τους ἀπὸ τὸ καιρὸ ποὺ πάτησαν τὸ καταραμένο πόδι τους στὰ νησιά μας. Αὐτὰ ἔγειναν καὶ μὲ τὰς διαταγὰς τοῦ Μάριυ Λάγκό, ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται ἐδῶ ἀπὸ ἡμερῶν. Ἡ ἰδία κατάστασις εἶναι καὶ πάνω στὸ χωριό. Ἂν ἡ Πόθια ἔχη τὸν παπᾶ Τσαγγάρη, ἔχει καὶ τὸ χωριὸ τὸν παπᾶ Τσουγκράνη. Τὴ περασμένη Κυριακὴ ἐνῷ λειτουργοῦσε στὴν Παναγία ἔξαφνα πηγαίνει, ἕνας καραμπινιέρης καὶ τοῦ λέγει νὰ τὸν ἀκολουθήση κατὰ διαταγὴ τοῦ διοικητοῦ. Ὁ ἱερεὺς ἀντὶ ἀπαντήσεως ἀναβαίνει εἰς τὸν ἄμβωνα καὶ ἀπ᾽ ἐκεῖ κηρύσσει τὴν ἀνυπακοὴν εἰς τὸν δεσπότην τῆς Καλύμνου καὶ Ρόδου καὶ ἐμμονὴν εἰς τὸ παλαιὸν ἐκκλησιαστικὸν καθεστώς.

Ὁ κόσμος ἔξαλλος ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν ἀλλὰ καὶ ἀγανάκτησιν ἔβγαλε ἔξω τὸν καραμπινιέρη ὅπως τοῦ ἄξιζε ὁ δὲ ἱερεὺς ἐξηκολούθησε τὴν λειτουργίαν. Μόλις τελείωσεν ἡ λειτουργία καὶ ἐξήρχετο ὁ κόσμος ἀπὸ τὴν ἐκκλησία κατέφθασεν ἰσχυρὰ ἀστυνομικὴ δύναμις διὰ νὰ συλλάβη τὸν παπᾶ Τσουγγράνην. Τὸ ἐκκλησίασμα ὅμως τοὺς ἐπετέθη μὲ ξύλα καὶ πέτρες τοὺς ἐξεδίωξε καὶ ἔφερε θριαμβευτικῶς τὸν παπᾶ στὸ σπίτι του καταλεῖπον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς συμπλοκῆς τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς δυνάμεως θανασίμως τραυματισθέντα.

Σὲ λίγη ὥρα ὁ Παπᾶς ἀφοῦ χαιρέτισε τοὺς δικούς του ἐξηφανίσθη καὶ κανεὶς δὲν γνωρίζει σήμερον ποὺ εὑρίσκεται. Ἐνῶ γίνονται ὅλα αὐτὰ ὁ δήμαρχος τοῦ Ντὲ Μπιζάνιο Πατέλλης τῇ βοηθείᾳ τοῦ Σκαρούλη, Σωτηρίου καί τινων καταπτύστων προσεπάθησε νὰ πείση τὸν κόσμον νὰ παύση νὰ ἀντιδρᾷ κατὰ τοῦ αὐτοκεφάλου. Ὁ κόσμος ὅμως κατηγανακτησμένος διὰ τὴν στάσιν αὐτῶν τῶν ὑπανθρώπων τῶν φαύλων καὶ ἀσυνειδήτων τοὺς περιεποιήθη καὶ μὲ τὸ παρὰ πάνω. Τόσον καλὴ ἦτο ἡ περιποίησις ὥστε ὁ Πατέλλης ὑπέβαλε παραίτησιν φοβούμενος γιὰ τὸ τομάρι του παρ᾽ ὅλην τὴν φρουρὰν τῶν καραμπινιέριδων ποὺ εἶχε.

Οἱ θρασύδειλοι Ἰταλοὶ διὰ νὰ καταπνίξουν κάθε διαμαρτυρίαν τοῦ κόσμου μᾶς ἔχουν φέρει ἀπὸ τὴν Ρόδο 500 στρατιώτας καὶ 50 φασίστας Ἰταλοεβραίους, οἱ ὁποῖοί διατρέχουν ὅλην τὴν Κάλυμνον καὶ τρομοκρατοῦν τοὺς πάντας. Κατόπιν ἦλθαν καὶ μένουν μέσα στὸ λιμάνι, δύο πολεμικά, εἰς τὴν ἐμπροσθινὴν θέσιν ἄλλο καὶ ἄλλα πέντε περιπλέουν τὸ νησί μας, ἐνῶ τὰ ἀεροπλᾶνα πετοῦν διαρκῶς πάνω ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ ὅπως μάθαμε ἔπεσε ἕνα ἐνῶ ἐπέστρεφε στὴν Λέρο ὅπου εἶναι ἡ βάσις των καὶ συνετρίβη εἰς τοὺς βράχους. Ὁ στρατιωτικός νόμος ἐκηρύχθη καὶ ἐφαρμόζεται αὐστηρότατα.

Ἀπὸ τὰς 6 μ. μ. ὅλα τὰ καταστήματα καὶ καφενεῖα κλειστά. Ἀπαγορεύεται δὲ νὰ συνομιλοῦν περισσότεροι τῶν τριῶν. Ἐπίσης ἀπαγορεύεται ἡ ὁμαδικὴ ἐπικοινωνία Ποθαίας καὶ χώρας. Ἐπιτρέπεται νὰ κατεβοῦν κάτω τρεῖς ἄνθρωποι καὶ διὰ νὰ κατεβοῦν καὶ ἄλλοι πρέπει νὰ ἐπιστρέψουν αὐτοί.

Ὅλαι αἱ ἀκταὶ φρουροῦνται ἀπὸ ἰσχυρὰς δυνάμεις μὲ πολυβόλα, διότι διεδόθη ὅτι πρόκειται νὰ γίνη ἀπόβασις ἀνταρτικῶν σωμάτων ἐξ Ἑλλάδος. Ὁ ἀντάξιος τῶν προϊσταμένων του περίφημος Ντὲ Μπιζόνιο ἐκάλεσε πρὸ ἡμερῶν ὅλους τοὺς ἱερεῖς καὶ ἀφοῦ τοὺς ἀνέπτυξε πρῶτον περὶ δυνάμεως τοῦ Ἰταλικοῦ κράτους κατόπιν ἐζήτησε ἀπ- αὐτοὺς νὰ καθησυχάσουν τὸν κόσμον, γιατὶ τὰ πολεμικά, τὰ ἀεροπλᾶνα, τὰ πολυβόλα καὶ ὁ στρατὸς εἶναι ἐδῶ νὰ ἐπέμβουν ἐκεῖνα καὶ νὰ ἐπιβάλουν τὴν τάξιν. Ἔπρεπε δὲ πρὸς τοῦτο νὰ ἀναγνωρίσουν τὸν δεσπότη μὲ τὸν ἀντιπρόσωπόν του. Ἐξ ὀνόματος ὅλων ἀπήντησε ὁ ἱερεὺς Πεταλᾶς εἰπὼν μὲ θάρρος: Διὰ νὰ μᾶς σκοτώσετε, κύριε διοικητά, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ χαλάσετε σφαῖρες καὶ νὰ ζημιώνεται τὸ δημόσιον ταμεῖον τῆς μεγάλης Ἰταλίας. Ἔχετε ἐδῶ πολλὰ σπαθιά, καὶ μ᾽ αὐτὰ ἠμπορεῖτε νὰ μᾶς πάρετε τὰ κεφάλια. Ἀκούσας αὐτὰ ὁ διοικητὴς ἐξηγριώθη καὶ ἠρώτησεν ἂν αὐτὰ ἦσαν σκέψεις ὅλων. Ὅλοι ὡς εἷς ἄνθρωπος τοῦ εἶπαν, καθαρὰ πὼς εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ θυσιασθοῦν καὶ ὅτι δὲν παραδέχονται τὸν δεσπότη πολὺ δὲ περισσότερο τὸν ἀντιπρόσωπόν του, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ μεταξὺ εἶναι ἐδῶ ἀκόμη καὶ περιφέρεται ἐπιδεικτικῶς καὶ προκλητικῶς.

Ἐπίσης ἐκτὸς τῶν ἄνω μέτρων οἱ γενναῖοι Ἰταλοὶ ἀφήρεσαν ἀπὸ τὶς ἐκκλησιὲς τὶς καμπάνες, ἡμεῖς δὲ εἰς ἔνδειξιν διαμαρτυρίας ἐκλείσαμεν ὅλες τὶς ἐκκλησίες καὶ σκεπάσαμεν τὶς πόρτες καὶ τὰ παράθυρα μὲ μαῦρο ὕφασμα κηρύξαντες οὕτω τὴν ἐκκλησίαν ἐν διωγμῷ.

ΚΑΛΥΜΝΙΟΣ

Εφημερίδα *Αυγή Δωδεκανησιακή*, της 1ης/2/1935

ΕΚΡΥΘΜΟΣ ΠΑΝΤΟΤΕ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΝ ΚΑΛΥΜΝΩ

Κατὰ πληροφορίας ἐκ Καλύμνου, ἡ κατάστασις μετὰ τὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα τὰ συμβάντα κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ παρελθόντος μηνὸς ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε ἔκρυθμος.

Οἱ ναοὶ παραμένουν πάντοτε κλειστοί. Τὸ Γυμνάσιον κατηργήθη διὰ Διατάγματος τῆς ἰταλικῆς Διοικήσεως Ρόδου. Τὰ Δημοτικὰ Σχολεῖα εἶνε ἐπίσης κλειστά. Πλέον τῶν 100 προύχοντες τῆς Καλύμνου, ἱερεῖς, ἐπιστήμονες, ἔμποροι, καθηγηταί, εὑρίσκονται ἀκόμη εἰς τὰς φυλακάς. Ὁ στρατιωτικὸς νόμος ἐξακολουθεῖ ὑφιστάμενος. Ἐφαρμόζεται ἀποκλεισμὸς πείνης κατὰ τῶν κατοίκων τῆς νήσου διὰ νὰ ἐξαναγκασθοῦν εἰς ὑποχώρησιν.

Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ ἀναχώρησις ἀσθενῶν φοιτητῶν, ἐμπόρων ἐκ Καλύμνου διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἐμποδίζεται ἐπίσης ἡ ἀναχώρησις τῶν σπογγαλιέων. Οἱ νεκροὶ θάπτονται χωρὶς νεκρώσιμον ἀκολουθίαν καὶ τοῦτο διότι ἡ ἰταλικὴ Διοίκησις διέταξεν ὅπως αὕτη γίνεται ἀποκλειστικῶς παρὰ τοῦ ἀποστάτου ἱερέως Τσαγκάρη. Εἰς τὴν Λέρον ὑπάρχει πληροφορία, μὴ ἐξακριβωθεῖσα πλήρως λόγῳ τοῦ ὑφισταμένου ἀποκλεισμοῦ, ὅτι τὴν Μεγ. Παρασκευὴν ἔρριψαν δυναμίτιδα κατὰ τοῦ μητροπολίτου Λέρου—Καλύμνου, ἥτις δὲν ἐξερράγη. Ἐφυλακίσθησαν κατόπιν τούτου 66 Λέριοι, μεταφερθέντες εἰς Κῶν.

Εἰς τὴν Κάλυμνον

Εἰς τὴν Κάλυμνον, κατὰ πληροφορίας, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ μὴ θεωρηθοῦν ἀσφαλεῖς, ὄχι μόνον συνεχίζεται ἡ ἔκρυθμος κατάστασις, ἀλλὰ καὶ ἐπιδεινοῦται ἡ θέσις τῶν κατοίκων τῆς νήσου. Τὸ Ἑλληνικὸν γυμνάσιον παραμένει πάντοτε κλειστόν, ἢ κατηργήθη ὁριστικῶς, κλειστὰ δὲ παραμένουν ἐπίσης τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, πρὸς μεγίστην ζημίαν τῶν παιδιῶν τῶν νησιωτῶν. Παρομοίας πιέσεις ὑφίστανται καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Λέρου. Ἡ ἀφορμὴ τῆς ἐκρύθμου αὐτῆς καταστάσεως ἦτο, ὡς γνωστόν, ἡ ἐξέγερσις τῶν Καλυμνίων ἐναντίον κληρικοῦ ὀρθοδόξου προπαγανδίζοντος τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Δωδεκανησιακῆς ἐκκλησίας εἰς αὐτοκέφαλον τὶ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκει ἡ Ἰταλικὴ Διοίκησις, ἀλλὰ εἰς τὸ ὁποῖον ἀντιτίθεται ἀπολύτως ὁ λαός, ἐννοῶν νὰ διατηρήσῃ ἡ ἐκκλησία του τὴν ἀρχαίαν ἐξάρτησίν της ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον. Εἶνε θλιβερὸν ὅτι ὀρθόδοξοι κληρικοὶ φθάνουν νὰ ὑποστηρίζουν μίαν πραξικοπηματικὴν ἀπόσχισίν των ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, τασσόμενοι εἰς ἀπόλυτον διάστασιν πρὸς τὸ φρόνημα τῶν Ἑλλήνων τῆς Δωδεκανήσου καὶ προκαλοῦντες οὕτω τὰς σκληρὰς ἐναντίον των πιέσεις τῆς κατεχούσης τὰς νήσους ἐξουσίας.

Αριστερά: Εφημερίδα *Έθνος,* αρ. φ. 7893 της 16ης/5/1935
Δεξιά: Εφημερίδα *Πρωία,* αρ. φ. 10-194 της 17ης/5/1935

ΤΡΑΓΙΚΗ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΤΑΛΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΗΝ ΚΑΛΥΜΝΟΝ

ΑΠΕΙΛΟΥΝΤΑΙ ΝΕΑΙ ΤΑΡΑΧΑΙ

Νεώτεραι πληροφορίαι ἐκ Καλύμνου παρουσιάζουν τὴν ἐκεῖ κατάστασιν, μετὰ τὰ αἱματηρὰ γεγονότα τὰ λαβόντα χώραν τὸν παρελθόντα μῆνα, ἐξακολουθητικῶς ἔκρυθμον. Ἐκ τῶν 200 συλληφθέντων κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῶν σκηνῶν πλέον τῶν 100 εὑρίσκονται ἀκόμη εἰς τὰς φυλακάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι τῶν ἱερέων τῆς νήσου καὶ πλεῖστοι ἐπιστήμονες καὶ καθηγηταί. Αἱ ἐκκλησίαι ἐξακολουθοῦν ἀπὸ μηνῶν νὰ παραμένουν κλεισταί. Ἡ ἰταλικὴ διοίκησις, ἐπεμβαίνουσα εἰς τὰ τῆς θρησκείας τοῦ λαοῦ, διέταξεν ὅπως οἱ γάμοι, αἱ βαπτίσεις, αἱ νεκρώσιμοι ἀκολουθίαι γίνωνται ὑπὸ τοῦ ἱερέως Τσαγκάρη. Κατόπιν τούτου οἱ γάμοι καὶ αἱ βαπτίσεις ἀναβάλλονται καὶ οἱ νεκροὶ θάπτονται ἄνευ θρησκευτικῆς ἀκολουθίας, καθ' ὅσον οὐδεὶς ἐκ τῶν κατοίκων δέχεται νὰ χρησιμοποιήσῃ πρὸς τοῦτο τὸν ἀποστάτην ἱερέα.

Χαρακτηριστικὸν τῆς πλήρους πλέον ἐπεμβάσεως τῆς ἰταλικῆς διοικήσεως εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας εἶνε καὶ τὸ κάτωθι γεγονός. Τὴν 8ην τρέχοντος μηνός, ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Θεολόγου, ὁ ἱερεὺς Τσαγκάρης, συνοδευόμενος ὑπὸ Ἰταλῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἐνόπλων ἀστυνομικῶν, ἔθραυσε τὸ παράθυρον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Θεολόγου καὶ εἰσῆλθεν ἐντὸς αὐτῆς διὰ νὰ ἱερουργήσῃ. Τὸ ἐκκλησίασμα ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο Καλυμνίους ὄργανα τῆς ἰταλικῆς προπαγάνδας, καὶ μερικοὺς ἀστυνομικούς.

Ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀνωτέρω ἡ ἰταλικὴ διοίκησις εὗρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξαρθρώσῃ τὴν Ἑλληνικὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νήσου. Τὸ γυμνάσιον κατηργήθη διὰ διατάγματος· πολλοὶ τῶν καθηγητῶν εὑρίσκονται εἰς τὰς φυλακάς. Τὰ δημοτικὰ σχολεῖα εἶνε ἐπίσης κλειστὰ καὶ οἱ διδάσκαλοι πένονται. Διὰ νὰ ἐκβιασθῇ ὁ λαὸς εἰς πλήρη ὑποχώρησιν, ἐφαρμόζεται καὶ ἀποκλεισμὸς πείνης κατὰ τῶν κατοίκων.

Ἡ ἐπαφὴ μὲ τὴν Τουρκίαν ἀπαγορεύεται, ἡ σπογγαλιεία ἐπλήγη θανασίμως, τὸ ἐμπόριον ἐνεκρώθη. Εἰς πλήρη ἀποκλεισμὸν εὑρίσκεται ἡ Κάλυμνος καὶ μὲ τὰς ἄλλας νήσους, καθὼς καὶ μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, τοὺς ἐμπόρους, τοὺς φοιτητὰς δὲν χορηγοῦνται διαβατήρια διὰ τὴν Ἑλλάδα. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, ἡ ἔξαψις τῶν πνευμάτων ἐν Καλύμνῳ εἶνε μεγάλη. Δὲν ἀποκλείεται δὲ νὰ εὑρεθῶμεν πρὸ νέων ταραχῶν, ἂν δὲν ἀνακληθῇ ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου ὁ Μητροπολίτης Λέρου — Καλύμνου καὶ δὲν ἀρθοῦν ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς διοικήσεως τὰ ληφθέντα σκληρὰ καὶ ἀπάνθρωπα μέτρα.

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰ γεγονότα τῆς Καλύμνου ὑπάρχει ἡ πληροφορία ὅτι ἐρρίφθη φυσίγγιον δυναμίτιδος κατὰ τοῦ Μητροπολίτου Λέρου —Καλύμνου, τὸ ὁποῖον δὲν ἐξερράγη. Κατόπιν τούτου συνελήφθησαν 66 Λέριοι μεταφερθέντες εἰς τὰς φυλακὰς τῆς νήσου Κῶ.

Κατὰ τὰς ταραχὰς τῆς Καλύμνου ἐφονεύθη ὁ πολίτης Ἐμμαν. Καζόνης, ἀρκετοὶ ἐτραυματίσθησαν, πλεῖστοι δὲ ἐφυλακίσθησαν.

Μεταξὺ τῶν φυλακισθέντων συγκαταλέγονται οἱ ἱερεῖς: Ἄνθ. Πεταλᾶς, Ἰω. Ζωγράφος, Μ. Θωμᾶς, Π. Ζαΐρης, Θ. Κινδύνης, Μιχ. Καθοπούλης καὶ Κ. Παπαμιχαήλ, οἱ δικηγόροι: Γ. Μάγκος, Ε. Ἀλαχοῦζος, οἱ ἰατροί: Ἐμμ. Καρπάθιος, Ἐμμ. Παπαμιχαήλ, Γ. Χατζηθεοδώρου καὶ Π. Καθοπούλης, οἱ καθηγηταί: Ἀντ. Ζερβός, Δ. Κωλέττης, Μ. Ζωγράφος, Μ. Γερακιός, οἱ δημοδιδάσκαλοι: Γ. Σωτηρίου καὶ Σ. Μπιλλήρης, αἱ δημοδιδασκάλισσαι Σεβ. Μάγκου, Θ. Ζερβοῦ, Κ. Κουσκούτη, Ν. Καραπιπέρη καὶ Ἑλ. Σκαρούλη, ὁ γεωπόνος Μ. Σμύρνος, ὁ ζωγράφος Α. Καραφυλάκης, ὁ ἐφοπλιστὴς Ν. Κυπραῖος, οἱ ἔμποροι Κ. Μαρουλάκης, Π. Δελμπεράκης, Α. Καλογιάννης, ὁ κτηματίας Ν. Κοιφός, οἱ φοιτηταὶ Ι. Κολλίτσης, Ἀντών. Βαρκᾶς καὶ Ε. Κουτούζης, οἱ ἐπαγγελματίαι Κ. Τομάζος καὶ Α. Ξυπολυτᾶς, αἱ γυναῖκες Ἄννα Σαμάρκου, Ἑλ. Πελεκάνου, αἱ ἀδελφαὶ Μούγκρου καὶ πλεῖστοι ἄλλοι.

Εφημερίδα *Πρωία,* αρ. φ. 10-194 της 17ης/5/1935

ΣΥΓΚΙΝΗΤΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΑΟΝ

[Πολλοί τῶν προϋχόντων Δωδεκανησίων ἀπέστειλαν ἐκεῖθεν κρυφίως τὴν κατωτέρω συγκινητικὴν ἔκκλησιν πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν, ἡ ὁποία καθίσταται περισσότερον ἐνδιαφέρουσα, ἐὰν ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν αἱ συνθῆκαι, ὑπὸ τὰς ὁποίας συνετάχθη καὶ ὑπεγράφη αὕτη:]

Πρὸς τοὺς Ἕλληνας πατριώτας.

Ἀδελφοί,

Μᾶς εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐκφράσωμεν ἀπευθείας τὰς στερήσεις καὶ τὰ βάσανά μας. Οἱαδήποτε συγκέντρωσις διαλύεται βιαίως ἀπὸ βαναύσους ἀστυνομικοὺς καὶ ἀκολουθοῦν κακώσεις καὶ φυλακίσεις.

Μᾶς εἶνε ἀδύνατον καὶ ψηφίσματα κἂν νὰ σᾶς στείλωμεν, διὰ νὰ διαμαρτυρηθῆτε σεῖς ἐν ὀνόματί μας, διότι οἱοσδήποτε περιάγει ἀναφορὰν πρὸς ὑπογραφήν, κακοποιεῖται καὶ φυλακίζεται, ὡς καὶ οἱ ὑπογράψαντες.

Ἀστοί, χωρικοὶ καὶ ναυτικοὶ ὅλης τῆς δούλης Δωδεκανήσου ἀναθέτομεν δι' αὐτὸ κρυφὰ εἰς ὀλίγους προύχοντας νὰ σᾶς γράψουν τὴν ὑστάτην μας αὐτὴν ἔκκλησιν.

Πατριῶται, δὲν ἀντέχομεν πλέον. Σαράντα τρία ἑκατομμύρια ὠργανωμένοι Ἰταλοὶ ἐβάλθησαν νὰ ἐξοντώσουν ἑκατὸν χιλιάδας Ἕλληνας ἐγκατεσπαρμένους εἰς τὰ ὀλίγα μικρά μας ἄλλοτε εὐημεροῦντα νησάκια.

Τοὺς ἐδεχθήκαμεν ὡς ἐλευθερωτάς. Ἀνάθεμα ἐκείνην τὴν ὥραν. Ἔγιναν οἱ σκληρότεροι τῶν τυράννων.

Εἴκοσι τρία χρόνια κρατοῦμε ψηλὰ τὸ κεφάλι καὶ θὰ τὸ κρατήσωμεν ἀκόμη, ἀλλ' ἂν διαρκέσῃ ἡ ἐγκατάλειψίς μας, θὰ βαδίσωμεν ἑλληνοπρεπῶς πρὸς τὸν θάνατον.

Γνωρίζομεν καλὰ τί μᾶς περιμένει καὶ δὲν λυπούμεθα ἡμᾶς, ἀλλὰ τὰ νησιά μας.

Δὲν μᾶς πολεμοῦν ἀνδρίκια, στῆθος πρὸς στῆθος. Μᾶς κατατρίβουν ἄτιμα, ὅπως ἔκαμαν μεταξύ τους ὁλόκληρον τὸν Μεσαίωνα.

Μετέφεραν ἐδῶ, ὅπου γελᾷ ὁ οὐρανὸς καὶ τὸ γαλάζιο τοῦ Αἰγαίου κῦμα, ὅλα τὰ σκοτεινὰ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως συστήματα.

Πολεμοῦν τὴν ἐκκλησίαν μας.

Κτυποῦν τὴν ἠθικήν μας.

Ἐξεχαρβάλωσαν τὴν παιδείαν μας.

Καταδιώκουν τοὺς διδασκάλους μας.

Μὲ στρατιὰν μισθωτῶν ψευδομαρτύρων ἀενάως σκηνοθετοῦν δίκας καὶ καταδιώκουν τοὺς δημάρχους καὶ τοὺς προύχοντάς μας.

Ἑκατὸν χιλιάδες Ἕλληνες δὲν θεωροῦνται ἄξιοι νὰ ἔχουν ἀντιπροσωπείαν, ἀλλὰ πρέπει ὡς σκλάβοι νὰ κύπτουν εἰς τὰς θελήσεις τοῦ ἀπολυτάρχου Ἰταλοῦ Διοικητοῦ.

Ἀπὸ ἑκατὸν χιλιάδας πτωχοὺς Ἕλληνας εἰσπράττονται 630 ἑκατομμύρια δραχμαὶ διὰ φόρους καὶ οἱ Ἕλληνες οὗτοι δὲν δικαιοῦνται νὰ γνωρίζουσι τί γίνεται τὸ χρῆμα τους αὐτό.

Προϋπολογισμὸς δὲν δημοσιεύεται. Ὅλα γίνονται κρυφὰ καὶ μόνον ἀηδῶς καὶ φορτικῶς διαλαλεῖται, ὅτι τάχα ὅλα τὰ χρήματα τὰ στέλλει ἡ Ἰταλία.

Μέσα σὲ πεντακοσίους Ἰταλοὺς καὶ Λεβαντίνους πολιτικοὺς ὑπαλλήλους τῆς Διοικήσεως, δὲν ὑπάρχει οὔτε δεκὰς Ἑλλήνων, καίτοι εἴμεθα πλέον τῶν 9)10 τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἔκτισαν ἀπεράντους στρατῶνας καὶ δὲν ὑπάρχει ἄσυλον διὰ τοὺς φυματικούς, οἱ ὁποῖοι ὁσημέραι πληθυνόμενοι, περιάγουσι εἰς τοὺς δρόμους τὰς θλιβερὰς ὑπάρξεις των.

Μὲ τὸ προϊὸν τῆς βαρυτάτης φορολογίας, τριπλασίας τῆς ἐν Ἑλλάδι, ἔκτισαν διάφορα ἄχρηστα μέγαρα.

Ἔκτισαν λουτρὰ τῆς Καλλιθέας, ἐξοδεύσαντες δι' αὐτὰ καὶ μόνον 65 ἑκατομ. δραχμὰς καὶ δὲν ὑπάρχει ἄσυλον διὰ τοὺς παράφρονας.

Εφημερίδα *Ακρόπολις*, αρ. φ. 2266 της 22ας/5/1935

Ἔκτισαν δύο νοσοκομεῖα, ἀλλὰ τὰ παρέδωκαν εἰς τὴν καθολικὴν προπαγάνδαν καὶ οὕτω ἔγιναν κέντρα πολιτικῆς, ὥστε οἱ ἴδιοι οἱ Ἰταλοὶ νὰ τρέμουν νὰ θεραπευθοῦν εἰς αὐτά.

Κατ' αὐτὰς κτίζουν Ὄπερα καὶ δὲν ὑπάρχει Πτωχοκομεῖον. Εἴχαμε ἕνα μικρὸ καὶ ἔβαλαν καὶ εἰς αὐτὸ χέρι.

Κτίζουν ἀπέραντες φραγκοκκλησιὲς καὶ δὲν ὑπάρχει Γηροκομεῖον.

Διέλυσαν τὰ Σωματεῖα μας.

Τὰς ἐπιστολάς μας, τὰ ἔντυπα, τὰ βιβλία, τὰ κρατεῖ ἡ ἀνεπίσημος λογοκρισία, ὑπεισερχομένη εἰς ὅλα τὰ οἰκογενειακά μας ἰδιαίτερα, ἀποκλείουσα ἡμᾶς ἀπὸ κάθε ἐπαφὴν μὲ τὸν ἔξω κόσμον. Ἤμεθα πλούσιοι καὶ μᾶς κατήντησαν ζητιάνους.

Μᾶς πῆραν τοὺς κάμπους μας καὶ τὰ χωράφια μας διὰ νὰ κτίσουν ἰταλικὰ χωριὰ καὶ ἀεροδρόμιον.

Κατέστρεψαν τὴν ἄλλοτε ἀνθοῦσαν νησιωτικήν μας ναυτιλίαν διὰ νὰ ἐπιχορηγήσουν παχυλῶς μίαν θνησιγενῆ Τεργεστέαν ναυτιλιακὴν ἐπιχείρησιν μὲ 14 ἑκατομμύρια τὸν χρόνον.

Κατέστρεψαν τὴν σπογγαλιείαν μας, μὲ τὴν πρόφασιν, ὅτι ἔλαβον μέτρα προστατευτικὰ τοῦ βύθου.

Ἕνα μόνον μᾶς ἀπέμεινεν, νὰ ἐργαζώμεθα σὰν σκλάβοι τῆς Ρώμης εἰς ἔργα τῆς στρατιωτικῆς ἰδίως ὁδοποιΐας δέκα καὶ δώδεκα ὧρες τὴν ἡμέραν μὲ τρεῖς καὶ πενῆντα ἕως τέσσαρας λιρέττας ἡμερομίσθιον. Ἐργαζόμεθα ὑπὸ τὸν κνοῦτον στρατιᾶς ἀργομίσθων Μπολονέζων, ἐργοδηγῶν αὐτῶν ὅμως, ἀμειβομένων μὲ 15 καὶ 20 λιρέττας ἡμερησίως.

Ἀλλὰ καὶ τὰ ἡμερομίσθιά μας αὐτὰ τῆς πείνης συχνὰ μᾶς τὰ κρατοῦν, ἔναντι τῶν ἀδικαιολογήτως ἐπιβαλλομένων βαρυτάτων προστίμων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τακτικὸν πλέον ἔσοδον τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς Διοικήσεως.

Τὰ σχολεῖα μας, τὰ ὁποῖα ἔκτισαν οἱ πατέρες μας καὶ ἡμεῖς μὲ τὸν τίμιον χριστιανικὸν ἱδρῶτα μας.

Παντοῦ τὸ θανάσιμον κατὰ παντὸς ἑλληνικοῦ μίσος.

Ἐφάγαμε ὡς πελεκάνος τὰς σάρκας μας διὰ νὰ θρέψωμεν ἑλληνικὰ τὰ παιδιά μας.

Γνωρίζετε τί ἔγινε τελευταίως στὴ Κάλυμνο. Ἡ φανερὰ καὶ ἀπροκάλυπτος πλέον ἐπέμβασις τῆς ἰταλικῆς Διοικήσεως εἰς τὰ τῆς θρησκείας τοῦ λαοῦ, ἠνάγκασεν δύο φορὲς μέσα σὲ τρεῖς μῆνες, τὸν ἡρωϊκὸ λαὸ τῆς Καλύμνου νὰ ἐξεγερθῇ.

Φαντάζεσθε σὲ ποιὰ ψυχικὴ κατάστασι εὑρίσκεται ὁ Καλυμνιακὸς Λαός, ὥστε μόνος του, χωρὶς καμμίαν βοήθειαν, χωρὶς κανὲν μέσον, νὰ ὀρθώνῃ τὸ ἀνάστημά του ἐναντίον τοῦ πανισχύρου δυνάστου του.

Κατὰ ἑκατοντάδας ριπτόμεθα εἰς τὰς φυλακάς. Βασανιζόμεθα κατὰ τὸν ἀτιμότερον τρόπον. Τὸ αἷμα μας, τὸ αἷμα τοῦ Καλυμνίου Ε. Καζόνη, ἐπότισε καὶ πάλιν τὴν Δωδεκανησιακὴν γῆν.

Ἀδελφοί,

Δὲν ἀντέχομεν πιά. Δὲν ἔχομεν ὅπλα διὰ νὰ ἀποθάνωμεν ὅλοι ἡρωϊκῶς διεκδικοῦντες τὴν ἐλευθερίαν μας καὶ δίδοντες ἕνα παράδειγμα τῆς μεγάλης ψυχικῆς δυνάμεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Μᾶς κτυποῦν ὕπουλα, μᾶς ἀφανίζουν μέσα εἰς τὸ σκοτάδι, ἐνῷ γελοῦν σᾶς καὶ ὅλον τὸν κόσμον μὲ φενάκας ψευτοπολιτισμοῦ καὶ μὲ διπλωματικὰς κενοδοξίας.

Πατριῶται,

Μὴ ἀφήνετε νὰ γίνουν ἄδικα τὰ ἀγαπημένα νησιά μας τὰ κρύα μνήματά μας. Ζητῆστε νὰ γίνῃ ἀμέσως ἐλεύθερον δημοψήφισμα.

Διαμαρτυρηθῆτε σ' ὅλο τὸν κόσμο, ἢ στείλατέ μας ὅπλα γιὰ νὰ εἶνε τοὐλάχιστον ὁ θάνατός μας ἔνδοξος.

Ἐν ὀνόματι τῶν Ἑλλήνων ὅλων τῶν Ν. Σποράδων

ΟΙ ΠΡΟΥΧΟΝΤΕΣ

Εφημερίδα *Ακρόπολις*, αρ. φ. 2266 της 22ας/5/1935

Ο ΥΠΟΔΟΥΛΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΜΕ ΤΟΝ ΔΙΟΙΚΗΤΗΝ ΤΩΝ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΩΝ Μ. ΛΑΓΚΟ

ΜΙΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ

ΠΩΣ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΕΙ ΤΗΝ ΤΥΡΑΝΝΙΑΝ

Βρίσκομαι στὴν Ρόδο, στ' ἀτίμητο αὐτὸ Ἑλληνικὸ διαμάντι τῆς Μεσογείου, μὲ τὴν τόσο ζωνταντὴν ἱστορίαν του. Ἀντικρύζω τὰ βυζαντινὰ καὶ βενετσιάνικα τείχη καὶ τὰ φρούρια ποὺ ἀποτελοῦν μίαν ὁλόκληρον ἔνδοξον ἱστορίαν γεμάτην συγκινήσεις. Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος, ἐπὶ μαρμαρίνης στήλης, βλέπει κανείς, τοποθετημένον τὸ ἐπιχρυσωμένον ἄγαλμα τῆς ἐλάφου, τὸ σῆμα τῶν Ἱπποτῶν τῆς Ρόδου. Εἰς τὴν προκυμαίαν κατὰ τὴν ἀποβίβασιν ἀναμένουν δεκάδες νεαροὶ Ρόδιοι, οἱ ὁποῖοι προσφέρονται νὰ χρησιμεύσουν ὡς ὁδηγοὶ καὶ διερμηνεῖς εἰς τοὺς ταξειδιώτας ἀντὶ ἐλαχίστης ἀμοιβῆς. Ἐνῷ ὅμως ὁμιλοῦν Ἰταλικά, προφασιζόμενοι ἄγνοιαν σχεδὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, σὲ λίγα λεπτὰ διαπιστώνει κανεὶς ὅτι γνωρίζουν τὴν Ἑλληνικὴν ἄριστα. Εἶνε ἡ πρώτη θλιβερὰ διαπίστωσις τῆς Ἰταλικῆς προπαγάνδας, τῆς ὁποίας οἱ νεαροὶ αὐτοὶ εἶνε τυφλὰ ὄργανα.

Διασχίζοντας τοὺς στενοὺς δρομάκους τῆς παλαιᾶς πόλεως ἔφθασα δι' ὡραίας λεωφόρου εἰς τὴν νέαν πόλιν. Κατὰ μῆκος τῆς παραλίας ὑψοῦνται τὸ μεγαλοπρεπέστατον Διοικητήριον ὅπου τὰ γραφεῖα τῆς Γενικῆς Διοικήσεως καὶ ἡ κατοικία τοῦ Μάριο Λάγκο καὶ εἰς τὸ ὑπόγειον τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται τὸ ὑποκατάστημα τῆς Ἰταλικῆς Τραπέζης, ἡ Ἰταλικὴ Ἐκκλησία καὶ τὸ ξενοδοχεῖον τῶν Ρόδων μὲ τὸ ὡραιότατον ἀνθοκήπιόν του καὶ τὴν μικρὰν ἀποβάθραν του. Ἀπέναντι τοῦ Διοικητηρίου ὑπάρχει τὸ διώροφον οἴκημα ὅπου τὰ γραφεῖα τοῦ παραρτήματος τῶν φασίστι, τὸ Διδασκαλεῖον καὶ πλεῖστα ἄλλα ἰδιωτικὰ καὶ δημόσια μέγαρα.

Αὐθημερὸν μετέβην εἰς τὸ Διοικητήριον διὰ νὰ ἐγγραφῶ εἰς τὸ βιβλίον παρουσιάσεων τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ. Ἕνας θεροσαλλιέρος ἐν μεγάλῃ στολῇ μὲ ὑπεδέχθη εἰς τὶς βαθμίδες τοῦ Διοικητηρίου καὶ ὅταν τοῦ ἀνεκοίνωσα τὴν ἐπιθυμίαν μου μὲ ὡδήγησεν εἰς μίαν μεγάλην αἴθουσαν, τῆς ὁποίας οἱ τοῖχοι ἦσαν σκεπασμένοι μὲ ζωγραφικοὺς πίνακας ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν Ἱπποτῶν τῆς Ρόδου ὅπου μὲ παρεκάλεσε ν' ἀναμένω λίγα λεπτά.

Μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἀπουσίας ἐπέστρεψε καὶ μὲ παρεκάλεσε νὰ τὸν ἀκολουθήσω. Μὲ ὡδήγησεν εἰς τὸν Ἰδιαίτερον Γραμματέα τοῦ Διοικητοῦ, ἕνα γεροντάκι, ὁ ὁποῖος μὲ κολακευτικὲς ἐκφράσεις μὲ ἐπληροφόρησεν ὅτι ὁ Διοικητὴς εὑρίσκετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀκολούθως ἐπρόκειτο νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὴν φρουράν. Μὲ παρεκάλεσε νὰ περιμένω βεβαιώνοντάς με ὅτι ὁ Διοικητὴς θὰ μὲ δεχθῇ πολὺ εὐχαρίστως.

Μετὰ ἡμίωρον ἀναμονὴν ὁ Διοικητὴς ἐπέστρεψε καὶ ὁ ἰδιαίτερό του ἔσπευσε νὰ τοῦ ἀναγγείλῃ τὴν παρουσίαν μου. Ἐπέστρεψεν ἀμέσως καὶ μοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ὁ Διοικητὴς μὲ ἀναμένει.

Η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΣ ΜΕ ΤΟΝ ΛΑΓΚΟ

Ὁ Μάριο Λάγκο μ' ἐδέχθη φιλοφρονέστατα εἰς τὸ πολυτελέστατον γραφεῖον του καὶ προσεφέρθη νὰ μοῦ παράσχῃ κάθε πληροφορίαν. Τὸν ἠρώτησα διὰ τὰς ἐναντίον τῆς Ἰταλικῆς Διοικήσεως ἐπικρίσεις τῶν Δωδεκανησίων καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ μοῦ εἴπῃ σχετικῶς μὲ τὴν ἐκεῖ κατάστασιν.

— Αἱ κατηγορίαι, μοῦ ἀπήντησεν, ὀφείλονται κυρίως εἰς Δωδεκανησίους οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν νὰ κρατοῦν ἐν ἐξεγέρσει τοὺς κατοίκους τῶν νήσων ἐναντίον τῆς Ἰταλικῆς διοικήσεως. Ἡμεῖς ἐκτελοῦμε τὰ διαταγὰς τῆς κυβερνήσεώς μας.

— Σᾶς κατηγοροῦν ὅμως ὅτι εἰ ἰδικάς σας ὑποδείξεις ὀφείλεται ἡ κατάργησις τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν τέκνων τῶν Δωδεκανησίων καὶ ἡ ἐπιβολὴ γενικῶν φόρων μὲ σκοπὸν τὴν οἰκονομικὴ ἐξουθένωσιν τῶν κατοίκων καὶ τὸν ἐξαναγκασμόν των νὰ ἐκπατρισθοῦν, ἐνῷ ἀντιθέτως προστατεύονται οἱ ἐδῶ ἐγκαθιστάμενοι Ἰταλοί.

Η ΑΝΘΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

— Εἶνε ἀνακριβὲς ὅτι προσπαθοῦμεν νὰ καταργήσωμεν τὴν ἑλληνικὴν ἐκπαίδευσιν, μὲ διέκοψεν ὁ κ. Λάγκο. Ζητοῦμεν μόνον ὅπως ἐκ παραλλήλου διδάσκεται καὶ ἡ Ἰταλικὴ γλῶσσα εἰς τὰ σχολεῖα. Ἱδρύσαμεν διδασκαλεῖον, οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ ὁποίου θὰ διορίζωνται διδάσκαλοι, διότι εἶνε νομοταγεῖς καὶ ὄχι ἀντιδραστικοί. Ἀντιλαμβάνεσθε ὑποθέτω καλῶς ὅτι ὡς κυρίαρχον κράτος δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀνεχώμεθα τὴν κατάστασιν αὐτὴν ἐπ' ἄπειρον, εἰς βάρος μας δέ. Ἄλλως τε ἡμεῖς ἐκάμαμε σχετικῶς πολὺ ὀλιγώτερα ἀπὸ ὅσα ἐπέβαλε τῷ 1929 καὶ ἡ ἀγγλικὴ διοίκησις εἰς Κύπρον. Ὅσοι Δωδεκανήσιοι δὲν θέλουν νὰ μάθουν τὰ παιδιά τους Ἰταλικὰ ἂς τὰ στέλλουν εἰς τὰ ἰδιωτικὰ καὶ ὄχι εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα.

— Ἀλλὰ ἀπηγορεύσατε τὴν λειτουργίαν τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων.

— Δὲν εἶνε ἀληθὲς αὐτό, διεμαρτυρήθη. Ἐφροντίσαμεν μόνον ὅπως τὸ πρόγραμμα τῆς εἰς αὐτὰ διδακτέας ὕλης τίθεται ὑπὸ τὴν ἔγκρισίν μας. Οἱ διδάσκαλοι ἐπίσης τῶν σχολείων αὐτῶν πρέπει νὰ εἶνε τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς διοικήσεως.

— Διατί ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς διδασκάλους τοὺς ἀποφοίτους τῶν ἐν Ἑλλάδι διδασκαλείων νὰ διορίζωνται εἰς τὰς ὑπὸ τὴν διοίκησίν σας νήσους;

— Διότι ἀπεδείχθη ὅτι ὅλοι αὐτοὶ ἀντὶ νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἐκπαίδευσιν, μετεβλήθησαν εἰς προπαγανδιστὰς κατὰ τῆς Ἰταλίας. Δὲν εἶνε κατὰ συνέπειαν δυνατὸν νὰ ἀνεχώμεθα τὴν κατάστασιν αὐτήν.

— Διατί ὅμως ἐξαναγκάζονται οἱ χωρικοὶ νὰ στέλλουν τὰ παιδιά τους εἰς τὰ κυβερνητικὰ σχολεῖα;

— Καθόλου δὲν ἐξαναγκάζονται. Φροντίζομεν μόνον νὰ τοὺς πείσωμεν περὶ τοῦ πραγματικοῦ συμφέροντός των!

— Καὶ ὅμως λέγεται, ὅτι χάρις εἰς τὰς πιέσεις τῶν κυβερνητικῶν ὀργάνων εἰς πολλὰ χωρία ἔκλεισαν τὰ ἰδιωτικὰ σχολεῖα καὶ οἱ χωρικοὶ ἀρνοῦνται νὰ στέλλουν τὰ παιδιά τους εἰς τὰ κυβερνητικὰ τοιαῦτα.

— Τοῦτο εἶνε συκοφαντία. Ἐὰν οἱ χωρικοὶ δὲν στέλλουν τὰ παιδιά τους εἰς τὰ κυβερνητικὰ σχολεῖα, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν προπαγάνδαν ποὺ διενεργοῦν διάφοροι παυθέντες διδάσκαλοι καὶ ἄλλοι ἐνδιαφερόμενοι.

Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

— Διατί ἐπιβάλλονται καὶ εἰδικοὶ φόροι, πλὴν τῶν γενικῶν;

— Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν διαφόρων ἔργων, τῶν ὁποίων ἔχουν ἀνάγκην μερικαὶ ἀπὸ τὰς ὑπὸ τὴν διοίκησίν μας νῆσοι.

— Κύριε Διοικητά, διατείνονται ἐπίσης ὅτι ἡ διακυβέρνησίς σας εἶνε τυραννική.

— Τὸ γνωρίζω, ἀλλ' ἔχουν ἄδικον. Ἡ διοίκησίς μου εἶνε ἐλευθερωτάτη. Ἀνταρσίας καὶ ἀντιδράσεις ὅμως δὲν θὰ ἀνεχθῶ. Ἄλλως τε δὲν κάμνω τίποτε ἄλλο, ὅπως σᾶς εἶπα, παρὰ νὰ ἐκτελῶ τὰς διαταγὰς τῆς κυβερνήσεώς μου.

Ὁ κ. Λάγκο εἶχεν ἐκνευρισθῆ ἀπὸ τὰς ἐρωτήσεις μου καὶ μὲ δυσκολίαν συνεκρατεῖτο. Μὲ εὐσχημον τρόπον μοῦ ἔδειξεν ὅτι ἡ ἀκρόασίς μου εἶχε λήξει. Ἠγέρθην, τὸν ηὐχαρίστησα θερμῶς καὶ ἀπεχώρησα.

Εἰς τὸν ἀντιθάλαμον μὲ ἀνέμενε ὁ ἰδιαίτερος γραμματεύς του, ὅστις μοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ὁ διοικητὴς διέταξε νὰ μοῦ παρασχεθῇ πᾶσα εὐκολία πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἀξιοθεάτων τῆς νήσου καὶ ὅτι πρὸς τοῦτο ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσίν μου αὐτοκίνητον τῆς διοικήσεως καὶ ἕνας ἰθαγενὴς χωροφύλαξ. Μοῦ ἐδήλωσεν ἐν τέλει ὅτι θὰ ἦτο πολὺ εὐτυχὴς νὰ μοῦ παράσχῃ οἱανδήποτε πληροφορίαν καὶ μὲ ἐκάλεσε νὰ δειπνήσωμεν τὴν ἑσπέραν μαζὶ μὲ τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐν Ρόδῳ φασιστῶν. Τὸν ηὐχαρίστησα διὰ τὴν προθυμίαν του καὶ ἀπεχώρησα τῆς διοικήσεως διὰ νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν νῆσον.

Α. Λ.....ς

ΙΣ ΠΡΟΣΕΧΕΣ : Οἱ φασίσται τῆς Ρόδου.— Ἡ προσπάθεια ἐξιταλισμοῦ τῶν κατοίκων.— Αἱ σπατάλαι τοῦ Λάγκο κλπ.

Εφημερίδα *Αθηναϊκή*, αρ. φ. 31 της 16ης/6/1935

Δ) ΕΓΓΡΑΦΑ

1. AUTOCEFALIA DELLA CHIESA ORTODOSSA DODECANESINA.-

Capisaldi della politica del Regime nelle Isole sono stati la separazione tra Chiesa e Scuola e la creazione di un interesse nel clero e nei maestri ortodossi di essere graditi al Governo. Senza entrare in particolari, che sono del resto esaurientemente illustrati nei rapporti del Governatore sull'elaborazione e la progressiva applicazione dell'ordinamento scolastico, e sulle trattative faticosamente condotte ma felicemente concluse col Patriarcato Ecumenico per l'autocefalia della Chiesa Dodecanesina, basterà ricordare: nel campo scolastico, che oggi in tutte le scuole private delle Isole, comprese le elementari, si insegna italiano, che i maestri sono diplomati unicamente dall'Istituto Magistrale delle Regie Scuole, che titoli di studio riconosciuti son solamente quelli rilasciati dalle Regie Scuole e che gli studenti universitari dodecanesini son tutti concentrati nell'Università di Pisa; e nel campo ecclesiastico, che i metropoliti ortodossi delle Isole presero essi stessi l'iniziativa per l'autocefalia della Chiesa, e che l'accordo col Patriarcato Ecumenico è stato favorevolmente raggiunto.

Senonché a tutt'oggi l'autocefalia non è realizzata: all'ultimo momento l'emanazione del tomo non avvenne per diretta ingerenza del Governo greco.

Ecco brevemente riassunta la questione. Le trattative, iniziate fin dal 1924, a diverse riprese interrotte e riallacciate, s'impostarono per ultimo così: Il Governo delle Isole pretese la formulazione da parte del Fanaro di tutti i punti in discussione, col formale impegno che, se l'accordo si fosse raggiunto su tutti i punti, nessuna nuova richiesta potesse essere avanzata e si sarebbe dato luogo senz'altro all'emanazione del tomo accordante l'autocefalia della Chiesa Ortodossa Dodecanesina. Ad un dato momento, contrariamente alle previsioni del Governo greco, l'accordo si trovò raggiunto su tutti i punti.

Lo attestano i verbali regolarmente tenuti e firmati; e lo rico_ nosce lo stesso Patriarcato.

Disgraziatamente in quel momento decisivo venne a morire il Patriarca Ecumenico. Il nuovo Patriarca, Fozio II°, l'attuale, subì il veto del Governo Greco, e, per trarsi d'impaccio, su_ bordinò l'emanazione del tomo ad un plebiscito degli ortodossi dodecanesini.

Il pretesto sabotato_re era evidente. A parte l'assurdità di una consultazione popolare, che assumerebbe inevitabilmente colo_ re politico, se anche il plebiscito riuscisse favorevole, sareb_ be sempre inficiato di mancanza di libertà e sincerità. La mala_ fede del Patriarcato non poteva essere più spudorata.

Ne derivò la rottura dei rapporti tra il Governo delle Isole ed il Patriarcato Ecumenico, ed il Governo spogliò di ogni e qualsiasi privilegio il clero delle Isole, dichiarando che dove_ va considerare con la massima diffidenza ogni sua attività esor_ bitante dal campo strettamente religioso, dipendendo esso da una autorità straniera la quale aveva dato prova di essere animata da sentimenti politicamente ostili.

Questa situazione ha creato condizioni molto gravi nel fun_ zionamento della Chiesa ortodossa (Il Governo ha però avuto cura di conservare con mezzi acconci il favore dell'alto clero). In seno allo stesso Fanaro si è determinata una forte tendenza a riprendere i contatti col Governo delle Isole. E' forse prossimo qualche passo in tal senso.

./.

Bisogna tener presente però che il Patriarcato Ecumenico ortodosso, se è sempre stato sotto l'influenza dell'elleni_ smo, oggi vive esclusivamente delle sovvenzioni del Governo Greco. Bisogna inoltre ricordare che il veto contro l'auto_ cefalia non è partito dal Capo del Governo Ellenico, ma dal suo Ministro degli Esteri. A differenza di Venizelos che, per la sua posizione e per il suo passato, può in certi casi sacrificare all'interesse di Stato la popolarità, Mica_ lacopulo la cerca in ogni caso demagogicamente. In questa occasione egli mira a farsi dei meriti presso i "patrioti", i quali osteggiano l'autocefalia per potere influire sui dodecanesini attraverso il clero dipendente dal Patriarcato e comunque per creare malessere e conflitti nelle isole. E' chiaro che la presente situazione è fomite di attriti e può creare incidenti dannosi alle buone relazioni italo-greche.

Per richiamare sulla questione l'attenzione del Governo greco bisogna attendere il momento di un reale interesse del_ la Grecia ad ottenere il favore italiano: giacché altrimenti il Governo di Atene risponderà evasivamente, e cioè che il Patriarcato agisce, nell'ambito religioso, infuori da ogni influenza straniera. Il che è altrettanto formalmente vero quanto sostanzialmente falso. Basterebbe in fatto che quelli che al Fanaro sono chiamati i "fattori competenti" esprimes_ sero il desiderio di farla finita con la questione dell'auto_

./.

- 6 -

cefalia dodecanesina, e tutto si risolverebbe rapidissimamente. Giacché nessuna discussione deve essere più fatta: se il Patriarcato abbandona le pretese del plebiscito, l'accordo è già raggiunto su tutti i punti, inequivocabilmente per iscritto, ed il tomo dell'autocefalia può essere emesso in qualunque momento.

Per l'assetto del regime italiano nel Possedimento ciò sarebbe della <u>più grande importanza</u>, e ci permetterebbe di camminare spediti e con molte minori preoccupazioni nella via tracciata per la realizzazione dei nostri fini nazionali.

Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri (A.S.D.M.A.E.), Dodecaneso, Rapporti politici, b. 3, promemoria 1932. *Υπόμνημα για μερικές εκκρεμείς υποθέσεις της Κτήσης των νησιών του Αιγαίου. Η Αυτοκεφαλία της Ορθοδόξου Δωδεκανησιακής Εκκλησίας.* Υπόμνημα του Ιταλικού Υπουργείου Εξωτερικών στις 19/5/1932.

REGIA PRETURA
SEZIONE di
CALINO (EGEO)

CALINO (Egeo) addì 9 Aprile 1935 XIII

N. [illegible]/XIII di Prot. di posiz.

Risposta al foglio N.

del

OGGETTO Richiesta elenco persone arrestate

Allegati N.

Al Comando Sezione dei CC.RR.

à CALINO

Prego voler inviare l'elenco delle persone finora arrestate indicando possibilmente per quali fatti è avvenuto l'arresto.

Il Pretore

Πάνω: 9/4/1935. Ο πραίτορας Intonti ζητάει από τη Διοίκηση των Καραμπινιέρων Καλύμνου να του αποστείλει τον κατάλογο των συλληφθέντων.

Δεξιά: Κάλυμνος 14/4/1935. Έκθεση δικαστικής καταγγελίας κατά του υπό κράτηση ορθόδοξου αρχιμανδρίτη Άνθιμου Ζωγράφου, συμπεριλαμβανομένων και άλλων 30 ατόμων, ως υπευθύνων για τα αδικήματα που αναφέρονται στα άρθρα 112, αρ. 1 (επιβαρυντικές καταστάσεις) και 414, αρ. 1 (υποκίνηση για διάπραξη εγκλήματος) της Ποινικής Δικονομίας. (Ακολουθούν οι αποδέκτες).
Την έκθεση υπογράφει ο διοικητής των καραμπινιέρων της Λέρου, Arturo Marina, που βρισκόταν για υπηρεσιακούς λόγους στην Κάλυμνο. Καταγράφονται τα γεγονότα της εξέγερσης και οι πράξεις καθενός κατηγορουμένου.

LEGIONE TERRITORIALE DEI CARABINIERI [illegible]

SEZIONE DI CALINO

N° 367/258-1932 prot.Div.III^.   Calino,li 14 aprile 1935-XIII°.

OGGETTO: Rapporto giudiziario di denunzia in istato d'arresto dell'Archimandrita ortodosso Zografo Antimo e di altre 30 persone entroindicate,quali responsabili dei reati di cui agli articoli 112 n.1 e 414 n.1 C.P.C.=

\=\=\=\=\=\=

All'Ill/mo Sig.Procuratore del Re	C O O
...e,per conoscenza:	
Al Comando della Divisione dei CC.RR. di	R O D I
Al Comando della Compagnia dei CC.RR. di	C O O
All'Ufficio Centrale di P.S. di	R O D I
All'Ufficio Circondariale di P.S. di	C A L I N O

\-\-\-\-\-\-

Nel pomeriggio del giorno 4 corrente *aprile* il monaco ortodosso Caloianni Epifanio fu Giorgio e fu Maria Panaiotti,nato a Patmo il 6-3-1897 e residente a Calino,qui giunto il giorno 8 gennaio 1935 da [illegible],per assumere le funzioni di vicario presso la locale Metropoli,diramò agli epitropi delle chiese ortodosse del luogo ed ai direttori di queste scuole ginnasiali e comunali,degli avvisi,per informare i medesimi,che alle ore 16 del giorno successivo,sarebbe stata riaperta la chiesa""Cristo"" ed ivi celebrata una funzione religiosa.=

In risposta a detti avvisi,ricevette nello stesso pomeriggio del giorno 4,in unica busta,soltanto 6 pezzi di carta,ognuno dei quali recava l'indicazione delle scuole predette ed una parola triviale:""merda"".=(allegato n.1)

Già nella mattinata del giorno 3 andante,una ventina di donne del quartiere Vasilicò si radunò davanti agli uffici della metropoli,ed inveì contro il suddito ellenico Tiliacò Teofilo,di Nicola e di Chindini Irene,nato a

Calino il 28 febbraio 1891,benestante,che aveva accompagnato il Caloianni alla metropoli.=

Il comandante della stazione dei CC.RR. di Calino,maresciallo capo a piedi Nardone Pasquale,intervenuto prontamente con altri militari dell'arma,allontanò le citate donne,senza altri incidenti.= Il mattino del giorno 5 successivo l'ostilità contro il Caloianni cominciò a manifestarsi in modo più ampio.=

Infatti gli alunni delle locali scuole disertarono quasi in massa le lezioni,e lo stesso Caloianni riferì al sottoscritto di aver saputo con certezza che diversi alunni erano stati mandati a casa dai sottonotati maestri:

1°)= Billiri Sacellario fu Antonio e di Tatari Sevasti,nato a Calino il 17 marzo 1896 ,insegnante,suddito italiano;

2°)= Mango Sevasti di Giorgio e di Culià Sevasti,nata a Calino il 10-8-1905,ivi residente,suddito italiano;

3°)= Zervòxxx Temelina fu Giovanni e fu Scoti Anna,nata a Calino il 17 gennaio 1905,ivi residente,suddito italiano;

4°)= Tatari Elena di Tommaso e di Zipolità Chemelina,nata a Calino il 17 settembre 1908,ivi residente,suddita italiana;

5°)= Gulunia Vachina di Emanuele e di Sideri Maria,nata a Calino il 14 febbraio 1907,ivi residente,suddita italiana;

6°)= Catopulli Nicola fu Giorgio,nato a Calino l'11-10-1908,ivi residente,suddito italiano.=

Alle ore 9 della stessa mattina,militari dell'arma rinvennero affisso al muro d'una casa sita in quartiere "Patitries" un manoscritto in lingua greca (allegato n.2),incitante la popolazione a commettere gravi disordini

Alle ore 16 successive,il monaco Caloianni Epifanio ed il papas Zangari Temeli di Giovanni e di Chiliegromiti Calliope,nato a Calino il 26 giugno 1893,ivi residente,dopo aver vinta l'opposizione della custode della chiesa "Cristo",che non voleva consegnar loro le chiavi della chiesa medesima, affermando di averle smarrite,e che le consegnò soltanto quando vide il Caloianni venire in questa caserma,aprirono il tempio,iniziando la funzione preannunziata.= Ma,al suono delle campane,si radunò intorno alla chiesa alcune centinaia di persone,in prevalenza donne e ragazzi,provenienti dalle vie adiacenti,le quali tentavano di penetrare nella chiesa,gridando: ="FUORI I DUE PAPAS = VOGLIAMO TAGLIAR LORO LA BARBA E CACCIARLI FUORI =

./.

117

VOGLIAMO BUTTARLI IN MARE"" ;emettendo contemporaneamente fischi,urli e pronunziando invettive contro i religiosi medesimi.=

Dopo aver ripetutamente invitato la folla ad allontanarsi,senza risultato,fu necessario respingerla con la forza;ma all'avvicinarsi dei carabinieri,gli uomini,che erano rimasti indietro sulla piazza Caralambo,fuggirono mentre le donne ed i ragazzi si accalcarono sempre più nelle vie adiacenti alla metropoli,intensificando le urla,i fischi e le invettive.= I carabinieri dovettero intervenire più volte per allontanarle. Frattanto alcune donne capeggiate da tale Galanò Elena di Milziade fu Miltiade e fu Zervò Anna,nata a Calino il 12 luglio 1901,casalinga,suddita italiana (vegg.verbale n. 367/233=1932 del 10 corrente),erano riuscite ad entrare in chiesa con l'apparente intenzione di assistere alla funzione religiosa,ed ivi giunte,avevano preso ad inveire contro il Caloianni e lo Zangari,cercando di prenderli per la barba.= Furono dagli stessi respinti fuori del tempio a viva forza.=

Terminata la funzione,verso le ore 17,i due religiosi,scortati a distanza da militari dell'arma,ritornarono alle loro rispettive abitazioni,fatti segno ancora a qualche invettiva.=

Si era intanto proceduto all'arresto del giovane Zipolità Angelino di Giorgio e di Marcu Irene,da Calino,di anni 15,barbiere,suddito italiano, (vedi verbale n.16 del 10 corrente),che aveva lanciato dalla finestra della sua casa un vaso nella strada sottostante,mentre militari dell'arma respingevano la folla;nonchè all'arresto dei giovani Carafillachi Antonio di Leonio e di Tatari Maria,nato a Calino il 14 aprile 1908,pittore,suddito italiano e Cuttusi Emanuele di Giorgio e di Sarucco Maria,nato a Calino d'anni 20,studente,suddito italiano,i quali avevano nella circostanza istigate le donne ad entrare in chiesa ed a resistere all'ordine dell'autorità.=(vedi verbale n.367/239=1932 dell'11 andante).=

In seguito fu pure arrestato certo Calicazzaro Prodromo fu Michele e di Iallisi Maria,nato a Calino il 1° gennaio 1913,studente,suddito italiano, che nella medesima circostanza lanciò un sasso contro un soldato di pattuglia in una delle vie invase dalla folla (vedi verbale n.367/233=1932 del

./.

IO corrente).=

La mattina del giorno 6, affisso al muro di una casa sita nel quartiere Anastasi, fu rinvenuto altro manifesto manoscritto con l'intestazione: ""COMITATO DEGLI ALUNNI DEL GINNASIO NICHIFORIO"", incitante la popolazione alla ribellione (vedi allegato n.3).=

Dalle ore 6,30 alle ore 7,30 dello stesso giorno, nella medesima chiesa fu celebrata la messa, senza incidenti. Verso le ore 16 successive doveva aver luogo altra funzione religiosa e fin dalle ore 14,45 la folla si era riversata nella piazza Caralambo, tentando d'invadere le vie adiacenti la chiesa.= Fu pertanto necessario sciogliere l'assembramento e dislocare gruppi di militari agli sbocchi delle vie ora dette, per impedire che la folla invadesse il tempio.=

Verso le ore 15,15, al suono della campana, affluirono numerosissime altre persone, gruppi delle quali, non potendo penetrare in chiesa, si recarono davanti all'abitazione del papas Zangari, lanciando sassi contro gli infissi e minacciando con fischi ed invettive di entrare in casa per usare violenza contro lo Zangari e la sua famiglia.= Il tempestivo intervento di militari dell'arma, contro i quali furono lanciati sassi senza apprezzabili conseguenze, indusse quei violenti ad allontanarsi.= Episodi analoghi si verificarono presso le abitazioni di altre persone che avevano assistito alla funzione religiosa dei giorni precedenti.

Dopo altre scaramucce davanti alla chiesa "Cristo", tra forza pubblica e dimostranti, questi si allontanarono definitivamente e, terminata la funzione religiosa, il monaco Caloianni tornò a casa.=

E' stato accertato che poco prima dell'inizio di quest'ultima sommossa, il papas Draco Nicola - generalità in atti - si recò in moltissime case per incitare la popolazione ad insorgere, essendo la religione ortodossa in pericolo.=

Tra i dimostranti furono notate e riconosciute da militari dell'arma e da altri, le insegnanti elementari ortodosse: Zervò Tomolina; Mango Sevasti, per entrambe generalità in atti; Cuscuttis Calottina fu Giorgio e fu Curemeti Anastasia, nata a Calino il 19 giugno 1884, suddita italiana e

./.

 119

Scarulli Elena di Serafino e di Chefo Irene, nata a Calino il 28 aprile 1910, ivi residente, suddita italiana (vedi verbale n.367/235-1932 del 10 corrente).=

Quando già era finita la predetta funzione, ma i dimostranti sostavano ancora per le vie, i connazionali: Anfuso Onofrio di Salvatore e fu Cardella Luigia, nato a Mussomeri (Caltanissetta) l'11 aprile 1892, residente a Calino, cancelliere della locale pretura; Aneso Alfredo fu Leonardo e fu Adelaide Dabene, nato a Smirne il 23 gennaio 1897, ufficiale giudiziario presso la locale pretura e Valletta Federico di Rosario e di De Vita Veneranda, nato il 12 ottobre 1892 a Moio della Civitella, residente a Calino, commerciante, passando per una via adiacente alla chiesa furono fatti segno ad insulti, fischi ed a sassate.= Due di essi furono colpiti, ma senza conseguenze.= Essi potettero individuare soltanto una delle donne: Culianò Anna, maritata Samarcu fu Emanuele e di Volonachi Basilia, nata a Calino il 10 maggio 1911, casalinga, suddita italiana, poi arrestata (v. verbale n. 367/235-1932 del 10 corrente).=

Incidenti più gravi si verificarono nella mattina della domenica 7 corrente, benchè fossero stati preventivamente disposti opportuni servizi nelle vie adiacenti alla chiesa "Cristo" ove, alle ore 7, doveva essere celebrata altra funzione.= Infatti numerosa popolazione si radunò sulla piazza antistante alla chiesa e nelle vie circostanti, mentre altri numerosissimi dimostranti affluiti anche da Coriò attraverso la montagna si disposero su una lunga rampa del quartiere "S.Nicola", alta una trentina di metri dal livello della piazza ora detta, ad essa prospiciente ed al mare, incitando con grida e fischi quelle che sostavano davanti alla chiesa. Visto, però, che queste ultime non riuscivano ad oltrepassare i cordoni della forza pubblica, assalirono la casa posta sulla stessa rampa, del maestro Costa Michele fu Costantino, d'anni 54, da Calino, cantore della chiesa di "Cristo", lanciando grossi massi di pietra, nell'intento di sfondare la porta e penetrare nell'interno per usare violenza contro la famiglia, la quale dalle finestre invocava soccorso con gesti delle braccia, notati anche dal sottoscritto.=

./.

120

Un drappello di carabinieri al comando di un sottufficiale fu subito inviato in luogo per disperdere i dimostranti,ma giunti sotto la rampa medesima,i militari furono fatti segno a lancio di grossi sassi,costretti a ripararsi nell'angolo d'una casa,defilata dalla rampa,ed impossibilitati a proseguire verso l'alto.= Ogni loro tentativo di andare avanti fu reso inutile dal lancio dei sassi fatto dai dimostranti,frai quali le seguenti persone poi arrestate: e caduti.

1°)= Cufò Giorgio di Michele e di Manguglia Calliope,nato a Calino il 23 aprile 1898,ivi residente,marittimo,suddito italiano;

2°)= Chirafài Costantino di Nomicò e fu Diosiniù Sevasti,nato a Calino il 21 maggio 1897,ivi residente,negoziante,suddito italiano;

3°)= Zungrani Nomicò fu Giorgio e di Gurlà Maria,nato a Calino il 15 febbraio 1908,garzone di caffè,suddito italiano;

4°)= Spiro Panaioti fu Stelio e di Isico Irene,nato a Lisso,residente a Calino,di anni 23,marittimo,suddito italiano;

5°)= Ziguri Drosso fu Demetrio e fu Stavri Calliope,nato a Calino il 20 gennaio 1874,ivi residente,falegname,suddito italiano,nascoste

nella latrina pubblica posta lungo il molo,segnalavano ogni movimento del sottufficiale e dei carabinieri (vedi verbale n.367/236=1932 dell'11 andante).=

Nel frattempo giungeva in porto il moto-veliero"La Lupa",con a bordo un plotone di soldati di fanteria,comandato dal tenente Letizia sig.Tullio, proveniente da Coo;all'indirizzo del quale i dimostranti lanciarono ininterrottamente urli,fischi ed invettive.=

Effettuato lo sbarco,fu inviato il tenente sig.Letizia con quasi tutti i suoi uomini verso la casa Costa,per facilitare il compito dei carabinieri e con essi disperdere i dimostranti,accompagnato dal maresciallo maggiore dei CC.RR.Penna Enrico,comandante di questa sezione,ed dall'appuntato aggiunto Piladeri Sava.=

Anche il plotone di fanteria fu fatto segno alle sassate di coloro che si erano asserragliati sulla rampa,ed il tenente Letizia,per poter condurre a termine il suo compito,fu costretto ad ordinare a quattro suoi militari di portarsi avanti all'improvviso e sparare alcuni colpi di fucile in alto, allo scopo di intimorire i dimostranti e farli allontanare dalla rampa medesima,dando così modo agli altri militari di proseguire.= Tale ordine fu

./.

subito eseguito, ma quasi contemporaneamente fu lanciata dalla folla una cartuccia di dinamite che fortunatamente non ferì alcuno dei militari.=

I quattro soldati predetti ripetettero allora il fuoco,colpendo casualmente a morte certo GAZZONI Emanuele di Michele e di Mistaso Maria,nato a Calino l'8-7-1912,pastore,suddito italiano,che trovavasi sulla rampa soprastante,proprio nel punto dal quale veniva lanciata la maggior quantità di sassi.=

La folla ivi asserragliata si dileguò subito dopo in varie direzioni, e poichè intanto era anche terminata la funzione della chiesa "Cristo" , anche i dimostranti che trovavansi nelle adiacenze di essa si allontanarono e l'ordine andò progressivamente ristabilendosi.=

Parte delle persone che assalirono prima la casa Costa e poi lanciarono i sassi dalla ripetuta rampa,furono dalla famiglia medesima riconosciute ed identificate in:

1°)= Trichilli Michele di Sacellario e di Pizania Temelina,nato a Calino il 5 gennaio 1912,calzolaio,suddito italiano;

2°)= Carapiperi Evudocchia di Iroteo e di Zagriò Petranda,nata a Calino nel 1915,casalinga,suddita italiana;

3°)= Tiliacò Nicola di Andrea e di Mavrostomo Calliope,nato a Calino il 17 giugno 1912,commesso viaggiatore,suddito italiano;

4°)= Mangafà Caralambo di Magnà e di Temolo Poliseno,nato a Calino,d'anni 18,studente,suddito italiano;

5°)= Manglis Nomici ved.Magrilò fu Calliope e fu Billieri Calliope,nata a Calino il 5=12=1902,casalinga,suddita italiana;

6°)= Vapori Maria di Nicola e di Mungro Calliope,nata a Calino il 20=1=1914,residente a Coriò,casalinga,suddita italiana;

7°)= Vapori Cocona di Nicola e di Mungro Calliope,nata a Calino il 1° settembre 1915,residente a Coriò,acasalinga,suddita italiana;

8°)= Chindini Michele di Teodoro e di Pizania Irene,nato a Calino nel 1919,studente,suddito italiano;

9°)= Cuserini Giorgio di Giovanni e di Cuzzurai Elena,nato a Calino il 25 ottobre 1914,falegname,suddito italiano;

10°)= Valsamidi Nicola di Stavro e di Zurunia Calliope,nato a Calino il 25 ottobre 1910,falegname,suddito italiano;.= (V.V.367/237=1932 dell'11 detto).=

Il pretore,che trovavasi sul posto,procedette subito agli accertamenti di legge,rilasciando il nulla osta per la rimozione del cadavere,che fu consegnato ai famigliari,i quali a tarda ora lo trasportarono al camposanto,interrandolo.=   ./.

Proclamato in giornata lo stato di pericolo, l'ordine pubblico si tranquillizzò.=

Gli avvenimenti di-anzi descritti traggono la loro origine dall'intensa pervicace opera di sobillazione iniziata fin dal mese di ottobre 1934.XII° svolta ininterrottamente nel tempo successivo, dai maggiori esponenti civili e religiosi, del comune di Calino, i quali, sordi alle esortazioni e diffide verbali loro fatte ripetutamente dalle autorità competenti, attraverso una campagna di calunnie e diffamazioni contro il metropolita apostolo Cavacopulo, della diocesi di Calino e Lero, riuscirono a convincere la popolazione che detto metropolita tentava di convertire i fedeli ortodossi al cattolicesimo e che, per tale ragione, egli doveva considerarsi come decaduto dalle sue funzioni.=

Spinta fino all'esasperazione dagli esponenti medesimi:

1°) Scardassi Michele fu Giorgio e di Alevrofà Maria, nato a Calino il 23 settembre 1898, ivi residente, suddito italiano, professore;

2°) Drago Nicola;

3°) Zembilà Giorgio;

4°) Marulachi Costantino;

5°) Zografo Giovanni;

6°) Cavassila Michele;

7°) Zervò Antonio;

8°) Mango Giorgio (alias Psilliacos);

9°) Tommaso Costantino;

10°) Sotiriu Giorgio;

11°) Chindini Teodoro;

12°) Colletti Drosso;

13°) Carpatio Emmanuele;

14°) Svino Michele;

15°) Zografo Antimo;

16°) Sillìri Sacellario;

17°) Tulumari Gregorio;

18°) Cufò Nicola;

19°) Papamichele Emmanuele;

./.

123

20°) = Gerarchò Michele;

21°) = Teodoro Emanuele;

22°) = Zografo Nomicò; 8

23°) = Varcà Antonio;

24°) = Cazziteodoro Anastasio; 10

25°) = Alacuso Saccellario;

26°) = Carpazio Giovanni;

27°) = Calojanni Antonio; 17

28°) = Tomà Michele; 22

29°) = Zairi Possidene 25

Per le persone indicate dal n.2 al 25, le generalità complete si trovano in atti. *Vedi uniti verbali d'arresto* =

30°) = Psarambà Antonio fu Potito e di Alacuso Michitadena, nato a Calino il 30 novembre 1893, agente di navigazione, suddito italiano,

31°) = Mangrani Michele fu Antonio e fu Scumardi Maria, nato a Calino il 5 luglio 1870, residente in Grecia, papasso, suddito italiano,

la popolazione manifestò sempre più ostentatamente la sua ostilità verso il metropolita.=

L'opera di sobillazione delle persone più avanti elencate, evidente, sistematica, palese per gli effetti prodotti e per le conseguenze, che tanto più gravi e luttuose avrebbero potuto essere se la prudenza e la pazienza delle forze impiegate nei servizi d'ordine pubblico, avessero superato ogni limite, fu svolta con somma perfidia e con altrettanta accortezza, ma non riuscì tuttavia a passare inosservata, che gli elementi qui di seguito indicati, ne fornirono ampia prova.=

A capo dell'agitazione ostile al metropolita che culminò coi recenti fatti sin dall'ottobre 1934, si erano posti il papas Zangari Temeli, lo Svino e lo Psarambà Antonio.= Lo Svino particolarmente era già ben noto alla pubblica sicurezza come persona turbolenta, intrigante e accanitamente implicata in tutte le questioni locali e che ben due volte dovette rendere conto [redacted] alla giustizia del suo comportamento.=

Egli difatti il 7 dicembre 1930, fu deferito all'autorità giudiziaria per aver oltraggiato, per ragioni di partito, unitamente allo Zangari e al papas Teodoro Elefterio, che subirono la sua stessa sorte, il sindaco di allora cav. Mavro Michele, e con sentenza del 25 febbraio 1932 del Tribunale di Coo,

./.

fu condannato ad anni I di reclusione col beneficio della condizionale per anni 5.=

Il 21 gennaio 1932 lo stesso Svino, per avere, in Calino, istigato una quindicina di persone a disobbedire alle leggi, fu sottoposto ad altro procedimento penale, e condannato, per decreto penale a lire 500 di multa. Impugnato il decreto, fu, con sentenza del 15 marzo 1932 della pretura di Calino, assolto per insufficienza di prove.=

Essi furono ben presto affiancati dai religiosi Zografo Giovanni, Drago Nicola, Cavassila Michele, Chindini Teodoro, Tomà Michele e Zairi Possidone, e, nel dicembre 1934, dall'Archimandrita Zografo Antimo, ritornato allora dalla Grecia dove era stato alcuni mesi per cura medica.=

Ad essi si unirono pure tutti i civili tratti in arresto l'8 corrente ed elencati nel presente rapporto.=

Come lo stesso Zangari dichiara, allorchè il metropolita Apostolo fece ritorno a Calino, proveniente da Panormiti, il 18 ottobre u/s°, i religiosi gli si dimostrarono apertamente ostili e mandarono da lui il vicario Culli Emanuele a chiedergli spiegazioni del suo operato, giacchè era noto che durante la sua assenza aveva rassegnate le dimissioni, in seguito ritirate, quale atto di protesta verso il Patriarcato, che da tempo mostrava poco interessamento per i religiosi del Possedimento, ~~xxxxxxxxxx~~, impedendo una definitiva sistemazione di tutte le questioni religiose locali che avrebbero trovato legale e completo assetto, colla proclamazione della autocefalia della chiesa ortodossa Dodecannesina.=

Il vicario Culli accettò l'incarico, ma nello stesso pomeriggio disse ai religiosi che sarebbe stato più opportuno che dal metropolita si fosse recata una commissione di papas.=

La sua proposta non fu accolta, e i religiosi decisero di non riconoscere il loro vescovo e di iniziare, verso il medesimo, apertamente le ostilità.=

Essi officiarono senza pronunciare il nome del metropolita delle preghiere, com'è invece consuetudine, e rivolsero le loro preci all'indirizzo del patriarca.= Sparsero quindi la voce tra la popolazione per giustificare il

./.

loro comportamento che il metropolita si era venduto al Governo per una forte somma e si era impegnato a convertire gli ortodossi della sua diocesi al cattolicismo.=

Sempre d'accordo con i civili arrestati imposero al vicario Culli di rilasciare le autorizzazioni per la celebrazione di funzioni religiose = matrimoni - battesimi - atti di morte ecc.ecc. e non più come vicario del metropolita ma come incaricato dell'ufficio anagrafe .=

E poichè egli si rifiutava di aderire a tali richieste,si riversò anche contro di lui l'ira dei religiosi che dichiararono di non riconoscerlo più nemmeno come papas e indussero la popolazione a disertare la chiesa di S. Nicola dove il Culli officiava.=

Questi si vide pertanto costretto a dare le dimissioni da vicario e chiudere gli uffici di stato civile della metropoli.=

I religiosi,come lo stesso Zangari ammette pur senza voler fare nomi si mantenevano a stretto contatto col gruppo di civili arrestati e indicati nel presente rapporto e prendevano le loro decisioni di concerto con questi.

Così essi presero a celebrare matrimoni,battesimi e funerali senza la prescritta autorizzazione della metropoli e senza la compilazione e conseguente registrazione degli atti relativi.=

Già nel gennaio u/s° l'agitazione culminò con dimostrazioni dipiazza .=

Nei giorni 16-17-18-19-20 e 21 detto al ripetuto suono di campane,si verificarono numerosi assembramenti intorno alla casa del prete ortodosso Zungrani Michele,in Coriò e la popolazione tentò più volte di formare cortei popolari per scendere a Calino e scacciare dall'isola il monaco Calojanni; cortei che non vennero effettuati per la paziente,ferma e fattiva opera di persuasione svolta dall'Arma,che valse a scongiurare luttuose conseguenze.

In seguito a tali fatti il papas Zangari Temeli,su cui gravava molta responsabilità fu inviato a Rodi ed ivi fu chiamato a conferire da quel Metropolita che gli dimostrò come fosse su una falda strada.=

Lo Zangari gli prospettò la necessità di una lettera chiarificatrice del Patriarca di Costantinopoli e il Metropolita aderì a ferne richiesta.=

La risposta giunse dopo pochi giorni ed in essa il Patriarca dichiarò di non aver nulla da lagnarsi del comportamento del Metropolita di Calino men

./.

126

tre si doleva dall'atteggiamento assunto dal clero e dai fedeli della stessa isola.=

Lo Zangari, presane personalmente visione, si convinse di avere errato e dopo essersi scusato col metropolita di Rodi, si recò a chiedere perdono a quello di Calino che nel frattempo si era trasferito a Lero.=

Contemporaneamente tre lettere di uguale contenuto, una indirizzata al metropolita di Calino, una al clero, una agli epitropi e alla popolazione della stessa isola, furono dal Patriarca inviate direttamente a Lero, al Metropolita Apostolo, colà recatosi, e da queste furono consegnate all'allora sindaco di Calino Cav.Dott.Nicola Patelli, espressamente recatosi a ritirarle, affinchè le mostrasse ai religiosi e alla popolazione.=

Il gruppo di sobillatori civili e religiosi stava per veder perduta la partita. Se la popolazione si fosse convinta della falsità delle loro asserzioni attraverso le lettere del Patriarca, essi sarebbero stati smascherati e avrebbero perduto il loro ascendente sulla massa popolare di cui invece avevano bisogno per raggiungere i loro fini.=

Era necessario pertanto porre rimedio anche a ciò.=

Il sindaco Patelli, per meglio rendere noto il contenuto delle lettere del Patriarca e per mostrarle in originale, qualche giorno dopo il suo ritorno da Lero, invitò con lettera i maggiorenti del paese di cui all'unito elenco n° 4 a prendere parte ad una riunione nella scuola femminile di Calino.=

Intervennero solo il dott.Zervò Sacellario, il commerciante Sevastò Sevastù, il dott.Colletti Teofilo e il consigliere Manglis Nicola, i quali dopo un'ora di vana attesa si allontanarono assieme al sindaco.=

E' chiaro che se le persone invitate fossero state in buona fede, sarebbero accorse di buon grado a sentire le parole del Patriarca.=

Ma l'opera subdula dei più scalmanati-quelli tutti in arresto-aveva già prodotto il suo effetto.=

Essi avevano difatti già sparsa la voce che le lettere erano false.=

Anche il papas Zangari dopo essersi ricreduto, mandò da Rodi una lettera al clero di Calino, che aveva capeggiato fino al momento della sua partenza, e la cui copia tradotta allego alla presente.= (all. n° 5)

Fu subito sparsa la voce che tale lettera non meritava credito, poichè doveva essere stata scritta sotto pressione o minacce delle autorità di Rodi,

./.

127

o mediante corruzione.=

Fra i più infervorati nel diffondere tali voci fu il papas Chindini.=
Il frutto di tale propaganda si manifestò anche al ritorno del papas Zangari a Calino. Egli difatti fu seguito fino all'abitazione da un gruppo di facinorosi che lanciarono invettive al suo indirizzo tacciandolo di venduto e di traditore e crearono dei disordini.=

In tale circostanza furono arrestati certi Spagnunia Michita e Zuccalà Giorgio (ved. verbale N°50/3 del 31 gennaio 1935).

Analogo episodio si verificò verso le ore 18 del 30 gennaio u/s davanti alla casa dell'allora sindaco di Calino Dott. Patelli Nicola, ove erasi recato lo Zangari. Anche qui fu necessario l'intervento della forza pubblica per allontanare la folla assembratasi per usare violenza contro lo Zangari. In tale circostanza furono lanciati dai dimostranti alcune sassate contro la forza pubblica, che procedette all'arresto di due responsabili, a carico dei quali é pure in corso procedimento penale (ved. verbale N°50/3 del 31-I-u/s).

Il locale municipio, andata deserta la riunione indetta dal sindaco, sempre allo scopo di far tornare la tranquillità fra la popolazione, fece dattilografare numerose copie delle lettere del Patriarcato e le inviò ai religiosi tutti, agli insegnanti e ai maggiorenti del paese in genere; ne fece affiggere copia all'albo del municipio e locali pubblici più frequentati.=

In calce a tutte le copie fu detto che gli originali si trovavano in municipio a disposizione di tutti coloro che avessero voluto prenderne visione.=

Difatti una quindicina circa di civili ed alcuni religiosi fra i quali taluni degli arrestati, si recarono ad esaminare le lettere.=

Fu detto ugualmente che le lettere erano false ed i timbri del patriarcato erano stati apposti di nascosto da un parente del metropolita che si troverebbe presso il patriarcato stesso.=

Uno solo, certo Filiacos Teofilo, suddito ellenico, sostenne che le lettere erano autentiche, ma data la forte propaganda degli altri non fu creduto.

A sostituire il vicario Culli, dimissionario, fu inviato dal metropolita, il monaco Caloianni Epifanio che, come è noto, fu fatto segno a dimostrazioni

./.

ostili.=

Furono persino sparati colpi di rivoltella contro la sua abitazione all'ingresso della quale fu fatto scoppiare anche un ordigno esplosivo che ne divelse la porta, sicchè egli si vide costretto a non compiere alcun atto del suo ministero (vedi verbale n.50/I del 23 gennaio 1935).=

E la agitazione perdurò sino ai primi del corrente mese in cui culminò coi noti moti.=

L'opera sobillatrice spiegata dai religiosi tratti in arresto e dal papas Zungrani Michele, fuggito clandestinamente in Grecia nel marzo u/s, è ormai più che evidente e non ha bisogno di essere ulteriormente illustrata; tuttavia si ritiene opportuno aggiungere le seguenti circostanze che meglio mettono in luce l'opera da essi spiegata.:

Giunte le lettere dal patriarcato, il consigliere avv. Andreopulo Giorgio, che dopo le dimissioni del sindaco ne aveva assunte le funzioni, andò personalmente a casa dell'Archimandrita Zografo Antimo, ove trovò riuniti diversi papas e disse loro che ormai nessuna ragione li induceva a mantenere l'atteggiamento assunto. Gli fu risposto che essi non volevano saperne nulla e che se anche le lettere del patriarca erano originali, lo stesso patriarca, con un decreto successivo aveva destituito il metropolita (cosa assolutamente falsa).=

E la voce che il metropolita era stato destituito perchè convertatosi al cattolicismo fu sparsa fra tutta la popolazione di Calino.=

Furono pure fatte circolare fra la popolazione, ad opera del gruppo di sobillatori arrestati, degli scritti anonimi in matita, attestanti che il patriarcato esaminata la situazione dell'isola, dopo la compilazione delle note lettere, aveva destituiti i metropoliti.=

Tutti i religiosi tratti in arresto e lo Zungrani, trascorrevano buona parte della giornata, tutti assieme, in locali pubblici della città ove si concertavano prima di prendere una decisione, sia fra di loro, sia con gli altri istigatori che gli stessi locali frequentavano.=

Essi celebrarono cerimonie religiose senza l'autorizzazione della metropolia e senza effettuare le prescritte registrazioni presso gli uffici di stato civile.=

./.

129

[illegible])= Particolarmente significativo è la chiusura delle chiese da essi concertata e decisa e l'apposizione di un drappo nero sulla porta di ciascuna di esse per dimostrare che la religione ortodossa era in lutto ed in pericolo.=

Quale migliore mezzo avrebbero potuto escogitare per far sì che la loro perfida azione avesse presa su tutta intera la popolazione di Calino ?

[illegible])= Per meglio raggiungere i loro intenti i religiosi svolsero la loro propaganda fra le donne, nelle quali il sentimento religioso è più vivo.

[illegible])= Poco dopo l'arrivo a Calino del monaco Colaianni un gruppo di religiosi con a capo l'archimandrita Zografo, e fra i quali tutti gli altri arrestati, si recò davanti alla casa abitata dal monaco e rivolto alla figlia del proprietario, Cristofili Caterina, le dissero in tono minaccioso: "SE CONTINUERETE AD OSPITARE IL MONACO CALCIANNI VI SCOMUNICHEREMO"".

[illegible])= I religiosi Zografo Antimo, Tomà Michele, Ghindini Teodoro, Drago Nicola, Zografo Giovanni, Cavassila Michele, identificati anche dal metropolita come capi del movimento, furono sottoposti a processo canonico e invitati a presentarsi a Lero davanti al tribunale spirituale ecclesiastico il 30 marzo u/s. Essi anzichè aderire, consta che restituirono le citazioni loro pervenute, accompagnate da una lettera indirizzata al "già metropolita di Calino" nella quale dichiararono di non riconoscere la sua autorità e di attendere un nuovo metropolita.=

[illegible])= Opera di pace e di chiarificazione fu svolta anche dal monaco Colaianni il quale, per incarico del metropolita, il 14 marzo u/sº, indirizzò all'archimandrita Zografo Antimo e a tutto il clero di Calino la lettera di cui si unisce copia (allegato n. 6). Ma gli fu restituita il giorno successivo, in altra busta e senza una sola parola di accompagnamento.=

Tale lettera era talmente sgualcita che xxxxxxx denotava di essere passata tra le mani di moltissime persone.=

[illegible])= Certo Maruco Stavo fu Giorgio, d'anni , fotografo da Calino, circa un mese fa si recò dall'archimandrita Zografo Antimo per essere illuminato sul vero pericolo che correva la religione ortodossa. Per tutta risposta gli fu detto che erano cose che non lo riguardavano e che se ne andasse.=

./.

130

19)= I religiosi di Calino, riunitisi nella casa dello Zongrafo Antimo, il 25 febbraio u/s. decisero di fare un gruppo fotografico, di cui si unisce copia, allegato n. 7, per inviarlo ai patriarchi di Costantinopoli, Gerusalemme e dell'Egitto, onde dimostrare ch'erano tutti concordi nel proseguire l'opera intrapresa.=

L'opera svolta dai civili arrestati, più subdola e più occulta fu costantemente connessa a quella dei religiosi.=

Essi avevano formato il loro quartiere generale al caffè "Italia" che appunto per questo e per ragioni di pubblica sicurezza fu in seguito chiuso, e poscia al caffè ""Trieste"" condotto da certo Bulafendi.=

Tutte le volte che il comandante di questa sezione, maresciallo maggiore Penna Enrico, diffidò lo Zangari o qualche altro dei sobillatori, a non svolgere opera dannosa al mantenimento dell'ordine pubblico, il diffidato appena uscito dall'ufficio, fu visto andare al caffè "Italia" a concertarsi con gli altri istigatori che ivi lo attendevano.=

Per quanto lo Zangari, per ragioni che è facile comprendere, non abbia voluto far nomi e dare indicazioni precise al riguardo, consta che tali sobillatori lo incitavano a persistere nell'azione intrapresa contro il metropolita.=

La chiusura delle chiese e la conseguente apposizione del drappo nero alle porte, non avrebbe potuto avere luogo senza l'accordo fra i religiosi e gli epitropi.=

Fra gli arrestati il Fulumari Gregorio è epitropo della chiesa "Cristo" e il dott. Carpatio Emanuele della chiesa "Calamiatissa".=

Il dott. Carpatio Emanuele che si è sempre intromesso nelle beghe locali, ha egli stessò confessata la sua partecipazione in mala fede ai recenti avvenimenti con la lettera di cui unisco la traduzione, (allegato n. 8). il cui originale fu dalla Delegazione trasmesso al Governo di Rodi.=

Dell'opera dello Svino Michele, è già fatto cenno. Per lumeggiare ancora la sua figura, si allega una lettera da lui inviata al sig. Delegato di Governo di Calino nel novembre 1933, allorchè sperava di ottenere un posto di agronomo presso il locale municipio, nella quale si mostra pentito degli errori commessi, ed intanto li confessa.= (all. n. 8 bis)

-/-

131

Che egli, il Tommaso Costantino e il Cufò Nicola, abbiano parte nei recenti avvenimenti lo dimostra anche il fatto che in occasione dell'espatrio clandestino del papas Sungrani Michele e della di lui moglie ne favorirono l'organizzazione e furono denunziati per tale favoreggiamento.=

Il dott. Papamichele Emanuele, facente parte del gruppo di sobillatori, all'atto dell'arresto operato dal brigadiere Gaeta Silvio e dall'aggiunto Filadori Sava e mentre vigeva ancora lo stato di pericolo, fu trovato anche in possesso di un coltello di genere proibito.=

Il Teodoro Emanuele fu arrestato il mattino dell'8 corrente, unitamente agli altri sobillatori.= Perquisito sulla persona dal brigadiere Gaeta Silvio, gli fu trovato nel portafogli l'unito scritto, (allegato n. 9), che pure sta a dimostrare la sua partecipazione all'opera di istigazione.=

Fra la popolazione verso la fine di marzo, fu fatta circolare il libello che si unisce, i cui compilatori non é stato ancora possibile identificare. (ved. allegato n° 10).= Si fa riserva di trasmettere l'originale essendo ancora in corso indagini.

L'II novembre 1934, nel caffé "Italia", l'avvocato Zervò Nomicò da Calino, uno dei pochi estranei alla recente agitazione, fu avvicinato dal maestro elementare Sotiriu Giorgio il quale gli rimproverò il suo atteggiamento favorevole al Metropolita, all'indirizzo del quale pronunciò frasi ingiuriose. Alle ingiurie del Sotiriu si unì altresì lo Svino Michele, che prese parte alla discussione.=

La nipote del Metropolita, Chechiloglu Tarsi di Costantino e di Cavaccopulo Smaragdi, nata il 29 giugno 1901 a Metres (Costantinopoli) residente a Calino, suddita italiana, tornata a Calino da Lero il primo gennaio u/s, trovò davanti alla porta della metropoli, la lettera anonima che si allega, contenente maledizioni, ingiurie ed intimazioni di ripartire subito da Calino, altrimenti, entro cinque giorni la metropoli sarebbe stata incendiata.=(all.n. 11).=

Da controlli eseguiti a suo tempo, con altri scritti, è sembrato che la calligrafia dell'anonimo confrontasse con quella del dott. Pallineos (già [illegible]) Giorgio, ora arrestato, sul quale, peraltro, la stessa Chechinoglu avanzò dei sospetti.=

Fra i tanti episodi susseguitisi nello stesso periodo di tempo, si ritiene opportuno accennare anche a quello occorso al dott. Fatelli Giovanni

./.

 132

fu Gregorio e di Tomà Maria, nato a Calino il 27 gennaio 1892, vi residente, suddito italiano, simpatizzante per il metropolita, che trovò affissa alla porta di casa una lettera anonima contenente volgari accuse e minacce di gravi danni nella persona, unita a cinque cartucce cariche per carabina "flobar".=(vedi allegato n. 12).=

Che al popolo di Calino sia stato fatto credere che la religione era in pericolo e che si voleva ad essa imporre la religione cattolica, è cosa ormai dimostrata.= Si soggiunge tuttavia come nuova prova, che tutti i dimostranti che presero parte ai recenti moti, inveirono contro il Calcianni e lo Zangari, particolarmente accusandoli di essersi già convertiti a tale religione e di volerla imporre anche al popolo.=

I due manifesti trovati affissi in quei giorni, e di cui è già stato fatto cenno nella prima parte del presente rapporto, si riferiscono particolarmente al pericolo che corre la religione ortodossa.=

Nè si può dire che sia mancata l'opera di chiarificazione delle autorità competenti, che anelano soltanto al benessere e alla tranquillità della popolazione.=

S.E. il Governatore personalmente, in una sua visita a Calino nel novembre u/s° riunì i maggiorenti, e spiegò i vantaggi che dalla proclamazione dell'autocefalia, ne avrebbe ritratto la religione, il clero e la popolazione tutta.=

Anche il ""Messaggero di Rodi"", con un articolo apparso nei primi di gennaio spiegò ben chiaro la situazione della chiesa Dodecanesina e l'atteggiamento del metropolita del Possedimento.=

Il locale sig. Delegato di Governo e i comandanti dell'Arma hanno colto ogni occasione per chiarire il grossolano errore in cui la popolazione era stata trascinata, ma tutto fu vano.=

I sobillatori civili e religiosi erano in mala fede, ed avevano ormai avvelenato il popolo che credeva minacciata la sua religione.=

Il comportamento subdolo ed intrigante di alcuni degli arrestati risulta peraltro anche dal memoriale, di cui si unisce copia della tradu-zione, (allegato n. 13), sequestrato nell'abitazione del prof. Scardassi Michele in una perquisizione passatagli nel gennaio u/s°, per quanto il memoriale

133

stesso si riferisca a fatti precedenti a quelli che formano oggetto del presente rapporto.=

Detto memoriale era firmato anche dallo Zembilà Giorgio con una postilla di suo pugno ~~ne~~ confermava tutto il contenuto e si associava allo Scardacci.=

L'originale di tale memoriale fu trasmesso a suo tempo all'ufficio centrale di P.S. a Rodi.=

L'opera istigatrice delle persone menzionate nel presente rapporto è risultata pure attraverso la sorveglianza esercitata sin dall'inizio dell'agitazione, più direttamente dal maresciallo maggiore Penna Enrico, dal brigadiere Gasta Silvio e dall'appuntato aggiunto Piladeri Sava che, da lungo tempo addetti a questo comando di sezione, hanno buona conoscenza delle persone.=

Diverse di esse sono state anche più volte verbalmente diffidate dalle autorità competenti.=

Le persone arrestate per aver partecipato materialmente ai recenti moti, potranno, indubbiamente, fornire anch'esse elementi a carico degli istigatori, per quanto la colpa di quest'ultimi sia più che accertata.=

Lo scrivente ritiene pertanto che tutte le 31 persone elencate a pagina 8 e 9, colpevoli del reato di istigazione a delinquere, con l'aggravante di cui all'art.112 -parte I^ -del C.P.C. e le denunzia alla S.V.Ill/ma per i provvedimenti di legge, tutti in istato di arresto ad eccezione dello Scardacci Michele, del Passarombà Antonio e dello Zungrani Michele, il primo attualmente residente a Rodi, il secondo non arrestato unitamente agli altri perchè gravemente ammalato, ed il terzo espatriato clandestinamente in Grecia - a suo tempo denunziato anche per tale reato - e che vengono perciò denunziati a piede libero.=

Il tenente
comandante la tenenza CC.RR. di Lero
in servizio a Calino
(Arturo Marina)
Marina

Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΗΣ 4ης ΙΟΥΝΙΟΥ 1935

Έγγραφο που υπογράφει ο Καγκελάριος/Αρχιγραμματέας του Δικαστηρίου, Ferralis. Πρόκειται για τη δικαστική απόφαση του Ιταλικού Ποινικού Δικαστηρίου Κω, αποτέλεσμα της πενθήμερης δίκης (από 31 Μαΐου έως 4 Ιουνίου 1935).

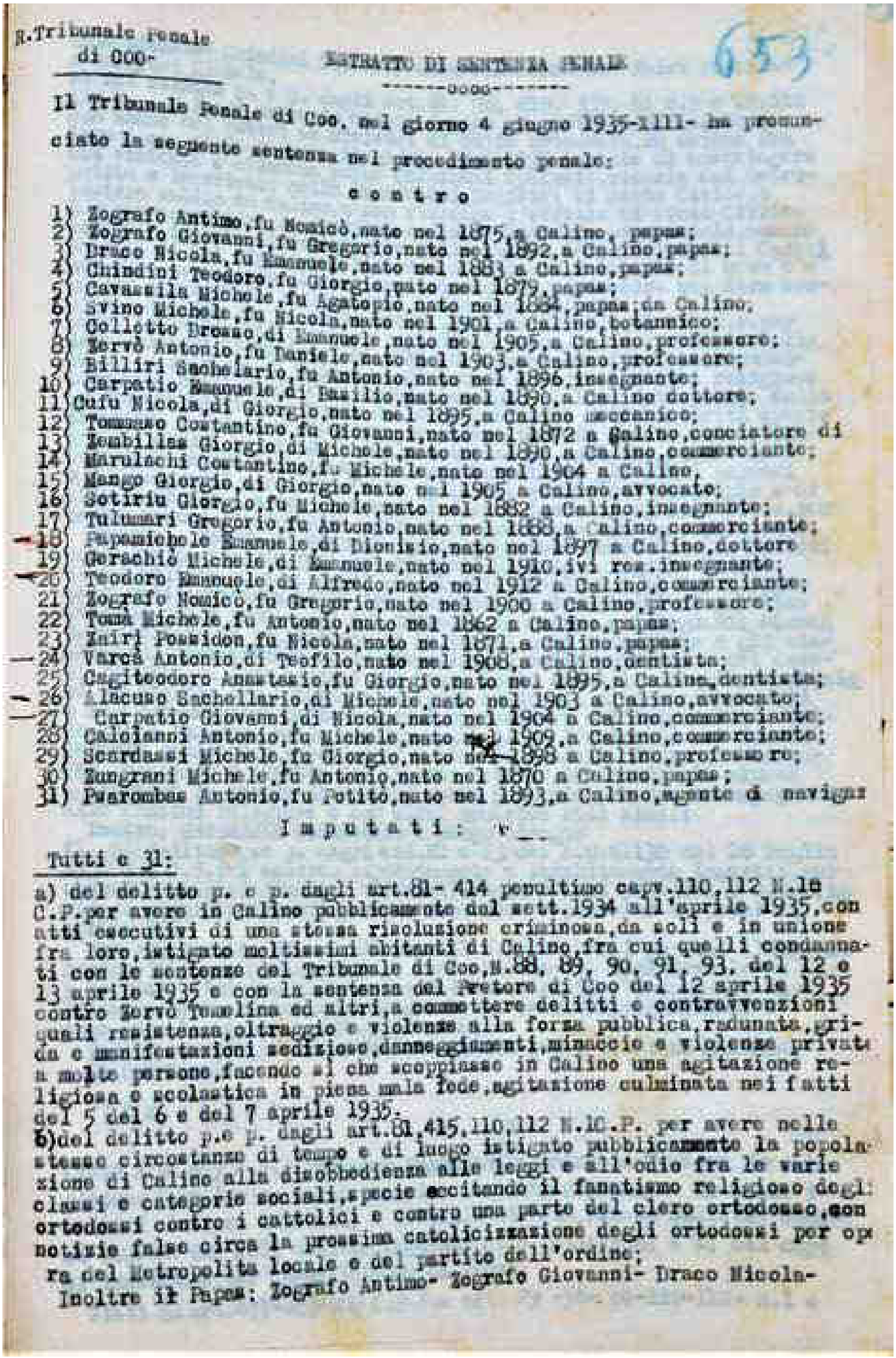

R.Tribunale Penale
di Coo-

ESTRATTO DI SENTENZA PENALE
------oOo------

Il Tribunale Penale di Coo, nel giorno 4 giugno 1935-XIII- ha pronunciato la seguente sentenza nel procedimento penale:

contro

1) Zografo Antimo, fu Nomicò, nato nel 1875, a Calino, papas;
2) Zografo Giovanni, fu Gregorio, nato nel 1892, a Calino, papas;
3) Draco Nicola, fu Emmanuele, nato nel 1883 a Calino, papas;
4) Chindini Teodoro, fu Giorgio, nato nel 1879, papas;
5) Cavassila Michele, fu Agatopio, nato nel 1884, papas; da Calino,
6) Svino Michele, fu Nicola, nato nel 1901, a Calino, botannico;
7) Colletto Drosso, di Emmanuele, nato nel 1905, a Calino, professore;
8) Zervò Antonio, fu Daniele, nato nel 1903, a Calino, professore;
9) Billiri Sachelario, fu Antonio, nato nel 1896, insegnante;
10) Carpatio Emmanuele, di Basilio, nato nel 1890, a Calino dottore;
11) Cufu Nicola, di Giorgio, nato nel 1895, a Calino meccanico;
12) Tommaso Costantino, fu Giovanni, nato nel 1872 a Calino, conciatore di
13) Zembilias Giorgio, di Michele, nato nel 1890, a Calino, commerciante;
14) Marulachi Costantino, fu Michele, nato nel 1904 a Calino,
15) Mango Giorgio, di Giorgio, nato nel 1905 a Calino, avvocato;
16) Sotiriu Giorgio, fu Michele, nato nel 1882 a Calino, insegnante;
17) Tulumari Gregorio, fu Antonio, nato nel 1888, a Calino, commerciante;
18) Papamichele Emmanuele, di Dionisio, nato nel 1897 a Calino, dottore
19) Gerachiò Michele, di Emmanuele, nato nel 1910, ivi res. insegnante;
20) Teodoro Emmanuele, di Alfredo, nato nel 1912 a Calino, commerciante;
21) Zografo Nomico, fu Gregorio, nato nel 1900 a Calino, professore;
22) Tomà Michele, fu Antonio, nato nel 1862 a Calino, papas;
23) Zairi Possidon, fu Nicola, nato nel 1871, a Calino, papas;
24) Varcà Antonio, di Teofilo, nato nel 1908, a Calino, dentista;
25) Cagiteodoro Anastasio, fu Giorgio, nato nel 1895, a Calino, dentista;
26) Alacuso Sachellario, di Michele, nato nel 1903 a Calino, avvocato;
27) Carpatio Giovanni, di Nicola, nato nel 1904 a Calino, commerciante;
28) Caloianni Antonio, fu Michele, nato nel 1909, a Calino, commerciante;
29) Scardassi Michele, fu Giorgio, nato nel 1898 a Calino, professore;
30) Zangrani Michele, fu Antonio, nato nel 1870 a Calino, papas;
31) Psarombas Antonio, fu Potito, nato nel 1893, a Calino, agente di naviga

Imputati:

Tutti e 31:

a) del delitto p. e p. dagli art. 81- 414 penultimo capv. 110, 112 N.1o C.P. per avere in Calino pubblicamente dal sett. 1934 all'aprile 1935, con atti esecutivi di una stessa risoluzione criminosa, da soli e in unione fra loro, istigato moltissimi abitanti di Calino, fra cui quelli condannati con le sentenze del Tribunale di Coo, N. 88, 89, 90, 91, 93, del 12 e 13 aprile 1935 e con la sentenza del Pretore di Coo del 12 aprile 1935 contro Zervò Tomalina ed altri, a commettere delitti e contravvenzioni quali resistenza, oltraggio e violenze alla forza pubblica, radunata, grida e manifestazioni sediziose, danneggiamenti, minaccie e violenze private a molte persone, facendo sì che scoppiasse in Calino una agitazione religiosa e scolastica in piena mala fede, agitazione culminata nei fatti del 5 del 6 e del 7 aprile 1935.

b) del delitto p. e p. dagli art. 81, 415, 110, 112 N. 1C.P. per avere nelle stesse circostanze di tempo e di luogo istigato pubblicamente la popolazione di Calino alla disobbedienza alle leggi e all'odio fra le varie classi e categorie sociali, specie eccitando il fanatismo religioso degli ortodossi contro i cattolici e contro una parte del clero ortodosso, con notizie false circa la prossima cattolicizzazione degli ortodossi per opera del Metropolita locale e del partito dell'ordine;

Inoltre il Papas: Zografo Antimo- Zografo Giovanni- Draco Nicola-

65/a

Tomà Michele- Chindini Teodoro- Cavassila Michele- Emiri Poseidon e Zangrani Michele,

a) del delitto p. e p. dagli art.81, 56, 610, 339, 61 N.9 e 10,110 112 N. C.P.per avere in Calino contro un pubblico ufficiale e con abuso dei poteri di ministri di culto ortodosso,in unione fra loro e con altre persone,il giorno 15-1-1935 tentato di costringere con violenza e minaccia papas Caloianni Epifanio,vicario del Metropolita e incaricato della tenuta dei Registri di Stato Civile,a partire subito da Calino,a non riaprire l'Ufficio di Stato Civile, e a non esercitare le funzioni del suo ministero sacerdotale,nonchè per aver tentato di costringere nello stesso tempo Cristofili Caterina e la di lei figlia,con violenza e minaccia,a cacciar di casa e a non dare ospitalità al Caloianni stesso,senza riuscire nei loro scopi per circostanze indipendenti dalla loro volontà;

d) del delitto p.e p. dagli art.81,327,110,112 N.1,61 N.9 C.P.per avere in Calino,nello stesso periodo di tempo,nello esercizio delle loro mansioni di ministri di culto ortodosso,eccitato continuamente la popolazione di Calino al disprezzo dell'istituzioni religiose ortodosse,dichiarando e ritenendo decaduto il loro Metropolita dalla sua carica,all'inosservanza delle disposizioni delle autorità specie invitando i fedeli a disertare le chiese,tenendo queste chiuse contro gli ordini superiori e delle autorità di Pubblica Sicurezza e facendole parare a lutto.e invitando sopratutto gli altri papassi e gl'insegnanti a disobbedire a qualsiasi ordine del Municipio o di altre autorità,e a non osservare i doveri inerenti al loro stato,per tenere accesa l'inconsulta agitazione provocata fra la popolazione.

Inoltre: Scardassi Michele- Coletti Drosso- Zervò Antonio-Billiri Scolliario- Sotiriu Giorgio- Cerchiò Michele e Zografo Nomicò,

e) del delitto p. e p. dagli art.81-327-110-112-N.1.61 N.9 C.P.per aver nell'esercizio delle loro funzioni di incaricati di pubblico servizio,quali professori del Ginnasio di Calino,e insegnanti elementari,eccitato la popolazione di Calino,il ceto insegnante e gli studenti all'inosservanza delle disposizioni delle autorità e dei doveri inerenti al loro stato,e per avere fatto anche l'apologia,in riunioni or segrete ora pubbliche di fatti contrari ai doveri predetti e alle disposizioni delle autorità,opponendosi all'introduzione della lingua italiana nelle scuole,contrastando l'autorità del Sovrintendente scolastico,opponendosi a piccole e savie riforme scolastiche progettate e attuate dal Sindaco Patelli,invitando gli alunni a disertare le scuole il venerdì santo 5 aprile per non accompagnarli alle funzioni religiose e con altri numerosi atti simili.

Inolre: Maruloni Costantino e Mango Giorgio

f) del delitto p.e p. dagli art.21 e 23 del R.D.N.130 del 16 luglio 1932 e 81 C.P.per essersi ripetutamente e indebitamente ingeriti,pur essendo stranieri (sudditi ellenici),degli affari pubblici e comunitari di Calino,specie nel periodo anteriore e prossimo ai primi di aprile 935.

Con l'aggravante di cui all'art.112 N.2 C.P.per i papassi 1)Zografo Antimo-2) Zografo Giovanni- 3) Drosso Nicola- 4) Tomà Michele- e per i borghesi: 5) Svino Michele- 6) Sotirio Giorgio- 7) Carpatio dott. Emanuele 8) Scardassi Michele,che hanno promossa,organizzata e capeggiata la cooperazione degli altri.

Inoltr con l'aggravante della recidiva per : 1) Svino Michele e 2) Cufi Nicola.

(O m i s s i s):

P. Q. M.

Visto l'art.479 C.P.P.assolve Papamichele Emanuele-Teodoro Emanuele Alacuzo Scholiario- Varcà Antonio- Carpatio Giovanni da tutti i delitti a loro imputati, e Iercchiò Michele,Drosso Colletti Nomicò Zografo dai soli delitti imputati alle lettere a) e b) del capo di imputazione,per insufficienza di prove.

Visti gl'art.477-483-488 C.P.P.e art. 29 -56- 81-110-112- N.1 e

2.327.415.610.99.66. N.9 e 10, 163, 164, 167 C.P., e art. 21 e 23 D.G. 16 luglio 1932 N.130, dichiara colpevoli Iermahiò Michele, Droseo Coletto, Nomicò Zografo del terzo delitto ad essi ascritto alla lettera e) della rubrica, secondo gli art. 81, 610, 61 N.9, 112 N.1 e li condanna alla pena complessiva di 1 anno di reclusione ordinando sospendersi per anni cinque alle condizioni e sotto le comminatorie di legge, le pene inflitte a costoro, ed ordinando di costoro stessi la scarcerazione, se non detenuti per altra causa; dichiara che i fatti imputati alle lett. a) e b) della rubrica a Michele Scardassi-Giorgio Sotiriu-Antonio Zervò Sacchellario Billiri-Nicola Cufù Antonio Psaromà- Tommaso Costantino-Antonio Caloianni Giorgio Zambillà- Gregorio Tulumari- Anastasio Cagiteodoru-Michele Svino-Emanuele Carpatio-Costantino Marulachi-Giorgio Mango, e papas Antimo Zografo-Giovanni Zografo-Michele Drago-Michele Tomà Teodoro Chindini Michele Cavassila- Zungrani e Possidon Zairi, costituiscono il solo delitto di cui alla lettera b) del capo d'imputazione, non ritenuto sicuramente l'aggravante di cui al N.2 dell'art.112 C.P. per Zografo Giovanni- Michele Draco- Michele Tomà- Svino Michele- Carpatio-Emanuele- Sotiriu Giorgio- Psaromà, e così mutato il capo d'imputazione per tal punto dichiara tutti costoro colpevoli del delitto di cui alla lettera b) del capo d'imputazione e secondo l'art.415 C.P. e [illegible] condanna Papas Antimo Zografo alla pena della reclusione per anni quattro e mesi due, i papas Giovanni Zografo Michele Draco- Michele Tomà- Zungrani- Teodoro- Chindini e Michele Cavassila alla pena della reclusione per anni tre, mesi tre, giorni 16 e il papas Possidon Zairi alla pena della reclusione per anni due e mesi sei; condanna Michele Scardassi alla pena della reclusione per anni due e mesi sei, lo Svino e il Cufù recidivi, alla pena della reclusione per anni due e mesi tre; il Sotirio-il Carpatio Emanuele- il Mango - il Marulachi- lo Zervò -il Billiri- lo Psaromà-il Tommaso Costantino- il Caloianni- lo Zambillà- il Tulumari- il Cagiteodoro Anastasio, alla pena della reclusione per anni due.

Dichiara colpevoli Scardassi- Sotiriu- Zervò e Billiri del delitto imputato alla lettera e) del capo d'imputazione secondo gli art.81-327-61 N.9-112 N.1 C.P., sempre con l'aggravante del N.2 dell'accennato art.112 C.P. per lo Scardassi, e condanna lo Scardassi stesso alla pena di anni due di reclusione, e gli altri Zervò- Billiri e Sotiriu, a quella di un anno e mesi otto di reclusione, determinando così la pena complessiva per lo Scardassi, in anni quattro e mesi sei di reclusione e per gli altri tre ultimi in anni tre e mesi otto di reclusione. Dichiara colpevoli i papas imputati e summominati del delitto imputato alla lettera d) del capo d'imputazione di tentata violenza privata aggravata con l'ulteriore aggravante per papas

Antimo, di cui al N.2 dell'art.112 N.2 C.P., e non ritenuta la continuazione per tal punto per nessuno di costoro, condanna papas Antimo alla pena di un anno e mesi tre di reclusione, e glialtri tutti a quella di un anno di reclusione, determinando così la pena per papas Antimo in anni cinque e mesi cinque di reclusione, per Possidon Zairi in anni tre e mesi sei di reclusione e per gli altri sei in anni quattro, mesi tre, e giorni 16. Dichiara colpevoli il Mango e il Maruluchi del reato previsto dagli art. 21 e 23 R.D.16 luglio 1932 N.130 e li condanna alla pena dell'arresto per mesi tre determinando la pena complessiva in anni due di reclusione e in mesi tre di arresto. Infligge per l'art.29 C.P. alinea 1a e seconda ipotesi l'interdizione perpetua dai pubblici uffici a papas Antimo Zografo, e l'interdizione per anni cinque agli altri condannati, ad una pena superiore agli anni tre, e inferiore agli anni cinque, sunnominati. Condanna tutti in solidoi condannati al pagamento delle spese processuali ed ordina la restituzione del coltellino sequestrato.

Coo, li 4 giugno 1935-XIII.

Per estratto conforme

Il Cancelliere

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΕΝΕΣ ΠΗΓΕΣ

Απόστολος Τρύφωνος, Μητρ. Ρόδου, *Απομνημονεύματα, ήτοι Χρονογραφική Ιστορία της Εκκλησιαστικής Επαρχίας Ρόδου επί Ιταλο-Γερμανοκρατίας (4 Μαΐου 1912-8 Μαΐου 1945),* τ. Α΄, Εν Αθήναις 1947.

Ζαΐρη Μαρία, Νέα στοιχεία από τα γεγονότα του 1935 στην Κάλυμνο. Πετροπόλεμος-Θάνατος του Καζώνη, *Δωδεκανησιακά Χρονικά,* τ. ΚΗ΄ (658-673), Ρόδος 2018.

– Νέα στοιχεία από τα γεγονότα του 1935 στην Κάλυμνο. Πετροπόλεμος-Θάνατος του Καζώνη, *Καλυμνιακά Χρονικά,* τ. ΚΒ΄ (185-202), Αθήνα 2019.

Ζερβός Γ. Σκεύος Δρ., *Εικονογραφημένη Η Δωδεκάνησος και η Δ^{η} Συντακτική των Ελλήνων Εθνοσυνέλευσις,* τ. Α΄, Εν Αθήναις 1930.

Ιωάννου Κώστας-Κογιόπουλος Κώστας, *Σελίδες από την Ιστορία της Εκπαίδευσης στην Κω την περίοδο της Κατοχής (Οθωμανοκρατία-Ιταλοκρατία),* έκδ. Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου-τμήμα Πολιτισμού, Κως 2016.

Καπελλά Θεμελίνα, *Ιστορικές Μνήμες Καλύμνου*, Αθήνα 1997.

– Ο αγώνας των γυναικών στο 1935 και ο Πετροπόλεμος, *Καλυμνιακά Χρονικά,* τ. Στ΄ (87-102), Αθήνα 1986.

Κογιόπουλος Κωνσταντίνος, Η δολοφονία του Μανώλη Καζώνη και τα γεγονότα του Πετροπολέμου, όπως τα είδαν οι Ιταλοί, *Δωδεκανησιακά Χρονικά,* τ. ΚΘ΄ (955-991) Ρόδος 2021.

– Η *Ιστορία της Υγείας στα Δωδεκάνησα το πρώτο μισό του 20^{ού} αιώνα*, έκδ. Ιατρικού Συλλόγου Ρόδου, Ρόδος 2005.

– *Η Κως μέχρι το μεγάλο σεισμό του 1933,* έκδ. Αστικής Εταιρείας «Ιπποκράτης»-Κέντρο Πρόληψης των Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγεία, Κως 2022.

– *Κως 1912-1948. Από την Κατοχή στην Ενσωμάτωση,* τ. Α΄ & Β΄, έκδ. Δ.Ο.Π.Α.Β.Σ. Δήμου Κω, Κως 2011.

Marongiu Buonaiuti Cesare, *La politica religiosa del Fascismo nel Dodecanneso*, Napoli 1979.

Μπακίρης Δ. Εμμανουήλ, Εσωτερική Ιεραποστολή της Εκκλησίας Ρόδου στα χρόνια της Ιταλοκρατίας, *Δωδεκανησιακά Χρονικά*, τ. Ζ΄ (48-66), Αθήναι 1979.

– *Ρόδος. Εθνικό ζήτημα 1912-1945,* έκδ. Μορφωτικού Συλλόγου Αφάντου «Πνευματική Εστία», Ρόδος 1989.

Παπαϊωάννου Δ. Εμμανουήλ, *Ρόδος και Νεώτερα Κείμενα. 8. Η Εκκλησία της Δωδεκανήσου κατά την Ιταλοκρατία. Το Αυτοκέφαλο,* Ρόδος 1997.

Πατέλλης Θ. Γιάννης, *Η Υγεία στην Κάλυμνο από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα μέχρι την Απελευθέρωση,* έκδ. Αναγνωστηρίου Καλύμνου «Αι Μούσαι», Κάλυμνος 2016.

– Οι μεγάλοι Καλύμνιοι καλλιτέχνες και η ιστορική εικαστική παρά-

δοση του νησιού μας, *Καλυμνιακά Χρονικά,* τ. Κ΄, μέρ. 2, (473-509), Κάλυμνος 2014.

Σβύνος Γ. Νικολής, *Η δίκη των οκτώ και η ζωή μου στας φυλακάς της Ιταλίας από 6/7/1937 έως 27/7/1947,* δακτυλογραφημένη έκδοση 2005.

Σκαρδάσης Γ. Μιχαήλ, Ημερολόγιον 1935, *Ελεύθερα Δωδεκάνησα,* έτος Α΄, αρ. φ. 2, Ιούνιος 1945 & αρ. φ. 3, Ιούλιος 1945.

– *Τα Καλύμνικα,* Αθήνα 1979.

Ταρσούλη Α., *Δωδεκάνησα,* τόμ. Β΄, Αθήνα 1948.

Τσαλαχούρης Κώστας, *Το Αυτοκέφαλο της Εκκλησίας της Δωδεκανήσου (1924-1929),* Αθήνα 1992.

Τσιρπανλής Ν. Ζαχαρίας, *Ιταλοκρατία στα Δωδεκάνησα (1912-1943). Αλλοτρίωση του ανθρώπου και του περιβάλλοντος,* έκδ. Γραφείου Μεσαιωνικής Πόλης Ρόδου-Προγρ. Σύμβ. ΥΠΠΟ-ΤΑΠΑ-Δήμου Ρόδου, Ρόδος 1998.

– Στην Κάλυμνο του 1935. Συλλήψεις, εκπατρισμοί, προδοσίες, *Ελληνικά,* 38 (1987) 98-137.

Touring Club Italiano, *Rodi e le Minori Isole Italiane dell'Egeo con 5 carte geografiche, 4 piante di Città e 25 piante di edifici e stemmi,* Milano 1930.

Υπουργείο Ανοικοδομήσεως, *Δωδεκάνησος. Τετράτομος μελέτη του Υπουργείου Ανοικοδομήσεως και συνεργατών του υπό την διεύθυνσιν του Κ.Α. Δοξιάδη. Α. Γενική Περιγραφή,* Αθήναι 1947.

Φεσσόπουλος Γ.Θ., *Αλύτρωτος Ελληνισμός. Μέρος Πρώτον. Η Δωδεκάνησός μας,* Αθήναι 1935.

Φραγκόπουλος Κλ. Ιπποκράτης, *Ιστορία της Καλύμνου*, Αθήνα 1995^{β}.

Χατζηβασιλείου Σ. Βασίλης, Μια ποινική απόφαση εις βάρος δώδεκα συλληφθέντων από τους Ιταλούς Καλυμνίων πατριωτών τον Απρίλιο του 1935, *Καλυμνιακά Χρονικά*, τ. Κ΄ (199-242), Κάλυμνος 2014.

– *Ο Αρχιμανδρίτης Φιλήμονας Φωτόπουλος (1875-1961). Η ζωή-το έργο-η εποχή του,* Αθήνα 1982.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Αθηναϊκή, αρ. φ. 31 της 16^{ης}/6/1935.

Ακρόπολις, αρ. φ. 2186 της 1^{ης}/3/1935.

Ακρόπολις, αρ. φ. 2261 της 17^{ης}/5/1935.

Ακρόπολις, αρ. φ. 2266 της 22^{ας}/5/1935.

Ακρόπολις, αρ. φ. 2288 της 13^{ης}/6/1935.

Αυγή Δωδεκανησιακή, της 1^{ης}/2/1935.

Δωδεκάνησος, της 28^{ης}/4/1935.

Έθνος, αρ. φ. 7893 της 16^{ης}/5/1935.

Η Βραδυνή, αρ. φ. 3588 της 26^{ης}/1/1935.

Il Messaggero di Rodi/Ο Αγγελιαφόρος της Ρόδου, της 26^{ης}/7/1923.

Il Messaggero di Rodi/Ο Αγγελιαφόρος της Ρόδου, της 10ης/11/1932.
Il Messaggero di Rodi/Ο Αγγελιαφόρος της Ρόδου, της 23ης/1/1935.
Il Messaggero di Rodi/Ο Αγγελιαφόρος της Ρόδου, της 8ης/4/1935.
Νέος Κόσμος, αρ. φ. 605 της 7ης/1/1935.
Νέος Κόσμος, αρ. φ. 623 της 25ης/1/1935.
Νέος Κόσμος, αρ. φ. 686 της 18ης/5/1935.
Νέος Κόσμος, αρ. φ. 715 της 13ης/6/1935.
Ο Τύπος, αρ. φ. 40 της 25ης/1/1935.
Ο Τύπος, αρ. φ. 149 της 16ης/5/1935.
Πρωία, αρ. φ. 10-194 της 17ης/5/1935.

ΑΔΗΜΟΣΙΕΥΤΕΣ ΠΗΓΕΣ

ΑΡΧΕΙΑ

Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Roma (A.S.D.M.A.E.)-Ιστορικό & Διπλωματικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών της Ιταλίας, Ρώμη

- Dodecaneso, Affari Commerciali, Egeo, pc. 15-54, 1924-1926.
- Dodecaneso, Rapporti politici, b. 3, promemoria 1932.

Ιταλικό Αρχείο του Πετροπολέμου, Κάλυμνος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΗΣ ΚΑΛΥΜΝΟΥ ΤΟ 1935
ΤΟ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟ, Ο ΠΕΤΡΟΠΟΛΕΜΟΣ, ΟΙ ΔΙΩΞΕΙΣ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ....................4
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ....................6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ....................7

Α. ΜΕΡΟΣ
ΧΑΡΤΕΣ ΚΑΛΥΜΝΟΥ....................12
ΤΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ ΥΠΟ ΙΤΑΛΟΚΡΑΤΙΑ....................18
ΟΙ ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ....................20
Η ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΝΟΜΙΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΙΤΑΛΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ....................22

Β. ΜΕΡΟΣ
Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗ....................26
Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΚΑΛΥΜΝΙΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ ΤΟΥ 1926. ΤΟ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΥΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ....................27
ΤΟ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟ....................30

Γ. ΜΕΡΟΣ
ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΚΑΛΥΜΝΟΥ.
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1934-ΜΑΪΟΣ 1937....................40
Ο ΟΡΚΟΣ ΤΩΝ ΚΛΗΡΙΚΩΝ. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΞΕΓΕΡΣΗΣ....................40
ΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΠΑ ΤΣΟΥΓΚΡΑΝΗ....................44
Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ, Ο ΠΕΤΡΟΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΜΑΝΩΛΗ ΚΑΖΩΝΗ. 5-7 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1935....................48

Δ. ΜΕΡΟΣ
Ι) ΟΙ ΙΤΑΛΙΚΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΜΑΝΩΛΗ ΚΑΖΩΝΗ....................60
- Α) ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ....................61
- Β) ΙΑΤΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΙΑΤΡΟΥ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΚΩΛΕΤΤΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΑΖΩΝΗ....................66

ΑΥΤΟΨΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ....................69
ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ....................71
- Α) Κατάθεση του υπολοχαγού πεζικού, Letizia Tullio....................71
- Β) Κατάθεση του ενωμοτάρχη, Penna Enrico....................77
- Γ) Κατάθεση του λοχία, Lasagni Mario....................81
- Δ) Καταθέσεις στρατιωτών....................83

ΙΙ) ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ..86
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ..93

Ε. ΜΕΡΟΣ

ΣΥΛΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΚΕΣ..96
ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΩΝ ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΩΝ. Η ΖΩΗ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ.......102
ΜΙΧΑΛΗΣ Γ. ΣΚΑΡΔΑΣΗΣ...110
ΕΓΓΡΑΦΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΛΛΗΨΗ, ΚΡΑΤΗΣΗ
ΚΑΙ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΟΥ Μ. ΣΚΑΡΔΑΣΗ....................................112
Η ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΠΟΛΕΜΟΥ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΑΝΩΛΗ ΚΑΖΩΝΗ ΣΗΜΕΡΑ...119

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α. ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ...122
ΟΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ
ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟΥ...122
Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΛΕΡΟΥ-ΚΑΛΥΜΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ
ΚΑΒΑΚΟΠΟΥΛΟΣ..123
Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΡΟΔΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Ο Α΄ (ΤΡΥΦΩΝΟΣ)....124
Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΡΠΑΘΟΥ-ΚΑΣΟΥ ΓΕΡΜΑΝΟΣ................126
Ο ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΦΙΛΗΜΩΝ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ..........................126
Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ MARIO LAGO..129
Β. ΙΤΑΛΙΚΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ..132
Γ. ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ..134
Δ. ΕΓΓΡΑΦΑ..148
Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΗΣ 4ης ΙΟΥΝΙΟΥ 1935.........................172

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ...176
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ..179

ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ:

1) ΚΩΣ 1912. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ, 1998.

2) Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΚΙΚΑΣ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ (επιμέλεια), 1999.

3) ΟΙ ΕΙΣΒΟΛΕΙΣ (CDrom), 2000.

4) ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΝΕΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟ-ΡΙΑ ΤΗΣ ΛΕΡΟΥ (1912-1948), 2002.

5) Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΜΙΣΟ ΤΟΥ 20ου ΑΙΩΝΑ, 2005.

6) Η ΚΩΣ, ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ (1912-2006), 2007.

7) 60 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΣΩ-ΜΑΤΩΣΗ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ, 2007. (Επετειακό λεύκωμα των ΕΛ.ΤΑ.).

8) Η ΚΩΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ. ΕΠΑΓΓΕΛ-ΜΑΤΑ-ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ-ΠΑΡΑΓΩΓΗ, 2010.

9) ΚΩΣ 1912-1947. ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ, 2011.

10) KOS-EGEO, OTTOBRE 1943. L'EC-CIDIO DEGLI UFFICIALI ITALIANI, 2013.

11) ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΩ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ (ΟΘΩΜΑ-ΝΟΚΡΑΤΙΑ-ΙΤΑΛΟΚΡΑΤΙΑ) σε συνεργασία με τον Κώστα Ν. Ιωάννου, 2016.

12) ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΩΔΕ-ΚΑΝΗΣΑ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΑ. ΤΟ ΟΘΩΜΑΝΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΟΥΣ (1885-1886), 2017.

13) Η ΚΩΣ ΤΟΥ OLIVIER RAYET. ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΚΩ ΤΟΥ 1871 σε συνεργασία με τους Giuseppina Dilillo-Γιαννίκου & Θεοδόσιο Ν. Διακογιάννη, 2018.

14) Η ΚΩΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΣΕΙΣΜΟ ΤΟΥ 1933, 2022.

Έχει δημοσιεύσει 25 αυτοτελείς εργασίες στις περιοδικές εκδόσεις: ΤΑ ΚΩΑΚΑ, ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, ΔΩΔΕ-ΚΑΝΗΣΙΑΚΟΝ ΑΡΧΕΙΟΝ, ΚΑΛΥ-ΜΝΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, ΔΕΛΤΟΣ, ΣΥΝΑ-ΨΙΣ και συμμετείχε στην έκδοση δύο τευχών (αρ. 73, 254) του ένθετου ΙΣΤΟΡΙΚΑ, της εφημερίδας «Ελευθεροτυπία». Συμμετείχε επίσης στην έκδοση των ΕΛ.ΤΑ. για τον Ιπποκράτη.

ΟΚΑΝΑ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ

ISBN: 978-618-83964-8-7

ΚΩΩΝ ΒΙΟΣ - ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ